

GRAMMATICA CRITICA
LINGUAE SANSKRITAE

AUCTORE

FRANCISCO BOPP,

DR., PROFESSORE PUBL. ORDIN., ACAD. REG. BORUSS. SOCIO ORDINARIO, INSTIT. REG.
AMSTELOD. SODALI, SOCIETT. REG. ASIAT. PARIS. ET LONDIN. SOCIO.

SA4V
BOP.

ALTERA EMENDATA EDITIO

BEROLINI

PROSTAT IN LIBRARIA FERDINANDI DUMMLER.
MDCCCXXXII.

EX OFFICINA ACADEMICA

VIRO ILLUSTRISSIMO
LIBERO BARONI GUILIELMO AB HUMBOLDT
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORUSSIAE MINISTRO

HUNC LIBRUM

SUMMA CUM VENERATIONE

D. D. D.

AUCTOR.

PRAEFATIO PRIORIS VERNACULO ~~SERMO~~
CONFECTAE EDITIONIS.

Cum Grammaticam hanc conscribere instituerem, magna-
que viderem WILKINSII et FORSTERI de lingua Sanscrita me-
rita, facile intellexi, has litteras non tam accuratiori et copio-
siōri Grammaticorum, indigenarum studio augeri et adjuvari
posse, quam liberā adhibitā criticā arte, quae rationem et le-
ges, quibus lingua in formationibus suis sit usa, examināre et
explicare studeat. Quod propositi mei consilium ita perficere
sum conatus, ut, omnibus longis quaestionibus rejectis, non
facile compendii fines transgrederer; quare cavebam diligen-
ter, ne, cum singula quaeque accurate tractarem, ratio summa,
a qua ista proficiscuntur omnia, negligeretur. Non potuit
igitur fieri, quin ratio, quae non ea solum, quae ad intelli-
gendos scriptōres et ad facultatem scribendi quandam sunt
necessaria, exhibere, sed ulterius progressa ad accuratam in-
terni linguae organismi cognitionem studebat ducere, multum
etiam faceret ad constituendam methodum, et, ut alia prae-
termittam, me cogēret, ut, universalem casuum formationis

Praefatio.

theoriam, tum in linguae Sanscritae prioris temporis grammaticis, tum in reliquarum ejusdem stirpis linguarum compendiis adhuc desideratam proponerem. Ratio, enim, qua, vel majore vel minore declinationum numero proposito, casuum theoria particulatim docetur, ad externum magis linguae usum spectat, itaque ea quae naturam suam proxime sunt conjuncta, et conjunctim tractata optime sese explicant, tali modo sejunguntur nimis ac divelluntur. Attamen illam in plures declinationes divisionem, quamquam abesse potuerat, ne utriusque methodi commodis carerem, tanquam utile additamentum retinui, et casuum formandorum doctrinae ita subjunxi, ut singulae declinationes locum mihi concederent ubi ea, quae recedunt a regulis universalibus, insererem; quae si universali casuum formationis theoriae addita fuissent omnia, timendum erat certe ne animum a summa re avertissent. Idem fere consilium in Verbi explicatione secutus sum; uniuscujusque Temporis atque Modi formatio paucis regulis absolvitur, quae omnes Conjugationes, earumque differentiam, complectuntur, deinde vero de singulis radicum classibus eo tantum consilio seorsim agitur, ut demonstrentur ea, quae Verbis quibusdam anomalis sint propria. Doctrina de litterarum ante terminationes grammaticas mutatione, a WILKINSIO omissa, tam in universa formarum explicatione, quam hac in re potissimum magnae mihi erat utilitati; tali enim modo quam brevissime,

cuique formationi, uno tantum numero addito, quasi historia ipsius poterat apponi.

Est autem nominum formatio, ea linguae Sanscritae pars, quae a Grammaticis indigenis accuratissime est tractata; quare nihil aliud in hac parte mihi reliquum erat, quam ut hanc sectionem eâ, quae a perspicuitate et integritate non abesset, brevitate comprehenderem. Cum enim in etymologia ubique omnium maxime praevaleat forma oporteat, in cuius explanatione et definitione omnis nititur grammatica, totam statim uniuscujusque suffixi historiam enarrandam, sive omnem vim et efficaciam ejus exponendam potius, quam a notione incipiendum et de uno eodemque suffixo pluribus et longe a se remotis locis dicendum putavi. Suffixa tamen, quae Derivatorum formationi inserviunt, mihi, ut jure hac in re sequerer antecessores meos grammaticosque indigenos, sejungenda erant a nominum primitivorum suffixis, etsi utriusque classis sunt siugula quaedam, quae inter se consentiant. Suffixa, vi sua et notione cognata, in rerum indice reperiuntur congesta. — Ubi nulla causa certum quendam sibi materiae ordinem poscit, evolvendo maxime idoneus esse videtur alphabeticus; hac igitur ratione usus sum in iis suffixis, quae non item atque illa, quae proxime ad Verbum pertinent, reliquis praeferrî debebant. Ceterum ordo alphabeticus in lingua Sanscrita, quoniam litterae systematice divisae sunt, item est systematicus; atque suffixa,

quae vocali tantum continentur, vel a vocali incipiunt, apte in ipso initio mihi collocanda esse videbantur. |

Doctrina de compositione verborum in lingua Sanscrita eo majoris est momenti, quod lexicon vel locupletissimum omnia composita, nisi forte sunt appellativa, nequit comprehendere, quoniam nobis perpetuisque formationibus nulli hac in re positi sunt fines, potestque unumquodque vocabulum cum quoque fere alio conjungi, dummodo ex significatione eorum conjunctio quaedam cogitari possit. Compositorum vero in sex classes divisionem, quam Indici Grammatici statuunt, retinui, operamque dedi, ut tum singularum notionem et naturam quam accuratissime definirem, tum multis exemplis scriptorum allatis explicarem, ita ut etiam ea respicerem, quae, quamquam satis frequenter occurrunt, primo quidem aspectu ad nullam harum sex classium pertinere videntur, re vero accuratius examinata, ad unam earum sine haesitatione referri possunt. | Quibus rebus effecisse me arbitror, ut, sive theoreticam, sive practicam rationem respicis, hanc partem melius possem exponere, quam si qui ante me de hisce rebus scripserant, quorum in operibus haec doctrina parum mihi satis facit, quoniam hac in re magis quam in reliquis omnibus Indicorum Classicorum ratio haberi debet; quodrum quidem scriptis ad alia etiam explicanda praecepta me, ut grammaticam quam integerrimam redderem, uti debuisse, demonstratum est saepius (cf. r. 493. et 597.)

Neque, ullâ, opinor, opus erit excusatione, quod e quidem, recedens ab antecessoribus meis, *Visârgam* ex terminationibus grammaticis quasi detruserim, positis continuo pro hoc signo iis litteris, quae certis quibusdam conditionibus ex legibus definitis in *Visârgam*, mutantur. Quamquam autem haec mutatio in fine etiam sententiae, h. e. ante Pausam locum habet, minime tamen .c. c. Nominativum, quem Grammatica extra sententiam, i. e. extra aliorum verborum nexum proponit, tanquam in fine sententiae positum esse, necessario cogitari debet. Quodsi ad constructionem omnino non respicitur, aptissime sonus primitivus स् vel र ponatur; discantque tirones ex euphoniae regulis, quibus locis hae litterae finales vel in *Visârgam* vel alio modo commutentur; cum contra, si v. c. अविभः et अक्षिपः scribitur, non facile perspiciatur, in priori exemplo *Visârgam* secundum euphoniae legem ex र, in posteriori ex स् esse oriam. Quae quidem in re, quantum mea ratio prioris temporis conamina superet, a perito primi hujus Grammaticae fasciculi critico nuper est comprobatum (*Journal Asiatique* t. VI).*)

---

*) Si E. BURNOUFUS l. l. in doctis de *Visarga* notis non potest quin aliquatenus suspicetur, *Visargam* suapte natura certas quasdam nominum et verborum terminationes denotare posse, hanc resolutionem habuisse non veri similitudinem, quantum ad id quod non nego e quidem, quamquam, re accuratius examinata, *Visargae* phoneticam modo, nec vero grammaticam et etymologicam hypostasim tribuere possum. Phoneticam quidem hypostasim esse *Visargae* in grammatica mea non negatur, quoniam, sive ex euphoniae legibus pro lit-

III¹ Syntaxin linguæ Sanscritæ edam, glossaribus quod jam in ceptum est, i perfecto, adjuvandum enim et augendum littera-

tera^s, sive pro littera *r* positum sit, nunquam pendet ex hârum litterarum pronuntiatione, cum in quoque loco, et in omni, quo fungitur munere, spiritum valeat, leniorem quidem illo qui per litteram exprimitur, quare signo integrâ phoneticâ hypostasis firmata est. Contra vero easdem inveni nullam, cujus putarim, *Visargam* grammaticæ non pendere ex litteris *s* et *r*. Qui hanc sententiam velit tueri, videat, ne in maximas sane incurrat difficultates, cogaturque, ex arbitrariâ quâdam sua definitione tria *Visargæ* genera proponere quorum unum cum antecedente *a* mutaretur in *ô*, et eo quidem loco quo alterum genush in *r* mutari deberet. Tertium demque genus illud esset, quod sub fine rad cum ex litteris *s* sive *r* oritur, ut भा, भाम्, गी, गिरम्, quo fit, ut hoc tertium genus denno in duas partes dividi possit. Quum igitur nemo queat dubitare, quin in Sanscritâ lingua spiritus finalis quibusdam conditionibus ex *s* et *r* litteris oriatur, non minus quam in Græca spiritus asper sæpissime pro *s* primitivo ponitur, ex mea quidem sententia aptissime ita statuitur, ut *Visarga* terminationum grammaticarum, quibus proprii et primitivi spiritus finalis potestatem non tribuimus, pariter litterarum *s* et *r* mutatione explicetur, nec contra *Visarga* primitiva in *s* et *r* litteras mutetur. Quæ quidem res primum, quod optate innotet doctis simus E BURNOUR, cognatarum linguarum similitudine magis quoque probatur, tum vel Grammatici Indici *s* litteram, non *Visargam* propriam Nominativi et secundæ Verborum personæ notam esse statuunt, denique facile, opinor, apparebit, वसिष्, neque वसिष् primariam esse formam, quum secundæ personæ characterè conjunctam quòdam modo esse hanc formam cum Præsentis वसिषि, nemo negare possit. Quodsi equidem in Nominativo singulorum वसिष् non वसिष् scribo, contra Indicos Grammaticos in eo tantum repugno, quod euphoniae regulam aliquam negligo, quam sequi deberem, si वसिष् in nexu scripturae vel ante Pausam vel ante व, छ, झ, ञ litteras positum esse fingerem. Scriptores quidem sequantur hanc regulam Grammaticæ autem sit, formam Nominativi, atque defendere ab is mutationibus, quas in orationis nexu, per loci in quo ponendæ sũt vim et potestatem, subire debent. Quodsi stateretur, eam formam, quam verbum aliquod sub fine sententiæ, itaque extra vim sequentis litteræ positum, assumit, esse primariam *Visarga* quidem forma primaria multarum grammaticarum terminationum esset, sed वसिष् et वसिष् etc item essent formæ primariæ talium, quæ hosce casus obliquos formant विसि, विसि, वसि, वसि etc., totumque radicum systema admodum labefactaretur, cum non concederetur, subnam orationis interruptionem in ultimam finalis verbi litteram vim habere posse. Sin vero quaeritur, quæ sit causa, cur *s* sive *r* finale, certis conditionibus, in spiritum mutetur, ea certe inest in mutabilitate, depravatione et debilitatione, quibus temporum de-

rum Sanscritarum studium hoc magis syntaxi illi mihi videtur necessarium, præsertim cum WILSONI lexicon utilissimum quidem opus, quamquam sironibus multis ex causis non satis ap-

curso litterae finales maxime subjectae sunt. Nam *s* et *r* litterarum in debilem spiritum transitus quam proxime accedit ad integram illarum suppressionem, et mollitiae sane speciem præ se fert hac in re lingua Sanscrita, quippe quae litteras istas finales, quas cognatae Europæae linguae in quoque loco admittunt, ante certas tantum ipsiusque aptissimas litteras ferre possit. Ahli jussimò' autem tempore in lingua Sanscrita eisdem finales *s* et *r* litteras immutabiles fuisse oportet. Nec minus perspicuus mihi quoque est *s* litterae finalis in vocalem transitus, cum enim Grammatici Indici mutationem terminationis *ṣṭ* in *ṣṭ* ita explacent, ut dicant, *ṣṭ* mutatum esse in *ṣṭ*, quod cum antecedente *ṣṭ* in *ṣṭ* transeat in eorum sententiam abire nullus dubito, cum *ṣṭ* in lingua Sanscrita *a* et *u* sonorum conjunctione ortum esse satis appareat. Præterea notata dignissimum est, litteras sibilantes et semivocales *ṣ*, *ṣ*, *ṣ*, *ṣ* ad debiliores pertinere consonantes litteras, quarum mutatio in vocalem ideo est facillima, quæ in re silentio non est prætereunda, quæ *ṣ* in lingua Gallica ipsa quoque *l* littera post *a* in *u* commutat, quod cum illo *a* exhibeat vocalem *o*, unde dicitur *fauz* ex *falsus* *animaux* pro *animals* etc. Lingua Sanscrita qui sem mutationem terminationis *as* in *ṣ* (= *ṣ* + *u*) certis modo conditionibus, aut sonoras scilicet consonantes et *ṣ* vocalem, admittit, lingua Palica autem, quam maxime cognata Sanscritae, viam, quam ista est ingressa, ita confecit, ut sine ullo sequentis litterae respectu terminationem *as* semper in *ṣ* immutaret (vid. F. BENOISTII et LASSENTI librum «*Essai sur le Pal.*» Paris 1826.) Quae quum ita sint, satis mihi videant demonstrasse, quam parum sit idoneam, de euphonicis *ṣṣṣ* immutationibus agere, id quod in antecessorum meorum grammaticis est factum, ea enim, quae de *ṣṣṣ* propria phonetica potestate dicenda sunt, a *ṣ* regulis pronunciationis pertinent, et, ea quae sola restat difficultas, hac re continetur, quod in lingua Sanscrita, utpote jam dudum emortua, fortasse gradus fortitudinis sive debilitatis definiri non potest, quo spiritus finalis sit pronuntiatus, quapropter non solum hac in re, verum etiam in ceterarum litterarum pronuntiatione ipsam Indorum traditionem sequamur necesse est. Theoria autem grammaticæ *ṣṣṣ* per euphoniae utriusque illius litterae regulas, certis quibusdam locis in spiritum commutatae, conficitur. Hoc loco mihi adnotare etiam liceat, in prioribus Grammaticis de *ṣṣṣ* quoque euphonicis immutationibus disputari, quod item in mea Grammatica evitatum est, cum parum apte ex euphoniae legibus mutari dicatur littera, quæ nullum unquam vocabulum naturæ suæ terminatur, et quae eâ ipsâ de causâ nullam euphonicam mutationem potest subire, sed aut ex reg. 16. libere pro *ṣ* finali ejusque euphonicis immutationibus poni potest, itaque navium *ṣ*, *ṣ*, *ṣ*,

tum, in Europa raro nunc reperiatur *): Ceterum ad practicam Grammaticae explicationem anno (sequente episodum Mahā-Bhārati, Ardschuni reditum ex Indici coelo, una cum versione et analysi grammatica publici faciam juris — Praeterea his qui in discenda lingua Sanscrita praeceptoris institutione carent, prae ceteris, quo facilius introducantur in harum litterarum studium, editionem meam Nali tum propter versionem latinam ad verbum factam, tum propter eximiam poesis virtutem et scribendi generis simplicitatem commendandam esse arbitror

Scr Berolini d' x m Nov a MDCCCXXVII

AUCTOR

ञ et फ़ vice fungitur, aut ex reg 69, tanquam singularis quidam sonus, mutat o est euphonica litterae ञ finalis.

*) Nuper aliud hujus generis opus est editum, ROSENII scilicet radicum collectio, quae cum hac grammatica, citatis ex ea regulis ad conjugationem spectantibus recte conjuncta est, et significationum Verborum accurata investigatione antea earum dispositione priores longe superat rad cum collectiones

PRAEFATIO HUIUS EDITIONIS.

Glossarium quod in prioris editionis praefatione promise-
 ram, posthac edidi (Berolini 1830 apud Ferdinandum Dümmler),
 analysin quoque grammaticam, non quidem episodio l.c.
 commemorato, sed primo Nali capiti curavi accomodandam, al-
 terique illius carminis editioni, Berolinensi, apposui. Syntaxin
 autem nondum absolvere potui. Ne tamen extensum hac de re
 opus expectent lectores; Sanscrita enim lingua, apud antiquio-
 res imprimis auctores, locupletissimae et perfectissimae suae
 Grammaticae raro transgreditur fines a natura constitutos, ita
 ut, qui ea repetere noluerit, quae ad generalis Grammaticae
 pertinent principia et eodem jure in cujusvis alius ex eadem
 familia linguae compendio locum habeant, paucis capitibus ab-
 solvat syntaxin sanscritam.

Quod ad rationem hujus editionis ad priorem attinet
 germanice scriptam; eandem conservavi regularum dispositio-
 nem, atque, ubi novas adjeci, duabus regulis per litteras *a* et
b distinctis eundem anteposui numerum. Ceterum leges qui-
 bus formationes grammaticae nituntur altius explorare, flexio-

numque descriptionem tum concisorem tum faciliorem red-
 dere studui. Maximi adjumenti hac in re mihi fuit casuum
 in *fortes*, et *debiles* divisio, formarumque Verborum in
puras et *auctas*, terminationumque personalium in *gra-*
ves et *leves* sejunctio, unde p̄ndet, id quod r. 300^a. explicavi,
 sive *gunatarum*, ut hoc verbo utar, sive non *gunatarum* for-
 marum, usus, eadem prorsus, ratione, atque in Gallica lingua
 dicitur 'c. c. „*je viens*” adjecto quodam *Gunae* incremento, vocali
 scilicet *i* insertâ, quum in Plurali „*nous venons*” propter gravi-
 orem ejus terminationem, pura restituatur radicis forma. (111111111)
 (111111111) Post priorem hujus editionis fasciculum (usque ad r. 491.)
 in lucem editum cognatae Zendicae linguae operam navavi, et
 saepius iis perquisitis partibus, quas Parisiis, et Hamburgi, cu-
 rarunt Viri clarissimi E. BURNOUF et OLSHAUSEN, notatu dig-
 nissimas deprehendi formas, quae vel ad firmandas, vel illustran-
 das, vel corrigendas theorias in hoc libro propositas maximi
 mihi videbantur esse momenti. De quibus rebus rationem red-
 didi in Addendis, ubi etiam varias formas, quae *Védorum* pro-
 priae sunt, antiquiores et perfectiores commemoravi, easque
 explicare studui. (111111111) (111111111) (111111111)
 -111111111- Scr. Berolini d. XXX. m. Martii a. MDCCXXXII.

GRAMMATICA CRITICA
LINGUAE SANSKRITAE.

LITTERARUM SCRIPTURA ATQUE PRONUNCIATIO.

---

1. **I**n systematico sanscritarum litterarum ordine vocales a consonantibus separantur, primum tenentes locum; numero sunt quattuordecim, scilicet decem simplices et quattuor compositae vel diphthongi. Inter simplices quinque sunt breves totidemque longae, ita ut quaevis brevis sibi respondentem habeat longam vocalem. Consonantes litterae secundum organa, quibus pronunciantur, in quinque ordines rediguntur; quibus sextus et septimus additur ordo, quorum prior semivocales complectitur, posterior sibilantes, ः (*h*), et litteram quandam, quae *l* sonum indicat, sed in *Védicis* tantum invenitur. Totus consonantium numerus est quattuor et triginta.

ANOT. Vulgo adduntur vocalibus duo signa, scilicet *Anusvāra* et *Visarga*, quorum prius ex puncto (·) consistit, quod in syllabae fine nasalem sonum indicat, de quo fusius in r. 15. et 16. agitur. Posterius e duobus punctis (:) consistit, spiritumque indicat, qui certis legibus pro euphonica ः et ः (*r*, *r*) consonantium mutatione, nunquam vero ः (*h*) litterae loco ponitur. Haec quidem duo signa, quanquam consonantium potius quam vocalium habent naturam, a grammaticis indicis ideo inter vocales referuntur, et speciminis causa ः vocali adscribuntur (ः, ः), quia in syllabarum fine solum occurrunt, nunquam vero syllabam incipere vel consonantem sequi possunt. Syllabae autem, ex Indorum sententia, omnes in vocalem desinant litteram, quae sono nasali tantum, *Anusvārae* signo expresso, vel leni,

quam *Visarga* exprimit, aspiratione affici potest. Sont Grammatici, qui consonantibus etiam क् litteram annumerant, quae vero ad compositas pertinet litteras, nam क् et ए् litterarum est conjunctio.

SANSCRITORUM SIGNORUM FORMA ATQUE SIGNIFICATIO.

VOCALIS. *)

Simplices: अ *a*, आ *ā*; इ *i*, ई *ī*; उ *u*, ऊ *ū*; ऋ *ri*, ॠ *rī*; ए *ri*, ऐ *lri*, लृ *lri*.
Diphthongi: ए *e*, ऐ *ai*; ओ *o*, औ *au*.

ANUSVARA ET VISARGA.

ॠ, (—v. r. 17) ङ्; ञ्; ॡ (**).

CONSONANTIS.

1 ^o ordo, Gutturales	क <i>ka</i> , ख <i>kha</i> ;	ग <i>ga</i> , घ <i>gha</i> ;	ङ <i>nga</i> .
2 ^o ordo, Palatinae	च <i>tscha</i> , छ <i>tschha</i> ;	ज <i>dscha</i> , झ <i>dschha</i> ;	ञ <i>ña</i> .
3 ^o ordo, Linguales	ट <i>ta</i> , ठ <i>tha</i> ;	ड <i>da</i> , ढ <i>dha</i> ;	ण <i>ṇa</i> .
4 ^o ordo, Dentales	त <i>ta</i> , थ <i>tha</i> ;	द <i>da</i> , ध <i>dha</i> ;	न <i>na</i> .
5 ^o ordo, Labiales	प <i>pa</i> , फ <i>pha</i> ;	ब <i>ba</i> , भ <i>bha</i> ;	म <i>ma</i> .
6 ^o ordo, Semivocales	य <i>ya</i> , र <i>ra</i> ,	ल <i>la</i> , व <i>va</i> .	
7 ^o ordo, Sibilantes	श <i>sa</i> , ष <i>scha</i> ,	स <i>sa</i> , ह <i>ha</i> ,	ळ <i>lra</i> .

NUMERORUM SIGNA.

१ 1, २ 2, ३ 3, ४ 4, ५ 5, ६ 6, ७ 7, ८ 8, ९ 9, ० 0.

ANOT. औ et औ diphthongi etiam औ et औ scribuntur. Sunt quoque variantes formae ad exprimendas litteras अ (cum iis in quibus अ signum contentum est) ए, ऐ, वा, ष, भ, scilicet:

अ ए ऐ ष ण भ न
a e ai dschh n bh bh.

*) Longae vocales una cum e et o diphthongis circumflexi signo soleo notare.

**) De *Anusvara* usa atque positione vide r. 15. 16. et 17.

MIDIA ATQUE FINALIA VOCALIUM SIGNA

2. Vocalium formae supra depictae in vocabulorum initio tantum ponuntur, in eorum medio et fine autem *a* breve (अ) non scribitur, sed quaevis consonans littera, quae non alia quapiam vocali aut *a* signo (vid. r. 6.) jungatur, cum *a* brevi pronuntiatur e c. अक lege *aka*, neque *ak*, quae quidem posterior syllaba अक् scribenda est. Reliquae vero vocales sequentibus signis supplentur, quorum unum, scilicet *a* breve (f), consonanti litterae, post quam pronuntiandum est, praeponitur, veluti कि (*ki*). Quattuor signa consonantibus postponuntur, scilicet *a*, *i*, *o*, *au**, e. c. का *kā*, की *kī*, को *kō*, कौ *kau*. Sex signa consonantibus subscribuntur, scilicet *u*, *ū*, *ru*, *ri*, *lu*, *lū*, uti कु *ku*, कू *kū*, कुरु *kurū*, कुरू *kūrū*. Duo signa supra consonantes ponuntur, scilicet *ē*, et *ai*, e c. के *kē*, कै *kai*. Quae quidem omnia quo facilius possint conspici, initiales atque finales vocales, ex earum ordine, cum *a* consonante conjunctas, adscribimus.

अक आका इकि ईकी उकु ऊकु अक अकू लकू लकू
aka ākā, iki ikī, uku ūkū, rikri rikrī, lūklū lūklī,
 एके ऐकी औकी औकौ
ēkē, aikai, ōkō, aukau.

3. Sunt consonantes litterae, quae parvam formae subeunt mutationem, si cum quibusdam vocalium signis junguntur. Dentalis *d* littera (द) linguali *t* (ट) similis est, ubi cum *u*, *ū*, *ru*, *ri*, vocalibus componitur, quibuscum scribitur दु *du*, दू *dū*, दुरु *duru* *r* cum *u* scribitur रु *ru*, et cum *ū* दू *dū*. ह cum *u* compositum scribitur हु *hu*, cum *ū* हू *hū*, cum *e* हू *hū* अ littera, ubi vocalibus vel quietis signo (◌) in-
 struitur, plerumque hanc assumit formam (अ)

* Dna haec signa, quorum prius ex *u* et *i* a, alterum ex *o* et *i* a conflatum est, scribuntur quoque *i*, *i*

LITTERARUM NOMEN.

4. Propria sanscritae linguae scriptura देवनागरी (*Dēvanāgarī*) *Deorum scriptura* nominatur. Scribitur tamen etiam Bengalice, Tamulice aliisque litteris. Ad singulas autem nominandas litteras, कार् १०४, *quae facit* significans, cum singularum litterarum sono ab Indis coniungitur, veluti अकार् *a-kāra*, इकार् *i-kāra*. Consonantes semper cum *a* vocali pronunciantur, et syllabae hac vocali formatae कार् *kāra* vocabulum additur; e. c. ककार् *ka-kāra*, गकार् *ga-kāra* (v. r. 2.).

SINGULARIA QUaedam SIGNA.

5. (ऽ) Hoc signum apostrophī locum tenet, ubi अ in initio vocabuli post ए aut ओ eliditur; e. c. तेऽभवन् (*tē'bhavan*) illi fuerunt, pro अभवन्. *Abhavan*.

ANNOT. Immerito adhibetur hoc signum, ubi (secundum r. 35.) duo convenientes *A*-vocalis soni in unum coalescunt, ita in *Dāt-Māhātmyae*, *Mārkhandīya-Purānae* episodii, editione Calcettensi legitur चकारा ऽसुरसैन्येषु (II, 52.). Quae quidem scriptura eam ob causam falsa est, quia in आ longo, चकारा vocabuli, initialis sequentis vocis vocalis iam est contenta, ideoque ऽ signo non amplius potest suppleri, nisi huius signi potestatem et usum ita extendere volumus, ut tum vocalium elisarum, tum earum, quae cum praecedente vocali coaluerunt, locum teneat, et non solum pro अ, sed pro omnibus aliis in vocum initio vocalibus ponatur. Ergo tamen praetulerim, ऽ signum intra proprium suum in r. 5. explicatum usum coercere, pro omnibus vero vocalibus initialibus, ubi cum praecedente coalescunt vocali, aliud inducere signum, de quo fusius in r. 30^b. agitur.

6. (्) Hoc signum, quod Indi त्रिराम i. e. *quies* nominant, quietis signum appellare placet. Sub consonantibus ponitur, ut *a* breve (अ) abesse indicet, quod secundum r. 2. in quavis consonante vocalis experte contentum est; e. c. महत् (mahat) *magnus*, sine quietis signo mahata legendum esset.

7 (८, ५) Haec duo signa ८ consonantis locum tenent, prius su per consonante ponitur, ante quam, posterius sub consonante ponitur post quam legendum est, e c कर्मन् (*karman*) factum, व्रत् (kratu) sa crificium Si consonanti, ante quam ५ legendum est, vocalis vel Anus ārae signum, vel ambo imposita sunt, ८ signum eis postponitur, e e सर्वेन्द्रियाणि vel सर्वेन्द्रियाणि (*sarvendriyāni*) omnes sensus, सर्व (*sarvam*) omne Etiam ५ longi (१) signo, ८ postponitur, quanquam ante ipsum pronuntiatur, e c कर्त्री (*kartrī*) effectrix, १ et १ in medio ponunt signum ८, e c सर्वो (*sarvō*) quisque, सर्पो (*sarpau*) duo angues

8 (1) Tanquam separationis signum in versus fine*), et in ora tione soluta, in periodi fine ponitur In strophae fine utem repe titur (11)

COMPOSITAE CONSONANTES

9 Quodsi duae vel plures consonantes conveniunt, plerumque inter se conjunguntur, contra regulam 6, secundum quam sub conso nantibus vocali destitutis quietis signum ponendum est Ita scribitur मत्स्य (*matsya*) piscis, consonantibus त्त, स, य conjunctis, pro मत्स्य, quod quidem posterius scribendi genus prorsus inusitatum est In omnibus consonantibus conjungendis duae potissimum discernuntur rationes consonantes conjungendae aut juxta sese aut sub sese po nuntur Prior ubi adhibetur ratio, ultima tantum conjunctarum lit terarum integram recipet formam, litterae autem ipsi praepositae per pendicularem lineam abiciunt, quae plurimis consonantibus ad dex trum latus est, e c e त्त formatur त्त, e न — न, e स — स Hac ra tione मत्स्य vocabuli scribendi genus intelligitur Eae autem conso

*) vel dist el ५, sec n lam metr cam Indorum rat onem sect n l in quam quavis ver is propter med am ips us caesuran, d stcl on l abet it

nantes, quae perpendiculari lineae non finiuntur, hac, modo dicta ratione cum sequente littera non possunt componi; quapropter aut secundum alteram rationem, qua posterior priori subscribitur litterae, junguntur, veluti ह e ह + त्र, aut duae sese excipientes consonantes parvâ formae mutatione contrahuntur, e. c. ह्य h-ma, ह्य h-ya, e ह + म et ह + य Litterae, quae in perpendicularem lineam desinunt, utraque ratione cum sequente littera possunt componi, ubi tamen posterioris litterae forma et scribendi usus solent decernere, ita e c. च neque च्च scribitur, quia च cum sequente च non apte componi potest, apte vero conjungitur च consonans cum ह ponendo च ante ह (चह) chh.

Duae sunt compositae litterae, usu admodum frequentatae, quae, quoniam conjunctionis partes non possunt discerni, simplicis litterae prae se ferunt speciem, ज dico et ज्ञ, quarum prior ex क et च (k, sch) posterior e ज्ञ et ज्ञ (dsch, n) conflata est.

Jam in tirorum gratiam sequentes compositas litteras adscribimus, quae tamen maximam partem pro singulis ipsarum partibus facile possunt cognosci

क्क, क्क k ha, क्क्क, क्क्क k hha, क्क k tscha, क्क k ta, क्क k t ya, क्क k t ra, क्क k t r ya, क्क k t ra, क्क k na, क्क k n ya, क्क k ma, क्क k ya, क्क k ra, क्क k r ya, क्क k la, क्क k ra, क्क k scha.

क्क kh na क्क kh ya क्क kh ra क्क kh ra

ग्ग g ga, ग्ग (ग्न) g na, ग्ग g ra

ग्ग gh na, ग्ग gh n ya, ग्ग gh ya, ग्ग gh ra, ग्ग gh ra

ङ्ग ng-ha, ङ्ग ng k scha ङ्ग ng ga, ङ्ग ng-gha, ङ्ग

त्स tsch tscha, त्स त्स tschha, त्स tsch na

त्स tsch ma त्स tsch ya, त्स tsch ra

झ *dsch dscha*, झ (ञ्ज) *dsch na*, झ *dsch ra*

ञ *n tscha*, झ *n dscha* उह् *n tschha*

ट् *t ta*, ल *t-ma*, ल् *t-ya*, ट् *t ra* ट् *t va*

ल *th ma*, ल् *th ya*, ट् *th ra*, ट् *th va*

ड् *d ga* ड् *d da*, ड् *d ma* ड् *d ya*, ड् *d ra*, ड् *d va*

ल *dh ma*, ल् *dh ya*, ड् *dh ra*, ड् *dh va*

ण *n ta*, ण *n na*

त् *t ta* त् *t tra*, त् *t va*, त् *t tha* त् *t na* त् *t ra* त् *t va*

थ् *th na*, थ् *th ya*

द् *d ga* द् *d ga* द् *d gra* द् *d gha* द् *d ghra* द् *d da*

द् *d da* द् *d va* द् (द) *d dha*, द् *d dh na* द् *d dh ya*, द् *d na*

द *d ba* द् *d ba* द् (द) *d bhu* द् *d bh ya* द् *d bh ra* द् *d mu*

द *d ya*, द् (द) *d ra*, द् *d ya* द् *d va*, द् *d ya*, द् *d va*

ध *dh na* ध *dh ya* ध *dh ra* ध *dh va*

न् *n ta* ल् *n ta*, न् *n na*, न् *n ya*

प् *p ta*, प् *p na*, प् *p ma* प् *p ra* प् *p va* प् *p va*

ब् *b da* ब् *b va*

भ *bh ya*, भ *bh va*

म *m na* न् *m ya*, म *m va* ल् *m va*

य् *y ya* यु *y va*

र् *r ta*, र् *r ya* (१, 7)

ल *l na*, ल् *l ya*, ल् *l va*

व्य *v-ya*, व्र *v-ra*.

अ *s-tscha*, स *s-na*, श्य *s-ya*, श्र *s-ra*, झ (झल) *s-la*, श्य *s-va*.

ट *sch ta*, थ *sch-t-ya*, ट्र *sch-t-ra*, ट्व *sch-t-va*, थ *sch-tha*,

थ *sch-th-ya*, ट्व *sch-th-ou*, ल *sch-na*, थ *sch-ya*, थ *sch-va*.

स्त *s-ta*, स्त्र *s-t-ra*, स्न *s-na*, स्श *s-ra*, स्ल *s-la*.

ह *h-na*, ह्र *h-na*, ह्य *h-ma*, ह्य *h-ya*, ह्र *h-ra*, ह्ल *h-la*, ह्व *h-va*,

ह्य *h-v-ya*.

SINGULARIA PRONUNCIATIONIS PRAECEPTA.

VOCALES.

10. अ non modo *a* brevis sonum indicat, sed etiam *e* et *o*, brevium vocalium. Cum vero sanscrita lingua jam dudum emortua est, vix ullus unquam pro certo poterit definire, haec brevis vocalis, ubi *a*, ubi *e*, ubi denique *o* sono fuerit pronunciata. Grammatici autem statuunt, hanc vocalem in vocabuli initio *a*, in medio *o*, et in fine *e* sonum reddere. Tanquam negativa particula vero, et ante duas consonantes litteras, अ vocalis ad *a* longae (आ) sonum admodum accedere dicitur.

11. अ, इ, ई, उ, ऊ. Hae vocales semper uti in *r. 1.* indicatum est pronunciantur.

12. इ, इ. Prius signum *r* consonantis cum *i* brevi conjunctae sonum reddit; ita tamen ut *i* vocalis vix audiatur, veluti in anglico vocabulo *merrily*. Qua de re apparet, cur इ littera a Grammaticis indicis vocalis sit habita, atque ab *r* consonante, quae cum brevi *i* conjungitur (रि) accurate distincta. Quae vero huic respondet इ longa vocalis, uti *ree* in anglico vocabulo *reed*, i. e. uti *r* consonans cum *i* longo conjuncta, e CARENT sententia legenda est; itaque अ र consonante,

quam ॠ sequitur, non potest discerni Multo autem rarius invenitur quam ॠ vocalis

13 ल, लृ vocales uti *lu* et *lit* pronuciari dicuntur, ideoque प्रल littera, cum ॠ et ॡ vocalibus conjuncta apte possunt haberi, id quod et ipsa earum forma dilucide demonstrat लृ in rarissimo tantum vocabulo कृत (factus) invenitur, a radice कृप्, quae in plurimis derivatis formis transit in कल्प, atque in participio etiam modo dicto saepius कल्पित format quam कृत

14 ए, ऐ, औ, औ ए uti *e* longum, aut ex WILKINSON sententia, uti *e* in Anglica voce *where* pronuciatur Diphthongus habetur, quia ex अ et इ coalitum putatur, quae quidem ambae vocales, perinde atque ipsarum longae, ubi conveniunt, in ए transeunt Memineris autem francogallici pronuciationis ऐ uti *ai* in germanico vocabulo *Kaiser* profertur औ semper *o* longi sonum reddit, et diphthongus habetur, quia ex अ cum उ conflatum putatur, quae quidem ambae vocales, aequae atque ipsarum longae, ubi conveniunt, semper in औ transeunt Memineris autem francogallici pronuciationis औ uti *au* in germanicis vocibus *Raum*, *Baum* alisque vel uti Anglorum *ow* in *brown* profertur

ANUSVARA

15* Anusvara (अनस्वारम् *) signum, supra litteram, post quam pronuciandum est, ponitur, uti अ *am*, क *kam* Necessaria autem et vicaria Anusvara potest statu Prior vim quandam propriam propriamque habet pronuciationem, quae a reliquarum quinque nasalum (उ, ङ, ञ, न, म) sono diversa atque aliena est In medio vocis ante sibilantes et ह litteram ponitur, e e दशित, दश, हस, सित, et ante has litteras ॠ nulla quinque nasalum potest suppleri In voca

*) Hoc vocabulum, ex अनु *post* et स्वार *sonus* compositum, sonum sequentem signum fiat

buli sine inquam euphonica न् litterae mutatio item ante sibilantes et ञ litteram, et praeterea ante य, र, ल semivocales, et pro arbitrio etiam ante व् (cf r 69 et 70) ponitur. Quod ad necessariae *Anusārae* pronuntiationem attinet, similis videtur fuisse, obscuri, n̄ribusque prolati n̄ sono, uti Francogallorum n̄ in syllabae fine, quem ipsum sonum in peregrinis linguis न्ग litteris indicare consuevimus. Similiter in arabica lingua n̄ ante quasdam litteras sonat, quae omnes comprehendunt sibilantes (ب, ت, ر, س, ش, ص, ض), cf de SACY *Gram arabae* tom I pag 23 *) In obscuro autem *Anusārae* sono rationem video, cur nulla propria littera sed quoddam signo tantum indicetur, quod supra vocales vel consonantes ponitur litteris, quibus न् inhaeret

ANNOT Vituperanda est Grammaticorum inconstantia, qui radices, veluti दम्, मम्, शम्, स्रम्, इद् aliasque, neglecta lege modo praescripta, cum dentali n̄ (न) littera scribunt, quanquam in derivatis harum radicum formis semper *Anusārae* s̄gnum adhibent. Quae quidem in re WILSONIUS magis s̄bi constat, qui in radicibus etiam *Anusāram* adhibet, WILKINSONIUS in ali s̄ ponit, in ali is negligit

16 Vicaria *Anusāra* nullam propriam atque a reliquis quinque nasalibus (ङ, ञ, ण, न, म) diversam habet pronuntiationem, sed semper ejus litterae sonum reddit, ejus loco, scripturae compendii causa, adhibita est. In fine vocabuli item, hoc signum pro न् tantum littera euphonicaeque ejus mutationibus potest poni, ita, ut ङ, ञ, ण vel न litterarum vice ibi tantum fungatur, ubi hae ipsae, euphoniae causa ex न् primitivo sunt formatae. Ita e c pro तम् hunc, eum, illum, scribi potest त, quae ipsa scriptura, mutata pronuntiatione, us in locis etiam retineri licita est, in quibus तम् secundum sequentis lit

*) Quae quidem sententia bengalicae linguae pronuntiatione vehementer confirmatur, ut quovis loco *Anusāra* ङ sonum reddit, et, quod HAUGHTON docet, perfort s̄ nasaliter est. Vid Gram beng pag 7

terae organum in तड़, तत्र, तण् vel तन् debet transformari, e. c. तं करम् *hanc manum* pro तड़ करम् scribi potest, तं चन्द्रम् pro तन् चन्द्रम् *hanc lunam*, त उमरम् pro तण् उमरम् *hunc tumultum*, त दन्तम् pro तन् दन्तम् *hunc dentem*. Nunquam vero in vocabuli fine *Anusāra* न् primitivi loco ponitur*), neque, ut exemplo utar, अमव् pro अमवन् (*abhavan*) fuerunt scribi potest, quanquam अमव तत्र pro अमवन् तत्र *fiu illic*, quod vocabulorum अमवम् तत्र euphonica mutatio est (vid. r. 68.), recte scribitur. Vicariae igitur *Anusārae* in fine vocabuli usus — quanquam necessariae theoriam atque naturam obscurat — ad ambiguitatem evitandam inservit, qua न् litterae in न् mutatione Accusativus fem. sing. speciem Accusativi masc. plur., et prima pers. sing. Augmentati Praeteriti speciem tertiae pers. plur. ejusdem temporis assumunt**)

In medio vocabuli *Anusāra* pro quavis nasali littera potest scribi, veluti अग pro अड़, पंच pro पञ्च, दड pro दण्ड, दंत pro दन्त, स्थभ pro स्थम्. Quoniam autem in his exemplis *Anusārae* usus nulli ambiguitati evitandae inservit, et insuper sine necessitate necessariae *Anusārae* naturam obscurat, in medio vocabuli *Anusārae* usus us finibus circumscribendus est, ut nunquam ponatur, nisi ubi secundum r. 15. necessaria atque propria est***).

*) इ, ज्, et ण्, nisi euphonice pro न् primitivo positae, fere nunquam in vocabuli fine inveniuntur

**) Ut exemplis haec illustrem तात् दर्शनं significat *cori vidit*, si तात् secundum r. 65 pro ताम् ponitur, et *cori vidit*, si त् littera तान् vocabuli, non न् loco, sed pro se ipsa posita est. Sed तां दर्शनं scriptura primo oblitutu pro Accusativo fem. sing. cognoscitur, et quod ad pronuntiationem attinet, तां ante दर्शनं item atque तात् sonat.

***) In Calcuttensibus etiam editionibus, quae ab indigenis sunt curatae, *Anusārae* signum cum in medio tum in fine vocum, in us tantum locis invenitur, in quibus regula 15 praescriptum est, propriamque habet pronuntiationem

17 Altera Anusvāra forma haec est ॐ , quae adhibetur, si secundum r 66 et 70 न् vel म् finale, sequenti य्, ल्, vel व् semivocali assimilatur, ubi Anusvāra non pronuntiatur sed nasalem finalis semivocalis originem indicat, veluti पक्षात् लुनाति (*pakschāl lunāti*) pro पक्षान् लुनाति *alas rosecat* (r 66) कय् यवानम् (*kaḥ yuānam*) quem juvenem² pro काम् यवानम्. Signum ॐ etiam eo loco adhibetur, quo secundum r 65 vocabulum in न् litteram finiens cum sequente voce, sibilante littera inserta, contrahitur, ubi nasalis secundum r 15 Anusvāra exprimenda est, at tamen hoc loco ( ) signum usitatus est, quam ॐ e c आसस्तत्र vel आसस्तत्र (*āsangstatra*) fuerunt illic pro आसन्तत्र

VISARGA

18 Visarga ( ) leniorem ac ह littera exprimit aspirationem, ceterisque legibus tanquam euphonica स et र litterarum (nunquam ह litterae) mutatio, sed in syllabae tantum fine ponitur, e c यश pro यशस् gloria, दुःख pro दुर्ख dolor. Non vero ulla radicalis syllaba vel vocum flexio primitive in Visargam exit. Altera Visargae forma ः est, quae proprie ante क् et छ litteras poni, et linguae radice proferrī jubetur, ( ) signum vero ante ट्, ठ् consonantes et ante pausam adhiberi, palatoque pronuciari praecipitur. At tamen ( ) forma tantum usu recepta est, et ः signum in codicibus manuscriptis raro invenitur.

CONSONANTES

19 क, ग, च, ङ, त, द, प, ब. Hae litterae semper pronuntiantur, uti r 1 praescriptum est च Anglorum ch, et न् corundem ॐ litterae respondet. Quae quidem ambae litterae, perinde atque respondententes ipsis aspiratae, nisi ex euphonica त्, थ्, द्, ध litterarum mutatione ortae sunt (vid r 61), in fine vocabuli adhiberi non possunt.

20 ढ, ड Hæ consonantes singulare quoddam *t* et *d* litterarum genus, Indorum organi proprium significant. Pronunciatur autem lingue mucrone intus valde recurvato ad palatumque posito, quo fuscus sonus, veluti e cripite profertur, hanc ob causam indici Grammatici hunc ordinem मूर्धन्य (*mūrdhanya*) nominant, a मूर्धन्य *caput* HALHEB, quem WILKINS victorem secutus est, *Cerebrals* nomen induit, ego tamen cum CAREY et YATES hunc ordinem lingualem nominare præfero.

21 य, र, ल, व य semper uti Germanorum *y* et Anglorum *y* in voce *year* pronunciatur et palatino ordini annumeratur ल dentali ordini adscribitur, semperque uti *l* pronunciatur व pro dentali labiali littera habetur, ita, ut neque ad dentalem neque ad labialem ordinem prorsus pertineat. Labialis tamen ordo magis sibi vindicare videtur hanc litteram, propter propinquam ejus cum व littera cognationem. Profertur autem uti Germanorum *w* et Gallorum *r*, post consonantem vero veluti in voce त्वम् *tu*, Anglorum *w* litterae, magis ad *u* vocalem recedenti similior est.

22 श, ष, स, ह, ऋ श ut *s* leniter aspirata legitur, palatinoque ordini annumeratur, ष uti Germanorum *sch* et Anglorum *sh* profertur, idemque ad lingualem ordinem pertinet, स ad dentalem ordinem pertinet atque vulgaris *s* sonum reddit ह semper uti *h* pronunciatur et gutturali ordini annumeratur. In vocabuli fine nunquam ponitur (vid. r 81) ऋ in *Vedis* tantum invenitur, atque *hr* litterarum sonum dicitur reddere.

ASPIRATAE LITTERAE.

23 Quævis aspirata accurate sicut ipsius tenuis, adjecto clare distincto *h* sono, pronunciatur. Itaque *e* c व littera non uti Germanorum *ch*, ष non uti *f*, neque श uti Anglorum *th* pronuncianda est, sed

ex COLERNOOKII sententia, ए uti *lh* in *ukhorn* vocabulo, ए uti *ph* in *haphazard*, et ए uti *th* in *nut-hook* voce leguntur. Eadem lex in reliquis aspiratis observanda est.

NASALLS LITTERAE.

24. In omnibus linguis *n* litterae pronuntiatio ex organo sequentis consonantis definitur. In germanica lingua *n* litteram in *Eng*e vocabulo aliter atque in *Ende* voce proferimus. Sanscrita lingua procuratis *n* litterae discriminibus peculiare adhibet litteras. — ण in medio vocis ante Gutturales (क, ख, ग, घ) tantum ponitur, et uti *ng* pronunciarum dicitur. Equidem tamen non crediderim, e. c. अङ्ग accurate *ang-ga* legendum esse, sed verisimiliter hic ण litterae pronuntiatio ad न sequens tantum adaptatur; uti nos in germanico *Eng*e vocabulo, non duplex *g* proferimus, sed *n* sonum *g* sequenti aptum reddimus. Nullo autem modo, ut equidem opinor, अङ्ग vocabulum, uti *ang-la* pronunciarum potest, quoniam in sanscrita lingua *g* littera nunquam ante *k* consonantem profertur, sed in eam ipsam transit. Statuendum igitur est, अङ्ग uti *ank-la* pronunciarum, aut concedendum, gutturalem litteram, quae per ङ indicatur, tam incertam esse, ut tanquam inter *k* et *g* litteras teneat medium. In vocis fine ङ, nisi tanquam euphonica न् litterae mutatio, raro tantum invenitur, et forsitan solum in paucis Nominativis et Vocativis, qui प्राङ्, अथाङ् aliorumque similium vocabulorum sequuntur analogiam (vid. r. 197-201.). Verisimiliter ङ finale his in vocabulis uti Anglorum *ng*, v. c. in *song* pronunciarum est, ubi *g* vix auditur. In vocabuli initio ङ nunquam invenitur. Grammatici tamen ङ radicem referunt, quam *sonare* dicunt significare, ab eademque ङ substantivum ducunt, quod praeter alia *Sivae* Dei nomen est (vid. annot. ad r. 25.). Vix autem fieri potest, ut in hoc vocabulo ङ uti *ng* pronuncietur. Quia vix ullum vocabulum a *ng* potest incipi.

25 ज् in medio vocabulorum ante palatinis tantummodo litteras ponitur. Etiam sicut *ng*, lennis tamen quam ड् littera, pronunciari dicitur, ita ut *g* minus audiatur. Et dure sane sonaret, si ज् e c in पञ्च *quunque* vocabulo, cum *g* clare distincto uti *paŋgtscha* pronunciaretur. Latinis ergo litteris *pantscha* quam *paŋgtscha* scribere maluerim. Post च et ङ् litteras, ubi plerumque euphonica न् nasalis mutatio est, uti *ny* (germanice *ny*) aut uti Francogallorum *gn* in *campagne* voce pronunciatur, e c राज्ञा *râdschnyâ*, contractum ex राज्ञाना ञ् राज्ञान् rex. In vocis fine ज् littera fere solum tanquam euphonica ङ् litterae mutatio invenitur, si quidem sequens vocabulum a palatina littera incipit. In vocis initio, in unico tantum perraro ज् vocabulo invenitur.

ANNOT ड्, ज्, ण् vocabula nullam aliam habere videntur originem, quam ut consonantibus, quae primitivas eorum partes constituunt, certae quaedam s g o f actiones fuerint tributae. Nam ड् et ण् praeter alia *Svam* Deum s gn fiant. Paucae aitem in sinescritis scripturae litterae reperiuntur, quae non, अ् vocali addita, *Sae* vel *al as e* *isup am Dei nomen en ne ent*. Ita etiam *Swa* च ङ् छ्, ड् etc nominati, atque क् littera nomen *Braf mae* et *Fisch* ius est.

26 ञ् littera eadem ratione ac aliae lingualis ordinis litterae pronunciatur (vid. r 20), et in medio vocis tum ante linguales consonantes tum saepe ante vocales ponitur e c ञ्ण *turba*. In vocabuli sine maximum partem euphonica न् litterae mutatio est, et in vocis initio in unico tantum ञ् vocabulo reperitur (vid. annot. ad r 25), quod plures habet significationes, usu vero admodum rarum est. Attamen Indici Grammatici multas radices, quae proprie a न् littera incipiunt, linguali न् scribunt, quod ante flexiones in न् transire dicunt. Ita e c ञ्द्वि radix statuitur, *sonare* significans, cuius tertia Praes. persona नद्वि neque ञद्वि scribitur (cf. r 110).

27 न् vulgaris n consonans et usu admodum frequens est, tum in initio, tum in medio atque fine vocabulorum.

28 म, quae nostra *m* littera est, item saepissime in initio, medio atque fine vocabulorum invenitur, in fine tamen euphonicae mutationi in quattuor reliquis nasales et *Anusvāram* necessariam est subjecta

29 Quoniam in litterarum ordine in *r* 1 exhibito semivocales et sibilantes cum ह littera peculiares constituunt classes, a re haud alienum esse videtur, hoc loco has litteras secundum organum, quo proferuntur, praecedentibus quinque ordinibus adjungere, qui in flexionum doctrina maximi momenti est, ut diligenter atque accurate attendas, ad quod organum quaelibet littera pertineat

Gutturales	क	ख	ग	घ	ङ	च
Palatinae	च	छ	ज	झ	ञ	ष
Linguales	ट	ठ	ड	ढ	ण	र
Dentales	त	थ	द	ध	न	ल
						स
						व
Labiales	प	फ	ब	भ	म	

DE ACCENTIBUS

30 Vocum syllabi, quae cum accentu efferenda est, in sancta lingua nullo signo indicatur, atque fieri non potest, ut in hac emortua lingua accurate definiatur, in quo vocabuli polysyllabi loco tonus sit ponendus, neque, quod mihi satisfaciat, quidquam de hac re inveni disputatum. Quae COLEBROOKIUS pag 9 sq Grammaticae suae de accentibus dicit, ad *Vidos* tantummodo referuntur, in quibus, singularibus quibusdam signis, vocis altitudo et gravitas, quibus vocales pronunciantur vel canuntur, indicatae sunt. Perpendicularis lineola, quam super vocali ponunt, altum, horizontalis, quae infra ponitur, gravem significat tonum. Curva lineola, vel उ super vocali positum, tonum indicant, qui ex alto incipiens exit in gravem

sonum Piuorem toni significationem COLEBROOKITS acutum, alteram gravem, postremam circumflexum nominat, ita tamen ut addit, vocalum tonum vulgo in oratione regularem (स्वच्छति) esse. Numerus 3 vocali additus, vel tres lineolae horizontales infra posite, tonum diutius quam alias retinendum esse significant. Tum, breves vocales tum longae et diphthongi ita possunt produci, et vocalis eo modo producta tres aequat breves vocales. Sed omnia ista signa in *Védīs* tantummodo reperiuntur.

SCRIPTURAE SPECIMEN

30^b) In codicibus manuscriptis nonnullisque typographicis libris, nulla invenitur vocum separatio, sed syllabae tantum primo in tervallo, in codicibus manuscriptis, separantur. Quaevis autem syllaba ex indicatorum grammaticorum sententia in vocalem desinit litteram, cui peculiaris sonus nasalis tantum, quem *Anusvara* exprimit, vel levis *Visarga* signo indicata aspiratio addi potest (vid. annot. ad r. 1.) Quaevis alia consonans, tam in medio quam in fine vocis, ad sequentem trahitur syllabam, et quae in versus vel sententiae fine locum habet consonans, *mutam syllabam constituere dicitur*. Ita, ut exemplo utar, voces अमवत् fut et पुत्र filius, in अमवत् पुत्र potius quam in अमवत् पुत्र, secundum Indorum litterarum in syllabam cogendarum modum, redigi possent, quanquam तु syllaba, sine praecedente vocali vix efferi potest. Ex eadem ratione, ubi अमवत् fut, vocem अत्र ibi praecedat, अमवद् अत्र potius quam अमवद् अत्र scribendum esset, quia द् consonans cum sequente अ in unam syllabam redigitur. Indi tamen in ambobus exemplis nullam separandam vocum habent rationem atque in universum, sine ullo vocum respectu, syllabas tractant, quasi per se ipsas exprimerent sensum. Duo priores

igitur sequentis speciminis versus, si indigenarum imitatur consuetudinem, sic scribendi essent:

वि न्तो शा ते गृ. छ म ए ध नु र्ध र्दे र ना य व्य इ र्म फ त्त्रा ति घो र म् ।

ए ते वी राः प त यो मे स मे ता न वः श्रे षः क चि दि ए म्नि य रे ॥

*hi nte dschnyá tai rmi dha ma há dha nu rtha rai ra ná ju schya
ngka rma kri tvá ti ghó ra m
é té vt ráh pa ta jó mé sa mé tá na vah sé schali ka stschí di há sti
ju ddhē.*

Ejusmodi autem scribendi ratio, quod ad externam attinet speciem, perfectam sanscritam linguam Sinorum linguae valde similem reddit, cujus vocabula cuncta aut monosyllaba sunt, aut a consonante simplici vel composita incipiunt, quam una vel plures sequuntur vocales, quibus sonus nasalis tantum adjungi potest. Perfecta autem sanscrita lingua ad alium provocat scribendi modum, quo singula elementa, quae a linguae ingenio, ad certam exprimendam notionem, in unum corpus redacta sunt, non mentis solum perspicacitati sed oculis quoque, primo adpectu, tanquam individuum orationis membrum se offerant. In plurimis quidem rebus, qui grammaticae leges bene intelligit et verborum copiam habet, syllabas, quae ad eandem pertinent vocem, facile cognoscit, ita ut e. c. in Nalo carmine syllabas आसीद्वादा statim in आसीद् वादा vocabula redigat, atque गृणीदिष्टे syllabas in गृणीद् इष्टे voces dissolvat. Nunquam tamen in facilioribus quoque libris syllabae inveniuntur, quae diversum in modum conjunctae diversas constituunt voces, ubi scriptorum editor, eam quam optimam putat syllabarum conjunctionem, lectori proponere debet. In artificiosis carminibus recentioris, ad quod Calidasa pertinet, aevi, hujus generis difficultates sunt frequentissimae, quam ob rem, ne ad iterum iterumque legendum cogamur, quod, vocabulis

Litterarum scriptura atque pronuntiatio.

separatis, primo adspectu intelligeremus, in typographicis libris acuratisissima syllabarum in voces distributio magnopere est desideranda. Jam primi quoque inter Anglos sanscritae linguae cultores hanc necessitatem senserunt, impedimentum autem in vi euphonica viderunt, quam concurrentium vocabulorum finales et initiales litterae inter sese exercent. Idcirco ibi tantum vocum separationem licitam habuerunt, ubi dua, quae concurrunt, vocabula nullam euphonicam inter se habent relationem. Talis autem disjunctionis lex, si stricte ei adhaerere volumus, ibi tantum disjungere permetteret, ubi finalem litteram vocalem initialis sequitur consonans, ita ut, in scripturae specimen nostro, primus versus sic scribendus esset:

किन्ते शक्तिर्वि महाधनुर्धरिनायप्यद्रम कृत्वातिघोरम्

Haec vero scribendi ratio faciliorem vocum conspectum et textus intelligentiam parum adjuvat et vix integrae verborum conjunctioni potest praeferri, quia paucarum modo vocum, quarum initium absconditur, finem ostendit. Ubi finalem consonantem surdam alia sequitur ejusdem generis littera, veluti in supra dicto exemplo अमवत् पुत्रः, fere omnes, qui hucusque libros sanscritos ediderunt, disjungere solent; re vera autem hic quoque inter अमवत् et पुत्रः euphonica est ratio, qua त् finale, quod ante sonoram litteram in द् transiret, propter sequentem sibi consentaneam surdam litteram, nullam subit mutationem. Insuper अमवत् पुत्रः similesque disjunctiones ideo quoque, magis quam ulla alia vocum separatio, Indorum violat scribendi morem, quia Indi, ut supra diximus, finalem litteram त् cum sequente पु in unam et eandem syllabam redigunt. Deserenda est igitur, quae nunc inter philologos recepta est disjunctionis ratio, quam in Nali et Ardchuni editionibus secutus sum; atque aut redeundum est ad accuratam manuscriptorum imitationem, aut, si

vocum conspectum et textus intelligentiam, sicut in quavis alia lingua, scribendi more adjuvare volumus, progrediendum est ad plenam et integram vocabulorum disjunctionem, ad quam illustrissimus GUILIELMUS A HUMBOLDT quoque gravissimis exhortatur rationibus, in libro *Journal Asiatique* livr. 63. Huic autem integrae vocum disjunctioni, quam in scripturae specimine nostro atque in libro nuper edito *) induxi, vis euphonica, quam litterae initiales in praecedentis vocis finalem litteram exercent, nequaquam obstat. Quodsi enim e. c. महत् *magnus* ante शीवनम् *vita* transit in महद् (vid. r. 61.), eo quod त् littera sequenti श् se assimilet: huic euphonicae legi scriptione महद् शीवनम् jam satisfactum est, ita ut ambarum vocum conjunctio nequaquam sit necessaria. Non enim impedit parvum inter महद् et शीवनम् intervallum, quominus a priori vocabulo, quod Indi per se ipsum vix proferre possunt, tam cito ad sequentem properemus syllabam, ac si महद्शीवनम् esset scriptum. Eodem modo etiam त् et रि particulae, ubi ante sequentem vocalem in त्व् et श्व् transcunt (vid. r. 37.), non hanc ab causam cum sequente voce conjungendae sunt, quia per se ipsas proferri nequeunt; scribunt enim Galli plane simili in re *l'ame, l'animal*, neque *lame, laumal*, quanquam *l'* cum sequente vocali in unam syllabam cogitur. Respiciamus denique, scriptionem त्वेते, श्वेते non impedire, quominus, ad sensum comprehendendum, prius sic consideremus ac si त्व् एते, posterius ac si श्व् एते scriptum esset.

Veram, quae in linguae natura neque in Indorum scribendi modo sita est, difficultatem ibi tantum video, ubi, quod saepissime accidit, vocalis finalis cum sequente vocali initiali coalescit, ut वारी-

*) Divisionum cum tribus aliis Mahā-Bhārati praestantissimis episodis, Berolini apud Ferdinandum Dümmler.

रास्ति e चारी इर आस्ति (vid r 35) Quia his in exemplis आ et ई longum e duobus, ad diversis voces pertinentibus, consisti sunt vocalibus, non fieri potest, ut istas voces a sese disjungamus, nisi haec in re nos accommodare volumus ad scribendi modum Indorum, qui syllabis solum disjungunt atque intermedium spatium inter चारी, ए et स्ति non acgre ferunt Sequimur igitur huc in re Indorum exemplum, scribendo चारी ए स्ति, ita tamen, ut ante ए et स्ति apostrophum nostrum ponamus, non ut elisionem vocalis, sed ut ejus coalitum cum praecedente vocali indicemus ~ चारी 'ए स्ति ~ perinde ut in editionibus Calcuttensibus scribitur e c चचारा इन्द्रनैन्द्यु प्रचचारत्सैन्यु (vid annot ad r 5) Iste vero signi & usus parum tantum textus perspicuitatem adjuvat, quia & pro आ et आ solum, neque pro ceteris quoque coalescentibus ponitur vocalibus Insuper & signum propriam vim suam in elisione आ vocalis indicanda habet, nos autem ' signo, nunquam vocalis initialis elisionem sed ejus coalitum cum praecedente vocali solum indicamus

Ubi vocalis longa cum praecedente coalescit, ' signum apte duplicari potest, ita ut e c 'गत qui non ut (pro अगत) उ गत qui adut (pro आगत) distinguamus Diphthongos ए et ऐ quamquam vocales longae sunt, simpliciter signo exprimamus, ut र fortioribus diphthongis ऐ et औ, quae eundem atque ipse in coalitu proferunt effectum distingui possunt (vid r 36) Vocales finales, quae fere cunctae ad grammaticis pertinent flexiones, quae, ubi recipienda sequente vocali producuntur, non difficiles sunt cogniti, nullo egerit signo, quo indicetur, in propria sua natura longae sint an breves

Versuum homeoteleuti nullum vocum separationi impedimentum afferunt Quodsi enim, ut exemplo utar, in decimo Sloco Ghata laiparae curamus, quod nuper edidit Darschius (Berolini, apud Ferdinandum Dammier) vocis त्रिनामते fit ut sonet poeta tres opponit

voces, quae easdem, quam haec tertia persona, syllabas constituunt, scilicet *विना sine*, *अद्य hodie*, quod cum praecedente vocabulo in *विनाद्य* coalescit, et tē *tibi*: homeoteleuton eo non destruitur, quod scribas *विना 'द्य ते*. Quattuor enim has, tres voces constituentes, syllabas non aliter ac si *विनाद्यते* scriptum esset pronunciamus. Etiam haec posterior scriptio (*विनाद्यते*) non impedit, quominus ad sensum perspicendum, conjunctas has, et unius corporis speciem habentes syllabas, in partes *विना 'द्य ते* resolvamus. Respiciamus denique, homeoteleuta non oculorum sed aurium in oblectatione suam habere legem et conditionem.

॥ द्वैपय उवाच ॥

किं ते ज्ञातेर मूढ महाधनुर्धरेर अनाद्यप्यं कर्म कृत्वा 'तिधोःम् ।

एते वीरः पतयो मे समेता न वः शेषः कश्चिद् इहा 'स्ति युद्धे ॥ १ ॥

आध्यातव्यं त्व एव सर्वम् ममूर्पोर मया तुभ्यम् पट्टया धर्म एपः ।

न मे व्याधा विद्यते त्वद् भयं वा सम्पश्यन्त्याः सानुजं धर्मराजम् ॥ २ ॥

यस्य ध्वजाग्रे नदतो मृदरौ नन्दोपनन्दौ गधरी युक्तावपौ ।

एतं स्वधर्मार्यविनिश्चयशं मदा जनाः कृत्यवन्तो ऽनुयान्ति ॥ ३ ॥

य एप शम्भुनदभुजगीरः प्रचण्डघोणस् तनुरु आयताक्षः ।

एनं कुरुक्षेत्रं तम् आनन्दन्ति युधिष्ठिरं धर्मसितम् पतिम् मे ॥ ४ ॥

अप्य एप शत्रोः शरणागतस्य दयात् प्राणान् धर्माचारी नवीरः ।

परोक्ष एनम् मूढ अघेन भृतये त्वम् आत्मनः प्राञ्जलिर न्यस्तशस्त्रः ॥ ५ ॥

अथा 'प्य एनम् पश्यसि तं रथस्थम् महाभुजं शालम् इव प्रवृत्तम् ।

सन्दृष्टौष्ठम् भङ्गटीशं हतभ्रवं चकोदरो नाम पतिर ममै 'पः ॥ ६ ॥

आज्ञानेया बलिनः माधुदान्ता महाबलाः शरम् उदावहन्ति ।

एतस्य कर्मण्य अतिमानुयायो भोमे 'ति शब्दो ऽस्य गतः पृथिव्याम् ॥ ७ ॥

ना 'स्या 'पराधाः शेषम् अवाप्नुवन्ति ना 'यं वीरं विस्मरते कदाचित् ।

॥ वीरस्या 'न्तं संबिधायो 'पयाति पश्चाच् छान्तिं न च गच्छत्य् अतीर्थे ॥ ८ ॥

धनुर्धराग्र्यो धृतिमान् यशस्वी त्रितेन्द्रियो वज्रसेवी नवीरः ।

भाता च शिष्यश्च यदुषुद्धिस्य धनज्जायो नाम पतिर् ममे 'पः ॥ १ ॥
 यो वै न कामान् न भयान् न लोभात् त्यजेद् धर्मं न नृशंस्यं च कुर्यात् ।
 स एष वैद्यानरत्नस्यतेजाः कुन्तीस्ततः शत्रुसहः प्रमाथी ।
 यः सर्वधर्मार्थत्रिनिश्चयज्ञो भयार्तानाम् भयहर्ता मनोपो ॥ १० ॥
 यस्यो 'तमं रूपम् आङ्गः पथिव्यां यम् पाण्डवाः परिरञ्जन्ति सर्वे ।
 प्राणीन् गरीयांसम् अनृत्रतं वै स एष वीरो नकुलः पतिर् मे ॥ ११ ॥
 यः षट्प्रयोधो लघुचित्रहस्तो महाशू च धीमान् राक्षदेवद्वितीयः ।
 यस्या 'ष कामं दूष्यसे मूढसत्त्व शतक्रतोर् वा दीप्तसेनासु सदृश्ये ॥ १२ ॥
 शूरः कृताज्ञो गतिमान् मनस्वी प्रियज्ञो धर्मस्ततस्य राज्ञः ।
 य एष चन्द्रार्कसमानतेजा रघन्यजाः पाण्डवानाम् प्रियम् च ॥ १३ ॥
 सुहृदा समो यस्य नरो न विश्वते वता तथा सत्सु विनिश्चयज्ञः ।
 स एष शूरो नित्यम् अमर्षणम् च धीमान् प्रायः सहदेवः पतिर् मे ॥ १४ ॥
 त्यजेत् प्राणान् प्रविसेद् ध्वज्ज्वलं न त्व् एवे 'प व्याहरेद् धर्मव्याप्तम् ।
 सदा मनस्वी क्षत्रधर्मे रताम् च कुन्त्याः प्राणीन् इष्टतमो नवीरः ॥ १५ ॥
 विशीर्यन्तीं नावम् इवा 'र्षावान्ते रत्नाभिपणीम् भवत्स्य पृष्टे ।
 सेनां तत्रे 'मां वृत्सवयीधां विद्योभितां दूष्यसि पाण्डुपुत्रेः ॥ १६ ॥
 इत्य् एते वै वारिताः पाण्डुपुत्रा यांश्च त्वम् मोक्षद् अत्रमन्य प्रवृत्तः ।
 यद् एतेभ्यो मूष्यसे ऽ पिष्टदेहः पुनर्दान्म प्राप्स्यसे शीव एव ॥ १७ ॥

PRONUNCIATIO*).

draupady upātśha

han té dśch-ny átair mūdha mahādhanurdharar andyusch-jang karma krīvā
 'uḡhōram

été virūn pataj ó mé samétd nu vah śéśahā has-uschā ihā 'jī yud-dhā

* य व्वाचम, ejuş pronunçiatio r ó variare dicitur, semper per a reddimus, quod pro
 motiva et genuina ejus pronunçiatioe habemus. Ubi una sanscrita littera duabus vel
 tribus exprimēdis est latinis litteris, a praeedente et sequente consonante lineola has
 ... .. ॥ latam (r) per & et dentalem (n) per s indicamus.

- ākh-yātavyan tv éva sarvam mumúrschór mayá tubh-yam prischitayá dharmā
éschah
2. na mé vyathá vidyaté tvad bhayang vd sampasyantyāh jānudschan
dharmaródschan
yasya dhi-vadschágré nadató mridang-gau nandópanandau madhurau
yuktarīpau
3. étang svadharmár-thavinis-tschayadsch-ny ang sadá dschanáh krityavantó
'nyánti
ya éscha dschāmbūnadasud-dhagaurah pratschandaghónaf tanur dyaták-
schah
4. é nang kurusrésch-ghan tam ānandanti yudhisch-thīran dharmasutam patim
mé
apy éscha satróh saranāgatasya dadyát prānān dharmatschéri nrivīrah
5. parihy énam mūdha dschavéna bhūtuyé tvam átmanáh prān-dschalīr
nyastasastrah
athá 'py énam pasyasi tang rathaf-tham mahābhudschang sálam iva pravrid-
dham
6. sandasch-tausch-tham bhrikutifang-hatabh-rwang vrikódaró náma patir
mamai 'schah
ādschánéyá balinah sādhudántá mahābaláh sūram udāvahanti
7. étasya karmāny atimānuschāni bhímé 'ti sabdó 'sya gatah prūthiviyām
ná 'sya 'parādhāh séschan avāpnvanti ná 'yam vairang vifinaraté
kadātschit
8. vairasyá 'ntang sangvidhá) ó 'payāti pas-tschātsch tschhāntin na tscha gatsch-
tschihaty atīva
dhanurdharāgrýó dhrtimān yasasvi dschiténdriyó vrid-dhasévi nrivīrah
9. bhrátá tscha sischyas tscha yudhisch-thīrasya dhanan-dschayó náma patir
mamai 'schah
yó vai na kāmān na bhayān na lobhāt ty
10. sa éscha vaisvānaratulyatédshah kuntīsu

*jah sarvadharmâr-thavinis-tschayadsch-nyô bhayártánâm bhayahartâ
manischâ*

11. *yasyô ttamang râpam dhuh prithvyâng yam pândavâh panrah-schanti sarve
prânair gariyângsam anuvratang vai sa escha vitrô nakulâh patir me*
12. *jah khadgayôdlû laghutschutrâhastô mahângs tscha dhimân sakadêvadviyâh
yasyâ 'dya karma drak-sch-yasê mûdliufatû a sutahrâtôr vâ dantyasênâsu
sang-hh-ye*
13. *sîrah krutâstrô matumân manasvî priyang-karô dharmasutasya radseh-nyah
ya êscha tschandrîrkâsumanatedschâ dschaghanyadschah pândavânâm
priyas tscha*
14. *bud-dh-yâ samô yasya narô na vidyatê vaktâ tathâ satû vinu-
tschayadsch-nyah
sa escha sîrô nityam amarschanas tscha dhiman prâdsch-nyah sahadevah
patir me*
15. *tyadschêt prânân praviscêd dhavyavâhan na tv êvai 'scha vyaharêd
dharmavâhyam
jada manasvî k-schâtradharmê ratas tscha kuntyâh prânair isch-tatamo
nrvirnh
visîryantîn nâvam ivâ mavânte ratndbhupûrnâm makarasya prisch-thê*
16. *senân tavê mang hatajarvayôdhâng vik-schobhatân drak-sch-yasî pândupu-
trâh
ty etê vai kat-thutâh pânduputrî yângf tvam mohâd avamanya pravrittah*
17. *yady êtebhyo mutsch-yasê refsch-tadchah punardschanma prâpsyâsê jiva eva*

DIVISIO LITTERARUM

31. In mutationum euphonicarum atque tota flexionum doctrina maximi momenti est litterarum divisio in surdas et sonoras litteras. Ad surdas pertinent duae priores consonantes ex prioribus quinque ordinibus, una cum tribus sibilantibus litteris, ad sonoras pertinent omnes vocales, semivocales, et tres posteriores consonantes

modo dictorum litterarum ordinum, simul cum ह littera. Faciliori hujus divisionis conspectui sequens inserviat tabula.

Surdac.			Sonorac.		
क	ख	ग	ग	घ	ङ
ख	घ	ङ	ङ	च	छ
ङ	च	छ	च	ज	झ
च	ज	झ	ज	झ	ञ
ज	झ	ञ	ञ	ट	ठ
ट	ठ	ड	ड	ध	ण
ठ	ड	ण	ण	न	प
ड	ण	न	न	प	फ
ण	न	प	प	फ	भ
न	प	फ	भ	म	य
प	फ	भ	म	य	र
					ल
					व
					ह
					ए
					ओ

अ प स

ह atque omnes vocales.

32. Vocales in similes et dissimiles dividuntur. Similes sunt, quae aut nulla in re, aut quantitate solum sunt diversae, ut अ et आ, इ et ई, उ et ऊ; dissimiles sunt omnes aliae vocales.

GUNA ET VRIDDHIS (गुण m. वृद्धि f.).

33. Duabus his vocibus grammatici indici duo in lingua sanscrita usitatissima exprimunt vocalium incrementa. *Guna*, quod primitive significat, qualitas, bona qualitas, vocalium इ, उ, ऋ, लृ ipsisque respondentium longarum vocalium, mutationem in ऐ, औ, अरू et अलृ indicat; *Vriddhis*, quod incrementum significat, vocalium modo dictarum mutatio est in ऐ, औ, अरू et अलृ. Vocalis अ per *Gunam* nulla mutatione afficitur, per *Vriddhim* autem in आ transit. आ neque per *Gunam* neque per *Vriddhim* ullius capax est mutationis. Diphthongi ए et औ per *Vriddhim* in affines diphthongos ऐ et औ transeunt. Omnium harum mutationum facilem conspectum sequens praebet tabula.

Vocalium	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	लृ	लृ	ए	ऐ	औ	औ
<i>Guna</i>	...	...	ए	ऐ	औ	औ	अरू	अरू	अलृ	अलृ	...	...	...	...
<i>Vriddhis</i>	आ	...	ऐ	ऐ	औ	औ	अरू	अरू	अलृ	अलृ	ऐ	...	औ	...

ANNOT. *Guna* proprie in eo consistit, quo *l* *ṛ* *ṛe* vel *al* vocali anteposita atque cum ea secundum *r* 36 coalescat, *Ṛṣiḍhu* vero in *Ṛṣi* longi anteposendo con i *ṣi* in *ṣ*, atque cum sequente *u* (*ṣ*, *ṣ*) in *Ṛṣi* transiunt (vid. *r*, 37) veram tamen *ṣ* et *Ṛṣi* diphthongorum originem in *al* *ṛe* *ṣi* cum *i* vel *u* coalitu visio. Sint enim *ṣ* et *Ṛṣi* debiliores diphthongi quam *ṣ* et *Ṛṣi*, atque, ubi ante sequentem vocalem in elementa, ex quibus constant, dissolvuntur, *ṣ* transiit in *Ṛṣi* neque in *Ṛṣi*, atque *Ṛṣi* transit in *Ṛṣi* neque in *Ṛṣi*. fortiores autem diphthongi *ṣ* et *Ṛṣi*, quae *Ṛṣiḍhu* constituunt, ante sequentem vocalem in *Ṛṣi* et *Ṛṣi* resolvuntur. Itiam *ṛ* et *ṛ* vocales, ne rarissimis memorem *ṛ* et *ṛ* literas eam, quam *Guna* et *Ṛṣiḍhu* de li explicitioem, manifeste confirmant, transiit in *ṣ* per *Guna* in *ṛ* atque per *Ṛṣiḍhu* in *ṛ*. — Diphthongi *ṣ*, *ṣ* *Ṛṣi*, *Ṛṣi*, ubi ex qua, cum grammatae lege corrigenda sunt, in ubi respondentem simplicem vocalem *ṛ* et *ṛ* transiunt, scilicet *ṣ* et *ṣ* in *ṣ*, *Ṛṣi* et *Ṛṣi* in *ṣ*.

31° Breves vocales *ṛ*, *ṣ* et *ṛ* multo saepius se sibi respondentes longae vocales *Guna* vel *Ṛṣiḍhu* incrementum assumunt, et ubi, in verborum conjugatione, quaeprim reguli aut *Guna* aut *Ṛṣiḍhu* praescribit, hoc ita intelligendum est, ut breves vocales tam in initio vel medio quam in fine radicem *Gurim* vel *Ṛṣiḍhu* recipiant longae autem vocales solum in fine radicem, hujus generis incrementa admittunt. Breves quoque vocales, ubi in initio vel ~~ṣ~~ radicis ante duas consonantes radicales longam formant syllabam, veluti *ṛṣiḍhu*, *ṛṣiḍhu*, *Guna* et *Ṛṣiḍhu* incrementi non admittunt.

32° *ṛ* et *ṛ* vocalium *Guna* et *Ṛṣiḍhu* (*ṛṣi*, *ṛṣi*) ante duas consonantes litteras, ad evitandum nimium consonantium confluxum, litterarum transpositione plerumque in *ṛ* et *ṛ* transiunt, e. c. *ṛṣiḍhu* *ṛṣiḍhu* pro *ṛṣiḍhu*, a radice *ṛṣiḍhu* (vid. *r*, 78). *ṛṣiḍhu* *ṛṣiḍhu* pro *ṛṣiḍhu*, a radice *ṛṣiḍhu* (vid. *r*, 80)

EUPHONIAE LEGES.

VOCALIS.

DE MUTATIONE VOCALIUM, QUAE IN FINE ET INITIO DUARUM
VOCUM CONCURRENT.

35. *Duae similes, vocales (vid. r. 32.) — sive sint ambae breve vel ambae longae, seu altera brevis et altera longa — in longam suam coalescunt vocalem, ita ut ambae concurrentes voces finem et initium suum in unam eandemque longam vocalem confundant:* e. c. वापोवास्ति *aqua hic est*, e चारि इह, अस्ति; पितृषु *patris-divitiae e* पेट, इति; केशिनीक्षते *Késmā videt ex केशिनी ईक्षते*; सास्ति *ca est e* सा अस्ति; मधुह्न *madis-collectio e मधु उह्न*. Hujusmodi tamen exempla, ubi duae concurrentes voces nomen compositum non formant, secundum r. 30³⁾. p. 21. ita scribimus, ut vocalem, in quam ambae coalescunt voces, priori adjiciamus *vōci*, posteriori autem 'vel "' signum, ad coalitum indicandum, antepoſamus: veluti चारो 'ल 'न्ति, केशिनी 'क्षते, सा 'स्ति.

36. अ et आ cum sequente vocali dissimili (इ et इ exceptis) in diphthongum coalescunt, scilicet cum इ vel ई in ए, cum उ vel ऊ in ओ, cum ए vel ऐ in ऐ, cum औ vel औ in औ; e. c. चालेष्टि e चाल vel चाला + इष्टि, चालेर्षा e चान् vel चान्ना + ईर्षा, चानोद् e चान् vel चान्ना + उद्, चालोद् e चाल vel चान्ना + ऊद्, चानिध e चान् vel चान्ना

+ एध, द्यालीश्वर्यं c द्याल vel द्याना + ऐश्वर्यं, द्यानीका c द्यान्त vel द्याना + श्लोका, द्यान्तादर्यं c द्यान्त vel द्याला + श्लोदर्यं. Cum sequente ऋ vel ॠ tam अ quam आ finale in अर transit, e. c. द्यान्तर्ह् c द्यान्त vel द्याना + ऋतु

ANOT. In omnibus his exemplis, quia concurrentes voces nomen compositum formant, earum disjunctio non congrua est. Quodsi vero e c Genitivus तत्र tum cum sul stantivis supra dictis concurreret, secundum eam, quam in r. 10° p. 21 exposui scribendi rationem, scriberem तत्रे 'ष्टि, तत्रे 'र्षा, तत्रो 'द, तत्रो 'ह, तत्रे 'ध, तत्रे श्वर्यं, तत्रो 'का, तत्रो 'दर्यं, तत्रर्ह्

37 Quaevis vocalis, quae sibi respondentem habet semivocalem, in eam transit ante quamvis vocalem dissimilem (v. r. 32.), scilicet इ et ई in य्, उ et ऊ in व्य्, ऋ et ॠ in द्, e. c. दार्यं अत्र c द्यारि अत्र, नग्य अत्र c नदी अत्र, मध्य इदम् c तध्य इदम्, दध्यर्धम् vox composita c दध् + अर्धम्, पित्र्यम् vox composita c पित् + अर्धम्

ANOT. In codicibus manuscriptorum et multis editis libris hujusmodi concurrentes voces in unum scribuntur, veluti दार्यत्र, नगत्र, मध्यदम् etc., ita ut posterioris vocabuli initialis vocalis eundem in modum, intelligatur quam in medio vel sine vocalibus (vid. r. 2)

38 Diphthongus ए ante अ initiale nullam subito mutationem, hoc autem अ eliditur et signo c suppleendum est, quod tamen in codicibus manuscriptorum et typographicis libris saepe negligitur, e c वने अस्मिन् pro वने अस्मिन्. Ante quamvis aliam vocalem ए finale in अ transit, et sequens vocalis nullam subito mutationem, e c वन अस्मिन्, वन इत्, वन एतस्मिन् pro वने अस्मिन्, वने इत्, वने एतस्मिन्. Haec autem, quae ए finale subito mutatio in अ, ex अत् abjecto य् est explicanda, transit enim ए in medio vocum ante vocales in अत् (vid. r. 55.), et eadem mutatio secundum grammaticos indicos in vocum sine quoque admittitur. Apud scriptores tamen hujus mutationis exempla nunquam inveni (cf. r. 41.)

39. ओ in vocum sine plerumque syllabae अच् euphonica est mutatio (vid. r. 76.). ओ primum autem ante vocales in अच् transit, eo quod hujus diphthongi ex *a* et *u* vocalibus constatae, posterius elementum in sibi respondentem semivocalem mutetur; e. c. गो cum sequente ईश nomen compositum गौश *boum dominus* format. Semivocalis य् in quibusdam compositis, post ओ finale, vocalis vim habet, quam ob rem e. c. गो cum sequente कृति compositum गोकृति format.

40. Quaedam adverbia et interjectiones in ओ desinentes, scilicet नो, अघो, उताहो, ओ! अरो! आहो! हो! भो! nullam ante vocales subeunt mutationem. Vocativi in ओ desinentes hanc diphthongum aut integram retinent, aut in अच् vel अ immutant, quod quidem अ ex अच् abjecto च explicandum est (cf. r. 38.).

41. Diphthongi ऐ et औ ante quamvis vocalem dissolvuntur in आय् et आव्, eo quod posterius ipsarum elementum (*i* et *u*) in sibi respondentem transeat semivocalem; e. c. सतायाय् अवेदयत् *filiae retulit*, pro सतायि अवेदयत्, ताव् उभौ *hu ambo* pro ताव् उभौ. Syllabae आय् et आव् suam quoque semivocalem abicere possunt, ita ut in praecedentibus exemplis सताया pro सतायै et ता pro ताव् ponatur.

ANOT. Abiectae semivocalis य् exemplum offert *Ardachum reditus ex Indri coelo* (III. 12.), ubi Dativus तस्मै *ei* ante अवितथं in तस्मा mutatus est*). Diphthongum औ vero, quoniam ut Dualis terminatio saepissime in vocum sine occurrit, nunquam apud scriptores in आव् pro आव् mutata inveni.

EXCEPTIONES

42. Praepositiones inseparabiles, si in अ et आ desinunt, has vocales ante radices ab ए vel औ incipientes abjiciunt, e. c. त्रेत्र *tre-*

*) तस्मा अवितथं तस्मै चतुव कुलन्द

meo ex प्र et एद्, पीराष् *siccare* ex परा et शीष्. Ante formas derivativas (ut causalia, desiderativa etc.) praepositiones inseparabiles in अ et आ desinentes generalem regulam 36. sequuntur.

43. अ finale in priori membro quorundam compositorum abjicitur; ita एल्ल *aratum* cum ईषा *ansa* format एलीषा pro एलेषा (v. r. 36.). Quae cum शीष् *labium* et शीत् *felis* componuntur voces in अ desinentes, hanc vocalem aut abjicere aut cum sequente आ secundum regulam 36. confundere possunt; e. c. विम्बोष्ठ vel विम्बोष्ठ, *Bimbae fructu sumula labia habens*, e विम्ब et शीष्.

44. अ et आ in fine praepositionum inseparabilium cum sequente अ vocali in आर् transeunt pro अर्, quod regula 36. praescriptum est; e. c. अपार्कति *abit* ex अप et कर्कति. Ante formas derivativas, ut causalia, desiderativa etc., praefixa, quae in अ vel आ desinunt, generalem quoque regulam possunt sequi.

46. Numeri dualis terminationes in ई, उ et ए, atque ई finale Pluralis अमी *hi* cum sequente vocali neque coalescunt neque in sibi respondentem semivocalem transeunt; e. c. साय्यो ईजन्ते (non साय्यो "जन्ते) *ambo aurigae cernunt*, शत्रु एते (non शत्रु एते) *duo hi inimici*, सुते एते (non सुत एते) *duae hae filiae*, अमी उक्ताः (non अन्य उक्ताः) *hi fasciuli*.

ANOT. Dici tamen potest contra hanc regulam secundum generalem euphoniae legem मणी 'व *veluti duae geminae*, भेदसी 'व *eluti coelum et terra*, दम्पती 'व et श्रापती 'व *eluti uxor et maritus*, मायापती 'व *veluti Māya et ejus conjux*.

46. Interjectiones अ, आ, इ, उ atque vocativorum vocalis finalis, si tonus in vocando vel clamando ultra solitum modum in ea commoratur, euphoniae legibus non subjectae sunt; e. c. उ उत्तिष्ठ *o surge!* राम एहि *Rāme veni!*

ANOT. Tabula sequens facilem praebet conspectum euphonicarum mutationum, quas duae in duarum vocum fine et initio concurrentes subeunt vocales. Vocales finales

ad laevam positae sunt, a superiori ad inferiorem partem descendentes, vocales initiales superiorem lineam occupant, a laeva ad dextram progredientes. Quodsi a quacunque vocali finali horizontalem, atque a quacunque vocali initiali perpendicularem lineam ducis in loco ubi sese contingunt ambae lineae, vocalium concurrentium habebis mutationem. Ita lineae ab ऊ finali et ई initiali, descriptum in modum ductae, in loco conveniunt, ubi औ legitur, quod secundam r. 37. ex ऊ et ई concurrentibus prodit, quod vero, si ambae convenientes voces nomen compositum non formant, व ई scribere monemus. *)

Vocales in (siles)	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ
Vocales laevae	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
अ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरू	अरू	ऐ	ऐ	औ	औ
आ	आ	आ	ए	ए	ओ	ओ	अरू	अरू	ऐ	ऐ	औ	औ
इ	य	या	ई	ई	यु	यु	य	य	ये	ये	यो	यो
ई	य	या	ई	ई	यु	यु	य	य	ये	ये	यो	यो
उ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वै	वो	वो
ऊ	व	वा	वि	वी	उ	उ	व	व	वे	वै	वो	वो
ऋ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रै	रो	रो
ॠ	र	रा	रि	री	रु	रु	र	र	रे	रै	रो	रो
ए	ए	अ आ	अ इ	अ ई	अ उ	अ ऊ	अ ऋ	अ ॠ	अ ए	अ ऐ	अ ओ	अ औ
ऐ	अय	आया	आवि	आवी	आयु	आयु	आय	आय	आये	आये	आयो	आयी
ओ	अव	अवा	अवि	अवी	अवु	अवु	अव	अव	अवे	अवे	अवो	अवी
औ	अव	आचा	आवि	आवी	आवु	आवु	आव	आव	आवे	आवे	आवो	आवी

*) In carminibus metri causa vocalium contractiones et permutationes nonnunquam omittuntur

MUTATIO MEDIARUM VOCALIUM*).

47. In medio vocum vocales अ, आ, इ, ई raro, atque उ, ऊ, ऋ, ॠ**) nunquam cum sequente simili vocali coalescunt (cf. r. 35.), sed अ et आ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque eliduntur; e. c. क्षिप cum अन्ति et ए format क्षिपन्ति *jacunt*, non क्षिपन्ति, क्षिपे *jacio* non क्षिपे; ददा cum इम et उरु format ददिम *dedimus*, non ददेम; ददुस् *dederunt*, non ददेस्; गङ्गा cum एय format गङ्गेय***) *Gangāda* (a Ganga oriundus). Exempla ubi अ cum sequente simili vocali coalescit, personarum terminationes offerunt, veluti पान्ति (ex पा et अन्ति) *regunt*, non पन्ति; अयाम् (ex पा et अम्) *regebam*, non अयम्. In universum आ minus frequenter quam अ eliditur. अ cum sequente इ vel ई quarundam, quas grammatica docet, flexionum, consentaneae cum r. 36. in ए coalescit, e. c. वरि *in manu* ex वर et इ, दाने *duo dona* e दान et ई.

48. इ et ई solum ante suffixorum *Taddhutorum* †) vocales sive sint similes seu dissimiles, eliduntur, e. c. वान्धकिनेय *spurus*, a वन्धकी *adultera* suffixo इनेय, काल्यापोय *Kalyānae filius*, a कल्याणी suffi. एय.

*.) Exponuntur in sequentibus regulis immutationes, quas radicum et nominum thematicas vocales finales subeunt ante vocales flexionum, vel suffixorum, quae ad voces formandas usurpantur.

**.) ऋ et ॠ iam eam ob causam cum quia nulla verborum vel nominum flexio vel ऋ vocalibus incipit.

***.) Multa suffixa, quae voces derivativas formant, *Friddham* (v. r. 33.) primae in voce primitiva vocalis exigunt.

†) A sanscrita voce णट्ति, qua designantur omnia suffixa, quibus derivativa nomina et alia formantur vocibus.

49. उ solum ante suffixum इमन्, ऊ vero nunquam eliditur*); e. c. इतिमन् *rectitudo*, a इत्तु *rectus*.

50^a). Praeter eas, quas regulae praecedentes statuerint, conditiones, इ, ई et उ nunquam eliduntur; non tamen hae vocales, acque ac ऊ, cum sequente simili vocali coalescunt, ut regula 35. jubet, sed इ et ई tam¹ ante similes quam ante dissimiles vocales in यू transeunt, nisi sequentes regulae mutationem in इयू praescribunt; e. c. चिचि cum इम format चिच्चिम *collegimus*, non चिचोम; निनी cum इम format निनियम *duximus*, non निनीम; निनी cum अ et उस् format निन्य *duxistis*, 'निन्युन् *duxerunt*.**)

50^b). उ et ऊ ante similes vocales¹ semper in उव्, ante dissimiles aut in व् aut in उव् transeunt, de quo vid. r. 51. 52. 53. e. c. ययु cum उस् format ययवस् *conjunxerunt*, non ययस्, उध् cum उस् format उधवस् *agitaverunt*, non उधस्.

51. In monosyllabis radicibus et nominum thematibus monosyllabis, quaquam priores compositione cum praecedentibus praepositionibus vel aliis vocabulis fiunt polysyllabae, इ, ई, उ, ऊ tam ante similes quam ante dissimiles vocales plerumque in इय् et उव् transeunt; e. c. इयति *it*, e रि et अति; वियन्ति *eunt*, e वी et अन्ति, भियि *in timore* c भी *f.* (substantivum, quod sine ullo suffixo puram exhibet radicem) et इ, न्वन्ति *laudant*, e न् et अन्ति; भूयि *in terra* e भू et इ.

52. In formis etiam polysyllabis, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, eadem mutatio in इय् et उव् locum habet,

*) इयन्तु, जिमु similesque voces, quarum posterius elementum grammaticae indicis a radice यू esse, suffixo उ et abjecto उ radicali, deducunt, ex mea sententia nullum continent suffixum, sed longam, in quam यू desinit, vocalem solum corripuerunt.

**) In quadam rarissima nonnumquam specie in ई desinente hoc ई cum sequente locativi terminatione इ coalescit, v. r. 175.

si vocalibus supra dictis dure consonantes antecedunt Confer e c
 सिद्धिमयिम *subrisimus*, e सिद्धिम् et र्म, cum चिच्छिय *colleimus* e चिचि
 et र्म, चिच्छिय *vendidistis* e चिच्छो et अ, cum निन्य *duastis* e नो et अ,
 आङ्गुवन्ति *adipiscuntur* ex आङ्गु et अन्ति cum चिन्वन्ति *colligit* e
 चिन् + अन्ति

53 उ et ऊ quoque sine rationibus in 51 et 52 expositis in
 उव् pro व् transeunt Quod, ubi accidit, peculiares grammaticae
 leges recurritus definiunt Confer e c ननुच *laudavistis* e नन et अ
 cum चिच्य *collegistis* e चिचि et अ

54. ऋ ante terminationum vocales consentaneae cum 37 in र्
 transit, quodsi vero dure consonantes ei antecedunt, in quibusdam
 quae grammatica docent, occasionibus, ut evitandum nimirum conso-
 nantium concervationem, in अर् mutatur Confer e c चक्र *fecistis* e
 चक् et अ cum सस्म *memnistis* e सस्म, et अ (cf r 52) ऋ ante vo-
 cales plerumque in र्, atque si labialis ei antecedit, in उर् transit
 In quibusdam quoque, quae grammatica definiunt, occasionibus tunc post
 simplices quum post compositas consonantes in अर् mutatur E c
 गिरति *deglutit*, e ग् et अति, पिप्सति *nutrunt* e पिय et अति, चक्र *of-*
fundistis e चक् et अ, तस्त *stravistis* e तन्त् et अ Ante य्, इ plerum-
 que in र्, et, si labialis ei antecedit, in उर् transit

55 Diphthongi ए, औ, ऐ, औ ante vocales in simplicia elementa
 ea quibus constant, se dissolvunt, ita tamen ut posterius ipsarum
 elementum propter sequentem vocalem, in sibi respondentem semi-
 vocalem transeat Mutantur igitur ए et औ diphthongi, quarum prius
 elementum a breve est, in अय् et अव् Fortiores autem diphthongi
 ऐ et औ, quae a longum pro priori habent membro, in आय् et आव्
 transeunt E c नयन *oculus* e ने et अन, भवति *est* e भो et अति, नाय-
dux e नै et अक्, नात्रि *in nave* e नौ et र् (cf annot ad r 33)

CONSONANTES.

MUTATIO CONSONANTIUM, QUAE IN FINE ET INITIO CONTERMINARUM VOCUM CONCURRUNT.*)

56. In fine vocum sanscritae linguae indoles proprie surdas tantum consonantes, quae aspiratione sint vacuae, admittit; sonorae, aspirationis expertes, consonantes propter sequentis sonorae litterae vim aut retinentur, aut ex permutatione aliarum affinium consonantium oriuntur. Aspiratae consonantes, sive sint surdae seu sonorae, nulla sub conditione in vocum fine retinentur, sed in affinem non aspiratam litteram transeunt, aut surdam aut sonoram, id quod e sequentis litterae vi et natura pendet. Quae ut accuratius definiantur, sequentes statuendae sunt euphoniae generales regulae:

a) Surdae litterae ante sonoras litteras (vocales vel consonantes) in sonoram (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti क् et च् in क्, च् et छ् in छ्. Sibilantes peculiars sequuntur regulas, quippe quae sibi respondente sonora careant.

b) Sonorae ante pausam et ante surdas litteras in surdam (non-aspiratam) ordinis sui litteram transeunt, veluti न् et च् in क्, छ् et घ् in च्. Semivocales, nasales et ह littera, quae sibi respondente surda littera carent, nullam subeunt mutationem, ण, म et र exceptis, quae peculiars sequuntur leges.

c) Aspiratae, sive sint surdae seu sonorae, ante pausam et surdas litteras in non aspiratam surdam, ante sonoras vero litteras in non aspiratam sonoram ordinis sui litteram transeunt, e. c. च् et न् primo loco in क्, altero in न् mutantur.

---

*) Sequentes regulae etiam in litteras finales et initiales duarum, quae nomen compositum formant, vocum, et ad praepositiones inseparabiles vim exercent.

c) Quodsi aspirata finalis est sonora atque ad radicem pertinet, cuius initialis littera est *ग, ङ, ढ* vel *घ* — i. e. praeter *ग**) quaeprimam tenuis sonora, quae cognatum, in quam transire possit, aspiratam habeat aspiratio, quae in finali littera supprimitur, ad initialem radicis litteram recedit, ita ut *ग, ङ, ढ* et *घ* ex ordine suo in *घ, ङ, ध* et *ग* transeant, e. e. *दुध* transit in *भद*, vel, ante sonoras litteras, in *भद*.

Facilem conspectum harum generalium legum sequens praebet tabula

Exempla	Ante sonoras	Ante surdas	Ante pausam
रहित्	रहित् अस्ति	रहित् भवति	रहित् यतीति अन्ति रहित् a)
वेदविद्	वेदविद् अस्ति	वेदविद् भवति	वेदविद् यतीति अन्ति वेदविद् b)
चित्रनिष्	चित्रनिष् अस्ति	चित्रनिष् भवति	चित्रनिष् यतीति अन्ति चित्रनिष् c)
धनन्तम्	धनन्तम् अस्ति	धनन्तम् भवति	धनन्तम् यतीति अन्ति धनन्तम्
वेददुध**)	वेदभद अस्ति	वेदभद भवति	वेदभद यतीति अन्ति वेदभद c)

NOTA Ra lices et non inum themata semper cum prima sua finali littera scribuntur, quanquam haec littera ex euphoniae legibus in fine vocabulorum non a scribitur. Ra lices enim et non inum themata raro nuda s. e. sine ulla grammatica terminatione usurantur, ubi autem hoc accidit, finales ipsorum litterae euphoniae legibus subjunguntur e. e. radix *दुध*, quae pregnantem notionem exprimit, sine ullo adhaesivo suffixo tanquam sub ianitu adhiberi potest, quod pugnam significat. Quodsi vero *दुध* substantivum est, secus est, sicut in *दुध*, quo ante sonoram sequentis vocis litteram in *दद* transit. Haec enim legem sequitur *दद*.

*) si fors tanquam ob causam ab hac regula excipitur, quia spiritus aspirata (ह्) In-*form* organo parum arduet, id quod ex rarissimo eius usu cognoscitur. Perpaucae etiam radices, in sonoram desinentes aspiratam, a finali littera incipiunt.

***) Qui *दद* noscit, compositum e *वेद* et *दुध*.

ubi tanquam nominis thema cum quapiam alia voce nomen compositum format.*) Non tamen यत् pro vera radice vel substantivi nostri themate haberi potest, quia a यत् radice verbum युध्ये *pugno* et substantivum योध *miles* non descendere possent, atque a यत् themate non Accusativus युधम्, et Instrumentalis युधा etc., sed potius यत्तम्, यत्ता derivarentur.

57. Duae conjunctae consonantes in fine vocum non retinentur, sed ultima abjicitur; e. c. सुवल् pro सुवल्क् *pulchre iens*, quod secundum r. 56. est pro सुवल्ग् a rad. वल्ग् praefixo सु.

ANNOT. Excipiuntur ab hac regula voces, quae in duas desinunt consonantes litteras, quarum penultima est र्, ita dicitur ऊर्क् fortis, ab ऊर् (v. r. 59.). Formae desiderativae, quanquam र् pro penultima habent, generalem sequuntur regulam, quippe quae finalem suam sibilantem abjiciant, e. c. चिकीर् (चिकीः v. r. 72.) pro चिकीर्प् *faciendi cupidus*.

SPECIALES REGULAE.

58. Quattuor priores consonantes primi, tertii, quarti et quinti ordinis ante quamvis nasalem litteram in nasalem ordinis sui transire, aut generalem regulam 56. sequi possunt; prius tamen longe est usitatissimum. Ubi conditio regulae 56c⁶⁾. locum habet, aspiratio, quam finalis littera perdit, item in initialem radicis litteram recedit. E. c. वाङ् मन vel वाग् मम pro वाक् मम *vox mea*; पण् मासाः vel पद् मासाः pro पद् मासाः *sex menses*; तन् ना 'स्ति vel तद् ना 'स्ति *hoc non est*; वेदभन् ना 'स्ति vel वेदभद् ना 'स्ति pro वेदबुध् ना 'स्ति *Vedorum gnarus non est***).

*) Prius componitur membrum imper. vocibus exhibitis thema; ita tamen ut euphoniae observentur leges, quae ad litteras finales spectant. Nam ob causam तुप् tanquam prius compositi membrum ante surdas transit in तुत् et ante sonoras litteras in तुद्.

***) Generalem regulam ante nasales raro a scriptoribus vidi observatam.

59 Praeter compositas et aspiratas litteras et puram aspiratio-
nem र littera indicatam, sequentes consonantes in fine vocum non
admittuntur 1 omnes palatinae*), nasali (ञ) excepta, scilicet च,
छ, झ, ञ, ण, nisi ex euphonica dentalium litterarum permutatione oriun-
tur, 2 duae priores sibilantes, scilicet श्र et प्ल Dentalis sibilans
(स्र) et semivocalis र् एctis sub conditionibus solum retinentur De
श, फ, ल, ह et र litterarum permutatione proprio loco fusius agitur
Palatinae च et ञ in क transeunt, छ transit in झ, et झ plerumque in
क, atque in paucis solum radicibus in झ transit Ambae autem hae
surdae litterae secundum r 56 et 58 permutationi in sonoris ग,
ङ, et in nasales ङ, ञ sunt subjectae Ue चाच् sermo et अस्त्र san-
guis transeunt in चाक् et आस्त्र (r 56 a) quae ante sonoras in चाग,
अस्त्र, et ante nasales in चाङ अस्त्र mutatur (r 58), राज्ञ rex (r r
dicc रान् splendere, regere) transit in राज्ञ quod in राज्ञ et रान् mutari
potest**)

60 Initiali ह litterae post vocalem brevem (interdum quoque
post longam vocalem) respondens non aspirata च anteponitur, ite
dicitur e c तव छाया tua umbra pro तत्र छाया Haec euphonice lex
in radices quoque vim exercet, si brevis reduplicata syllaba vel praee-
positio inseparabilis in brevem desinens vocalem, eis anteponitur
veluti चिच्छेद् scuti vel scidit, परिच्छिन्नशि scindo, र् 1 ad छिद्

आवत् Quaequam haec regula in cod e l u s manuscriptis et ed u s libr s saepius ne-
negligitur, generalis ej us v s ex eo tamen cognoscitur, quo l brevis vocalis ante ह
ul i pro ह ser ptum est post one semper longam foriuet syllabam

*) Ubi, in euphoniae reg l s, cujuspiam organi memorantur consonantes, semper
regulae 1 non vero reg lae 29 litterarum d vis n u tell g tur ita ut l c inter palatinas
equae semivocalis ह neque s b l ans ग् s t referenda

***) Vocabula, quae in asp ratas l tteras क् et ङ् des nunt, vix inveniuntur

61. त्, थ्, द्, ध् sequenti ल् atque palatini et lingualis ordinis litteris, (nasalibus exceptis) assimilantur, ita tamen, ut generalis regulae 56. quae aspiratas in vocum fine non admittit, ratio sit habenda, quam ob rem e. c. त् ante ह् non in ह् sed in च् transit. Etiam ante palatinam sibilantem litteram (श्), litterae supra dictae in च् transeunt; tum autem initiale झ् plerumque in ह् transit, sed integrum quoque retineri potest. E. c. तल् लिख् *hoc scribe* ex तद् लिख्, तच् चर्म् *hoc scutum* ex तद् चर्म्, महद् शीवनम् *magna vita* e महत् शीवनम्, वेदभूच् चरति *Vēdorum gnarus ut e वेदबुध् चरति* (v. r. 56. c².), तद् उयनम् *hic volatus* pro तद् उयनम्, तच् क्खम् vel तच् शस्त्रम् *hoc telum*.

62. Nasales ङ्, ण् et न् in fine vocum post brevem vocalem geminantur, si sequens vocabulum a quapiam vocali incipit, e. c. आसन् अत्र *erant ibi*, आनन् आदि *erant in principio*, pro आसन् etc.

63. न् ante झ् et ञ् in palatinam (ञ्) atque ante झ् et ह् in lingualem nasalem (ण्) transire potest, quod tamen rarissime accidit.

ANNOT. Varia hujus et sequentis regulae exempla in *Bhagavad-Gitae* uno versu (V. 8. 6.) habemus, ubi in editione Calcuttensi legitur:

पश्यञ्णवन्पद्मिन्द्रान्नमन्नाच्छन्स्वपञ्चत्तन्.

quod SCHLEGELIUS aptius scribit:

पश्यन् शण्वन् स्वपन् शिवन्नमन् गच्छन् स्वपन् शत्तन्.

64. Ubi न् finalem litteram initiale sequitur ञ्, quattuor scribendi modi adhiberi possunt: 1. quod usitatissimum est, ambae concurrentes litterae nullam subeunt mutationem. 2. न् in ञ् mutatur et ञ् integrum retinetur; 3. न् in ञ् et ञ् in ह् transit; 4. inter ञ् et ह् inseritur च्. E. c. मरान् *magnus* et शिष्यः *discipulus* scribi possunt: 1. मरान् शिष्यः; 2. मराञ् शिष्यः; 3. मरान् शिष्यः; 4. मराञ् च्छिष्यः*.)

*.) Haec ultima scribendi ratio in *Dai-Mshdmyae* editione Calcuttensi saepissime, nisi quavis in occasione, adhibetur. In universum quoque न् ante झ् multo frequentius quam ante ह्, ए, उ et ए solet mutari.

x

65 Inter न् finale et surdas litteras palatini, lingualis et dentilis ordinis euphoniae causa sibilans inseritur littera, ante quam न् secundum r 15 in Anusvāram transit, inserenda autem sibilans littera ad organum sequentis litterae se accomodat, ita ut ञ् ante च् et छ्, ण् ante छ् et ठ्, स्र् ante त्र् et थ्र् sit inserenda, e c श्रीमाश्चरति pro श्रीमान् चरति, महादृङ्कार pro महान् दृङ्कार, आसस्तत्र pro आसन्तत्र Anusvāra ante inserendam sibilantem altero signo (७) quo que indicari potest, veluti श्रीमाश्चरति etc

ANOT Si textus perspicuitatis causa, separandae sunt duae, inserta sibilante, in unum contractae voces sibilantem priori vocabulo adjungendam esse censeo (ut आसिस्र् तत्र non आसस्तत्र), quia न् in fine vocum nunquam in Anusvāram transit, in medio autem vocum nunquam alia nasalisi quam Anusvāra ante sibilantem litteram invenitur (v r 15)

66 न् finale sequenti semivocali ल् assimilatur (cf r 61 et 70), tum autem, ad indicendam finalis ल् litterae nasalem originem, altera Anusvārae forma adscribitur, quae hoc loco non pronunciat, e c पक्षान् ल्नाति *nasaliscindit* pro पक्षान् ल्नाति

67 In fine prioris membri vocum compositarum न् abijcitur, utque antecedens vocalis easdem ac finales vocales sequitur euphoniae regulas, e c राजधर्म *regum officium* pro राजन्धर्म, रडोन्द्र (v r 36) *regum princeps* pro राजान्द्र

68 न् finale semper ad sequentis litterae organum se accomodat, (ita ut solum ante vocales et labiales integrum retineatur ante gutturales (क् ष्, ग्, घ्, ङ्) transit in ङ्, ante palatinas (च्, छ्, ञ्, ण्, त्र्, थ्र्) in ञ्, ante linguales (द्र्, ढ्र्, ङ्र्, ञ्र्, ण्र्) in ञ्र् et ante dentales (त्र्, थ्र्, द्र्, ध्र्, न्र्) transit in न्र्. Potest tamen न् finale secundum r 16, tam ubi quampiam harum mutationum subit, quam ubi integrum retinetur, vicaria suppleri Anusvāra, quae semper alius nasalisi litterae, cujus vice fungitur, pronunciationem habet

E. c. तद् गजम् vel तं गजम् *hunc elephantum*; तच् चन्द्रम् vel तं चन्द्रम् *hanc lunam*; तष् डिम्बम् vel तं डिम्बम् *hoc ovum*; तन् दन्तम् vel तं दन्तम् *hunc dentem*; pro तम् गजम् etc.

ANNOT. म् finale, de quo haec et tres sequentes agunt regulae, ad grammaticas pertinet flexiones, म् radicale vero vix in ullius vocis fine invenitur, et apud scriptores a me nunquam repertum est; ubi tamen occurrit, tam ante pausam, quam ante quampiam litteram vocalem vel consonantem, in न् transire dicitur (v. r. 191.).

{ 69. म् ante sibilantes, ह् litteram et ante semivocales य्, र्, ल् in *Anusvāram* transit necessariam (v. r. 15.), e. c. तं शत्रुम्, तं पद्म-रणम्, तं सिद्धम्, तं हंसम्, तं यवानम्, तं राजानम्, तं लाभम्; pro तम् शत्रुम् etc. Ante च् semivocalem, म् finale aut item in *Anusvāram* necessariam mutatur aut integrum retinetur; prius tamen est usu frequentius; e. c. कं विन्दुम् vel कम् विन्दुम्.

ANNOT. Excipitur ab hac regula, सम्नाद् *rex supremus* vel *universalis*, vox composita, cujus pars prior est praepositio inseparabilis सम्. Vocabulum सम्पद्य् vero, quia e सम्पि et अद्य् non vero e सम्प et यद्य् compositum est (v. r. 199.), hanc regulam non transgreditur. Nam मि et मी syllabae finales, si इ et ई secundum r. 37. in य् mutantur, semper म्य्, non vero य् formant, ut काम्य् अस्ति *cupidus est* (e कामी अस्ति) non कर्म्य् अस्ति.

{ 70. म् finale quoque initiali य्, ल्, व् (nunquam र् semivocali) assimilari potest, quod ubi accidit, altera *Anusvārae* forma (*), quae non pronunciat, ad indicandam finalis semivocalis nasalem originem, adscribitur; e. c. क्ये यवानम्, कले ल्नाभम्, कवे विन्दुम्.*)

{ 71. म् finale aut ad primam ad secundam sequentis vocis litteram se accomodare potest, si prima est ह् et secunda न्, म्, य्, ल् vel च्. Hoc eo explicandum est, quod ह् initiale, cum nasalibus vel semivocalibus modo dictis conjunctum, tam debilem habeat pronunciationem, ut littera secunda quasi initialis litterae vice possit

* Hujusmodi assimilationes apud scriptores nunquam inveni.

fungi, eo quod in vocis antecedentis finalem litteram exerceat vim euphonicam E. c. क द्रुते vel कन् द्रुते pro काम् द्रुते, क ह्लादते vel काल् ह्लादते (v. r 70) pro काम् ह्लादते.

72. Semivocales य, ल, व in fine vocum rarissime inveniuntur, atque, ubi occurrunt, nullam subeunt mutationem, रू vero semivocalis in vocabulorum fine saepius invenitur, atque sequentibus subjectum est euphoniae legibus.

a) Ante pausam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क, ख, प, फ) in *Visargam* transit e. c. करोति पुन, पुन करोति, पुन. पचति pro करोति पुनर (facit iterum) etc.

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis in sibilantem transit litteram, quae sequentis litterae organo respondet, scilicet ante च, छ in श्, ante झ, ङ in ष्, ante त्, थ in स्, e. c. पुनश् चरति, पुनष् टीकते, पुनम् तरति, pro पुनर चरति etc. Quodsi initiale त् cum sequente स् conjunctum est, quod rarissime accidit, रू finale in *Visargam* transit, uti पुन. त्सरति non पुनस् त्सरति.

c) Ante sibilantem litteram रू finale aut in *Visargam* mutatur aut sequenti sibilanti assimilatur, prius tamen est usitatus, e. c. पुनः शोभते vel पुनश् शोभते, पुनः सरति vel पुनस् सरति. Quodsi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, रू finale aut easdem mutationes subire, aut abjici potest, plerumque tamen in *Visargam* transit e. c. पुनः स्कन्दति vel पुनस् स्कन्दति vel पुनः स्कन्दति.

d) Ante sonoris litteras, sive sint vocales seu consonantes, रू finale, quia ipsum sonorum est, integrum servatur. Quodsi tamen initialis sonora littera item est रू, abjicitur रू finale, atque, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E. g. पुनर इति, पुनर गच्छति, पुनर ज्ञायति, पुनापरमते

73^a. Vocales breves इ et उ in nominum thematibus producuntur ante र्न् finale, sive haec littera servetur integra, sive in *Visargam* vel स्न् mutetur; e. c. गीर्न्, गीः, गीस्न् pro गिर्न् *loquela*, धर्न्, धः, धस्न् pro धर्न् *temo*.

73^b. र्न् in fine prioris compositorum membri ante क्, ख्, प् et क् aut secundum r. 72^a. in *Visargam*, aut in स्न् transire potest, quod quidem स्न्, secundum r. 101^a., mutationi in प् est subjectum; e. c. निःप्रभ vel निःप्रेभ *splendoris expers*, e निर्न् *ex* et प्रभा *splendor*; दुःकृत vel दुक्कृत *peccatum*, e दुर्न् *male* et कृत *factum*; गीःपति vel गीप्पति *loquelae dominus*, e गिर्न् *loquela* (vid. r. 73^a.) et पति *dominus*. Quodsi tamen क् vel प् initiale cum sibilante littera conjunctum est, र्न् antecedens in *Visargam* solum transire potest, e. c. निःक्षय *exitii expers*, non निःक्षय; निःप्सान *cibi expers*, non निःप्सान.

NOTA. Ubi ambae admittuntur mutationes, linguae usus, quod ad singula attinet composita, modo ad unam modo ad alteram mutationem magis se inclinatur. Ita in exemplis supra dictis, forma posterior (ut निःप्रेभ) usu maxime est recepta, e contrario दुःप *dolor* (e दुर्न् *male* et ख् *air*) saepius quam दुप्प dicitur, sed निःफल (e निर्न् *ex* et फल *fructus*) *fructuum expers* saepius quam निःफाल invenitur. Praeter dua haec vocabula, eorumque derivata, vix aliud invenitur, in quo र्न् cum sequente ख् vel प् conveniat, in universum quoque, voces ab his aspiratis incipientes rarissimae sunt. — Grammatici etiam in compositis, ante surdas litteras वा, ख्, च, छ्, ट, ठ, त, थ, प, फा, nisi cum sibilante conjunctae sunt, र्न् finale integrum servari permittunt. Hujusmodi exempla autem apud scriptores nunquam inveni. WILSONUS tamen compositum अर्यपति *sol* (*dies dominus*) exhibet, ex अर्य *dies* (vid. glossarium meum) et पति *dominus*.

SIBILANTES.

74. श् et ष् in vocum fine nunquam retinentur, sed plerumque in र्न् transeunt, et in paucis tantum radicibus, veluti दृश्न् et मृष्न्, र्न् फ् mutantur; e. c. त्रिर्न् pro त्रिश्न् *intrans*, द्विर्न् pro द्विष्न् *inimicus*, दिष्न्

pro दिष् *plaga*, म्क् pro म्क् *tolerans* *) Haec autem litterae ढ et क mutationibus, r 56 et 58 expositis, sunt subjectae

75 सू finale in euphonicis suis mutationibus maximam partem cum र littera convenit, atque sequentibus subjectum est euphoniae legibus

a) Ante prusam atque surdas gutturalis et labialis ordinis litteras (क्, म्, प्, फ्) in *Visargam* transit, e c करोति रविः, रवि करोति, रवि पचति, pro करोति रविस् (*facit sol*) etc

b) Ante surdas litteras palatini, lingualis et dentalis ordinis, sibilans retinetur, ita tamen, ut ad sequentis litterae organum se accommodet, quam ob rem म् ante च्, ह् ponitur प् ante ढ्, ढ्, एत्, et म् ante त्, थ्. E c रविष् चरति, रविष् टीकते, रविष् तरति — Ubi त् initiale cum sequente सू conjunctum est, quod rarissime accidit, सू finale, ut nimis dura existeret consonantium coactatio, in *Visargam* transit, e c. रवि त्सरति

c) Quodsi सू finalem litteram alia sequitur sibilans, सू finale aut ei assimilatur, aut, quod usitatum est, in *Visargam* mutatur, e c रवि शोभते, रवि सरति vel रविष् शोभते, रविष् सरति — Ubi vero sequens sibilans cum alia surda consonante conjuncta est, सू finale ad arbitrium, aut eandem sequitur legem, aut abjicitur, e c रवि स्कन्दति, vel रविष् स्कन्दति, vel रवि स्कन्दति

d) Ante sonoras litteras, sive sint vocales seu consonantes सू finale, si alia vocalis quam अ vel आ ei antecedit, in ङ् mutatur. Quodsi tamen sequens sonora littera ipsa est ङ्, सू finale न् abjicitur, et, si brevis ei antecedit vocalis, producenda hac vocali compensatur. E c रविः इति, रविः गच्छति, रविः गच्छति, रविः गच्छति

*) सू finale de quo FORSTENUS in Grammatica sua, pag 36 N 10 agit, e phonica litterae ङ est mutatio, neque hanc ob causam hujus regulae integritatem dimittit.

Faciliori hujus regulae conspectui inserviat haec tabula:

रविस् ante surdas	ante sonoras	ante pausam
रविः करोति	रविर् गच्छति	करोति रविः
रविष् चरति	रविर् ज्ञयति	चरति रविः
रविप् टीकते	रविर् ठीकते	टीकते रविः
रविस् तरति	रविर् द्रवति	तरति रविः
रविः त्सरति		त्सरति रविः
रविः पचति	रविर् बोधति	पचति रविः
रविः सरति vel रविस् सरति	रविर् एति	सरति रविः
रविः स्कन्दति vel रविस् स्कन्दति	रवी रमते	स्कन्दति रविः
	vel रवि स्कन्दति	

76^a. इ et उ vocales producuntur ante स् finale, quo nominis thema finitur, si, quod raro accidit, स् littera non ad quampiam terminationem vel suffixum, sed ad radicem ipsam pertinet;*) e. c. आशिस् (a rad. शास्, mutato आ in इ) benedictio transit in आशीस्, cf. r. 73^a.

76^b. स् finale cum praecedente अ ante omnes sonoras consonantes (इ semivocali non excepta) et ante अ vocalem in औ transit, sequens अ vero eliditur et elisionis signo (ऽ) suppleri potest, quod tamen saepe negligitur; e. c. गडो गच्छति, गडो रमते, गडो ऽस्ति pro गडास् गच्छति, गडास् रमते, गडास् अस्ति. — Ante quamvis aliam vocalem quam अ, अस् finale mutatur in अ vocalem, quae cum sequente vocali non coalescit, sed semper integra servatur. Hoc autem अ ex अच् syllaba, abjecto च्, explicandum esse censeo (cf. r. 40. et 38.), quia verisimiliter prori linguae aetate अच् finale non solum ante sonoras consonantes et अ vocalem, sed ante omnes quoque reliquas

*) In exemplo रविस् finale स् Nominativi signum est.

vocales in औ transiit, quod ante vocales, quae non sicut अ initiali elidebantur (cf r. 38.), in अय् mutari debuit. E. c गदा असीत्, गद एति pro गदाय् असीत्, गदाय् एति, e गदास् असीत्, गदास् एति *)

ANNOT Syllabae अस् mutatio in औ a Grammaticis indicis recte eo explicatur, quo अ् transeat in उ vocalem, quae cum praecedente अ secundum generalem regulam 36 in औ coalescat Eodem modo in gallica lingua l in vocalem u dissolvitur quae item cum antecedente a coalescit, ut in *anunaur* ex *anunals*, ou ex *al faui* ex *falsus*, *maudire* e *maid re*

77. Nominativi सस् is, hic, ille et एष ह्ये a generali regula excipiuntur, atque ante omnes consonantes स् finale abijciunt. Ubi tamen cum prefixo negativo अ conjuncti sunt, quod apud scriptores nunquam inveni, generalem legem sequi dicuntur सस् quoque, ubi cum एषन् ह्ये convenit et e lege 76^a. sibilantem finalem abijcit, cum sequente ए contra r 76^a. coalescit in ऐ (सि 'पस्).

78. स् finale post अा vocalem ante omnes sonoras litteras (vocales et consonantes) abijcitur, sed antecedens आ cum sequente vocali non coalescit, e. c गदा अटन्ति, गदा र्छन्ति, गदा गच्छन्ति pro गच्छस् अटन्ति *) Eandem legem sequitur स् finale interjectionum भैस्, भोग्स् et अक्षन्.

ANNOT 1 स् finale litterae abiectionem, quae hac regula praescribitur, eo explicandum esse censeo, quod आन् primitive in औ, ex आ et उ constatam diphthongum, transierit, consonantes cum अन् syllabae mutatione in औ ex अ + उ (vid r 76) ita ut स् finale tam post अ quam post आ in उ sit transformatum Diphthongus औ vero ante vocales mutata erat in अय्, ex quo, abiectione य्, आ remansit, sicut in r 76 अ ex अय् abiectione य् ortum est Quod autem al आ vocalem attinget, ad अस् अटन्ति consonantes औ, diphthongos, locos, reos, excludit, ut aenopabr supra dicto गदा गदात्ति), rationem hujus permutationis in औ diphthongi cum

*) Ante pausam et surdas consonantes स् finale, cui य vel य् antecedit, eandem ac quodvis aliud स् finale sequitur leges (vid r 75)

आ vocali affinitate video, quam ob rem in verborum conjugatione quoque, आ et aliae diphthongi saepe in आ transeunt. — Grammatici quoque अन् et आन् syllabarum finalium mutationem in अय् et आय् admittant, ubi regula 76. et 78., ante vocales, स littera abjici jubetur, ita ut pro गडा आसीत्, गडा अटन्ति dici posset गडाय् आसीत्, गडाय् अटन्ति. Apud scriptores tamen hujusmodi permutationes nunquam inveni.

ANNOT. 2. Interdum metri causa apud poetas आ finale, abjecto स, contra regulam 78., cum sequente अ, nunquam tamen cum alia vocali, coalescit, neque etiam अ, abjecto स, cum sequente vocali contrahitur. Dicitur potest, e. c. गडा टन्ति pro गडा अटन्ति, non vero गडो टन्ते pro गडा ईचन्ते, neque गडो ति pro गडा एति.*)

79. स finale in priori vocis compositae membro ante surdas gutturales et palatinas (क्, छ, प, फ) aut secundum regulam generalem in *Visargam* transit, aut, quod longe usitatissimum est, integrum retinetur, nisi secundum r. 101^b). in प् mutandum est; e. c. भास्कर vel भाःकर *sol*, e भास् *splendor* et कर *qui facit*, भास्वति vel भाःपति *sol*, e भास् et पति *dominus*, धनुष्कर vel धनुःकर *sagittarius*, e धनुस् *arcus* et कर. Quodsi tamen initiale क् vel प् cum sibilante littera conjunctum est, antecedens स, ad evitandam nimis duram consonantium coacervationem, semper in *Visargam* transit, e. c. भाःक्षय, non भाम्क्षय *luminis occasus*, e भास् et क्षय *occasus*.

80. Post praepositionem inseparabilem vel reduplicativam syllabam, in aliam vocalem quam अ vel आ desinentem, स initiale radicis transit in प्, cujus vi euphonica sequens त्, थ् vel न् in sibi respondentem lingualem litteram mutantur, scilicet त् in द्, थ् in ह् atque न् in ण्; e. c. निष्दे *destruo*, a rad. सद् praefixo नि, त्ष्टाव *laudavit*, a rad. म्त्सु cum syllaba reduplicativa त्, तिहामि *sto*, a rad.

*) चित्रगोत्राद्यश्च pro चित्रगोत्राय (e चित्रगोत्रस्य उत्राय) similesque contractiones in *Ms. Spadhae* editione Londinensi editoris lapsui tribuendae sunt, atque in editione Scamperensi recte legitur चित्रगोत्र उत्राय.

ख्या cum syllaba redupl. ति, सिषोर *amavi* vel *amavit*, a rad मिद्र cum syllaba redupl ति Recedunt autem ab hac lege 1. radices quae इ vel इव vocales continent, e c अनुचामि *sequor* a स, praef अनु, विस्तोर्ण *extensus*, *magnus* a स्तु praef वि, विस्त्यामि *relinquo* १ सद्, praef वि *) 2 radices quae aliam consonantem quam त, घ, नू et वू cum initiali स conjugatam habent, et nonnullae a स्वू incipientes radices, e c विसृरत *renitens*, विस्मयत *subridens*, a सुद्र et स्मि praef वि, सस्ताव *fluxit* १ सु cum syllaba reduplicativa स, पुसुद्र *explosit*, a सुद्र cum syllaba reduplicativa पु निस्वन *sonus*, *tumultus*, १ स्वन praef नि suff अ **)

ANNOT In nonnullis compositis, prioris membri vocalis finalis eandem vim in posterioris membri initiale स exercet, e c अग्निष्ठ *sartago*, compositum ex अग्नि ignis et स्थ *stans*

§10. इ littera in vocum fine nunquam retinetur, sed plerumque in इ transit, solum in radicibus a इ incipientibus, इ littera finalis in इ transit, ita tamen ut aspiratio, quae in vocis fine evanescit, ad radicis initium recedat, quo इ in ध mutatur (cf r 56 c^β.) Litterae इ et इ secundum r 56 et 58 mutationi in non aspiratam sonoram et nasalem ordinis sui subjectae sunt E c. लिद्र *lambens*

*) Rationem hujus exceptionis in eo video, quod इ इव vocales, quia cum lingualibus consonantibus cognatae sint, aequae ac ipsis respondens semivocalis lingualis ordinis (र), s b lantem ejusdem organi in radicis initio repugnant.

**) Plurimae a स्वू incipientes radices generalem sequuntur regulam, e c. गुष्याय *dormivi* a स्वू, परिष्वय *amplectendo* a स्वू praef परि Quaedam radices, quae apud grammaticos, sine duabus rationibus supra indicatis, स्वू in talem litteram post aliam vocalem quam इ et धा integram retinent, tam rarissimo usu sunt, ut vix ullum earum derivatum apud auctores invenitur, quam ob rem veritatem ejus, quod de his incertis radicibus grammatici statuant, dubitare liceat.

et उद्ग *mulgens* transeunt in लिद्ग, धुक्, ante sonoras in लिद्ग, धुक्,
et ante nasales in लिण्, धुङ्

81^{b)} ह्र littera initialis, qua sonora est littera, efficit ut ante
cedens surda in non aspiratam sonoram transeat (vid r 56), ह्र
ipsum autem ad arbitrium aut integrum retinetur, aut, quod longe
usitatissimum est, in aspiratam antecedentis litterae mutatur, e c
वाक् et हीन formant वाग्हीन vel वाग्हीन *sermone prusatus*, प्रविशेत्
et एव्यवाहम् formant प्रविशेद् धव्यवाहम् vel प्रविशेद् हव्यवाहम्

DE QUIBUSDAM LITTERIS RARISSIMIS INSERTIS

82^{a)} A grammaticis indicis statuuntur sequentes litterarum in-
serendarum leges, quae ad arbitrium observari vel negligi possunt

a) Inter finale इ vel ण् et sequentem initialem sibilantem,
primo loco क्, altero ह्र inseri potest, e c pro प्राइ पछ et स्रगण् षछ
dici potest प्राइह्र, स्रगण्ह्र

b) Inter ह्र vel न् finale et च् initiale, त् inseri potest, e c pro
पद्र सन्त et सन् स scribi potest पद्रत्सन्त *) et सन्त्स

c) Inter न् finale et च् initiale च् inseri potest, ita tamen ut न्
secundum r 64 in च् mutetur, e c pro सन् शत्रु dici potest सश्चत्रु **)

82^{b)} Inter कान् quos² et कान् repetitum, atque inter Accusa-
tivum नन् viros et quamvis initialem च litteram, च् euphonicum in-
seri potest, ita tamen ut न् secundum r 15 in *Anusi nam* neces-
sariam mutetur, quae altero signo (◊) indicari potest Scribitur

*) Hanc scripturam eo explicandam esse censeo, quod lingualis ह्र littera ante den-
talem sibilantem in repondentem dentalem त् transeat, ita tamen ut ह्र quoque in scriptura
retineatur, quoniam non pronuciari nequit Funden in molim arabici artculi ह्र littera,
ubi sequenti litterae assimilatur in scriptura tamen conservatur

**) Hoc insertam च् litteram त् plerumque in ह्र transit, veluti गद्दु (cf r 61)

ज	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
दृज	कट	कठ	गड	गढ	दृण	त	कथ
दृज	कट	कठ	गड	गढ	दृण	त	कथ
एज	दृट	दृठ	इड	इढ	ण	दृत	दृथ
एज	दृट	दृठ	इड	इढ	ण	दृत	दृथ
नज	दृट	दृठ	इड	इढ	न्या	त	तथ
नज	'ध	'ध	नड')	नढ')	न्या	'स्त	'स्थ
मज	पट	पठ	बड	बढ	म्या	प्र	पथ
अज	पट	पठ	पड	पढ	म	न्त	न्थ
ज	ध	ध	डं	ढं	णं	स्त	स्थ
एज	दृट	दृठ	इड	इढ	ण	दृत	दृथ
दृज	कट	कठ	गड	गढ	दृण	त	कथ
जं	ध	ध	डं	ढं	णं	स्त	स्थ
ओज	ओट	ओठ	ओड	ओढ	ओण	ओस्त	ओस्थ
आज	आट	आठ	आड	आढ	आण	आस्त	आस्थ
एज	दृट	दृठ	इड	इढ	ण	दृत	दृथ
इज	कट,	कठ	गड	गढ	दृण	त	कथ

1) vel vel vel r. 73.

2) vel vel r. 73.

3) vel vel r. 73.

4) vel vel r. 73.

Consonantes rust alie

Consonantes finis

	व	श	प	स	ह
ख खू गु घू चू क	व	कश	न	कस	गघ vel गह
ञ	{ व द्व	कश दृश	न दृप	कस दृस ¹⁾	गघ vel गह इह vel इह
ट ठ डू ढू णू	द्व	दृश	दृप	दृस ¹⁾	इह vel इह
त थ दू धू	द्व	चू	त्प	त्स	घ vel दूह
नू	न्व	न्श ²⁾	न्प	न्स ²⁾	न्ह
पू फू वू भू	ध्व	णश	णप	णस	भघ vel बह
मू	त्र ³⁾	श	प	स	ह
रू	र्व	:श ⁷⁾	:प ⁸⁾	:स ⁹⁾	ह
शू पू	{ द्व ल	दृश कश	दृप न	दृस ¹⁾ कस	इह vel इह गघ vel गह
सू ⁴⁾	र्व	:श ⁷⁾	:प ⁸⁾	:स ⁹⁾	ह
असू	व	अ:श ¹⁰⁾	अ:प ¹¹⁾	अ:स ¹²⁾	ओह
आसू	व	आ:श ¹³⁾	आ:प ¹⁴⁾	आ:स ¹⁵⁾	आह
हू	{ द्व व	दृश कश	दृप न	दृस ¹⁾ कस	इह vel इह गघ vel गह

¹⁾ St alta

²⁾ vel दृत्त व

⁷⁾ vel ण

⁸⁾ vel ष

⁹⁾ vel स्त

¹⁰⁾ vel घञ

¹¹⁾ vel घञ

c) Sonorae consonantes, sive sint aspiratae seu non aspiratae, ante surdas in non aspiratam surdam ordinis sui litteram transcunt, e c अद् cum सि, ति et घ format अत्सि *edis*, अत्ति *edu*, अत्घ *editis*, लम् cum स्ये format लप्स्ये *adipiscar*, युध् cum स्तु format यत्सु *in pugnis* a युध् *pugna* Semivocales et र littera, quae respondente surda littera carent, speciales sequuntur leges

d^o) Sonoriarum consonantium aspiratio, ubi secundum r b) et c) est supprimenda, certis legibus transfertur, ita ut aut ad sequentem litteram progrediatur aut ad radicis initialem litteram regrediatur. Prius semper locum habet, si sequens flexio vel suffixum a त् vel थ् incipit nam त् एत'थ् litterae ad antecedentem aspiratam sonoram eo se accomodant, quod et sonorae et aspiratae fiunt, i e in ध् transeunt, quam ob rem sonora aspirata, in quam radix vel nominis thema desinit, non in tenuem surdam sed in tenuem sonoram ordinis sui transit, e c radix अद् cum suffixis त् et त्म् format अद्द *purificatus*, शोद्धम् *purificare*, neque अद्त्त, शोद्धम्, quod ex lege c) expectaveris, पुण्यलम् *sanctus* (ad litteram, *purum adipiscens*) cum suffixo ता format vocem derivativam पुण्यलब्धा *sanctitas*, non पुण्यलप्ता

d¹) Ante omnes alias consonantes quam त् et थ् et eas, quas r a) describit, sonorae consonantis aspiratio, quae secundum r b) et c) supprimitur, ad initialem radicis litteram recedit, si haec littera quaeprimam, praeter ङ् litteram tenuis sonora, quae affinem aspiratam habeat, est littera, i e ग्, झ्, ढ् vel ब् Mutantur igitur haec litterae, ex ordine suo, in घ्, ङ्, ध्, भ्, e c भोत्स्यामि *noscam* a rad् ब्रुध्, वेदभद्गस् *Ve los noscentibus*, वेदभद्त्स *in Vedos noscentibus*, a वेदब्रुध् (cf r 56 c)

ANOT Inter nom num themata et Local vi flex onem स्तु ubi cond t ones regulae 52°) b locum habent, dental s त् | ttera inseri potest, e c विद्त्स vel विद्त्सत्, tra t bus a विष्त् v r 98 et not. ad r 5°) b

84. Nominum themata, quae in duas desinunt consonantes, ultimam abjiciunt ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt; e. c. सुवल्भ्यस् *pulchre-cuntibus*, सुवल्भु (v. r. 101°.) in *pulchre cuntibus*, a सुवल्भ् (cf. r. 57.). Si penultima vero est ङ्, ultima consonans retinetur; formae desiderativae, quanquam ङ् pro penultima habent, tamen ultimam consonantem abjiciunt.*)

SPECIALES REGULAE

85. Suffixum *taddhatum* मय, quod ad vim euphonicam initalis m litterae attinet, eandem habet potestatem, ac si separata esset vox, e c. क्षुन्मय *famelicus*, a क्षुध् *fames* (v. r. 58.), तेजोमय *splendidus* a तेजास् *splendor* (v. r. 76°), pro क्षुध्मय, तेजास्मय secundum r. 83. a.**)

86. च् ante surdas in क् et ante sonoras consonantes, semivocalibus et nasalibus exceptis, in ग् transit (cf. r. 59); e c. वच् cum ति, थ, स्यामि, तुम् format वक्ति *dicat*, वन्थ *dicitis*, वक्ष्यामि (vid. r. 101°) *dicam*, वक्तुम् *dicere*, वाच् cum भ्यस् format वाग्भ्यस् *sermonibus* (cf. r. 59.).

87. इ quod praeter radicem प्रश् *interrogare* rarissime cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, componitur, has sequitur euphonie leges. a) ante त्, थ् in प् transit, e c. प्रष्टुम् *interrogare* a लद् प्रश्, b) ante स् terminationum verbalium, in क् transit e. c. प्रक्ष्यामि *interrogabo*, c) ante स terminationis Locativi plur in इ transit, d) ante sonoras consonantes, semivocalibus et nasalibus exceptis, in ड् transit, e) ante थ्

*) Interdum quoque ante alias quam casuum flexiones ultima duarum consonantium abjicitur, quod peculiares grammaticae regulae accuratius definiunt

***) Omnia reliqua suffixa *taddhata* sequuntur regulam 83 etc., e c. तेजम् cum इत् *tejam* mat तेजस्मिन् *splendidus* non तेजोस्मिन्, अर्जुम् *arcus* cum म्त् format अर्जुम्त् (v. r. 101°) *arcus praeditus* non अर्जुम्त् (v. r. 75)

semivocales य् et व् intercedunt;*) e. c. व् cum नोति et न्वन्ति format व्षोति *eligit*, व्षन्ति *eligunt*, गृह् cum नाति format गृह्णाति *capit*, चक्रिन् *discum habens* (e चक्र *discum* suff. इन्) cum आ format चक्रिणा *per discum habentem*, चिकीर्ष cum मान format चिकीर्षमाण *facere cupiens*.

94^b). Littera र् praefixorum प्र, परि et परा eandem, quam r. 94^a), exponit, vim exercet in sequentem initialem cujuspiam radicis न् litteram, atque in न् praefixi नि; e. c. प्रणुदति *mittit*, c प्र et नुदति, प्रणिपतति *procumbit*, ex प्र et निपतति.

ANNOT. In nonnullis vocabulis र् praefixorum, vel prioris in composito membri, in न् finalem radicis vel thematis eandem vim exercet e. c. प्राण *halitus* a rad. अन् *spirare*, praefixo प्र, वज्रहणम् *Vritri occisorem*, a वज्रहन्.

95. म् ante suffixa, quae a त् incipiunt, aut in न् mutatur, aut abjicitur. Prius locum habet ante suffixa, quae *Gunam* requirunt, e. c. गन्तुम् *ire* a गम्; abjicitur autem म् radicale ante suffixa quae *Gunam* non requirunt; e. c. गत *qui vit*, गति *itio*, a rad. गम् (cf. r. 92.). Radices tamen, quae ante suffixa, *Gunam* non requirentia, mediam अ् vocalem producant, म् finale in न् mutant; e. c. अन्त *defessus*, a rad. अम्.

ANNOT. Cum personarum vel casuum flexionibus म् radicale vix unquam proxime componitur, ubi tamen hoc accidit, e grammaticorum indicatorum sententia, म् ante consonantem in न् vel secundum r. 15. in Visargam necessariam transit. Ante Locativi flexionem ह् tamen, म् littera contra r. 15. in न् mutari dicitur.

SEMIVOCALES.

96. य् et व् semivocales vix unquam cum flexionibus vel suffixis, quae a consonante incipiunt, proxime conjunguntur; ubi autem

*) Omnes aliae litterae euphonicam litterarum ष, ष्ट, र् et व् vim in sequentem nasal infringunt, e. c. dicitur र्विन्म non र्विषाम् a र्विन् *currum habens*.

hoc accidit, ante omnes consonantes, μ excepto, abjici, ante μ vero ad arbitrium aut abjici aut retineri dicuntur.

97. $\ddot{r}$ et $\ddot{l}$ semivocales nullam ante consonantes subeunt mutationem, sed $\ddot{r}$ et $\ddot{z}$ vocales breves, ubi $\ddot{r}$ finali antecedunt, ante quamvis a consonante incipientem flexionem vel suffixum producuntur: c. c. गीर्भ्यस् sermonibus, गीर्भु (v. r. 101°.) in sermonibus, a गीर्भु sermo (cf. r. 73°.).

98. μ in fine radicum vel nominum thematum has sequitur euphoniae leges: a) ante $\ddot{t}$ et $\ddot{y}$ transit in $\ddot{p}$ c. c. दृष्ट *visus* e दृष् + त, उष्ट *desideratis*, e वृष् + थ (v. r. 91.). b) Ante $\ddot{s}$ flexionum verbalium μ transit in $\ddot{y}$, e. c. वृत्ति *desideras*, e वृष् + ति, देह्यामि *monstrabo* e दिष् + स्यामि (v. r. 101°.). c) Ante sonoras consonantes (praeter semivocales et nasales, v. r. 83. a.) flexionum verbalium, μ transit in $\ddot{z}$, e. c. रेदृष्टम् *imperabatis* ex रेष् (a rad. ईष्) + ध्वम् (vid. r. 91.). d) Nomina in μ desinentia duos constituunt ordines, quorum alter μ sibilantem ante $\ddot{s}$ in $\ddot{y}$ et ante μ in $\ddot{r}$ immutat, alter ante $\ddot{s}$ in $\ddot{z}$ et ante μ in $\ddot{z}$; e. c. दिक् *in plagis*, दिग्भ्यस् *plagis*, a दिष् (v. r. 101°.), विद्स् *in intransibus*, विद्भ्यस् *intransibus*, a विष्.

99. $\ddot{p}$ ante $\ddot{t}$ et $\ddot{y}$ nullam subit mutationem, sed secundum r. 91. efficit ut hae dentales litterae in respondententes linguales transeant, i. e. $\ddot{t}$ in $\ddot{z}$ et $\ddot{y}$ in $\ddot{z}$; e. c. दृष्टि *odit* e दिष् + ति, द्विष्ट *odistis* e दिष् + थ. In omnibus aliis rebus $\ddot{p}$ littera easdem sequitur leges ac μ e. c. देहि *odisti*, देह्यामि *odero* (vid. r. 98. b.), दिद्द्वे *odistis* (r. 98. c.) a rad. दिष्; मन्त् *in tolerantibus*, मन्भ्यस् *tolerantibus*, a मष्, त्विद्स् *in splendoribus*, त्विद्भ्यस् *splendoribus* a त्विष् (v. r. 98. d.).

ANOT. Vox सद्भ्यस् *comes*, et formae desiderativae ut दिग्दिष् *dicere cupiens*, integritatem hujus regulae non diminuunt, nam desiderativorum character est $\ddot{s}$, quod secundum r. 101°. mutationi in $\ddot{p}$ subjectum est, quia autem $\ddot{s}$ littera nunquam in fine vocum in $\ddot{p}$ transit, (nisi sequens vocabulum a $\ddot{p}$ incipit), pro दिग्दिष् pro-

prie डिगदिसु scribendum est, quod secundum r. 75. in डिगदिः vel डिगदिः transire potest, et ante vocales flexionum casuum, e lege 101°., in डिगदिप् transit, ut डिगदिपम्, डिगदिपस् etc. Quod autem ad vocem सद्गप् attinet, hoc rarissimum vocabulum, quod apud scriptores nunquam inveni, a grammaticis indicis e स cum et द्गप् placere deducitur, haec explicatio autem nullo confirmatur argumento, et eam falsam esse, ex eo apparet, quod hujus vocis finalis littera nulla in re cum quapiam alia in प् desinente voce convenit, sed e contrario accuratissime analogiam sequitur vocum in स् desinentium, quae aliam vocalem quam अ vel आ penultimam habent. Statuimus igitur सद्गस् tanquam verum hujus vocis thema.

X 100. स् littera has sequitur euphoniae leges: a) ante sonoras consonantes (praeter semivocales, et nasales, v. r. 83. a.), flexionum verbalium, in द्, atque ante स् flexionum verbalium, signo secundae personae excepto, in त् transit, e. c. आदि (आदध्वे) *sedetis*, ex आस् + ध्वे, चत्स्यामि *habitabo*, e चस् + स्यामि, अवात्सम् *habitabam*, e चस्, producto अ, + संप्. Ante Imperativi terminationem धि, sibilans स् ad arbitrium aut in द् mutari aut abjici potest, e. c. सधि vel सधि *dormi*, ex सस् + धि.

b) Ante secundae personae signum स्, स् radicale, si अ vel आ ei antecedunt, nullam subit mutationem; quodsi vero quaequam alia vocalis ei antecedit, स् quo secunda persona indicatur, ex euphoniae lege 101°. इप् प् transit, atque स् radicale aut in Visargam transire aut litterae ण्प् assimilari potest; e. c. सस्सि *dormis*, e सस् + सि, वेपिःपि vel वेपिष्वि *is* ex वेपिस् + सि. Ante Imperativi terminationem स्त्र, स् radicale plerumque abjicitur, e. c. आस्त्र *sede* ex आस् + स्त्र.

c) Ante casuum flexiones, स् easdem subit mutationes, quae r. gulis 75, 76 et 78. praescriptae sunt; e. c. धनुर्भस् arcubus a धनुः (r. 75. d.), तैत्रोभ्यस् *vutibus* a तैदास् (r. 76°.), भाभ्यस् *splendoribus* a भाः *splendor* (r. 78.). तैत्रःस्त्र vel तैत्रस्त्र, भाःस्त्र vel भास्त्र, धनुःस्त्र vel धनुः (r. 75. c. et 101°.), a तैदास्, भास्, धनुस्.

d) Ubi स्, in quod nominis thema desinit, radicalis est littera neque ad vocum formandarum quodpiam suffixum pertinet, vocales इ et उ, huic स् radicali antecedentes, producuntur ante casuum flexiones, quae a consonante incipiunt littera; e. e. आशीर्भ्यन्, आशोःपु vel आशीष्, ab आशिच् *benedictio*, e radice शान् mutato आ in इ (cf. r. 76^a).

101^a). स् littera flexionum vel suffixorum transit in च्, si praeter अ et आ quaequam vocalis vel semivocalis vel ए ci antecedit, atque quaequam vocalis, vel una य, व, त, थ, म consonantium, eam proxime sequitur; e. e. वारि cum इ format वारिष् *in aquis*, त्रिभ्र cum सि format त्रिभ्रिष् *fers*, वक् (e वच् r. 86.) cum सि et स्यामि format वक्ति *dicis*, वक्ष्यामि *dicam*, धन्स् cum त et मत् format धन्श्चस् (r. 91.) *ex arcu*, धन्श्चत् *sagittarius*. *Anusvāra* et *Visarga* interposita, vel च् quod secundum r. 100. b. et c. assimilatione ex स् ortum est, hujus legis vim non infringunt; e. e. चक्षुषि *oculi*, चक्षुष् vel चक्षुष् *in oculis*, a चक्षुस्.

101^b). Haec euphonica lex vim quoque exercet in finalem litteram prioris membri compositorum, quae r. 73. et 79. descripta sunt.

^x 102. ह littera in fine radicum, quae ab alia littera quam इ incipiunt, sequentes sequitur euphoniae leges:

a) Ubi cum त्, थ् vel ध् convenit, efficit ut hae litterae in ह mutantur, ह littera ipsa vero eliditur, atque, si brevis ipsi vocalis praeter इ antecedit, producenda hac brevi vocali compensatur*); e. e. लिह् cum थ et धि format लीह् *lambus*, लीहि *lanbe*, ह् cum त format ह्त् *qui crevit*, ह्त् cum त format ह्त् *non ह्त् firmus*.

* Hae abjectae ह litterae compensatio locum non habere potest ante flexiones, quae ex quapiam grammatica lege *Gunam* exigant, e. e. लिह् cum ति format लीहि *lambus*, et एम् तुम्, लेह्म् *lambere*.

b) Ante सू flexionum verbalium ह littera transit in क्, e. c. लिङ्ग cum सि et स्यामि formiat लेङ्गि *lambis*, लेङ्ग्यामि *lambam* (v. r. 101^a).

c) Ante casuum flexionum surdam consonantem ह littera in द्वा atque ante sonoram in द्वा mutatur; e. c. लिङ्ग cum सु et भ्यस् formiat लिङ्गस् *in lambentibus* (vel लिङ्गस् v. annot. ad r. 83.), लिङ्गभ्यस् *lambentibus*.

d) Quodsi radix, quae in ह् desinit, a ग् vel ब् incipit,*) hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³), aspirationem assumunt, quae secundum leges b. et c. in fine radice evanescit; e. c. अग्रह cum चाम् formiat अग्रहम् *cepi*.

ANNOT. - Formas लेङ्गि (e लेङ्ग + ति), लीङ्ग (e लिङ्ग + घ), लीङ्गि (e लिङ्ग + धि) etc. e लेङ्गि, लिङ्गि, लिङ्गि, prioris linguae aetatis formis, explicandas esse censeo, ita ut त् et घ् litterae post aspirationem ह्, ex analogia cum r. 83. d³) in ध् sint transformatae, ante quod ह् littera, ex eadem lege, quam r. 102. c. praescribit, in द्वा transierit. Dentalis littera ध् vero, sive sit primitiva seu secundum r. 83. d³) ex त् vel घ् orta, post lingualem द्वा ex lege 91. in ह् transire debuit litteram, quae, semel usu recepta, post antecedentis द्वा ejectionem tamen conservabatur, neque, sublata mutationis causa, ad primitivam ipsius formam rediit. Ejecta autem littera द्वा antecedente brevi vocali producta compensabatur.

103. ह् littera in fine radicum, quae a द्वा incipiunt, has sequitur ioniae leges:

a) Ubi cum त् vel घ् convenit, hae litterae, ex analogia cum r. 83. d³) in ध् mutantur, ante quod ह् littera in ग् transit; e. c. उङ्ग cum ति, तुम् et घ् formiat दोग्धि *mulget*, दोग्धम् *mulgere*, उङ्घ *mulgetis*. **)

*) Nulla in ह् desinens radix a द्वा incipit.

**) Hanc legem sequuntur etiam radices सिङ्ग et मुङ्ग, quanquam ab alia littera quam द्वा incipiunt, e. c. सिङ्ग *amatus* e सिङ्ग + त्. Radix मुङ्ग cum त् irregulariter formiat मत्तम् et secundum r. 102^a). a. मुङ्ग *obstupefactus, stultus*.

1) Ante omnes alias surdas consonantes ह् in क्, atque ante sonoras (praeter semivocales et nasales, v. r. 83 a) in ग् transit, ita tamen ut, ex analogia cum r 83. d²), aspiratio ad initium radice recedat, qua क् in घ् mutatur, e. c. उद्घ् cum सि et स्यामि format घो-
जि *mulges*, घोच्यामि *mulgebo* (v. r. 101²), cum भ्यस् et ध्वे format ध्-
भ्यस् *mulgentibus*, धध्वे *mulgetis*

104. Grammatici indici syllabam हि secundae personae sing. Imperativi Par terminationem esse statuunt, cujus ह् litteram, ubi cum antecedente consonante proxime componitur, in ध् transire dicunt. Equidem tamen धि pro primitiva hujus Personae flexione habeo, quae cum Graecorum Σι in verbis in μι convenit*). In sanscrita autem lingua haec genuina Imperativi flexio धि post consonantes solum integra remansit, post vocales vero, id quod peculiare regulae accuratius definient, syllaba धि aut abjicitur, aut in हि mutatur, ita ut ध् litterae aspiratio tantum conservetur, d sonus autem supprimatur. Eundem in modum radix धा cum suffixo त् conjuncta, irregulariter format दित् pro धित्, littera भ् radice भ् esse in bengalica lingua aspirationem solum retinuit, terminatio भ्यस् Dativi त्भ्यम् *tibi* in eodem primae personae casu in ह्यम् transit (मह्यम् *mihi*), et भूमि *terra* Latinis est *humus*

105. Quaevis consonans praeter sibilantes et ह् litteram duplicari potest, quodsi र् नaut in eadem voce aut tanquam littera finalis conterminae vocis antecedit, e c सर्व vel सर्व्व *quovis*, पितरु भम

*) Graecorum Σι vix unquam sanscrito क् sed sonorae aspiratae घ् respondet, quam ob rem personales flexiones Dualis et Pluralis, वरु et व, apud Graecos sonant τω, τε, atque verbo तिष्ठामि *sto* (a radि स्थि, v. r. 80) graecum तिष्ठामी respondet e contrario autem द्यामि non apud Graecos sonat τιδ्यामी, et flexio धि graecis est Σι

vel पितॄन्मम *mi pater!* Aspiratae per respondentem non aspiratam reduplicantur, e. c. वर्धनं vel वर्द्धनं *augmentatio*. Quae semivocales litteras य et व sequuntur consonantes, eundem in modum reduplicari possunt, quod tamen rarissime locum habet. |

DE RADICIBUS ET PRAEFIXIS.

---

106. Radices sunt vocabulorum elementa primitiva, quae in lingua ipsa non inveniuntur, sed ex derivatis debent cognosci, quae eas tanquam communem stirpem vel fundamentum continent. Sunt tamen nonnulla substantiva abstracta, quae sine ullo adjecto suffixo nudam constituunt radicem, e. c. युध् pugna, क्षुध् fames, मद् गaudium, भो tumor etc. a radicibus युध् pugnare, क्षुध् famelicum esse*) etc. Praeterea quoque, ex indicorum grammaticorum sententia, quaevis radix usurpari potest tanquam posterius membrum compositorum ejusmodi ac Latinorum carnifex (fic-is) tubicen, praeses (praesid-is) etc. e. c. धर्माविद् qui jus, vel officium nescit. Non multae tamen radices in compositis hujus generis usu sunt frequentatae, itaque vix conjici potest, grammaticos veram radicem formam et notionem ex illis deduxisse compositis. Quodsi enim hoc fecissent, non proposuissent radices in brevem desinentes vocalem; quia brevi vocali finali in compositis supra dicti generis semper त् littera additur; e. c. विद् qui vincit, स्तुद् qui laudat. Grammatici indici tamen non has in त् desinentes voces, sed विद् et स्तुद् pro radicibus habent, quarum altera vincendi, altera laudandi exprimit

---

*) Radices vulgo per Inbaitivos vertuntur, ad abstractam earum significationem indicandam; Grammatici indici radices per substantiva abstracta in Locativo posita explicant,

e. c. मद् per मदी in nomine.

notionem. Analyti ergo usi sunt grammatici iudici, atque eo, quod linguae formationes omnibus adjectis, a primitiva stirpe alienis nudaverunt syllabis, quae grammaticis exprimentis rationibus vel vocibus formandis inserviunt, ad verum vocabulorum nucleum pervenerunt, a quo, tanquam ex communi fonte, omnes, ad unam familiam pertinentes formae derivarunt. Hae primitivae syllabae, a quibus verba et aliae orationis partes (nomina substantiva et adjectiva) descendunt, quae fraterno quasi vinculo inter sese junctae sunt, non apte verbales radices nominantur, quia eodem jure nominales radices possent appellari, neque etiam grammatici iudici nomina, quae ex eodem cum quodam verbo descendunt fonte, ab isto verbo sed a radice ipsa deducunt, e. c. voces गति *itio*, गत *qui ivit*, गन्तुम् *ire*, गम *qui it* (in fine compositorum) non a verbo गच्छामि *eo*, sed simul cum hoc verbo a generali radice गम् derivant.

107. Radices in sanscrita lingua unam tantum continere possunt syllabam, nullam vero aliam legem, quae litterarum praescribat numerum, agnoscunt. Unica vocalis radicem constituere potest, sed etiam vocalis radicalis, ab utraque parte, compositis consonantibus includi potest, ita ut quattuor consonantes in radice locum habeant. Exempla oppositi utriusque finis sunt इ, इत् *ire*, ई *optare*, अङ् *unguere*, स्यन्द् *stillare*, स्वान्द् *se movere*. Medium horum oppositorum finium tenent plurimae radices 1. radices, quae ab una vel duabus conjunctis consonantibus incipiunt atque in vocalem desinunt, e. c. दा *dare*, गा *ire*, जि *vincere*, नी *ducere*, ध् *agitare*, भ् *esse*, क् *facere*, त् *transire*, धे *bibere*, ज्ञि *canere*, क्षि *destruere*, स्था *stare*, स् *fluere**)

*) Radices in ष vocalem brevem vel षो diphthongum desinentes non inveniuntur. In radicibus, quae apud CAREYUM in ष desinunt, haec vocalis non radicalis est omnes enim hujusmodi radices ad decimam pertinent classem, quae radice syllabam ष् addit.

etc. 2. radices, quae a vocali incipiunt et in unam vel duas conjunctas desinunt consonantes; e. c. अद् *edere*, आप् *adipisci*, ईप् *regere*, अर्च् *honorare*. 3. radices, quae a consonante incipiunt itemque in consonantem exeunt, aut in initio vel in fine duas conjunctas habent consonantes, e. c. पत् *cadere*, भिद् *findere*, स्वप् *dormire*, भन् *edere*.

108. Nonnullae polysyllabae formae a grammaticis indicis inter radices receptae sunt, quas tamen pro veris radicibus habere nequeo. In quibusdam enim harum polysyllabarum formarum praepositionem video, quae cum monosyllabo radicali elemento ita concrevit, ut litterae ejus, in conjugatione verborum, radicalium litterarum sequantur analogiam; e. c. in सद्ग्राम् *pugnare*, अत्रधीन् *despicere* facile cognoscuntur praepositiones अत्र et सम् (v. r. 111.). In aliis polysyllabis formis reduplicativam percipimus syllabam; e. c. चकास् *lucere*, venit a कास् ejusdem significationis radice; जाग *vigilare* venit ab inusitato ग, et graeco ἐγείρω respondet; gutturales enim per sibi res pondentem palatinam repetuntur. In दरिद्रा *pauperem esse* cam video reduplicationis speciem, qua formae intensivae radicem in इ desinentium utuntur; e. c. वरिभ् vel वरीभ् a radice भ्. Forma चलम्प fortasse e लप् (Praesens लम्पामि *disseco*, cum praepositione चि + प्र, चिप्रलम्पामि *destruo*) orta est, peculiari reduplicatione, quae vocalem radicalem cum aliena conjungit consonante. Aliae polysyllabae inter radices receptae formae e nominibus ortae videntur, ita e. c. formam कुमार लुदरे a voce कुमार *puer* deducendam esse censeo.

ANNOT. Praeter जाग, अत्रधीन् et दरिद्रा nulla polysyllaba inter radices recepta forma usu frequentatur.

cui in quattuor prioribus temporibus adhuc च vocalis adjungitur, e. c. a radice लेन्, quam CAREYUS लेन *scribit*, venit, caractere decimae classis adjuncto, लेनद् ex quo in quattuor prioribus temp. formatur लेनय.

109. Illas radices, quae ex euphoniae legibus 80. et 94°. certis conditionibus initiales litteras न् et स् in ण् et प् immutant, grammatici indici, quorum auctoritatem COLEBROOKIUS, CAREYUS, WILKINSIUS, WILSONUS et YATESIUS secuti sunt, jam primitive cum ण् et प् scribunt, ita ut regulis egeant, quibus ण् et प् litterae sine ulla ratione ante flexiones et suffixa in न् et स् transeant*); e. c. verba नूदामि *mitto* et सहामि *tolero, perfero*, deducunt a णद् et पद्. Tres tantum radices primitive a littera प् incipiunt, scilicet ह्ये, षिव् et षीव्, nulla vero a ण् incipit littera.

110°. Nasales litterae, quae in radicibus veluti सञ्ज्, भञ्ज्, मन्च् etc. alii consonanti antecedunt, quod ad radicis significationem attinet, minoris sunt momenti quam finalis consonans, quam ob rem, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, saepe eji-ciuntur, ubi ex regula 84. ultimam consonantem abjiciendam esse exspectaveris; e. c. भञ्ज् cum suff. न् format भान् *fractus*, neque भञ्जन् vel भन्न; चन्च् cum त् format चत् *ligatus* (v. r. 83. d^o.) neque चन्त्; रञ्ज् format in Passivo र्जये *lingor*. Interdum quoque sine ulla euphonica causa penultima nasalis irregulariter abjicitur, e. c. मथित *agita-tus* a मन्च्, रान *color* a रञ्ज् (v. r. 89.), उद् *aqua* ab उन्च् *fluere*. Grammatici indici in scribendis radicibus cum penultima nasali non sibi constant, atque in aliis nasalem excipiunt, in aliis omittunt, scribuntque e. c. रञ्ज्, भञ्ज्, चन्च्, मन्च्, et e contrario शष, नद्, चद् etc. pro शडष, नन्च्, चन्च्, quibus in radicibus tamen magni momenti est nasalis littera, quippe qua haec radices ab aliis, prorsus diversa significatione, distinguantur, scilicet शडष *timere* a शष *posse*, नन्च् *genuerit* a नद् *sonare*, चन्च् *inuahere* a चद् *alcere, idque*. Scribimus igitur has radices, sicut FORSTERUS fecit, cum vera et integra

*) FORSTERUS recte primitivas litteras न् et स् in radicibus retinet.

ipsarum forma, i. e. cum penultima nasali, quam in illis solum omit-
timus radicibus, quae nasalem in paucis tantum temporibus inserunt,
in reliquis vero, atque in formandis nominibus nasalem litteram re-
pudiant *)

110^b). Quingue radices in duas desinunt इ litteras, quarum al-
tera ante consonantes, semivocali य excepta, abijcitur, altera secun-
dum r 80. immutatur. Sunt भ्रङ्ग *coquere*, मङ्ग *submergi*, लङ्ग *pu-
dere*, सङ्ग *adhaerere*, स्वङ्ग *amplecti* Grammatici indici tamen has
radices cum सङ्ग scribunt, veluti भ्रसङ्ग, मसङ्ग etc. quanquam surda lit-
tera सङ्ग ante sonoram इङ्ग vix proferri potest, neque ulla ab his radi-
cibus descendens forma सङ्ग litteras in radicali syllaba ostendit For-
tasse priori linguae aetate hae radices in इङ्ग desiverunt, atque assimi-
latione in इङ्ग abierunt, convenit enim मङ्ग *submergi* cum latino
mergo.**)

ANNOT Grammatici indici omnia vocabula primitiva e radicibus explicant. Repug-
nant autem, ex mea sententia, derivationi a radicibus, praeter interjectiones et
quasdam monosyllabas particulas, veluti च, क, दि, न, वै etc. 1 numeralis,
veluti एक *unus* द्वि *duo* quorum prius apud WILSONUM ab इ *ire* deducitur
2 pronomina, veluti तत् *is* यत् *quod* (v r 267 et 272), quorum prius a तन् *ex-
tendere* alterum a यद् *adorare* descendere dicitur 3 Praepositiones inseparabiles
4 Multa nomina substantiva et adjectiva obscurae originis, veluti सिंह *leo* ररा

*) Nonnullae radices, quae penultimam habent nasalem, cum affinis radicibus, sine
nasali, in sensu conveniunt e c इय् et इय् significant *igere* मन्त् et मन्त् *agitare* सिद्त् et
सिद्त् *utuperare* Apud auctores tamen hae radices sine nasali vix inveniuntur, nam उन्मदिन्त्
agitatus et प्रमन्त् *agitando* veniunt a मन्त् ejecta nasali. ROSENUS, in libro suo *Radices
saecularae* nonnunquam fallitur in temporibus, a radicebus cum penultima nasali derivan-
dis ita ut e c formet ललद्य vel लद्ये, ललद्ये, लद्यिन्त्, लद्यिन्त् pro ललद्ये, लद्यिन्त् etc Hac in
re quoque germanicae grammaticae mens editio sufficientem non praebet expositionem

***) मङ्ग *coquere* et cognatum मङ्त् *assare* conveniunt cum latino frigo, सङ्ग *pu-
dese*, cognatum est cum graeco λαγνός, λαγνυμαι

anser, एट् *cor*, उरन् *pectus*, गिरि *mons*, ए अर, अप् *aqua*, अग्नि *ignis*, उग्र, घोर *terribilis*, अल्प *exiguus*. Plurima tamen hujus generis substantiva et adjectiva, quod ad eorum structuram attinet, a monosyllaba aut perditā aut ignota radice derivata videntur *)

X 111. Radicum significatio primitiva multiplicem in modum variari, augeri vel accuratius definiri potest per praefixis praepositiones, quae maximam partem separatae non usurpantur. Sequuntur hic in alphabetico ordine.

अति *trans, super, ultra*; e. c. अतिक्रान् *transgredi, praeterire*. In compositione cum adjectivo significat *valde, ultra modum*.

अधि *super* (Gallis *sur, dessus*) e. c. अधिशो *jacere super aliqua re, inculcare*, अधिष्ठा (अधि + स्था *vid. r. 80.*) *transgredi, processu, imperare*, तद् *crecere cum अधि significat, ascendere*, इ et गन् *ire cum अधि significant, legere*; अधिगन् *significat quoque praeterire et adire*. ना *ire cum अधि item significat adire*. Ab अधि descendit adjectivum अधिया *superior*.

अन् *post*, e. c. ना et गन् *ire formant अनगा et अनगन् sequi*.

अन्तर् *inter, intus, in medio, sub*; e. c. cum गन् *ire अन्तर्गन् interire, evanescere, cum न् esse अन्तर्गन् inesse, contineri*.

अप *al*, e. c. cum क्रान् et न् *ire, अपक्रान्, अपगन्, अपनो, cum नो ducere अपनो alducere, cum ए capere अपर अल्पere*

अधि cum praecis solum conjungitur radicibus atque *super* significare videtur. Cum धा *ponere* et ना *ligare* formant अधिधा et

अपिनङ्गु *tegere*. Initiale अ saepe abjicitur, ita ut पिधा et पिनङ्गु quoque dicatur. Seorsim अपि saepissime invenitur, cum sensu
-1. *insuper, etiam* etc. (v. Gloss.).

अभि *ad*, c.c. cum इ, गम् et गा *ire* format अभि, अभिगम्, अभिगा *adire, accedere*, cum भाप् *loqui*, अभिभाप् *alloqui*. Derivatur ab hac praepositione adverbium अभितस् *ad, prope*.

अव *ad, de, deorsum*; e.c. cum त् *transgredi* अवत् *descendere*, cum कृत् *scindere* अवकृत् *abscindere*, cum ज्ञा *scire* et गन् *putare* format अवज्ञा, अवगन् *spernere*.

आ *ad*, c.c. आगम्, आगतम् *adire, pervenire*. In compositione cum Ablativo substantivi significat *usque ad, tenus*, aut incluso aut excluso termino.

उत् *subsum*; e.c. cum पत् *cadere* उत्पत् *exsilire*, cum स्था *stare* उत्था (irregulariter pro उत्स्थ्या) *surgere*, cum नम् *inclinare* उत्नम् (v. r. 58.) *extollere, sublevare*.

उप *ad*; e.c. उपगम् *adire*.

नि vulgo perperam per *in* explicatur, sed veram et primitivam ejus significationem *deorsum, sub, de* esse video, ita ut oppositum sit praepositioni उत्. A. नि enim descendit Adjectivum नीच (vid. annot.) *humilis*, sicut उच *altus* ab उत् (vid. r. 61.); compositiones निपत् *decidere, procumbere*, नियम् *coercere, suppressimere*, निमिप् *nictari, connivere* oppositae sunt compositionibus उत्पत् *exsilire*, उत्तम् (vid. r. 56. a.) *extollere, sublevare*, उन्मिप् (v. r. 58.) *aperire oculos*. Radices धा *ponere*, अस् et क्षिप् *conjicere* cum praefixo नि significant *deponere, dejicere*. कृ *facere* format निक् *offendere*, म् *ferre* निम् *occultare*, चत् *esse* format निचत् *interire, occidere, redire*. Radices गम् *ire* et विम् *intrare* cum नि compositae nullam conspicuam sensus immutationem assumunt, (confer Latinorum *subire*, ubi *intrare* significat).

निर *ex*; e. c. निर्गम् *egredi*.

परा *retro, reversus*. Haec significatio dilucide apparet ex Adverbio पराचू *retro, retroversus*, quod a परा *descendit*, sicut analogia Adjectiva प्राचू *orientalis*, अत्राचू *meridionalis* etc. (vid. r. 196. et seq.) a praepositionibus प्र et अत्र derivantur. परा non primitivam cum radicibus conjunctionem subire, sed cum vocibus jam formatis solum componi videtur, e. c. cum जय *victoria* et जित *victus* format पराजय *clades*, पराजित *oppressus, victus*, cum भव *existentia* et भूत *qui existit* format पराभव *clades*, पराभूत *oppressus*; non tamen inveni verba पराजयामि, पराभवामि *opprimo, vinco*.

परि *circum*; e. c. परिगम् *circumire*, पर्यास् (परि + आस् r. 37.) *circumserere*. Haec praepositio saepe solum primitivae significationis vi augendae inservit, eo quod indicat aliquem ex omni parte circumdatum esse actione vel qualitate, quam radix exprimit. Inter परि et क् radicis कृ *facere*, euphoniae causa inseritur sibilans littera, et quidem प् propter antecedentem र् (cf. r. 101^a.) e. c. परिष्कृत *ornatus*, परिष्कार *ornamentum* (quo circumdatur aliquis) cf. r. 65. et 82^b).

प्र respondet cognatis praepositionibus latinis pro et praec in *progreddior, procedo, procuro, praestare, praeesse, praeficere* etc.; e. c. cum कृ *currere* प्रकृ *procurrere, profugere*, cum स्था *stare* प्रस्था *proficisci, progredi*, cum एस् *esse* प्रभू *eximio modo esse, imperare*. (प्रभू *dominus, excellens, प्रभाव dignitas, potentia*).

प्रति *contra, e regione, erga, versus, retro, ad*; e. c. cum इ, प्रति *exadversum ire, adversari*, cum पद्, प्रतिपद् *adire, pervenire*, cum कर्, *ire* प्रतिकर्, *recedere, gradum referre*, cum चर्, *dicere* प्रतिचर् *respondere*. Inter प्रति et sequens कृ in quibusdam vocibus euphoniae causa inseritur प् (vid. प्रतिष्कार, प्रतिष्कप et प्रतिष्कच apud WILSONUM et cf. परि et रम्).

वि remotiōnem, separationem et dissipationem exprimit atque cum latino dis plerumque convenit; e. c. cum सम् *ire* विस्वप् *discedere, dispergi*, cum इ *currere* विरु *discurrere, diffugere*, cum यञ् *jungere* वियञ् *separare, disjungere*, cum स्म *meminisse* विस्म *oblivisci*. Quia वि dissipationem exprimit, apte quoque adhibetur ad primitivae significationis vim augendam, saepe tamen nullam conspicuam radici addit sensus mutationem. Cum Adjectivo conjunctum negationem, interdum quoque incrementum exprimit e. c. विप्रिय *ingratus* विमत्त *permagnus*. Ubi cum Substantivo ad formandum adjectivum compositum conjungitur, privationem indicat e. c. वितिमि *vacuus a caligine*.

सम् *cum*; e. c. cum इ et गम् *ire*, समि, सङ्गम् *congregari, convenire*, cum ह्या *dicere* सङ्ख्या *numerare*. Interdum nullam affert mutationem significationis radicalis, aut solum ejusdem vim auget, e. c. cum या *ire* संया *id.*, cum क्षी *extinguere* सक्षी *id.*, cum च *tegere*, संच *id.* Inter सम् et क् radicis क् *facere* inseritur euphonicum स् e. c. सस्कृत *ornatus* (cf. r. 65., 82⁹). et praepositiones परि et प्रति).

ANNOT. Omnes quae in इ desinunt praepositiones (न्नि, परि, प्रति) hanc vocalem in quibusdam vocibus, praecipue ante क्, produciunt; vid. apud WILSONUM नीकार, नीकाश, प्रतीकार, प्रतीकाश, प्रतीवाप, प्रतीवेश, प्रतीदार, प्रतीदास, परीणाय, परीधाविन्, परीभाव, परीरम्भ, परीवर्त, परीवाद, परीवार, परीवाद, परीसाह, परीदार, परीदास.

112. Multae praepositiones praefixae per compositionem cum quibusdam radicibus, significationes produciunt, quae ex praepositionis et radicis sensu primitivo vix expectari possunt, vel adeo ab eo valde alienae videntur; e. c. इज्ञ *noscere* cum praefixo अन् *significat* 1. *permittere*, 2. *dimittere*; इ *ire* nonnullaeque aliae ejusdem sensus radices cum praefixo अन् *significat* intelligere, scire; लम् *adi-*

pisci cum प्र *decipere*, *fallere*; श्म् *quiescere* cum नि *audire*, विष्म् *intrare* cum उप *considerare*. — Permultae praepositiones inveniuntur compositae cum quibusdam radicibus, ita ut nullam perspicuam in eas vim exercent, aut significationem primitivam tantum augeant; e. c. radix आस् *sedere* idem significat ubi cum अन्त् vel उत्त् composita est (अन्त्वास्, उदास्), ईच्, अवेच् (अव् + ईच्) उदीच् (उत् + ईच्), उपेच् (उप + ईच्), निरीच्, प्रेच् (प्र + ईच्), वीच् (वि + ईच्), समीच् omnia significant *videre*; वि, निदि, निर्दि, विदि significant *vincere*.

113. Duae quoque vel tres praepositiones cum una radice conjungi possunt, ita ut radix jam cum una vel duabus composita praepositionibus, cum altera vel tertia praepositione conjunctionem ineat; e. c. आगम् *adire* cum प्रति (प्रत्यागम्) *redire*, cum सम् (समागम्) *congregari*; निग्रह् *retinere*, *cohibere* cum वि (विनिग्रह्) *id.*, cum' सम् (सन्निग्रह्) *jaculari*, *telus petere*; सम्प्राप् (सम् + प्र + आप्) *pervenire*, cum उप (उपसम्प्राप्) *id.*; सम्प्रेच् (सम् + प्र + ईच्) *videre*, cum अभि (अभिसम्प्रेच्) *id.*

114. Inter praepositiones inseparabiles non referenda sunt praefixa स, उर् (उस्) et अ privativum, quia neque sensu praepositiones sunt, neque cum radicibus primitivam ineunt compositionem, sed cum singulis vocibus jam formatis componuntur (vid. Glossarium meum).

E NŌMINIBUS.

THEMA.

115. Grammatici indici, ubi nomina (substantiva, adjectiva, pronomina et numeralia) extra sermonis contextum memorant, non Nominativum sing. sed thema eorum i. e. formam nudam ab omni casuum terminatione vacuam proponunt; e. c. गिरि*m. mons*, चारि*n. aqua*, tanquam themata dantur, quorum alterum in Nominativo गिरिस्, alterum item चारि format (vid. r. 119. et 122.). In sermone tamen plurimarum vocum thema nunquam apparet, nisi in nominibus compositis, quorum prius membrum, pronominibus exceptis, semper nudam vocis stirpem exhibet, ita tamen ut euphoniae legum ratio sit habita.

GENUS.

116. Praeter masculinum et femininum sanscrita lingua, sicut nonnullae cum ea cognatae linguae, genus neutrum habet. Substantivorum genus linguae usu definitur, nonnunquam tamen e littera, in quam thema desinit, intelligi aut e vocis significatione conjici potest. Adjectiva genus variant, ita ut hac in re semper ad substantivum suum se accomodent; neutrum eorum a masculino nunquam themate, sed declinatione solum, quibusdam in casibus, differt; e. c. पुण्य *purus*, मृदु *tener*, महत् *magnus* et masculini et neutrius generis themata sunt, ex quibus feminina themata formantur पुण्या, मृदो, महती.

NUMERUS.

117. Tres habet sanscrita lingua numeros: Singularem, Dualem, et Pluralem, quos nomina diversis casuum terminationibus distinguunt; e. c. Nominativus in Singulari च्, in Duali ओ (in Neutris ई), in Plurali ऋच् (in Neutris इ) terminationem habet.

CASUS.

118. Casus sunt octo: Nominativus, Accusativus, Instrumentalis, Dativus, Ablativus, Genitivus, Locativus et Vocativus. Pluribus tamen horum casuum communis est terminatio, ita e. c. in Singulari Ablativus et Genitivus solum in thematibus in ऋ vocalem desinentibus, atque in omnibus pronominebus distinguuntur; in Duali Genitivus et Locativus, et in Plurali Dativus et Ablativus communem habent terminationem.

DE CASUUM FORMATIONE.

SINGULARIS.

NOMINATIVUS.

119. Quae in vocalem desinunt masculina et feminina themata, dentalem sibilantem (च्) tanquam Nominativi characterem adjungunt; e. c. गद्ग *m.* गिरि *m.* ज्ञान् *m.* मति *f.* धेनु *f.* भी *f.* formant: गद्गच्, गिरिच्, ज्ञान्च्, मतिच्, धेनुच्, भीच्.*)

*) Quoniam च् finale ex euphoniae lege 75. a ante pausam in *Visargam* transit, tamen in flexionum doctrina hujus sibilantis et च् litterae, quae item in *Visargam* mutatur, primitivam formam retinendam esse censeo. Quodsi enim *Visargam* pro च् et च् poneremus, non semper ad lucidam perspicuitatem adhiberi possit. Nam si sibilantem च्, et ubi denotantem च्, loco teneat; sin vero has litteras sine mutatione retinemus, scribendo e. c. घटिम् *serabas* non घटिः, et घटिम् *conspicabas*, non घटिः, facile e. r. 72. et 75 perspicitur, quibus conditionibus hac formae in contextu in घटिः et घटिः sint transformandae, vel ubi Nominativi supra dicti characterem suum च् in *Visargam* immutent.

120. Recedunt a regula praecedente: a) themata feminina in आ, et derivata Feminina in ई desinentia, quippe quae nudum thema in Nominativo exhibeant; e. c. आशा *spes* et मरुती *magna* (a मरुत्) in Nominativo item sonant आशा, मरुती. b) Masculina et Feminina in इ desinentia Nominativum, suppresso इ, in आ formant; e. c. पिता *pater* a पित्, माता *mater* a मात् (v. r. 179.).

× 121. a) Quae in consonantem desinunt voces, quia duae consonantes ex euphoniae lege 57. in fine vocum non admittuntur, Nominativi characterem न् supprimunt, et nudum exhibent thema, ita tamen, ut euphoniae legum ratio habeatur, ex quibus e. c. themata मद् *f.*, यद् *f.*, वान् *f.* in Nominativo formant मत्, यत् (r. 56. b.), वान् (r. 59.) (ante sonoras litteras मद्, यद्, वान्). b) न् finale in Nominativo abjicitur, et in Masculino, producta antecedente vocali compensatur; e. c. राजा *rex*, a राजन्, केशी *leo*, a केशिन्.

122. a) Neutra aut Accusativi characterem in Nominativo ponunt, aut nudum exhibent thema; prius faciunt non nisi voces in अ vocalem desinentes, e. c. पत्रम् *folium*, a पत्र (v. r. 123.). Reliquae neutrius generis voces, sive earum thema in vocalem sive in consonantem desinat, a Nominativi caractere vacuae sunt, nudum exhibentes thema; e. c. themata वारि, मध्, मरुत् in Nominativo item sonant वारि etc. b) Quae in न् desinunt themata, hanc litteram in Nominativo abjiciunt; e. c. नाम *nomen* a नाम् (cf. r. 121. b.).

ACCUSATIVUS.

123. a) Accusativi character est न्, e. c. राजम् *m.*, आशाम् *f.*, मिहिम् *m.*, मतिम् *f.*, भान्म् *m.*, धेन्म् *f.*, नदीम् *f.*, वधम् *f.* a गद्, आशा, मिहि etc. b) Auxiliarem vocalem अ inserunt inter thema et Accusativi characterem: 1. themata, quae in consonantem desi-

nunt*), e. c. ददत्तम् a ददत् *m.*, युधम् a युध् *f.*; 2. Feminina monosyllaba in ई et ऊ desinentia, e. c. भियम्, भुवम् a. भौ, भू (v. r. 51.); 3. quae ऋ vocali vel diphthongis ऐ et औ terminantur Masculina et Feminina; ऋ finale ante auxiliarem vocalem अ transit in अरू vel आरू (v. r. 179.). E. c. नावम् a नौ *f.*, पितरम् a पित् *m.*, मातरम् a मात् *f.*, दातारम् a दात् *m.*

124. Neutorum Accusativus aequat Nominativum (v. r. 122.).

INSTRUMENTALIS.

× 125. a) Hujus casus character est आ e. c. मदा, मत्ता a मद् *f.*, मत्त *m. n.*; मत्या, नद्या a मत्ति *f.***), नदी *f.***); धेन्वा, वध्वा a धेन् *f.*, वध् *f.***); पित्रा, मात्रा a पित् *m.*, मात् *f.* (v. r. 54.). b) Femininorum आ finale transit in ए diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. ante flexionem आ in अय् dissolvitur; e. c. आशया (ex आशे + आ) ab आशा *f.* c) Masculina et Neutra in इ et उ atque Neutra in ऋ desinentia, has vocales non immutant, sed, ad hiatum evitandum, न् euphonicum inserunt; e. c. अग्निना, मधुना ab अग्नि *m.*, मधु *n.*

126. Masculina et Neutra in अ desinentia item न् euphonicum inserunt, sed अ thematis finale, sicut in pluribus aliis casibus, in ए immutant, et आ flexionem corripunt in अ†); e. c. गग्निन, पत्रेण***) a गद् *m.*, पत्र *n.*

*) quia sine vocali interposita न् cum antecedente consonante non conjungi posset (vid. r. 57.).

**) vid. euphon. r. 50°).

***), vid. euphon. r. 54°).

†) ut mihi videtur propter longam vocalem, quam, ए mutato in ए, Instrumentalis vocum in ए desinentium in penultima habet syllaba.

D A T I V U S.

127. a) Dativi character est ए vel ऐ, prius communis trium generum est terminatio, posterius Femininorum proprium est, atque us adjungitur, quae in longam simplicem desinunt vocalem. Monosyllaba tamen Feminina vocalibus इ et उ terminata, aequae ac ए, quae in breves vocales इ et उ desinunt, ad arbitrium ए vel ऐ characterem assumunt. Feminina in इ desinentia ए tantum admittunt. L. c. मरुते, यधे a मरुत् *m n.*, यध *f.*; यित्रे, मात्रे a यित् *m.*, मात् *f.**), नावे a ना *f.***), नद्ये, वध्ने a नदी *f.*, वध *f.****), भिये vel भियं a भी *f.*; भुवे vel भुवे a भू *f.*†), मत्ये vel मतये a मति *f.*, धेन्वे vel धेनवे a धेन् *f.* b) Vocales इ et उ ante terminationem ए *Gunae* incrementum sumunt, fortior autem terminatio ऐ *Gunam* non admittit, e. c. गिर्ये (e गिरे + ए), भानवे (e भानो + ऐ) a गिरि *m.*, भानु *m.***), मतये vel मत्ये, धेनवे vel धेन्वे a मति *f.*, धेन् *f.* c) Femininorum आ ante terminationem ऐ transit in ऐ diphthongum, quae tamen ex euphoniae lege 55. in आय् dissolvitur, e. c. आशायी ab आशा. d) Themata in अ desinentia, terminationi ए vocalem अ adjungunt, ante quam diphthongus ऐ in आय् dissolvitur, quod cum antecedente अ in आय् coalescit, e. c. गदाय (e गदा + आय = ए + अ) १ गदा *m.*, पत्राय १ पत्र *n.* e) Neutra, quae in aliam vocalem quam अ desinunt, न् euphonicum inserunt inter thema et terminationem ए, e. c. मधुने a मध, वारिणी (v. r. 94°.) a वारि

*) v. euphoniae r. 51

**) v. r. 53

***) v. r. 30°

†) v. r. 51.

†) Terminatio एay eo quoque explicari potest, quod thematis च finale cum characterē ऐ in ऐ coalescat diphthongum (v. r. 36), quae ante adjunctum च in आय् dissolvitur (r. 55)

ABLATIVUS ET GENITIVUS.

128. Ablativus tantum in vocibus vocali अ terminatis atque in pronomibus a Genitivo distinguitur, et त् characterem habet, ante quem अ vocalis producitur, e. c. गङ्गात्, पत्रात् a गङ्गा *m.*, पत्र *n.*

129. Genitivi character vocum in अ desinentium, pronominumque masc. et neut. est स्य e. c. गङ्गास्य a गङ्गा *m.*, पत्रस्य a पत्र *n.*, अमृत्य *illius* (v. r. 101°.) ab अमृत.

130. Quae in aliam vocalem quam अ desinunt voces, pronomibus exceptis, tanquam communem Ablativi et Genitivi characterem unam terminationum अस्, आस् et स् habent; अस् et स् terminationes tribus generibus sunt communes, आस् Femininorum propria est. a) Omnes, quae in consonantem quampiam vel in unam diphthongorum ऐ et औ desinunt voces trium generum, अस् terminationem assumunt; e. c. महत्स्, युधस्, नावस्, रायस् a महत् *m.n.*, युध *f.*, नौ *f.*, रै *m.* b) Masculina vocalibus इ et उ terminata et voces utriusque generis in औ desinentes, solam litteram स् adjungunt, ante quam इ et उ *Gunam* accipiunt. Feminina in इ et उ aut Masculinorum sequuntur analogiam, adjungendo स् cum *Guna*, aut ante femininam graviorem terminationem आस् *Gunae* incrementum repudiant. E. c. गिरिस्, भानोस् a गिरि *m.*, भानु *m.*; गोस् a गो *m.f.*; मतेस् vel गत्यास्, धेनीस् vel धेन्वास् a मति *f.*, धेनु *f.* c) Quae in longam simplicem vocalem desinunt Feminina, आस् terminationem adjungunt, ante quam आ in ऐ transit diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in आय् dissolvitur; tamen monosyllaba in ई et ऊ ad arbitrium आस् vel अस् terminationem assumunt; e. c. नद्यास्, वध्वास् a नदी, वधु; आश्यास् (ex आशी + आस्) ab आशा; भियास् vel भियस्, भुवास् vel भवस् a भौ, भू (v. r. 51.). d) Masculina et Feminina in इ desinentia formant उस् (vid. r. 179.) e. c. पितृस्, मातृस् a पितृ, मातृ. e) Neutra, vocalibus इ, उ et ऋ finita, अस् terminationem assumunt, atque न्

euphonicum inserunt; e. c. मधुनच्, वारिणच्, वड्डडहित्णाम् (v. r. 94°.)
 a^o मधु n., वारि n., वड्डडहित् n.

LOCATIVUS.

× 131. Locativus इ vel आम् habet characterem; prius tribus generibus est commune, postea proprium est Femininorum, atque iis adjicitur, quae in longam simplicem desinunt vocalem; ita tamen ut monosyllaba in ई et ऊ desinentia ad arbitrium इ vel आम् sibi adjungere possint. अ cum characterem इ coalescit in ए; इ Guani accipit, atque आ vocalis ante femininam flexionem आम् transit in ऐ, quod dissolvitur in आय् (v. r. 55.); e. c. मलति, यधि a मलत् m. n., यध् f.; गति, नाति a गो m. f., नौ f.; गति (e गद् + इ) a गद् m., पत्रे a पत्र n.; पितरि, मातरि a पित् m., मात् f.; नद्याम्, वध्वाम् a नदी f., वध् f.; आशायाम् (ex आशे + आम्) ab आश f.; भियि vel भियाम्, भुवि vel भुवाम् a भौ f., भू f. (v. r. 51.).

132. Masculina in इ et उ desinentia characterem इ non admittunt, sed has vocales immutant in औ; Feminina in इ et उ ad arbitrium eandem sequuntur analogiam, aut femininam terminationem आम् assumunt. E. c. गिती, भनी a गिरि m., भान् m.; मती vel मत्याम्, धेनी vel धेन्वाम् a मति f., धेन् f.

ANNOT. Terminatio औ primitive vocum in उ desinentium propria fuisse atque ab iis ad voces in इ transiisse videtur, nam औ *fridius* est vocalis उ, sed nullam cum इ habet affinitatem.

133. Neutra in इ, उ vel ऋ desinentia, euphonicum न् inserunt inter thema et characterem इ, e. c. वारिणि (r. 94°.), मधुनि a वारि, मधु-

VOCATIVUS. उपने ३. १०. ११. १२. १३.

134. Vocativus nullum habet proprium characterem, sed aut idem est ac thema, aut idem ac Nominativus, aut thematis vocalem

ita immutat, ut breves *Gunae* incremento augeantur, longaeque corripantur. a) इ, उ et ऋ vocales Masculinorum et Femininorum *Gunam* accipiunt, e. c. गिरे, मते, भानो, धेनो, पितरु, मातरु, a गिरि *m.*, मति *f.*, भानु *m.*, धेनु *f.*, पित *m.*, मात *f.* b) Neutra ad arbitrium eandem sequuntur analogiam aut primitivam vocalem sine incremento retinent; e. c. वारि vel वारि, मथो vel मथु, धातरु vel धातु, a वारि etc. c) ऋ vocalis, quia *Gunam* non habet, nullam mutationem subit, e. c. गद्ग *m.* पत्र *n.* d) Polysyllaba Feminina in ई et ऊ desinentia has vocales corripunt, e. c. नदि, वधु a नदी, वधु. e) Femininorum आ finale propriam sequitur legem, transeundo in ए; e. c. आशि ab आशा.

135. Quae in consonantem desinunt voces trium generum euphoniae tantum subjectae sunt legibus; e. c. यत्, वाक् (ante sonoras यद्, वाग्), राजन्, a यद् *f.*, वाक् *f.* (v. r. 56. et 59.), राजन् *m.*

136. Nominativi characterem सू ad Vocativum extendunt atque in hoc casu a Nominativo non differunt: a) rarissima Masculina in longas vocales आ, ई et ऊ desinentia, e. c. सोमपास् a सोमपा; b) voces diphthongis ऐ, औ et औ terminatae, quae paucae sunt numero; e. c. गोस्, नौस् a गो *m. f.*, नौ *f.* c) Feminina monosyllaba in ई et ऊ desinentia, e. c. भौस्, भूस् a भौ, भू.

DUALIS.

NOMINATIVUS, ACCUSATIVUS ET VOCATIVUS.

* 137. Hi tres casus in Duali communem habent terminationem. a) Masculina et Feminina (us exceptis, quae r. 138. et 139. describuntur) औ characterem assumunt, ante quem इ in अरु transit, reliquae vocales generales sequuntur euphoniae leges; e. c. गद्गी, नद्गी, वध्वौ a गद्ग *m.*, नदी *f.*, वधु *f.*; भियौ, भूवौ a भौ *f.*, भू *f.* (v. r. 51.); पितौ, मातौ a पित *m.*, मात *f.*; यधौ, वाचौ a यद् *f.*, वाक् *f.* b) Neutra ई terminationem adjungunt, cum qua अ coalescit in ए; inter

reliquas vocales et terminationem ई inseritur न् euphonicum; e. c. महती a महत्; पत्रे a पत्र, वारिणी (v. r. 94°), मधुनो, a वारि, मधु.

138. Masculina et Feminina in इ et उ desinentia, nullum adjungunt characterem, sed breves has vocales tantum producant, e. c. गिरी, मती, भान्, धेन् a गिरि *m*, मति *f*, भान् *m*, धेन् *f*.

139. Feminina in आ desinentia Neutorum sequuntur analogiam, addenda terminatione ई, quae cum antecedente आ in ए coalescit, e. c. आशे ab आशा

INSTRUMENTALIS, DATIVUS ET ABLATIVUS

140. Tribus his casibus, in tribus generibus, communis est terminatio भ्याम्, ante quam अ producitur et ए transit in आ, reliquae vocales nullam subeunt mutationem. E. c. युद्ध्याम्, महद्ध्याम् a युध् *f*, महत् *m. n.* (v. r. 83. b), वाग्भ्याम् a वाच् *f*. (v. r. 86.), राज्ञ्याम् a राजन् *m.* (v. r. 92.), तैडोभ्याम् a तैडास् *n.* (v. r. 100. c.), गिरिभ्याम्, भान्भ्याम्, नदीभ्याम् a गिरि *m*, भान् *m*, नदी *f*, गडाभ्याम्, पत्राभ्याम् a गडा *m*, पत्र *n*, रभ्याम् a रै *m*.

GENITIVUS ET LOCATIVUS

141. Duo hi casus in tribus generibus communem habent terminationem ओस्, ante quam अ et आ in ए transeunt diphthongum, quae ex euphoniae lege 55. in अय् dissolvitur Neutra in इ, उ et ऋ desinentia euphonicum न् inserunt, Neutra in अ desinentia a Masculinis non differunt. E. c. गृयोस्, पद्मयोस् a गृय् *f*, महत् *m. n.*; गिर्योस्, नद्योस्, धेन्व्योस् a गिरि *m*, नदी *f*, धेन् *f*, गडयोस्, पत्रयोस्, आशयोस् a गडा *m*, पत्र *n*, आशा *f*, वारिणीस्, वज्रडहितणीस् (v. r. 94°), मधुनोस् a वारि *n*, वज्रडहित *n*, मधु *n*.

PLURALIS.

NOMINATIVUS.

X 142. Masculina et Feminina अस् habent characteristicam terminationem, quacum अ et आ vocales coalescunt in आ; इ, उ et ऋ *Gunam* accipiunt. E. c. युधस्, ददत्स् a युध् *f.*, ददत् *m.*; गडास्, आशास् a गडा *m.*, आशा *f.*; गिर्यस् (e गिरे + अस्), धेनवस् (e धेनो + अस्), पितरस् a गिरि *m.*, धेनु *f.*, पितृ *m.*; नद्यस्, भुवस् (v. r. 51.), नावस् a नदी *f.*, भू *f.*, नौ *f.*

X 143. Neutorum Nominativi pl. character est इ. a) Breves vocales producuntur, atque न् euphonicum inter thema et flexionem inseritur; e. c. पत्राणि, अक्षीणि (v. r. 94°), मधूनि a पत्र, अक्षि, मध्. b) Neutra, quae in quampiam, praeter nasales et semivocales, consonantem desinunt, huic consonanti nasalem anteponunt litteram, quae ad organum ejus se accomodat e. c. पक्षि, द्विन्ति, लम्भि a पच्, द्वित्, लम्. c) Neutra, quae in suffixum litteris न् vel स् terminatum desinunt, penultimam brevem vocalem producunt; e. c. धनीनि a धनिन्, तैद्राणि a तैद्रस् (v. r. 15.); धरूणि a धनुस् (v. r. 101°).

144. In rarissimis Neutris, quae in duas desinunt consonantes, inserenda nasalis ad priorem consonantem, cui praepositur, se accomodat; e. c. पिपक्षि a पिपन्. Neutra, quae इ vel ल् litteram tanquam penultimam consonantem habent, e grammaticorum sententia, ad arbitrium aut न् nasalem inserunt aut omittunt; et formae desiderativae in र्व् et र्व् desinentes, si nasalem inserunt, penultimam vocalem corripere dicuntur; e. c. स्रवलि a स्रवन्ति a स्रवल्, चिकीर्षि vel चिकिन्षि a चिकीर्ष्.

ACCUSATIVUS.

145. Masculina, quae in brevem vocalem desinunt, न् tanquam Accusativi plur. characterem adjiciunt, et brevem vocalem finalem producunt; e. c. गडान्, गिरिन्, भान्, पितृन् a गडा, गिरि, भान्, पितृ.

146. Reliqua Masculina, rarissimis cum exceptionibus, atque omnia Feminina, in Accusativo plur. स् habent characterem, ante quem breves vocales producuntur, e. c. मतीस्, धेनुस्, मातृस् a मति f., धेनु f., मातृ f.; नदीस्, वधुस् a नदी f., वधु f. Quae in consonantem desinunt Masculina et Feminina, deinde monosyllaba Feminina in ई et ऊ, denique voces diphthongis ऐ et औ terminatae, quae omnes sunt monosyllabae, characterem स् auxiliari vocali अ cum themate conjungunt, ita ut Accusativus Nominativum aequet, e. c. ददतस्, युधस् a ददत m., युध f., भियस्, भुवस् a भो f., भू f. (v. r. 51.), रायस् (e ऐ + अस्), नावस् (e नौ + अस्) a नौ m., नौ f.

147. Neutorum Accusativus Nominativum aequat (v. r. 143. et 144.).

INSTRUMENTALIS

X 148. a) Hujus casus, in tribus generibus, character est syllaba भिस् e c गिरिभिस्, धेनुभिस्, नदीभिस् a गिरि m etc, महद्भिस् a महत् m n (cf. r. 140.). b) Voces solae in अ desinentes a communi analogia recedant, formando ऐस्, e. c. गद्दीस्, पत्रैस् a गद्द m., पत्र n.

X ANNOT Terminationem ऐस् ex अभिस् vel potius आभिस् explicandam esse censeo, eo quod primitiva linguae aetate अ ante terminationem भिस्, sicut ante भ्याम्, in आ transierit (v r 140) Ex आ + भिन्, ejecto भू, oriri potuit ऐस्, nam ऐ diphthongus ex elementis आ et इ vel ई consistit (v annot. ad r 33) Vix autem credibile est, jam antiquissima linguae aetate, duas extitisse hujus casus terminationes, quarum altera vocum in अ desinentium propria, altera omnibus reliquis finalibus litteris fuerit communis

DATIVUS ET ABLATIVUS.

149. Horum casuum, in tribus generibus, character est भ्यस्, ante quem अ transit in ए, reliquae vocales nulla mutatione afficiuntur, e. c. गद्दोभ्यस्, मतिभ्यस्, मधुभ्यस्, नदीभ्यस्, a गद्द m., मति f.,

मधु *n.*, नदी *f.*; मरुद्वास् a मरुत् *m.n.* (v. r. 83. b.); वाग्भ्यस् a वाच् (vid. r. 86.); राडाभ्यस् a राडान् *m.* (v. r. 92.); तैडोभ्यस् a तैडास् *n.* (v. r. 100. c.).

GENITIVUS.

150. a) Hujus casus character est ग्राम् e. c. मरुताम्, युधाम् a मरुत् *m.n.*, युध् *f.*; गत्राम्, नात्राम् a गो *m.f.*, नो *f.* (v. r. 55.). b) Voces, quae in simplicem desinunt vocalem, inter thema et flexionem ग्राम्, न् inserunt euphonicum, ante quod breves vocales producantur; monosyllaba tamen Feminina ad arbitrium aut न् euphonicum inserere, aut ग्राम् proxime cum themate conjungere possunt. E. c. गदानाम्, गिरीषाम् (vid. r. 94°), मतीनाम्, मधुनाम्, a गडा *m.*, गिरी *m.*, मति *f.*, मधु *n.*; आशानाम्, नदीनाम्, वधुनाम्, ab आशा, नदी, वध्; भीनाम् vel भियाम्, भुनाम् vel भुवाम् a भी, भु (v. r. 51.).

LOCATIVUS.

151. Hujus casus character est स्तु, ante quem अ transit in ए atque ऐ in आ; reliquae vocales non mutantur*); e. c. गदोषु, रास्तु a गद् *m.*, रै *m.*; आशास्तु, वारिषु, वधुषु ab आशा *f.*, वारि *n.*, वध् *f.*; मरुत्तु, युत्तु a मरुत् *m.n.*, युध् *f.* (v. r. 83. c.); राडास्तु, नामस्तु a राडान् *m.*, नानन् *n.* (v. r. 92.); तैडास्तु vel तैडास्तु a तैडास् *n.* (v. r. 100. c.).

VOCATIVUS.

152. Vocativus pluralis semper Nominativum aequat.

153. Sequens tabula omnium casuum flexionum praebet conspectum

*) d- गु terminationis mutatione in दु vid. r. 101°.

PLURALIS.				NEUTRUM.		
INSTR.	D. A.	GEN.	LOC.	SING.	DUAL.	PLUR.
				N. A. V.	N. A. V.	N. A. V.
गिभ्यस्	वगभ्यस्	वचान्	वक्ष्	वक्	वचौ	वक्षि
भृगिभ्यस्	भृगभ्यस्	भृगान्	भृक्ष्	भृक्	भृगौ	भृक्षि
रङ्गिभ्यस्	रङ्गभ्यस्	रङ्गान्	रङ्गस्	रङ्ग	रङ्गौ	रङ्गि
पद्भिस्	पद्भ्यस्	पताम्	पत्स्	पत्	पतौ	पन्ति
विद्भिस्	विद्भ्यस्	विदाम्	वित्स्	वित्	विदौ	विन्दि
युद्भिस्	युद्भ्यस्	युधाम्	युत्स्	युत्	युधौ	युन्धि
भृद्भिस्	भृद्भ्यस्	बुधाम्	भृत्स्	भृत्	बुधौ	बुन्धि
लब्धिभ्यस्	लब्धभ्यस्	लभाम्	लप्स्	लप्	लभौ	लम्भि
चर्भिस्	चर्भ्यस्	चराम्	चर्ष्	चर्	चरौ	चरि
गोर्भिस्	गोर्भ्यस्	गिराम्	गोर्ष्	गोर्	गिरौ	गिरि
शन्भिस्	शन्भ्यस्	शनाम्	शन्स्	शन्	शमौ	शमि
विद्भिस्	विद्भ्यस्	विशाम्	विद्स्	विद्	विशौ	विंशि
दिग्भिस्	दिग्भ्यस्	दिशाम्	दिक्स्	दिक्	दिशौ	दिंशि
द्विद्भिस्	द्विद्भ्यस्	द्विपाम्	द्विद्स्	द्विद्	द्विपौ	द्विंषि
मृद्भिस्	मृद्भ्यस्	मृपाम्	मृक्ष्	मृक्	मृपौ	मृंषि
काभिस्	काभ्यस्	कानाम्	काःस्	कस्	कसौ	कांसि
चकाभिस्	चकाभ्यस्	चकासाम्	चकाःस्	चकास्	चकासौ	चकांसि
पीर्भिस्	पीर्भ्यस्	पिसाम्	पीःप्	पीस्	पिसौ	पिंसि
लिद्भिस्	लिद्भ्यस्	लिहाम्	लिद्स्	लिद्	लिहौ	लिंदि
धृग्भिस्	धृग्भ्यस्	उहाम्	धृक्ष्	धृक्	उहौ	उंदि
वल्भिस्	वल्भ्यस्	वल्गाम्	वल्प्	वल्	वल्गौ	वल्गि ¹⁹⁾

^r r. 56. c⁶⁾, et 83. d⁶⁾. ^{s)} v. r. 72. 73^{*)}, et 97. ⁹⁾ v. r. 491. ¹⁰⁾ v. r. 74. et 98. d. 103^{*)}. ¹¹⁾ v. r. 57. et 84. ¹²⁾ vel वल्गि.

	Singularis	Dualis	Pluralis
<i>Nom.</i>	स <i>m.f.</i> म <i>n.</i> *)	सौ <i>m.f.</i> द्वौ <i>n.</i>	असु <i>m.f.</i> इ <i>n.</i>
<i>Acc.</i>	म्, अम् <i>m.f.</i> म् <i>n.</i> *)	सौ <i>m.f.</i> द्वौ <i>n.</i>	सु, असु <i>m.f.</i> नू <i>m.</i> इ <i>n.</i>
<i>Instr.</i>	आ <i>m.f.n.</i> अ <i>m.n.</i> *)	भ्याम् <i>m.f.n.</i>	भिसु <i>m.f.n.</i> ऐसु <i>n.n.</i> *)
<i>Dat.</i>	ए <i>m.f.n.</i> ऐ <i>f.</i> अय <i>m.n.</i> *)	भ्याम् <i>m.f.n.</i>	भ्यसु <i>m.f.n.</i>
<i>Abl.</i>	त् <i>m.n.</i> *) असु <i>m.f.n.</i> सु <i>m.f.</i> आसु <i>f.</i>	भ्याम् <i>m.f.n.</i>	भ्यसु <i>m.f.n.</i>
<i>Gen.</i>	स्य <i>m.n.</i> *) असु <i>m.f.n.</i> सु <i>m.f.</i> आसु <i>f.</i>	सौसु <i>m.f.n.</i>	साम् <i>m.f.n.</i>
<i>Loc.</i>	इ <i>m.f.n.</i> आम् <i>f.</i>	सौसु <i>m.f.n.</i>	सु <i>m.f.n.</i>

154. Quia, in casibus formandis, multum pendet e vocum littera finali earumque genere, sequens tabula integrum præbeat conspectum declinationis, quam voces diversae, ex lege litterae suae finalis generisque sui sequuntur. Litterae finales alphabetico ordine sunt dispositae; consonantium tamen illas tantum recepimus, quae saepius in vocabulorum fine apparent; de iis fusius in sexta agetur declinatione.

VOCUM DIVISIO IN SEX DECLINATIONES.

155. Quod ad thematum litteras finales attinet, apte sex statui possunt declinationes, quarum quattuor priores complectuntur simplices vocales, quinta diphthongos, sextaque consonantes comprehendit.

Prima declinatio: voces in अ et आ.

Secunda declinatio: voces in इ et उ.

*) Solum in thematibus in ए vocalem desinatibus.

Tertia declinatio: voces in ई et-उ.

Quarta declinatio: voces in ऋ.

Quinta declinatio: voces in ऐ, औ et औ.

Sexta declinatio: voces, quae in quampiam desinunt consonantem.

PRIMA DECLINATIO.

अ ET आ.

× 156. Voces in अ desinentes aut Masculina sunt aut Neutra, nunquam Feminina. Multis in rebus a communi declinationis norma recedunt, id quod *rr.* 122, 126, 127 a., 128, 129, 137 a., 148. fusius expositum est. Accedit, quod अ vocalis pluribus in casibus in ए transit*), aut producitur in आ, ubi aliae thematum vocales nullam subeunt mutationem.

× ANNOT. Grammatici indici, quorum Angli sequuntur auctoritatem, आत् Ablativi terminationem esse statuunt. Haec autem sententia nullo confirmatur argumento, quia haec terminatio solum cum antecedente अ composita invenitur, ita ut आत् aut ex अ + अत् explicari possit, aut ex अ producto in आ + त्. Posterior dissolutio, quam praefereimus, tribus confirmatur argumentis. 1. अ etiam ante terminationem याम् producitur (*v. r.* 140.), ante quam reliquae vocales breves retinentur. 2. Ablativi pronominum primae et secundae personae मत् *a me.* त्वत् *a te* melius in म et त्व + त् quam in म् et त्व् + अत् resolvuntur, quia fere omnes horum pronominum casus in Singulari a म et त्व syllabis, vel ab earum in मे et त्वे transformata forma descendunt. 3. त् melius quam अत् cum अ convenit, quod in antiquissimis latinis monumentis Ablativi omnium declinationum est character, sic legitur e. c. in Columna rostrata, presented sumod dictatored, in altod marid, navaled praedad etc. Itidemque in sanscrita lingua omnium singularis numeri Ablativorum characterem antiquitate त्. In hisce proximioribus parochivitate amovetur, vel in vocibus in अत् desinentibus et omnibus pronominibus solum relicto, Genitivus Ablativi fugebatur vice.

---

quod ante vocales in ए dissolvitur.

157 Voces in आ desinentes sunt feminini generis (radicibus in fine compositorum exceptis, v r 160), atque hanc vocalem in quibusdam casibus in ए, in aliis in ऐ immutant diphthongos, quae ex lege 55 ante vocales in अय् et आय् resolvuntur

158 Paradigma hujus declinationis esto शिव *m n* शिवा *f felix* Tanquam substantivum शिव *m* est deus *Sivus* et शिवा *f* ejus conjux (v Tab ad r 154)

159 इरा *f senectus* aut regulariter sicut शिवा declinatur, aut, quod usitatus est, ita flectitur, ut solum Nominat sing, Loc pl et terminationes a भू incipientes a इरा themate descendant, omnes autem reliqui casus a इरस्. Itaque Singularis इरा, इरस्म, इरसा, इरस्ते, इरस्त्, इरस्ति, इरस्. Dualis इरसी, इराभ्याम्, इरसोस्. Pluralis इरसत्, इराभिस्, इराभ्यस्, इरास

160 Radices in आ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r 106 descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis, atque neutrum corripunt in अ flectuntque sicut शिव *n* Tanquam substantiva haec radices item sunt et masc et fem generis sine ulla declinationis differentia Tam adjectiva quam substantiva utriusque generis nomina in आ desinentia, hanc vocalem ante vocales terminationum, Nominativo et Vocat plur excepto, abiciunt, in Ablativo Genitivo sing et Acc pl अस् terminationem habent, atque Vocat sing Nominativum aequat E c वा qui vel quae bibit, in composito सोमया *m f* qui vel quae Somae plantae succum bibit, flectitur Sing वास्, याम्, वा, वै, यत्, यि, यान् Dual वै, वाभ्याम्, वैस् Plur वास्, यत्, याभिस्, याभ्यस्, याम्, यास, यात् *)

*) Loco larum in आ desinentium radicalium vocem vulgo voces usurpantur, quae secundum r 65 suffixo ए formatae sunt, ante quod वा radicale abijitur ita ut pro वायाम् fere semper inveniantur सोयाम् secundum लिङ्गम् सोमया *f* secundum लिङ्गम्

SECUNDA DECLINATIO.

इ, उ.

161. Voces in इ et उ desinentes aut masculini aut feminini aut neutrius generis sunt, atque in declinatione secundum generis differentiam differunt, Neutrum tamen a Masculino in paucis tantum casibus differt. Paradigma esto कवि *m. poeta*, मति *f. opinio*, चारि *n. aqua*, भानु *m. sol*, धेनु *f. vacca*, तालु *n. palatum* (v. Tab. ad r. 154.).

162. Adjectiva in इ et उ desinentia in Masc. sicut substantiva कवि *m.* भानु *m.*, in Neutro sicut चारि *n.* मधु *n.* declinantur, ita tamen ut Neutrum in Dat. Ablativo-Genit. et Locat. sing., atque in Genitivo-Locat. dualis, Masculini quoque analogiam sequi possit; e. c. शुचि *n. purum* मृदु *n. tenerum* forinam Dat. sing. शुचिने, मृदुने vel शुचये, मृदवे; Abl. Gen. शुचिनस्, मृदुनस् vel शुचेस्, मृदोस्; Locat. शुचिनि, मृदुनि vel शुचौ, मृदौ; Genit. Loc. dual. शुचिनोस्, मृदुनोस् vel शुच्योस्, मृद्वोस्.

163. In Feminino adjectiva in इ desinentia sicut मति *f.* declinantur; adjectiva vocali उ terminata in Feminino plerumque suffixum ई adjiciunt, veluti मृद्वी *tenera*, a मृदु, quam ob rem tertiam sequuntur declinationem (veluti नदी). Quae suffixum ई in Fem. non adjiciunt, ad arbitrium उ finale non mutatum retinent et sicut धेनु *f.* flectuntur, aut उ produciunt in ऊ, quo facto, Fem. ad tertiam pertinet declinationem; e. c. तनु *tenuis*, Fem. तनु, secundum धेनु, vel तनु, secundum वधु.

NOMINA IRREGULARIA.

164. Voces वति *m. dominus* et साते *amicus* pluribus in casibus a generali norma recedunt. In Instr. sing. न् euphonicum non inserunt, sed e generali euphoniae regula formant पत्या, नात्या. 2. In Dat. *Gunam* non admittunt, formantes पत्ये, नात्ये pro पतये, सात्ये.

3 In Ablat. Gen. habent *उच्* terminationem, sicut voces in *इ* desinentes, formantes पत्यस्, सप्यस् pro पतेस्, सपेस्. 4. Ante Locativi terminationem *ऌ* (v. r. 132) इ vocalem non abijciunt, sed in *य्* immutant, formantes पत्यौ, सप्यौ pro पतौ, सपौ. — Praeterca sequentes anomaliae propriae sunt sicut vocis. a) in Nominat. sing. format सप्ता, ut videtur ex inusitato themate सप्त, vel सप्तन् (v. r. 179. et 224.), b) in Accus. format सप्तायम्, in Nom. Acc. et Voc. dual. सप्तायौ, atque in Nom. et Voc. pl. सप्तायस्, ex inusitato themate सप्यै. Integra ambarum vocum declinatio est igitur.

	Singularis		Dualis		Pluralis	
Nom.	पतिस्	सप्ता	पतौ	सप्तायौ	पतयस्	सप्तायस्
Acc.	पतिम्	सप्तायम्	पतौ	सप्तायौ	पतौन्	सप्यौन्
Instr.	पत्या	सप्या	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभिस्	सपिभिस्
Dat.	पत्ये	सप्ये	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभ्यस्	सपिभ्यस्
Abl.	पत्यस्	सप्यस्	पतिभ्याम्	सपिभ्याम्	पतिभ्यस्	सपिभ्यस्
Gen.	पत्यस्	सप्यस्	पत्योस्	सप्योस्	पतीनाम्	सप्यीनाम्
Loc.	पत्यौ	सप्यौ	पत्योस्	सप्योस्	पतिषु	सपिषु
Voc.	पते	सपे	पतौ	सप्तायौ	पतयस्	सप्तायस्

पति in fine compositorum, e. c. in नृपति *virorum dominus*, regularem sequitur declinationem.

165. Voces neutrius generis अक्षि *oculus*, अस्थि *ossis*, दधि *lac coagulatum* et अस्थि *femur*, in pluribus, न् euphonicum inserentibus casibus, vocalem इ eijciunt, formantes e. c. अक्षणा (v. r. 94°) अस्त्रा, दध्ना, अक्षणा pro अक्षिणा etc. Hanc anomaliam eo explicandam esse censeo, quod horum nominum debilissimi casus (v. r. 185. b. et c) a thematibus in अन् desinentibus descendant, quippe quae penultimum अ secundum r. 224. usdem in casibus eijciant. Potissimum autem haec sententia eo confirmatur, quod अस्थि in Locativo et

अस्त्रि et अस्यनि (cf. दाग्नि vel दामनि a दामन् r. 224.) format, quae posterior forma solum ex अस्यन् explicari potest. Completa hujus vocis declinatio est: Singularis: अस्थि, अस्या, अस्त्रे, अस्त्रस्, अस्त्रि vel अस्यनि. Dualis: अस्थिनी, अस्थिभ्याम्, अस्त्रेस्. Pluralis: अस्यीनि, अस्थिभिस्, अस्थिभ्यस्, अस्त्राम्, अस्थिषु. Eandem analogiam sequuntur अजि, दधि et शक्थि, ita tamen ut in Locat. solum अक्षिण, दध्नि, शक्थिन् habeant, non दधनि etc.

TERTIA DECLINATIO.

ई, ऊ.

166. Voces simplices (non compositae) fere omnes sunt generis feminini. Masculina simplicia in ई et ऊ desinentia rarissima sunt; Neutra vero nunquam in longam desinunt vocalem. Quod ad declinationem vocum in ई et ऊ attinet, duo discernendi sunt ordines, quorum prior monosyllabas, alter polysyllabas comprehendit voces. Monosyllaba in ई et ऊ desinentia numero sunt pauca, quae maximam partem abstracta sunt substantiva, nudam exhibentia radicem, veluti भी *timor*, द्वी *pudor* etc. In declinatione a polysyllabis vocibus in ई et ऊ desinentibus praecipue eo differunt, quod vocalem suam finalem ante vocales flexionum, secundum r. 51., in इय् et उय् transformant, non sicut polysyllaba in solam semivocalem य् vel व्; deinde, quod in Accus. sing. अम्, atque in Accus. pl. अस् addunt terminationes, quum polysyllaba characteres म् et न् proxime cum thematicate conjungunt; denique, quod in Vocativo sing. Nominativi characterem assumunt. Quae arbitraria sunt discrimina, paradigmata भी et म् ostendunt (vid. Tab. ad r. 154.).

Polysyllaba Feminina in ई desinentia maximam partem derivativa sunt, quae a primitivis suis addita vocali ई descendunt, e. c. नदी *flumen* a नद् ejusdem significationis (v. r. 240.), - महती *magna* a

मत्तु *magnus, magnum* Haec derivata Feminina in Nominativo sing. caractere सू carent et nudum exhibent thema (v r 120), quia in re a polysyllabis Femininis in ऊ differunt, cum quibus in omnibus reliquis casibus conveniunt

Monosyllaborum hujus declinationis Femininorum paradigmata proponimus voces भी *timor*, भू *terra*, polysyllaborum exempla sint नदी *flumen*, वधू *mulier* (v Tab ad r 154).

167. लक्ष्मी nomen uxoris dei *Vishnus*, तन्त्री *funis, chorda*, et तरो *navis*, quae primitivae, non feminino caractere ई derivatae sunt voces, Nominativi signum सू assumunt, e c. लक्ष्मीस्, praeterea नदी paradigmatis sequuntur analogam औणी *coxa*, quanquam item est primitivum, tamen in Nominativo औणी sonat. Aliae polysyllabae primitivae voces non inveniuntur.

168 स्त्री *femina* in Nominativo sing format स्त्री (secundum नदी) atque in Accus ad arbitrium format स्त्रियम् secundum नियम्, vel स्त्रीम् secundum नदीम्. Praeterea regulariter paradigmatis भी sequitur analogam

169 Adjectiva composita possessiva (वद्वोहि dicta v r 663), quorum posterius membrum est substantivum fem in ई et ऊ desinens, generis communis sunt atque in ambobus generibus sicut substantivum suum finale flectuntur, hisce tamen legibus

a) Adjectiva monosyllabo substantivo terminata in Dat Ablat Gen et Locat femininas flexiones ऐ, आस् et काम् non admittunt, e c गतभी *m f remotum timorem habens, intrepulus*, et सुभ्र *pulchra supercilia habens* flectuntur, Singularis गतभीस्, सुभ्रच्, गतभियम्, सुभ्रवम्, गतभिया, सुभ्रवा, गतभिये, सुभ्रवे, गतभियस्, सुभ्रवस्, गतभियि, सुभ्रवि, गतभीच्, सुभ्रच्. Dualis et Pluralis plane ut भी et भू, vid Tab ad r. 154

b) Adjectiva quae primitivo Feminino polysyllabo*), in ई desinente, finiuntur, 1. in casibus supra dictis praeter terminationes ऐ, आच्, आम् etiam masculinas terminationes ए, अच्, इ admittunt. 2. in Vocat. sing. etiam Nominativi formam induere, atque in Accus. pl. praeter स् etiam न् characterem assumere possunt; e.c. आत्तलक्ष्मी *m.f. extinctam fortunam habens* flectitur, Singularis: आत्तलक्ष्मीस्, आत्तलक्ष्मीम्, आत्तलक्ष्म्या, आत्तलक्ष्म्यै vel आत्तलक्ष्म्ये, आत्तलक्ष्म्यास्, vel आत्तलक्ष्म्यस्, आत्तलक्ष्म्याम् vel आत्तलक्ष्म्यम्, आत्तलक्ष्मि vel आत्तलक्ष्मीस्. Dualis: आत्तलक्ष्म्यौ, आत्तलक्ष्मीभ्याम्, आत्तलक्ष्म्योस्. Pluralis: आत्तलक्ष्म्यस्, आत्तलक्ष्मीस् vel आत्तलक्ष्मीन्, आत्तलक्ष्मीभिस् etc.

c) Genus neutrum vocales ई et ऊ in इ et उ corripit atque sicut चारि et ताल् flectitur (vid. Tab. ad r. 154.), ita tamen ut Instrum. Dat. Abl. Genit. et Locat. etiam declinationem, qua Masculinum et Femininum inter se conveniunt, sequi possint; e.c. गतभि et सुभ्रु flectuntur, Singularis: गतभि, सुभ्रु; गतभिया vel गतभिना, सुभ्रुवा vel सुभ्रुणा; गतभिये vel गतभिने, सुभ्रुवे vel सुभ्रुणे; गतभियस् vel गतभिन्स्, सुभ्रुवस् vel सुभ्रुणस्; गतभियि vel गतभिनि, सुभ्रुवि vel सुभ्रुणि; गतभे vel गतभि, सुभ्रौ vel सुभ्रु. Dualis et Pluralis plane ut चारि et ताल्, v. Tab. ad r. 154. आत्तलक्ष्मि flectitur, Singularis: आत्तलक्ष्मि, आत्तलक्ष्म्या vel आत्तलक्ष्मिणा, आत्तलक्ष्म्यै vel आत्तलक्ष्म्ये vel आत्तलक्ष्मिणे, आत्तलक्ष्म्यास्, vel आत्तलक्ष्म्यस् vel आत्तलक्ष्मिणस्, आत्तलक्ष्म्याम् vel आत्तलक्ष्म्यम् vel आत्तलक्ष्मिणि, आत्तलक्ष्मि vel आत्तलक्ष्मि. Dualis et Pluralis plane ut चारि in Tab. ad r. 154.

170. Radices in ई et ऊ desinentes, ubi, quod rarissime accidit, in fine compositorum r. 106. descriptorum ponuntur, tanquam adjectiva sunt generis communis et Neutrum formant secundum r. 174.

*) Polysyllaba Feminina in ऊ, et derivata Feminina polysyllaba in ई desinentia, nunquam in fine compositorum hujus generis inveniuntur.

Tanquam substantiva hae radices sunt nomina agentis tam masculini quam feminini generis, praecipue tamen ut Masculina usurpantur. In declinatione maxime cum polysyllabis Femininis in र् desinentibus conveniunt, a quibus in Dualis casibus nusquam, in Plurali autem in Acc. et Gen. solum recedunt. Paradigmata sint *वी m.f. qui vel quae bibit*, *वृ m.f. qui vel quae purificat*, quae in compositione cum quopiam substantivo, declinantur, Singularis: *वीस्, वृस्, व्यम्, व्वम्, व्या, व्वा, व्ये, व्वे, व्यस्, व्वस्, व्वि, व्वि, वीस्, वृस्*. Dualis: *व्यौ, व्वौ, वीभ्याम्, व्वीभ्याम्, व्योस्, व्वोस्*. Pluralis: *व्यस्, व्वस्**, *वीभिस्, व्वभिस्, वीभ्यस्, व्वभ्यस्, व्याम्, व्वान्, वीष, व्वष*.

171. Radices quae, ante र् et ङ finale, duas consonantes habent, has vocales ex euphoniae lege 52. ante vocales flexionum in इय् et उव् immutant, e. c. *क्रीस्, क्रियम्, क्रिया; इस्, इवम्, इद्या etc.* a *क्री qui vel quae vendit*, *कू qui vel quae currit*, in fine compositorum.

172. *स्वयन्मू m. qui per se ipsum existit* (cognomen dei *Brahmao*) e *स्वयम् ipse* (v. r. 276.) et *मू qui existit*, quanquam unam tantum ante vocalem ङ habet consonantem, tamen vocalem suam finalem ante vocales flexionum in उव् immutat, formatque e. c. in Accus. *स्वयन्म्वम्*. Alia in radicem *मू* desinentia composita partim eandem, partim generalem sequuntur regulam 170.

173. Radix *दू* *ducere*, in fine huius generis compositorum, in Locativo sing. femininam terminationem *ग्राम्* assumit, e. c. *सेनानौ m. exercitus dux* format *सेनान्याम्* pro *सेनान्यि***).

*) in Nom. Acc. et Vocativo.

***) Substantiva quae cum radice *दू* componuntur sub conditionibus r. 91°. eandem ac praepositiones inseparabiles (r. 91°) vim euphonicam in initialem *वृ* litteram exercent, e. c. *ग्रामपति praecipuus, supremus* (ad litteram *pagum ducens i. e. regens*).

174. Genus neutrum compositorum, quattuor antecedentibus regulis descriptorum, vix unquam invenitur; ubi tamen adhibetur, finale ई et ऊ corripuntur in इ et उ (cf. r. 169. c.) atque declinatio cum चारि et ताल्यु convenit, ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Gen. Loc. sing. Gen. et Loc. du. et Gen. pl. etiam Masculini et Feminini communem declinationem sequi possint, e. c. अलापिना vel अलाप्या (cf. r. 170.).

175. Sunt quaedam substantiva masculina in ई et ऊ desinentia, usu rarissima, suffixis unādicis (v. r. 646.) ई et ऊ formata, e. c. पपी *m. sol.*, नत् *m. saltator*. Haec et alia hujus ordinis substantiva in declinatione a r. 170. eo tantum recedunt, quod Accusativus sing. characterem न् proxime cum themate conjungit, Accusativus plur. terminationem न् pro अस् assumptionem, atque in Locat. sing. terminatio इ cum antecedente इ coalescit. पपी et नत् formant igitur in casibus modo dictis: पपीन्, नत्न्, पपीन्, नत्न्, पपी, नत्त्वि.

ANNOT. Hanc regulam sequitur etiam छद्द vel ऊद्द *m.* nomen Gandharī cujusdam.

176. Adjectiva vel nomina agentis, rarissimo usu, in ई et ऊ desinentia atque e radicibus denominativis in ईय् et ऊय् desinentibus formata (v. r. 582.), in declinatione sequuntur regulas 170 et 171. Illa tamen, quae ante ई finale consonantem च् vel त् habent, vel न् litteram त् litterae vicariam (v. r. 607.), in Genit. et Ablat. sing. ad arbitrium terminationes उस् vel अस् assumptionem; e. c. सुखी *m. f. voluptatem desiderans*, सुतो *m. f. filium vel filios desiderans*, formant Genitivos सुख्यस्, सुत्यस् (cf. सद्यस्, पत्यस् in r. 164.) vel सुख्यस्, सुत्यस्.

177. Neutra adjectivorum antecedentis regulae corripunt ई finale in इ, quam ob rem secundam declinationem sequuntur, ita tamen, ut in Dat. Abl. Gen. et Loc. sing., in Genit. Loc. du., atque in Gen. pl. etiam Masculini et Feminini sui analogiam sequi possint.

QUARTA DECLINATIO

ऋ

178 Voces in ऋ desinentes duos constituunt ordines, quorum alter continet voces obscurae originis, consanguinitatem vel affinitatem exprimentes, tam masculini quam femmini generis, veluti पितृ, pater, भ्रातृ, frater, मातृ, mater, स्वसृ, soror, alter comprehendit nomina agentis, generis masc quae regulariter a radicibus, suffixo तृ, derivantur, veluti दातृ, dator a दा dare

ANNOT Etiam prioris ordinis voces ejusdem ordinis esse videntur, quippe quae maxime partem in तृ desinant, veluti पितृ (fortasse pro पातृ, a rad पा dominari), मातृ, mater ut videtur a rad मा, quae cum निरृ conjuncta significat efficere creare डुहितृ, flua a rad डुहृ mulgere (डुहितृ, igitur proprie significat, quae mulget i e mammam sugit) Aliae hujus ordinis voces तृ litteram, quae primitive vocali ऋ antecedebat, perdisse videntur, id quod comparatione cum cognatis linguis confirmatur, nam स्वसृ, soror Germanorum est Schwester, Anglorum suster*)

* 179. Utrumque hujus declinationis ordinem olim in ऋरृ desivisse censeo Nam ex पितृरृ, मातरृ, दातरृ Nominativi पितृ, मातृ, दातृ formantur, eo quod consonus finalis abjicitur et antecedente vocali producta compensatur, plene ut r 224 Nominativus राज्ञा e राज्ञन् formatur Secundus ordo hanc productam vocalem etiam in reliquis fortibus casibus (v r 185) retinet, quae in re formae दातृरृ, दातृरि, दातृरसृ, a themate दातरृ, accurate conveniunt cum राज्ञानम्, राज्ञानी, राज्ञानसृ (v r 224) Ubi ex lege 224 अ vocalis ejicitur ante नृ, अ ejicitur quoque ante रृ, quam ob rem formae पितृ, पितृ, पितृसृ, si a पितृरृ derivantur, analogae sunt formis राज्ञा, राज्ञी, राज्ञीसृ. Forma पितृनृ tamen etiam a पितृ, ex euphoniae lege 54

*) Praeter स्वसृ soror deum mariti frater (cf दायृ) unicum hujus ordinis esse videtur vocabulum, quod penultimo तृ careat.

descenderet (v. r. 141.); formae पित्रा et पित्रे vero non apte ex themate पित् explicari possunt, quia Masculina in brevem vocalem desinentia in Instrumentali न् euphonicum inserunt, atque in Dativo *Gunam* requirunt (v. r. 125.c. et 127.b.), ita ut पित् formas पित्णा et पित्ते, non vero पित्रा, पित्रे efficere deberet. In Locativo convenit पितरि, a पितर, cum रात्रानि a रात्रान्. Quod ad formam पितृस् attinet, non dilucide apparet, utrum उ vocalis ad thema, an ad flexionem pertineat; primo loco उ anomala esset permutatio vocalis ऋ vel semivocalis र् (cf. r. 181.). Quodsi autem, quod magis mihi placet, उ vocalis ad flexionem pertinet, formam पितृस् ex primitiva et perdita forma पित्रृस्, abjecto र्, explicandam esse censeo.*) In casibus, ubi themata in न् desinentia hanc litteram abjiciunt — videlicet ante भ् et स्त et in initio compositorum v. r. 67. — primitiva syllaba अर् corripitur in ऋ vocalem, ideo e. c. पितृभिस् pro पितृभिस्, quod forsasse consueta litterarum transpositione transformabatur in पित्रभिस् (v. r. 34⁹). et confer πατράσιν pro πατέσιν, cujus permutatio in पितृभिस् cum forma पृश् pro प्रृश् similibusque frequentissimis radicum contractionibus convenit (v. r. 325.). — Accusativus et Genitivus pluralis sunt soli casus, qui explicationem ex thematibus in अर् desinentibus prorsus repudiant, nam पितर, मातर in his casibus formarent पित्रृस्, मात्रृस् (cf. राशृस्), पित्राम्, मात्राम् (cf. राशाम्); formae पितृन्, मातरृस्, पितृणाम्, मातरृणाम् autem accurate respondent regulis 145. 146. et 150., quoad ad themata brevibus terminata vocalibus spectant.

Neutra hac in declinatione non occurrunt, nisi in adjectivis compositis, substantivo in ऋ desinente terminatis, e. c. कुन्तीमात् *Kuntiam*

*) पितृन् autem e regulari forma पित्रृन् (quae cum राशृन् et graeca πατρός convenit) eo explicari potest, quod उ vocalis vi quadam euphonica duarum antecedentium consonantium in उ transierit, ex analogia cum r. 161. et 176., ubi formae पतृन्, सुतृन् item न् litteram cum semivocali conjunctam ostendunt.

tanquam matrem habens, Kuntia natus. Horum adjectivorum Neutra in omnibus casibus cum aliis, quapiam vocali finitis, Neutris conveniunt atque a thematibus in अरू prorsus aliena videntur, quod eo fortasse explicandum est, quod Neutra in universum brevissimam in fine thematis amant formam, quam ob rem अरू syllabam ubique in ऋ corripunt.

Paradigmata hujus declinationis sint पितृ *m.* pater, मातृ *f.* mater, दातृ *m.* dator, et दातृ *n.* in fine compositorum (v. Tab. ad r. 154.).

180. नप्तृ *m.* nepos et स्वसृ *f.* soror in casibus fortibus (vid. r. 185.b.) secundi ordinis normam sequuntur, formantque (in analogia cum दातृ) नप्तारम्, स्वसारम्, नप्तारि, स्वसारि, नप्तारस्, स्वसारस्.

181. क्रौडृ *m.* canis aureus, quanquam in उ desinit, plures casus ex क्रौट् vel potius क्रौटृ theme format, in analogia cum दातृ; alios ad arbitrium ex क्रौट् vel क्रौट्; et tantum Vocativus sing., Locat. pl. et quae a भू incipiunt flexiones solummodo a क्रौडृ derivantur. Integra ejus declinatio est:

	क्रौडृ <i>m.</i>		
	Singularis	Dualis	Pluralis
Nom.	क्रौटा	क्रौटरि	क्रौटारस्
Acc.	क्रौटारम्	क्रौटरि	क्रौडन् vel क्रौडन्
Instr.	क्रौट्रा vel क्रौटृना	क्रौटृभ्याम्	क्रौटृभिस्
Dat.	क्रौट्रे vel क्रौटवे	क्रौटृभ्याम्	क्रौटृभ्यस्
Abl.	क्रौटृस् vel क्रौटिस्	क्रौटृभ्याम्	क्रौटृभ्यस्
Gen.	क्रौटृस् vel क्रौटिस्	क्रौटृिस् vel क्रौटिस्	क्रौडृनाम्
Loc.	क्रौटरि vel क्रौटि	क्रौटृिस् vel क्रौटिस्	क्रौटृषु
Voc.	क्रौटी	क्रौटरि	क्रौटारस्

182. न् *m. vir* ad normam primi ordinis flectitur (sicut वित्), in Genit. pl. vero praeter नणाम् anomalam formam नृणाम्, non producta ऋ vocali, admittit.

QUINTA DECLINATIO.

रे, औ, औ.

183. Haec declinatio solum paucas continet monosyllabas voces, quarum flexiones Feminina a Masculinis non distinguunt. औ finale in fortibus casibus (v. r. 185. b.), Accusativo sing. excepto, in औ transit, quod ante vocales ex lege 55. in आत् dissolvitur. In Acc. sing. et pl. औ transit in आ e. c. गाम्, गाम् a गो*). Quae in रे et औ desinunt voces, in Accus. sing. अम् et in Abl. Genit. sing. et Acc. pl. अत् assumunt terminationem (cf. monosyllaba in ई), atque रे *m. f. res*, quod unicum est in रे desinens vocabulum, ante consonantes flexionum diphthongum suam in आ immutat, e. c. रात्, राभित्, रात्. Vocum in औ et औ desinentium paradigmata sint गो *m. f. bos m. f.*, नौ *f. navis* (v. Tab. ad 154.).

184. Adjectiva composita, substantivo in रे, औ vel औ terminata, in Masc. et Fem. a declinatione substantivorum non differunt. Neutrum corripit diphthongum finalem in respondentem vocalem brevem, रे in इ, औ et औ in उ (vid. annot. ad r. 33.), et sequitur declinationem secundam; ita tamen ut Instr. Dat. Abl. Genit. sing. Genit. Locat. du. et Genit. pl. etiam Masc. et Fem. flexiones assumere possint; e. c. दृष्ट nullus cum नौ *f. navis* compositum format

*) गाम् ex गाम् (= गं + अम्) et गाम् ex गाम् (= गं + अम्) ejecto अ, ortum esse censeo, quia prius ad fortes posterius ad debiles (v. r. 185. b.) casus pertinet. Cf. bovem, boves, nam bos et βόες idem est ac sanscritum गौ, gutturales enim facile permutantur cum labialibus, surdae cum surdis et sonorae cum sonoris. Vid. radicem ग् in Glossario.

वङ्गनी *m. f. multas naves habens*, cujus Neutrum est वङ्गन्, a quo descendunt. वङ्गन्ना vel वङ्गन्नावा, वङ्गन्ने vel वङ्गन्नावे, वङ्गन्नाम् vel वङ्गन्नावस्, वङ्गन्नीम् vel वङ्गन्नावीम्, वङ्गन्नाम् vel वङ्गन्नावाम्.

SEXTA DECLINATIO.

VOCES QUAE IN CONSONANTEM DESINUNT.

185. a) Voces quae in consonantem desinunt, in duas rediguntur classes. Prior comprehendit voces radicales et eas quae maximam partem obscurae vel dubiae sunt originis, a grammaticis vero suffixis *unād cis* (v. r. 646) explicantur, veluti हरित् *viridis*, मरुत् *ventus*. Altera continet voces, quae solitis suffixis, *Kridanta* et *Taddhita* dictis, formatae sunt *) Prioris classis voces in declinatione omnino sequuntur generales casuum formandorum regulas et euphoniae leges.

b) Quod ad alteram classem et ad nomina anomala prioris classis attinet, maximi momenti est casuum divisio in fortes et debiles. Fortes sunt Nominativus, Accusativus et Vocativus sing et du., deinde Nominativus et Vocativus pl. Debiles sunt omnes reliqui casus, qui iterum apte in debiliores et debilissimos redigendi sunt. Debiliores sunt *u*, quorum flexio a consonante incipit, debilissimi sunt illi debiles casus qui vocalem in initio flexionis habent. Fortes casus, ubi duo cognata themata declinationem cuiuspiam vocis constituunt, semper e fortiori formantur themate, debilesque ex debiliori. Ubi tres thematis variationes declinationem constituunt, fortes casus a fortissima descendunt forma, debiliores a debiliori et debilissimi a debilissima forma, e. c. तृदत्.

*) Priora formant voces primitivas e rad. cibus ipsis, altera derivativas ex aliis nominibus

vexans (v. r. 218.) fortes casus Masc. format ex तुदन्त, debilesque ex तुदत्, atque प्रत्यच् *occidentalis* (v. r. 198.) cujus declinatio tres thematis formas ostendit, fortes casus Masc. format ex प्रत्यच्, debilesque partim ex प्रत्यच्, partim ex प्रतीच्, ita ut ex posteriori forma debilissimi, ex priori debiliores casus descendant.

तुदत् (forma fortis तुदन्त).

		Causus fortes	Causus debiles
<i>Singularis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	तुदन्	.....
	<i>Acc.</i>	तुदन्तम्	.....
	<i>Instr.</i>	.....	तुदता
	<i>Dat.</i>	.....	तुदते
	<i>Abl. Gen.</i>	.....	तुदतस्
	<i>Loc.</i>	.....	तुदति
<i>Dualis:</i>	<i>N. Acc. Voc.</i>	तुदन्तौ	.....
	<i>Ins. Dat. Abl.</i>	.....	तुदभ्याम्
	<i>Gen. Loc.</i>	.....	तुदतोस्
<i>Pluralis:</i>	<i>Nom. Voc.</i>	तुदन्तस्	.....
	<i>Acc.</i>	.....	तुदतस्
	<i>Instr.</i>	.....	तुदद्भिस्
	<i>Dat. Abl.</i>	.....	तुदद्भ्यस्
	<i>Gen.</i>	.....	तुदताम्
	<i>Loc.</i>	.....	तदन्त

प्रत्यच् (forma fortis प्रत्यच्, forma debilissima प्रतीच्).

	Casus fortes	Casus debiliores	Casus debilissimi
<i>Singularis: Nom. Voc.</i>	प्रत्यच्	.....	.....
<i>Acc.</i>	प्रत्यचन्	.....	.....
<i>Instr.</i>	.....	.....	प्रतीच्
<i>Dat.</i>	.....	.....	प्रतीच्
<i>Abl. Gen.</i>	.....	.....	प्रतीचन्
<i>Loc.</i>	.....	.....	प्रतीचि
<i>Dualis: N. Acc. Voc.</i>	प्रत्यच्	.....	.....
<i>I. D. Abl.</i>	.....	प्रत्यन्भ्यान्	.....
<i>Gen. Loc.</i>	.....	.....	प्रतीचान्
<i>Pluralis: Nom. Voc.</i>	प्रत्यचन्	.....	.....
<i>Acc.</i>	.....	.....	प्रतीचन्
<i>Instr.</i>	.....	प्रत्यग्भिन्	.....
<i>Dat. Abl.</i>	.....	प्रत्यग्भ्यन्	.....
<i>Gen.</i>	.....	.....	प्रतीचान्
<i>Loc.</i>	.....	प्रत्यच्	.....

c) Adjectiva femininum characterem ङ्, ubi in Masculino et Neutro duae exstant thematis formae, cum debili conjungit, ubi tres, cum debilissima, e. c. प्रतीचो, non प्रत्यचो vel प्रत्यचो. Neutra adjectivorum, quod ad Nom. Acc. Vocativum attinet, in Singulari sequuntur casuum debiliorum, in Duali debilissimorum, atque in Plurali fortium analogiam, e. c. a भ्रान्त (in forma forti भ्रान्तन्) venit Singularis भ्रान्त, non भ्रानन्, Dualis भ्रान्तो, non भ्रानन्तो, Pluralis भ्रानन्ति; a प्रत्यच् venit प्रत्यच्, प्रतीचो, प्रत्यच्चि. Reliqui casus a Masculino non differunt.

ANNOT. Formae श्रीमन्ति et प्रत्याञ्चि etiam ex श्रीमत et प्रत्यच् secundum r. 143 & explicari possent, cum autem महत् n. (r. 220) in Plurali formât महान्ति non महन्ति, चत्वर (r. r. 255.) चत्वारि non चतुरि, अन्नडुह (v. r. 215.) अन्नडुहि non अन्नडुहि, manifesto ex his formis apparet, Pluralem Neutorum in Nom. Acc. Voc. a forti descendere themate (cf. r. 165.).

CLASSIS PRIMA.

186. Voces radicales aut abstracta substantiva gen. fem. sunt, veluti युध् pugna, क्षुध् fames, aut adjectiva vel nomina agentis in fine compositorum, veluti धर्मचिद् jus noscens (v. r. 106.). Tanquam adjectiva haec radicales voces, in fine compositorum, maximam partem generis communis sunt, atque Neutrum in suetis casibus a Masculino et Feminino distinguunt.

187. Paradigmata hujus classis sint sequentia adjectiva, quae in declinatione nonnisi diversis observandis euphoniae legibus differunt, et in fine compositorum solum adliberi possunt: वच् loquens, भृञ् edens, रञ् regens, पत् cadens, विद् sciens, युध् pugnans, बुध् intelligens, लभ् adipiscens, चर्त् iens, शम् coercens, विष् intrans, दिष् ostendens, द्विष् odium habens, मप् patiens, कच् iens, चक्त् splendens, पिष् iens, लिद् lambens, डद् mulgens, वल्म् iens (v. Tab. ad r. 154.).

188. Sequitur hic schema terminationum et primae et secundae classis vocum in consonantem desinentium:

	Singularis	Dualis	Pluralis
<i>Nom.</i>		श्री <i>m. f. ई n.</i>	अन् <i>m. f. इ n.</i>
<i>Acc.</i>	अन् <i>m. f.</i>	श्री <i>m. f. ई n.</i>	अस् <i>m. f. इ n.</i>
<i>Instr.</i>	आ <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भिस् <i>m. f. n.</i>
<i>Dat.</i>	ए <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भ्यस् <i>m. f. n.</i>
<i>Abl.</i>	अत् <i>m. f. n.</i>	भ्यान् <i>m. f. n.</i>	भ्यत् <i>m. f. n.</i>
<i>Gen.</i>	अन् <i>m. f. n.</i>	श्रीन् <i>m. f. n.</i>	अन् <i>m. f. n.</i>
<i>Loc.</i>	इ <i>m. f. n.</i>	श्रीन् <i>m. f. n.</i>	सु <i>m. f. n.</i>
<i>Voc.</i>		श्री <i>m. f. ई n.</i>	अत् <i>m. f. इ n.</i>

SPECIALES REGULAE.

189. Radices in न् desinentes, in fine compositorum, Femininum a Masc. distinguunt addito Feminini characterē ई, idemque flectunt ad polysyllaborum tertiae declinationis normam. Praeterea radix हन् *occidens*, quae sola in hujus generis compositis usu frequentatur, hanc subit anomaliam, quod in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem ई, mediam vocalem अ ejicit atque initiale ह् in घ् transformat. Locativus sing. tamen regularem quoque formam admittit. Declinatur igitur: Sing. ह् (v. r. 121. b.), हन्, घा, घै, घत्, घि vel हनि, हन्. Du. हनौ, हभ्यान् (v. r. 92°), श्रीन्. Plur. हन्, घत्, हभिस्, हभ्यस्, घान्, हस्त. — Femininum est श्री.

190. Quodsi हन् componitur cum vocabulo, unam litterarum ह, ष, र्, व् continente: hae litterae in न् litteram vocis हन्, iisdem, quod ad intercedentes litteras attinet, conditionibus quae r. 94°, statuuntur, eandem vim euphonicam exercent, qua न् in म् immutatur. Excipiuntur tamen casus ubi secundum r. 189. हन् vocalem suam ejicit. Dicitur e. c. घत्रहण् *Vritri occisorem*, sed e contrario घत्रघा, घत्रघै etc.

191. De vocibus in न् desinentibus vide annotationes ad r. 66. et 95.

192. De vocibus in इस्, उस्, इस् et उस् desinentibus vid. cuphon. rr. 73°. 76°. 97. et 100. d. Exempla sint गिस् *loquens* et पिस् *iens* (v. Tab. ad r. 154.).

193. Formae desiderativae in इस् (v. not. ad r. 99.) eandem, quod ad penultimum इ attinet, sequuntur euphoniae legem, quia in his secundariis radicibus स् littera radicalis litterae fungitur vice atque in tota vocabulorum familia, quae a desiderativa radice descendit, conservatur; e. c. डिग्दिस् *loquendi cupidus* (in fine compositorum) format Nom. et Vocativum डिग्दीस्, Instr. pl. डिग्दीभिस्, Acc. sing. डिग्दिप्स् (v. r. 101°).

194. Formae desiderativae in च् (pro क्च् v. r. 101°.) desinentes, ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. ultimam consonantem abjiciunt, antecedentem consonantem in primitivam ejus potestatem restituunt, ita ut e. c. विविच् (e विविक् + स् v. r. 98. b.) *intrandi cupidus*, abjecta sibilante, non veluti विविक् tractetur, sed ut विविक्, quod Nominativum et Voc. format विविद् (v. r. 74.), Locat. pl. विविद्भ्यः, Instr. विविद्भिस् (v. r. 98. d.) etc. Quae a vocali incipiunt flexiones, regulariter ex integra forma deducuntur; e. c. विविक्त्स्, विविक्त्त्स् etc.

195. Voces radicales duabus terminatae consonantibus, quarum prior alia est nasalis quam न्, nasalem suam, ubi consonans finalis secundum r. 57. et 84. abjicitur, in न् immutant, quod contra r. 15. etiam ante Locativi flexionem स्त् retineri dicitur; e. c. खन्त्स् *saltans* (in fine compositorum) format Nom. et Vocativ. खन्, Instr. plur. खन्भिस्, Loc. एन्त्स् vel inserto त् euphonico, एन्त्स् (vid. annot. ad r. 83.).

VOCES ANOMALAE PRIMAE CLASSIS.

196. Radix अञ्च (scribitur quoque अञ्च v. r. 110°.) cum quibusdam praepositionibus inseparabilibus composita, anomala format adjectiva, quae penultimam nasalem eieciunt, in casibus fortibus (v. r. 185. b) masc. vero retinent, ita tamen ut, ubi secundum r 57. finalis consonans abjicitur, antecedens nasalis non in न् (v. r. 195.) sed in ङ् transeat. Femininum addit characterem fem ङ्.

197. प्राञ्च *orientalis* (ex प्र + अञ्च), अवाञ्च *meridionalis* (ex अ + अञ्च). Hae duae voces secundum antecedentem regulam formant in Nominat. et Voc. masc. trium numerorum प्राङ्, अवाङ्, प्राञ्चि, अवाञ्चि, प्राञ्चम्, अवाञ्चम्, प्राञ्चो, अवाञ्चो, प्राञ्च, अवाञ्च. Femina sunt प्राञ्चो, अवाञ्चो (secundum नदी in Tab. 154.). Neutrum sequitur regulam 185. c. inde Nom. Acc. Voc. प्राञ्च, प्राञ्चो, प्राञ्चि.

198. प्रत्यञ्च *occidentalis* (ex प्रति + अञ्च), उदञ्च *septentrionalis* (ex उत् + अञ्च v. r. 196.) Hae duae voces in casibus debilissimis (v. r. 185 b.) atque ante femininum characterem et Dualis Neut. flexionem ङ्, in प्रतीञ्च et उदीञ्च corripuntur. Ceterum regulam 196 sequuntur.

199. सन्ध्याञ्च *comitans* (e सन्धि pro सन् cum + अञ्च), सध्याञ्च *id.* (e सधि pro सह cum + अञ्च), विश्वद्वयाञ्च *quoquoersus iens* (e विश्वदि pro विश्व omnis + अञ्च), देवद्वयाञ्च *deos colens* (e देवदि pro देव deus + अञ्च). Hae voces in debilissimis casibus atque ante femininum characterem ङ् et Dualis Neut. flexionem mutantur in समीञ्च, सध्याञ्च, विश्वद्वीञ्च et देवद्वीञ्च. Ceterum sequuntur regulam 196.

200. तिर्याञ्च *curve iens* (ex तिरि pro तिरिस् curve + अञ्च) in debilissimis casibus et ante fem. characterem et Dualis Neut. flexionem mutantur in तिरिञ्च, ceterum sequitur regulam 196.

201. प्राञ्च *adorans* (ex प्र + अञ्च *adorare*), ubique nasalem retinet, atque ubi च् finale ex euphoniae legibus 57 et 84 abjicitur, ज् immutatur in ङ् (cf. r. 196.) c. c. Sing. प्राङ्, प्राञ्चम्, प्राञ्चा etc. Dual. प्राञ्चौ, प्राङ्भ्याम् etc.

202. प्राङ् *m. interrogator* ante vocales flexionum ह् litteram finalem transformare potest in ङ् e. c. Instr. प्राङ्क्व vel प्राङ्क्वा (cf. r. 87. e.).

203. अस्त्र *n. sanguis* (Nom. अस्त्रक्) Instrumentalem et Dat. sing. atque Accusativum pl. ad arbitrium ex proprio suo themate vel ex अस्त्रन् format; itaque अस्त्रदा, अस्त्रदो, अस्त्रद्विज् vel अस्त्रा, अस्त्रे, अस्त्रानि. Omnes reliqui casus a themate अस्त्रञ् regulariter descendunt.

204. अत्रयाञ् (ex praepos. अत्र et rad. यञ् *adorare*) Nominativum et Vocat. sing. et cas flexiones, quae a consonante incipiunt, e themate अत्रयञ् format, secundum regulam 230. ita tamen ut Vocat. sing. irregulariter etiam Nominativi formam assumere possit. Itaque Singularis: अत्रयाञ्, अत्रयादाम् etc. Vocat. अत्रयञ् vel अत्रयाञ्. Dualis: अत्रयाञ्चौ, अत्रयोभ्याम्, अत्रयादोञ्. Plur. अत्रयादाम्, अत्रयोभिञ्, अत्रयोभ्यञ्, अत्रयादाम्, अत्रयःसु vel अत्रयस्सु.

205. यकृत् *n. jecur* et शकृत् *stercus* debiles casus (r. 1. 185. b.) ad arbitrium ex proprio suo themate vel e cognata forma यकान्, शकान् formare possunt. Flectuntur itaque: Nom. Voc. यकृत्, शकृत्, यकृती, शकृती, यकृन्ति, शकृन्ति, Acc. यकृत्, शकृत्, यकृती, शकृती, यकृन्ति vel यकानि, शकृन्ति vel शकानि. Instr. यकृता vel यकृना, शकृता vel शकृना, यकृदाम् vel यकृभ्याम्, शकृदाम् vel शकृभ्याम्, यकृदिञ् vel यकृभिञ्, शकृदिञ् vel शकृभिञ् etc.

206. पाद् *m. pes* (a rad. पद् *ire*) in fine compositorum adjectivorum usitatum, in debilissimis casibus thema पाद् corripit in पद्; e. c. सपाद् *pulchros pedes habens* format Accusativum masc. et fem. सपादम्, सपादि, सपादञ् (non सपादस्), Instrumentalem trium generum सपादा, सपादाम्, सपादिञ् etc.

207. अप् *f. aqua* (pluralis numeri) in casibus fortibus producit in आप्, atque ante ण् flexionum, प् litteram irregulariter immutat in द्. Declinatur igitur: आपस्, अपस्, अदिस्, अद्यस्, अपाम्, अप्स, आपस्.

208. दिक् *f. coelum* ante consonantes flexionum transit in द् (mutando च् semivocalem in respondentem vocalem उ, ante quam इ ex euphoniae lege in य् transformatur), atque Nominativum et Vocat. sing. et ad arbitrium etiam Accusativum, ex themate यो format. Declinatur igitur: दौस्, दिवम्, vel याम्, दिवा, दिवे, दिवस्, दिवि, दौस्; दिवो, द्भ्याम्, दिवोस्; दिवस्, द्भिस्, द्भ्यस्, दिवाम्, द्भुः. — In fine compositorum Neutrum sonat etiam in Nominat. Acc. et Voc. sing. द्.

209. गोरक्ष् *m. f. n. boves custodiens* (e गो et rad. रक्ष् *custodire, regere*) ubi ex euphoniae legibus 57. et 84. finalem consonantem abjicit, antecedentem क् in द् et ड् transformare potest, e. c. Nom. Voc. गोरक्, Instr. pl. गोरक्षिभस्, Locat. pl. गोरक्ष् vel गोरक्ष्, गोरक्षभिस्, गोरक्षस्. Posteriores formae a rad. रक्ष् *regere*, correpta vocali अ, descendere videntur (v. euphon. r. 89. b.).

210. आशिष् *f. benedictio* (a rad. शस् *dicere*) quanquam in radicalem desinit स् litteram, tamen hanc sibilantem ante vocales flexionum immutat in प्; ceterum sequitur regulam 192; e. c. Nom. Voc. sing. आशीस्, Acc. आशिषम्, Instr. pl. आशीभिस्, Loc. आशीषु vel आशीषु. Eundem in modum flectitur सद्स् *m. comes*, obscura origine (v. annot. ad r. 99.), e. c. Nom. Voc. सद्स्, Acc. सद्पम्, Instr. pl. सद्भिस्.

211. उज्जिह्व् *f. quoddam versutum metrum* contra generalem euphoniae legem ह् litteram in Nom. Voc. sing., et ante consonantes flexionum, in च् et ण् pro द् et ड् transformat.

212. Radices *दुर् odisse*, *मूर् obtupescere*, *वृर् vomere*, *स्निग्ग् amare* in fine nominum compositorum द्वे litteram finalem, in modo dictis casibus (v. r. 211.), ad arbitrium aut in क्, ग्, aut in ङ् इ immutant.

213. चार्त् *ferens, vehens* (in fine compositorum) a rad. चर्त्, producta vocali, in debilissimis casibus, et ante Feminini characterem ई, चा syllabam in ऊ immutat atque post अ vel आ, prioris compositi vocis, in औ, quod cum antecedente अ vel आ in औ coalescit; e. c. शालिवाह्त् *m. n. oryzam ferens*, et भार्वाह्त् *onus ferens* formant Nom. Voc. masc. शालिवाह्त्, भार्वाह्त् (v. r. 81^a.), शालिवाहो, भार्वाहो, शालिवाहन्, भार्वाहन्, Acc. शालिवाहम्, भार्वाहम्, शालिवाहो, भार्वाहो, शाल्यहन्; भरीहन्; Instr. शाल्यहा, भरीहा, शालिवद्भ्याम्, भार्वद्भ्याम्, शालिवद्भिस्, भार्वद्भिस् etc. Feminina sunt शाल्यहो, भारीहो.

214. श्वेतवाह्त् *m. albos equos habens* (cognomen dei *Indri*) in debilissimis casibus ad arbitrium aut syllabam वा retinet, aut in औ immutat; praeterea hanc subit anomalam, quod Nom. et Voc. sing. et quae a consonante incipiunt flexiones ex themate श्वेतवस् format (v. r. 230.); e. c. Nom. श्वेतवास्, श्वेतवाहो, श्वेतवाहन्, Acc. pl. श्वेतवाहन्, vel श्वेतौहन्, Instr. श्वेतवाहा vel श्वेतौहा, श्वेतवोभ्याम्, श्वेतवोभिस् etc.

215. अन्नडुह्त् *m. bos, taurus* (compositum irregulare ex अन्नस् *currus* et वाह्त् *vehens*, अन्नडुह्त् igitur est pro अन्नोवाह्त्) debiles tantum casus ex hoc themate format, casus fortes autem ex अन्नडुवाह्त्; ita tamen ut Nominativus et Vocat. sing. propriam habeant anomalam, quia cum vocibus suffixo वत् vel वन् terminatis (v. r. 218. et 235.) convenit. Declinatur igitur, Singularis: अन्नडुान्, अन्नडुएन्, अन्नडुए, अन्नडुएस्, अन्नडुहि, अन्नडुन्. Dualis: अन्नडुहो, अन्नडुद्भ्याम्, अन्नडुहोस्. Pluralis: अन्नडुएस्, अन्नडुवस्. अन्नडुद्भिस्, अन्नडुवद्भिस्, अन्नडुएन्, अन्नडुवन्. — In fine compositorum adjectivorum अन्नडुह्त् in Neu-

tro formare dicitur Nom. Acc. Voc. अनडुत्, अनडुहो, अनडादि, ceterum sicut Masc.

216. नह् ligans, nectens (in fine compositorum) contra १. 81°. et 102 ह् litteram in त् et द् pro ह् et ङ् transformat, e. c. उपानह् *f. calceus* (a rad. नह् praefixo उप + आ) format Nominativum उपानत्, उपानहो, उपानहस्, Instr उपानहो, उपानहाम्, उपानहिस् etc

SECUNDA CLASSIS.

217. Haec classis continet eas consonante terminatas voces, quae in quodpiam *Kridantum* vel *Taddhitum* suffixum desunt Inter haec suffixa autem sunt plura, quae duas habent formas, fortiolem et debiliolem Fortior suffixorum forma, quae cognatis linguis tanquam primitiva confirmatur, in casibus fortibus (v. r. 185. b et c) solum retinetur atque a debiliori forma eo distinguitur, quod nasalem litteram pro penultima habet, qua ejecta debilis efficitur forma, quae in debilibus a e plurimis casibus atque in initio compositorum tanquam thema apparet, quam ob rem a grammaticis indicis pro proprio themate habetur L e अन्त् est plena et primitiva cum cognatis linguis conveniens forma suffixi participii praesentis, ex qua, ejecta littera न्, debilis vel corrupta forma efficitur, quae in declinatione longe praevaleat, et in initio compositorum quoque adhibetur, quod eo explicandum esse censeo, quod in suffixis etiam, sicut in radicibus (v. r. 100°.), penultima nasalis minorem vim in significationem exercet quam gravior littera finalis, quam ob rem, e linguae naturae, penultima potius quam ultima littera desiderari potest. Nonnulli tamen casus generalem sequuntur euphoniae regulam 57. qua in Nom. et Voc Masc अन् दicitur pro अन्त्.

218. अत्, गत्, वत्. Haec suffixa (de quibus hic solum de declinationis respectu agimus) fortes casus (v. r. 185. b c.) e fortioribus

et primitivis formis अन्त्, मन्त्, et वन्त् (cf. मन्त् cum persico suffixo *مند* *mend*, ejusdem significationis) formant, quae in Nom. et Voc. sing. ex euphoniae lege 57. त् finale abjiciunt. Praeterea मन्त् et वन्त् in Nom. अ vocalem producunt. Femininum addito caractere ह् a debiliori descendit forma, a qua etiam generis neutrius casus derivantur, terminatione excepta, quae Nom. Acc. et Vocativum pl. designat (v. r. 185.c.). Participia praesentia tamen, quae अत् et अन्त् suffixis formantur, Femininum et Nom. Acc. Voc. du. gen. neut. partim ex अत् partim ex अन्त् formant, partim ad arbitrium ex अत् vel अन्त्, de quo fusius in r. 595. agitur. Paradigmata sint तुदत् *vexans* a rad. तुद्, श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuna*, धनवत् *dives* a धन *divitiae* (v. Tab. ad r. 239.).

219. Participia praesentia, si reduplicativam continent syllabam, omnes casus, et genus femininum, a debiliori deducunt forma; e. c. ददत् *dans* (a rad. दा) format Nom. masc. ददत्, ददती, ददतस्; Acc. ददतम् etc.; Fem. ददती.

220. महत् *magnus* a grammaticis suffixo *महद्वि* (v. r. 646.) अत् explicatur, proprie autem est participium praes. rad. म्हा *crecere*, quod a consueta horum participiorum declinatione eo differt, quod penultimam vocalem अ in casibus fortibus masc. Vocativo sing. excepto, atque in Nom. Acc. Voc. pl. gen. neut. producit (vid. r. 185.c.). Declinatur igitur in Masculino: Nom. महान्, महान्ती, महान्तस्; Voc. महन्, महान्ती, महान्तस्; Acc. महान्तम्, महान्ती, महतस्; Instr. महता, महद्भान्, महद्भिस् etc. Neutrum: Nom. Acc. Voc. महत्, महती, महन्ति; ceterum sicut Masculinum. — Femininum est महती.

ANNOT. विमहत् *permagnus* (e महत् praef. वि v. r. 111.) eundem in modum flectitur.

221. भवत्, quod est part. praes. radice भू *esse*, ubi, cum significatione dominus, excellens, loco pronominis secundae

personae adhibetur (cum tertia tamen verbi persona), in Nominativo sing masc format भवान् pro भवन्, ceterum regulariter flectitur sicut तृदत् in Tab ad r 239 Femininum est भवती

222 इन्, त्विन्, मिन् Haec suffixa nulla in re a generalibus euphoniae et casuum formandorum recedunt regulis (v r 92, 121 b et 122 b) Paradigma esto धनिन् dives a धन *divitae* (v Tab ad r 239) Femininum addit characterem इ e c धनिनी a धनिन्

223 Voces पथिन् *m via* मथिन् *m rutabulum* (a *churning stick*) et ऋद्धभिन् *cognomen dei Indri*, anomaliae sunt, quippe quae Nominativum sing forment ex पन्थस्, मन्थस्, ऋद्धभस्, alios fortes casus, Vocativo sing excepto, ex पन्थन्, मन्थन्, ऋद्धभन्, debilissimos casus ex पथ्, मथ्, ऋद्धभ्, et tantummodo Vocativus sing et debiliores casus a proprio themate derivantur Paradigmati inseruat पथिन् Singularis पन्थास् (v r 230), पन्थानम् (v r 224), पथा, पथे, पथस्, पथि, पथिन्*) Dualis पन्थानौ, पथिभ्यान्, पथोस् Pluralis पन्थानस्, पथस् पथिभिस्, पथिभ्यस्, पथान्, पथिषु

224 अन्, मन्, वन् Haec suffixa in casibus fortibus masc Vocativo sing excepto, penultimam अ vocalem producant, et in debilissimis casibus, atque ante femininum characterem et Dualis gen neut flexionem ई penultimum अ eiciunt, si simplex ei antece dit consonans, retinent autem, ad evitandam nimiam consonantium coacervationem, si duae ei antecedunt consonantes, e c दावन् *dans* format Instrumentalem दात्ता, sed यद्वन् *sacrificus*, propter duas ante अ consonantes, format यद्वना, non यद्वत् Locativus sing tamen, post simplicem quoque consonantem, अ vocalem retinere potest, e c दात्ति vel दावनि Exempla vocum, quae dicta lege अ vocalem eiciunt, sint रात्र् *m rex*, दामन् *n finis*, exempla earum

*) Apud FORSTERUM Vocat vus aequat Nom nat vi m पन्थान् पन्थाय ऋद्धिभ्यान्

quae $\ddot{a}$ vocalem retinent, sint यञ्चन् *m. sacrificus*, et जन्मन् *n. nativitas* (v. Tab. ad r. 239.).

ANNOT. मूर्धन् *n.* vel मूर्धन् (v. r. 105.) quanquam plures ante $\ddot{a}$ habet consonantes, tamen ut दामन् flectitur.

225. श्वन् *m. canis*, मघचन् *m. cognomen Dei Indri*, et युञ्चन् *m. juvenis* in debilissimis formis (v. r. 185. b. c.) corripuntur in श्वन्, मघोच्च्न् et युञ्च्न्*); ceterum generales sequuntur regulas. Flectuntur igitur; Singularis: श्वा, मघच्च्वा, युच्च्वा; श्वानम्, मघच्वानम्, युच्वानम्; श्वना, मघोच्चना, युच्चना; श्वने, मघोच्चने, युच्चने; श्वनस्, मघोच्चनस्, युच्चनस्; श्वनि, मघोच्चनि, युच्चनि; श्वन्, मघच्वन्, युच्चन्. Dualis: श्वानौ, मघच्वानौ, युच्वानौ; श्वभ्याम्, मघच्वभ्याम्, युच्वभ्याम्; श्वनोस्, मघोच्चनोस्, युच्चनोस्. Pluralis: श्वानस्, मघच्वानस्, युच्वानस्; श्वानस्, मघोच्चनस्, युच्चनस्; श्वभिस्, मघच्वभिस्, युच्वभिस्; श्वभ्यस्, मघच्वभ्यस्, युच्वभ्यस्; श्वानाम्, मघोच्चानाम्, युच्चानाम्; श्वस्त, मघच्वस्त, युच्वस्त. — Feminina sunt श्वनी, मघोच्चनी, युच्चनी vel युच्चती a cognato युच्चत्. In Neutro युच्चन् format Nom. Acc. Voc. युच्च, युच्चनी, युच्चानि (v. r. 185. c.); ceterum sicut Masculinum.

226. पूप्चन् *m. sol* debilissimos casus ad arbitrium aut ex पूप्च् aut ex पूप्च्च् formare potest; e. c. पूप्च्वा, पूप्च्वे, पूप्च्स् etc. vel पूप्च्वा, पूप्च्णी, पूप्च्णास् (v. r. 94°). Praeterea hanc cum अर्यमन् *sol* communem habet anomaliam, quod penultimum $\ddot{a}$ tantummodo in Nom. sing. producit, formans Nom. पूप्च्वा, पूप्च्णी, पूप्च्णास्; Acc. पूप्च्णम्, पूप्च्णी, पूप्च्स् vel पूप्च्णास्. Eundem in modum अर्यमन् format Nom. अर्यमा, अर्यमणी, अर्यमणास्; Accus. अर्यमणम्, अर्यमणी, अर्यमणास् (vid. r. 94°). Reliqui casus sunt regulares**).

*) eo quod semivocalis ष्, ejecta vocali ष, in sibi respondentem vocalem transit, quae cum antecedente vocali secundum euphoniae regulas coalescit, itaque e मघ- $\ddot{a}$ -उच्च् fit मघोच्च् et e यु- $\ddot{a}$ -उच्च् fit युच्च (cf. latinum *junior*).

***) WILKINSON ante vocales debilissimorum casuum ejiciendam vocalem ष negligit, formans e. c. अर्यमणम् pro अर्यमणास् quod apud FORSTERUM legitur.

227 दिवन् *m dies* in casibus, qui penultimum अ ejiunt, उ vocalem producat, e c दीद्, दीवे etc

228 अट् *m dies* Nominativum et Vocat sing et debiliores casus ex अट् format, ita tamen ut penultimum अ in Nom sing non producat (cf r 230) Flectitur igitur Singularis N V अट्, Acc अटानम्, Insti अट् etc Dualis अटानि, अटोभ्याम्, अटोस्. Pluralis अटानस्, अटस्, अटोभिस्, अटोभ्यस्, अटान्, अटस् vel अटस्व

ANNOT In in tuo compositorum pro अटन् ponitur अट् (r Glossarium)

229 अर्चन् *m equus* solum Nominativum sing अर्चि ex hoc themate format, omnes reliqui casus descendunt ab अर्चन् et fortiori forma अर्चन्ति, in analogia cum particip praes (r r 218) e c Nom du et pl अर्चन्ति, अर्चन्तस्, Acc अर्चन्तम्, अर्चन्ति, अर्चन्तस् etc

230 अच् Masculina et Femina, quae in hoc suffixum desinunt, in declinatione non inter se differunt, atque in Nominativo formandorum sequuntur regulas. Exempla sint अप्सस् *f Apsarasu* et वचस् *n sermo* (r Tab ad r 239)

231 उशनस् *m nomen planetae Veneris* format Nominativum sing उशना (ex themate उशनन्), Vocativum उशनस् vel उशनन्, et reliquos casus solum ex themate उशनस् — पुरदशस् *m cognomen dei Indra* et अनेत्स् *m tempus* formant Nominativum sing पुरदशा, अनेत्, in Vocativ singular atque omnibus reliquis casibus sunt regularia

232 इच्, उच्. Voces his suffixis terminatae sunt Neutra, quae generales euphoniae et casuum formandorum sequuntur leges (r r 101^a et r 143 c) Exempla sint न्योतिच् *stella*, a rad इयत् splendere et चक्षच् *oculus*, a rad चच् *dicere* (r Tab ad r 239)

233. 'दोस् *m. brachium**), quantum generis diversitate permissum est, cum vocibus praecedentis regulae convenit, ita tamen ut debilissimos casus etiam ex themate दोपन् possit formare. Flectitur igitur, Singularis: दोस्, दोपन्, दोपा vel दोप्पा etc. Dualis: दोपौ, दोभ्याम्, दोपोस् vel दोप्पोस्. Pluralis: दोपस्, Acc. दोपस् vel दोप्पास् etc.

234. इयस्. Hoc suffixum, quod parvum comparativorum numerum format ex inusitatis positivis, formas fortes deducit ab इयंस्, ita ut vocalis ञ्, praeter Vocativum sing., producat (cf. 224.) atque penultima nasalis, ubi स् finale ex lege 57. abjicitur, ex analogia cum *r. 195.* transeat in न्. Paradigma sit यवीयस् *junior* a यव pro यवन (v. Tab. ad *r. 239.*).

235. वस्. Hoc suffixum, quod participium praeteriti reduplicati format, formas fortes deducit a वंस्, ita ut, in analogia cum *r. 234.*, penultima vocalis praeter Vocativum sing. producat, et nasalis, ubi ex lege 57. स् finale abjicitur, transeat in न् (cf. *r. 195.* et 234.). In debilissimis formis वस् corripitur in उस्, cujus स् lege 101°. mutatur in ष्. Debiliores casus formantur e वत्; et a proprio themate वस् solum descendunt Nom. Acc. Voc. sing. generis neutrius**) (v. *r. 185. c.*). Paradigma sit रुद्धस् *qui ploravit*, a rad. रुद् (v. Tab. ad *r. 239.*).

236. Radices quae suffixum वस् auxiliari vocali इ cum radice conjungunt, hanc vocalem ante उस् abjiciunt; e. c. पेचिवस् *qui coxit* format Nomin. masc. पेचिवान्, Acc. पेचिवांसन्, Instr. पेचिपा, non पेच्यपा.

*) Irregularem in modum a rad. दम् *domare* suffixo ओस् descendere dicitur.

**) WILKINSIUS in Nom. Acc. Voc. sing. format वन्, FORSTERUS वस्.

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante डस् secundum generales euphoniae regulas immutant, e c निनीवस् et चक्क वस्, a नी *ducere*, कृ *facere*, formant in Instr निन्यपा, चक्कपा, त्रि-
 शीवस्, ननुवस्, १ शि *pudore affici*, नु *laudare*, formant त्रिशियपा (vid.
 r. 52.), ननुवपा (vid. r. 50^b). Radices in न् desinentes, quae hanc
 litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (r annot ad
 r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in डस् transit, ex grammaticorum
 sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c वध्नपा a
 वध्नवस् *qui migravit.**)

238. एस् *m. mas* inquam in declinatione cum suffixo वस् ex-

237. Quae in vocalem desinunt radices, eandem ante उत्त् secundum generales euphoniae regulas immutant, e. c. निनीवस् et चक्ववस्, a नो *ducere*, क् *facere*, formant in Instr निन्युपा, चक्वुपा, तिङ्गिवस्, ननवस्, a झी *pudore affici*, न् *laudare*, formant तिङ्गियुपा (vid. r. 52.), न्नुवुपा (vid. r. 50^b). Radices in म् desinentes, quae hanc litteram ante consonantes in न् transformare dicuntur (v. annot ad r. 95.), hanc nasalem, ubi वस् in उत्त् transit, ex grammaticorum sententia, in primitivam ejus potestatem reducunt, e. c. वध्नवुपा a वध्नवस् *qui mgravit.**)

238. पुस् *m. mas* magnam in declinatione cum suffixo वस् exhibet analogiam. Casus fortes format ex पुमस् in analogia cum r. 234. et 235., debilissimos ex proprio themate पुस्, et debiliores ex पुम् format. Flectitur igitur, Singularis पुमान्, पुमासम्, पुसा, पुसे, पुसस्, पुंसि, पुमन्. Dualis पुमासौ, पुमयान्, पुसोस्. Pluralis पुमासस्, पुसस्, पुम्बिस्, पुम्भयस्, पुसान्, पुसः.

ANNOT पुस् contractio est ex पुमस् ejecto म्, nam न् littera, quia ejecto म् cum स् proxime conjungitur, ex lege 15 in *Anusvaram* transit, atque ad primitivam suam potestatem restituitur, ubi, ante consonantes flexionum, स् littera ex euphoniae lege 84 abjicitur, ita e c पुम्बिस् pro पुम्बिस् ex पुम्बिस्.

239 Sequens Tabula conspectum praebet declinationis suffixorum, quae in consonantem desinunt

DE ADJECTIVIS, EORUM TERMINATIONE, FEMININO ET GRADIBUS COMPARATIONIS.

240. Inter omnia Adjectiva, ea quae in म् desinunt longe sunt frequentissima, quia hac vocali terminatur maxima pars suffixorum,

*) Apud scriptores parte pia in वस् e radicibus in म्, nunquam inveni. In universum hoc part raro est usu

quae aut primitiva aut derivativa formant nomina substantiva vel adjectiva. Femininum adjectivorum in अ desinentium plerumque formatur producta hac ipsa vocali, e. c. पुण्या *pura* a पुण्य. Nonnulla etiam adjectiva in अ desinentia femininum characterem ई addunt, ante quem अ Primitivi supprimitur, e. c. सुन्दरा vel सुन्दरी *pulchra* a सुन्दर. Feminina forma in ई praecipue occurrit in compositis adjectivis possessivis (vid. r. 663.), si substantivo terminantur partem corporis exprimente; e. c. सुमुख *pulchrum os habens* (c सु *pulcher* et मुख *os*) format सुमुखी vel सुमुखा.

241. Participia suffixo त vel न formata (v. r. 606. et 607.), si adjectivum terminant compositum, cujus prius membrum partem corporis exprimit, Femininum formant addito ई; e. c. शङ्खभिन्न *osse frontis fractus* format शङ्खभित्री. Etiam alia composita, participio in त vel न finita, non raro formant Femininum addito ई.

242. Quod ad simplices voces vocali अ terminatas attinet, Substantiva formant Feminina addito ई, Adjectiva autem raro hunc characterem addunt, nisi derivatum Femininum cum substantiva ponitur significatione; e. c. सिंहो *leona* a सिंह *leo*, देवो *dca* a देव *deus*, तरुणा *juvenis* a तरुण *juvenis*.

243. Adjectiva vocali इ terminata plerumque sunt composita possessiva (v. r. 663.), quorum posterius membrum est substantivum in इ desinens; e. c. महाशक्ति *magnum splendorem habens* (c महा *pro magnus* et शक्ति *f. splendor*). Pauca sunt simplicia adjectiva in इ desinentia, e. c. अग्नि *purus*. Et composita et simplicia hujus terminationis adjectiva, Femininum a Masculino et Neut. non themate sed flexionibus tantum, quibusdam in casibus, distinguunt (v. r. 162. et 163.). Flectuntur nempe महाशक्ति et अग्नि in Masc. sicut कवि, in Fem. sicut मति, in Neutro sicut वारि (v. Tab. ad r. 151.); ita tamen ut, quod ad Neutrum attinet, regulae 162. ratio habeatur.

244. Simpliciter adjectiva in ङ desinentia multo sunt frequentiora quam ea in ट. Femininum a Masc. et Neut. aut sola declinatione, pluribus in casibus distinguunt, secundum r. 162. et 163., aut ² उ vocalem producent, aut ³ femininum characterem र् adjungunt. Generalibus regulis non definiri potest ubi unus vel alius trium modorum adhibeatur; saepe ad arbitrium plures in eodem adjectivo admittuntur. Nunquam tamen Femininum addito र् formatur ex adjectivis, quae duas consonantes ante finalem vocalem ङ habent, propter nimiam consonantium coacervationem, quae, mutato उ in य, oritur; e. c. पशु allus, canis in Feminino item sonat पशु, non पशुर्. Omnia composita adjectiva, substantivo in ङ terminata, aut Femininum a Masc. et Neut. sola declinatione, quibusdam in casibus distinguunt (v. r. 162. et 163.), aut उ finale producent.

245. Adjectiva in ञ desinentia, vel in quampiam longam vocalem aut simplicem aut diphthongum, semper sunt composita, de quibus vid. rr. 160, 169, 170 et sq. 176, 177, 179, 181.

246. Adjectiva consonante finita, et in quodpiam suffixum desinunt, Femininum formant addito characterē र्, e. c. धनिनी a धनिन्. dives (a धन suffixo र्ण). Quae radicem cum significatione participii Praes. in fine habent adjectiva composita, plurima themate sunt generis omnis atque declinatione generis communis. Nonnulla tamen, e. c. quae in radicem ञ् desinunt (v. r. 196.), in Feminino र् addunt. Composita adjectiva possessiva, substantivo terminata, omnia sunt, quod ad thema attinet, generis omnis.

247. Sequens Tabula conspectum praebet diversarum adjectivorum terminationum, adjecto Nominativo sing. trium generum. Vocum consonante finitarum primae classis pauca tantummodo proponimus exempla, ceterum remittimus ad secundam pag. Tab. ad r. 154. (v. quoque Tab. ad r. 239.).

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
पुण्य <i>m. n. purus</i>	पुण्यस्		पुण्यम्
पुण्या <i>f.</i>		पुण्या	
शुचि <i>m. f. n. purus</i>	शुचिस्	शुचिस्	शुचि
मृड <i>m. n. tener</i>	मृडस्		मृड
मृद्वी <i>f.</i>		मृद्वी	
वज्र <i>m. f. n. mulius</i>	वज्रस्	वज्रस्	वज्र
वज्री <i>f.</i>		वज्री	
भीरु <i>m. f. n. timidus</i>	भीरुस्	भीरुस्	भीरु
भीरु <i>f.</i>		भीरुस्	
पाण्डु <i>m. f. n. albus</i>	पाण्डुस्	पाण्डुस्	पाण्डु
शङ्खमा <i>m. f. concham inflans</i>	शङ्खमास्	शङ्खमास्	
शङ्खम <i>n.</i>			शङ्खमम्
शलापी <i>m. f. aquam bibens</i>	शलापीस्	शलापीस्	
शलापि <i>n.</i>			शलापि
वृक्षल <i>m. f. arborem secans</i>	वृक्षलस्	वृक्षलस्	
वृक्षल <i>n.</i>			वृक्षलम्
कौशल्यामाता <i>m. f. n. Kausalya natus*)</i>	कौशल्यामाता	कौशल्यामाता	कौशल्यामात
वज्ररि <i>m. f. multas divitias habens</i>	वज्ररास्	वज्ररास्	
वज्ररि <i>n.</i>			वज्ररि
वज्रगौ <i>m. f. multas boves habens**)</i>	वज्रगौस्	वज्रगौस्	
वज्रगु <i>n.</i>			वज्रगु
वज्रनी <i>m. f. multas naves habens</i>	वज्रनीस्	वज्रनीस्	
वज्रनु <i>n.</i>			वज्रनु

*) Kausalyam matrem habens

**) vel multas.

Thema	Nom. Masc.	Nom. Fem.	Nom. Neut.
सुवच् <i>m. f. n. bene loquens</i>	सुवक्	सुवक्	सुवक्
सत्यवाच् <i>m. f. n. verum sermonem habens</i>	सत्यवाक्	सत्यवाक्	सत्यवाक्
धर्मविद् <i>m. f. n. officium noscens</i>	धर्मवित्	धर्मवित्	धर्मवित्
महात्मन् <i>m. f. n. magnam animum habens</i>	महात्मा	महात्मा	महात्म
दीनमनस् <i>m. f. n. tristem mentem habens</i>	दीनमनाच्	दीनमनाच्	दीनमनच्
तुदत् <i>m. n. feriens</i>	तुदन्	तुदन्ती ऽ तुदती	तुदत्
तुदन्ती <i>vel तुदती f.</i>			
ददत् <i>m. n. dans</i>	ददत्		ददत्
ददती <i>f.</i>		ददती	
श्रीमत् <i>m. n. felix</i>	श्रीमान्		श्रीमत्
श्रीमती <i>f.</i>		श्रीमती	
धनिन् <i>m. n. dives</i>	धनी		धनि
धनिनी <i>f.</i>		धनिनी	
यचीयच् <i>m. n. junior</i>	यचीयान्		यचीयच्
यचीयसी <i>f.</i>		यचीयसी	
रुदच् <i>m. n. qui ploravit</i>	रुदान्		रुदम्
रुदपी <i>f.</i>		रुदपी	

DE GRADIBUS COMPARATIONIS

248. Comparativus suffixo तर् (fem तरा) et Superlativus suffixo तम (fem तमा) ex Positivi formatur themate eo, in quo Masculinum et Neutrum inter se conveniunt, e. c. पुण्यतर *purior*, पुण्यतम *purissimus*, a पुण्य, महत्तर *major*, महत्तम *maximus* a महत्, धनितर *ditior*, धनितम *ditissimus*, a धनिन् *dives* (r. 92). — Suffixum चच् (vid.

r 235) gradus comparationis format e चत्, e c विद्वत्, विद्वतम a विद्वस् *sciens*

ANNOT Suffixum त् a radice त् *transgredi* suffixo अ (v r 645) descendere video

249 Possunt quoque, quod tamen rarissimo locum habet, gradus comparationis formari e femininis stirpibus in ई et ऊ desinentibus, quodsi haec Femina substantivam habent vim Vocales ई et ऊ ante suffixa त् et तम aut retineri aut corripri possunt, e c सती त्, सतीतम vel सतित्, सतितम, १ सती *bona, casta femina*, a सत् *bonus, castus*, वामोद्धत्, वामोद्धतम vel वामोहत्, वामोहतम, a वामोद् *pulchra femora habens femina* Hujusmodi gradus comparationis, quod per se ipsum patescit, ad feminas solum referri possunt

250 Etiam ex praepositionibus inseparabilibus gradus comparationis formari possunt, e c उत्तर *altior, melior*, उत्तम *altissimus, optimus*, ab उत् *sursum* (cf interior, intimus, exterior, extimus)

251 Sequentia adjectiva, alphabetico ordine disposita, gradus comparationis suffixis ईयस् (v r 234) et इष्ट formant*) ex inusitalis Positivis, quos us apponimus Vocalis finalis substitutorum ante इयस् et इष्ट abjicitur, monosyllabis sicut अ, प्र exceptis, quorum अ cum sequente इ vel इ in ए coalescit

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
अन्तिका <i>propinquus</i>	नेद	नेदीयस्	नेदिष्ट
अल्प <i>paucus</i>	कपा	कपीयस्	कपिष्ट
उह <i>magnus</i>	वर	वरीयस्	वरीष्ट
कृप <i>macer</i>	कृप	कृपीयस्	कृपिष्ट

*) Cognatio horum suffixorum cum Graecorum *των* et *ιστος* e Nominativis इया, इत् facile intelligitur Quod ad thema attinet, ईयस् magis cum Latino *ior* mutato e in r convenit.

Positivus	Substitut.	Comparat.	Superlat.
निप्र <i>velox</i>	क्षेप	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ
क्षुद्र <i>exiguus, parvus</i>	क्षौद्र	क्षौदीयस्	क्षौदिष्ठ
गुरु <i>gravis, bonus</i>	गर	गरीयस्	गरिष्ठ
तुप्र <i>satur</i>	त्रप	त्रपीयस्	त्रपिष्ठ
दीर्घ <i>longus</i>	द्राघ	द्राघीयस्	द्राघिष्ठ
दूर <i>distans, remotus</i>	दव	दवीयस्	दविष्ठ
दृढ <i>firmus, solidus</i>	द्रुढ	द्रुढीयस्	द्रुढिष्ठ
परिव्रज <i>eximius, praestans</i>	परिव्रज	परिव्रज्जीयस्	परिव्रजिष्ठ
पृथ <i>latus</i>	प्रथ	प्रथीयस्	प्रथिष्ठ
प्रशस्य <i>bonus</i>	अ ^१ vel इया	अेयस् vel इयायस्	अेष्ठ vel इयेष्ठ
प्रिय <i>carus, dilectus</i>	प्र	प्रेयस्	प्रेष्ठ
वृद्ध <i>multus</i>	भू	भूयस्	भूयिष्ठ
वृद्धाल <i>multus</i>	वंर	वंरीयस्	वंरिष्ठ
भृश <i>multus</i>	भ्रश	भ्रशीयस्	भ्रशिष्ठ
मृदु <i>tener</i>	मृद	मृदीयस्	मृदिष्ठ
युवन् <i>juvenis</i>	यव	यवीयस्	यविष्ठ
— ^७ <i>crassus, solidus</i>	साध	साधीयस्	साधिष्ठ
इ <i>senex</i>	वर्ष*)	वर्षीयस् vel इयायस्	वर्षिष्ठ vel इयेष्ठ
न्दारक <i>venerabilis</i>	वन्द	वन्द्रीयस्	वन्दिष्ठ
यर <i>firmus</i>	स्थ	स्थीयस्	स्थेष्ठ
फर् <i>turgidus</i>	स्फ	स्फीयस्	स्फीष्ठ
शूल <i>crassus, magnus</i>	स्थव	स्थवीयस्	स्थविष्ठ
ब्र <i>brevis</i>	इस	इसीयस्	इसिष्ठ

ANNOT. Quod attinet ad rationem formalem substitutorum et adjectivorum, quorum vice funguntur, facile percipitur, nonnulla illorum ab his prorsus aliena esse, veluti नेद

*) वर्ष annus hic significat annosus.

ab अन्तिक, वर्ष *annus* a rad वृष् *pluere**), a वृद्ध (a rad वृध् *crecere*) Plurima tamen substituta ex appositis adjectivis eo exploranda sunt, quod primam vel radicalem eorum syllabam augent, — aut *Gunae* incremento aut mutatis vocalibus ऋ et उ in syllabas र् et व, — *fnem* eorum autem corripunt, eo quod अ vocalem substituunt aliis fortioribus *suffixis* vel *vocalibus* Priori ratione ङ e addita *Guna* venit क्षेप a क्षिप्र, क्षोद a क्षुद्र, दव (e दो + अ) a दृ, abjecto र्, यव (e यो + अ) a यवन, abjecto वन, स्यव (ex स्यो + अ) a स्थल abjecto ल Posteriori ratione ङ e ऋ et उ mutatis in र् et व, venit वर ab उर, कप a कृप, त्रप a तृप, द्रव a दृव, परिवह a परिवह (a rad वृह praef परि), प्रथ a पृथ, भ्रश a भृश, म्रद a मृदु inserta nasali ven t वर a वृक्षल, correpta tantum terminatione veniunt वन्द a वन्दारक, स्थ a स्थिर, स्त a स्तिर, इत a इत्स्व Transposita littera र्, et ई mutato in आ, quod fortior est vocalis quam ई (v r 308 a), ven t द्राघ a दीर्घ भू venit a वृध् anomalum in modum productio उ, et ejecto अ, quo भू oritur e वृ + इ Comparat vi भयम् et डयायम् labent यम् suffixum pro ईयम् in superlativo भूयिष्ठ e भू + इष्ठ, semivocalis य् euphoniae causa est inserta cf r 271

252 Adjectiva लव *levis* et पद *dexter* item suffixa ईयम् et इष्ठ assumunt formantque, abjecta vocali उ, लाघीयम्, लाघिष्ठ, पटीयम्, पटिष्ठ Etiam voces suffixis मत, वत, विन् et त् formatae gradus comparationis addito ईयम् et इष्ठ formae possunt, eo quod suffixum quo terminantur, una cum antecedente vocali, abiciunt, e e मेधियम्, मेधिष्ठ a मेधाविन् *intellectu praeditus* Eundem in modum formatur वन्धीयम् *valde fortis* (Hid IV 8) a वन्धिन् *vi praeditus*

253 It तर, तम et ईयम्, इष्ठ saepe ita usurpantur, ut non comparationem sed notionem valde exprimunt

*) वर्ष *primus* est *pluvia*, et *pluviale* *tempus*

NUMERALIA

254 Cardinalia sunt

एक 1	सप्तविंशति 27	नवचत्वारिंशत्
द्वि 2	अष्टाविंशति 28	vel जनपञ्चाशत् 49
त्रि 3	नवविंशति	पञ्चाशत् 50
चतस्र 4	vel जनत्रिंशत् 29	एकपञ्चाशत् 61
पञ्च 5	त्रिंशत् 30	द्विपञ्चाशत्
षष् 6	एकत्रिंशत् 31	vel द्वापञ्चाशत् 52
सप्त 7	द्वात्रिंशत् 32	त्रिपञ्चाशत्
अष्ट 8	त्रयस्त्रिंशत् 33	vel त्रय पञ्चाशत् 53
नव 9	चतस्त्रिंशत् 34	चत पञ्चाशत् 54
दश 10	पचत्रिंशत् 35	पञ्चपञ्चाशत् 55
एकादश 11	षट्त्रिंशत् 36	षट्पञ्चाशत् 56
द्वादश 12	सप्तत्रिंशत् 37	सप्तपञ्चाशत् 57
त्रयोदश 13	अष्टात्रिंशत् 38	अष्टपञ्चाशत्
चतुर्दश 14	नवत्रिंशत्	vel अष्टापञ्चाशत् 58
पञ्चदश 15	vel जनचत्वारिंशत् 39	नवपञ्चाशत्
षोडश 16	चत्वारिंशत् 40	vel जनपष्टि 59
सप्तदश 17	एकचत्वारिंशत् 41	पष्टि 60
अष्टादश 18	द्विचत्वारिंशत्	एकपष्टि 61
नवदश	vel द्वाचत्वारिंशत् 42	द्विपष्टि
vel जनविंशति 19	त्रिचत्वारिंशत्	vel द्वापष्टि 62
विंशति 20	vel त्रयश्चत्वारिंशत् 43	त्रिपष्टि
एकविंशति 21	चतुश्चत्वारिंशत् 44	vel त्रय पष्टि 63
द्वाविंशति 22	पञ्चचत्वारिंशत् 45	चतुःपष्टि 64
त्रयोविंशति 23	षट्चत्वारिंशत् 46	पञ्चपष्टि 65
चतुर्विंशति 24	पट्टचत्वारिंशत् 47	षट्पष्टि 66
पञ्चविंशति 25	सप्तचत्वारिंशत् 47	सप्तपष्टि 67
षड्विंशति 26	अष्टचत्वारिंशत्	अष्टपष्टि
	vel अष्टचत्वारिंशत् 48	

vel अष्टापष्टि 68	vel ऊनाशीति 79	vel द्वात्रिंशति 92
नवपष्टि	अशीति 80	त्रिंशति
vel ऊनसप्तति 69	एकाशीति 81	vel त्रयोदशति 93
सप्तति 70	द्व्यशीति 82	चतुर्दशति 94
एकसप्तति 71	त्र्यशीति 83	पञ्चदशति 95
द्विसप्तति	चतुर्शीति 84	षडशति 96
vel द्वासप्तति 72	पञ्चाशीति 85	सप्तदशति 97
त्रिसप्तति	षडशीति 86	अष्टदशति.
vel त्रयःसप्तति 73	सप्ताशीति 87	vel अष्टानवति 98
चतुःसप्तति 74	अष्टाशीति 88	नवदशति
पञ्चसप्तति 75	नवाशीति	vel ऊनशत 99
षडसप्तति 76	vel ऊननवति 89	शत n.
सप्तसप्तति 77	नवति 90	vel एकशत n. 100
अष्टसप्तति	एकदशति 91	सहस्र n.
vel अष्टासप्तति 78	दिनवति	vel एकसहस्र n. 1000*)
नवसप्तति		

ANOT. 1. षोडश ortum est e षड्दश (षप् + दश v. r. 71. et 91.), ita quidem ut ejecta priori ष् littera ex analogia cum r. 102. (v. annot. ad hanc regulam) producta antecedente vocali sit compensata. Pro षोडश autem dicitur षोडश, anomala cum permutatione vocalis आ cum औ (v. r. 463. 11. et cf. ददामि cum διδωμι, पदान् cum πῶδες, et सा ea cum Gothorum sô).

ANOT. 2. त्रयत् in numeralibus compositis a numero 3 incipientibus est Nominativus vocis त्रि, qui in obliquis etiam casibus retinetur (cf. nostrum jedermanns).

255. Cardinalia एक, द्वि, त्रि et चतुर् tria distinguunt genera, atque एक ejusque gradus एकतर alter et एकतम unus e pluribus pronominalem sequuntur declinationem (v. r. 277. et 279.). द्वि format

*) Notentur a huc: षट् n. 10 millia, सप्त n. vel सप्त f. 100 millia, विंश m. n. milia, शत f. 10 milliones, शतम् m. n. 100 milliones, सदाशतम् m. n. 1000 milliones, पञ्च m. n. 10,000 milliones, सदाशतम् m. n. 100,000 milliones, सत् m. n. billia.

omnes casus generis masc.-et neut. ex themate द्व, et fem. e द्वा. त्रि *m. n.* flectitur sicut regularis Pluralis thematum in इ desinentium (v. क्वि *m.* et वारि *n.* in Tab. ad r. 154.), excepto Genitivo (त्रयाणाम्), qui a themate त्रय descendit. Feminini casus formantur ex themate तिस्र, ita quidem ut a मात in Tab. ad r. 154. eo tantum differant, quod Nom. Acc. Voc. sonat तिस्रस्, non तिस्रस्, तिस्रस्, atque Genit. est तिस्रणाम् in analogia cum नृणाम् (v. r. 182.). — चत्वर format fortes casus Masc. et Nom. Acc. Voc. Neut. ex चत्वार, atque in Genitivo terminationi आन् nasalem ण् anteponit, in analogia cum vocibus, quae in vocalem desinunt. Feminini casus descendunt a themate तिस्र.

Integra Cardinalium द्वि, त्रि et चत्वर in tribus generibus declinatio est:

Masculinum.

<i>N. P.</i>	द्वि	त्रयस्	चत्वारस्
<i>Acc.</i>	द्वि	त्रीन्	चतरस्
<i>Instr.</i>	द्वाभ्याम्	त्रिभिस्	चतुर्भिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वाभ्याम्	त्रिभ्यस्	चतुर्भ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	त्रयाणाम्	चतुर्णाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	त्रिषु	चतुर्षु

Femininum.

<i>N. A. P.</i>	द्वे	तिस्रस्	चतस्रस्
<i>Instr.</i>	द्वाभ्याम्	तिस्रभिस्	चतस्रभिस्
<i>Dat. Abl.</i>	द्वाभ्याम्	तिस्रभ्यस्	चतस्रभ्यस्
<i>Gen.</i>	द्वयोस्	तिस्रणाम्	चतस्रणाम्
<i>Loc.</i>	द्वयोस्	तिस्रसु	चतस्रसु

Neutrum.

<i>N. A. P.</i>	द्वे	त्रीणि	चत्वारि
-----------------	------	--------	---------

Reliquum sicut Masculinum.

206 Cardinalia a पञ्चन् usque ad दशन् incl genera non distinguunt atque in Nom. Acc. Voc. singularem, et, quod ex Accusativo praecipue apparet, neutralem ferunt formam, in reliquis casibus numeri pluralis assumunt flexiones. Quae in न् desinunt cardinalia, penultimum अ in Genitivo producent; e c. पञ्चानाम् pro पञ्चानम् (cf. यञ्चनान्, शन्मनान् in Tab ad r 239.), prior forma ex themate पञ्च explicari posset (r. r 150 b.) Omnes tamen reliqui casus, quantum ex generalibus casuum et euphoniae legibus न् finale, quod etiam in initio compositorum secundum r. 67. supprimatur, ubique abjicitur, tamen cum Grammaticis indicis thema in न् desinens struere compellunt, quia a themate अ terminato, secundum generalem linguae usum, formae पञ्चन्, पञ्चैस्, पञ्चैभ्यस्, पञ्चेषु derivarent. *) — अष्टन् praeter regularem formam in Nom. Acc. Voc. vulgo duali utitur terminatione अष्टौ (a themate अष्ट) atque ante भ् et स् flexionum vocalem अ producit — पृष् ex euphoniae legibus 74 et 99. finalem litteram पृ in ङ् et ङ् immutat, ita ut primitiva forma nusquam conservetur, quia Genitivus, qui regulariter पृष्ाम् sonare deberet, in analogia cum चत्तृन्, षाम् assumit terminationem, ante quam ङ् in analogia cum r 58 in nasalem ordinis sui transit, ideo पृष्ाम्. Quoniam igitur tota vocis पृष् declinatio ex themate पृष् etiam explicari posset, tamen पृष् pro genuino habendum est themate, quia ab eo solo derivata पृष्टि sexaginta, et पृष्टस् sextus deduci possunt

Integra cardinalium पञ्चन्, अष्टन् et पृष् declinatio est

*) Notandum est quod in cognatis germanicis linguis cardinalia quae cum सप्तन्, नवन् et दशन् conveniunt, finalem thematis nasalem per omnes casus, in ant quissimis dialectis, retinent Gothicæ absolutæ formæ sunt sibun, niun (a quo Genit n unc) tairhun (vid. GRUYER part 1 p 762) Græcæ indeclinabiles formæ ε-τη, ενέα, δ-κα respondent sanscrito Nom Acc Vocativo Latinorum m in septem, novem, decem et ordinalibus सप्तन्, नवन्, दशन् abstracto et explicandum esse censeo

ORDINALIA.

259. प्रथम *primus* venit a praepositione प्र (r. 111.) suffixo थम (cf. *primus*, *πρῶτος*), quod variatio superlativi suffixi तम esse videtur. Ejusdem significationis sunt अग्रम (ab अग्र *cuspis*), आदि, आथ et आदिम. Reliqua ordinalia diversum in modum ex cardinalibus formantur: द्वितीय *secundus*, तृतीय *tertius*, ex द्वि et त्रि correpto रि in इ, चतुर्थ *quartus* a चत्वर suffixo थ, पञ्चम *quintus* a पञ्चन् suffixo म (v. r. 92. a.), षष्ठ *sextus* a षप् suffixo थ (v. r. 91.), सप्तम *septimus*, अष्टम *octavus*, नवम *nonus*, दशम *decimus*, a सप्तन् etc. suffi. म (v. r. 92. a.). Composita cardinalia in दशन् desinentia, ad formanda ordinalia, न् finale abjiciunt, e. c. एकादश *undecimus* ab एकादशन्; aut secundum FORSTERUM, suffixum इन् addunt abjecto अन् Primitivi (v. r. 65 f.), e. c. एकादशिन्. — विंशति, et quae eo terminantur composita, superlativum suffixum तम addunt, aut tantum syllabam ति primitivi abjiciunt, aut, secundum FORSTERUM, abjecto ति, addunt suffixum इन्, quod tamen in compositis cardinalibus non admitti dicitur; e. c. विंशतितम, aut विंश, aut विंशिन् *vicesimus*, एकाविंशतितम vel एकाविंश *unus et vicesimus*. — त्रिंशत् 30, चत्वारिंशत् 40, पञ्चाशत् 50 eorumque composita aut तम addunt, aut त् finale tantum abjiciunt, aut, abjecto त्, suffixum इन् addunt; e. c. त्रिंशत्तम vel त्रिंश vel त्रिंशिन् *tricesimus*, एकापञ्चाशत्तम vel एकापञ्चाश vel एकापञ्चाशिन् *unus et quinquagesimus*. — षष्टि 60, सप्तति 70, अशीति 80, नवति 90 eorumque composita, aut तम aut अ addunt suffixum, atque ante अ secundum r. 650. इ finale abjiciunt, e. c. सप्ततितम vel सप्तत *septuagesimus*. Nonnulli grammatici suffixum अ in numeralia composita compellunt, ut ut दिप्त posset एकापष्टितम vel एकापष्ट, non vero पष्ट. — Substantiva शत, सन्ध etc. semper तम addunt, ut शततम *centesimus*.

PLURALIS

(cf. tur ACC	INSTR	DAT.	ABL.	GEN.	LOC.
et for in म अष्ट (v. or au (v PO Pri su di vel 50 en त्रि 9 P du Ne ita tir	अमीभिः अमूभिः अमीभिः येभ्यः याभिः येभ्यः केभ्यः काभिः केभ्यः अन्येभ्यः अन्याभिः अन्येभ्यः सर्वेभ्यः सर्वाभिः सर्वेभ्यः	अमीभ्यः अमूभ्यः अमीभ्यः येभ्यः याभ्यः येभ्यः केभ्यः काभ्यः केभ्यः अन्येभ्यः अन्याभ्यः अन्येभ्यः सर्वेभ्यः सर्वाभ्यः सर्वेभ्यः	अमीभ्यः अमूभ्यः अमीभ्यः येभ्यः याभ्यः येभ्यः केभ्यः काभ्यः केभ्यः अन्येभ्यः अन्याभ्यः अन्येभ्यः सर्वेभ्यः सर्वाभ्यः सर्वेभ्यः	अमीपाम् अमूपाम् अमीपाम् येपाम् यासाम् येपाम् केपाम् कासाम् केपाम् अन्येपाम् अन्यासाम् अन्येपाम् सर्वेपाम् सर्वासाम् सर्वेपाम्	अमीषु अमूषु अमीषु येषु यासु येषु केषु कासु केषु अन्येषु अन्यासु अन्येषु सर्वेषु सर्वासु सर्वेषु

260. Omnia ordinalia sicut reliqua adjectiva tria distinguunt genera et consuetam sequuntur declinationem, primum, secundum et tertium exceptis, de quibus vid. r. 280. et 281.

261. A द्वि, त्रि, चतुर veniunt Adverbia द्विन् *bis* (द्वि) त्रिन् *ter* (त्रि), चतुर् *quater*. Alia cardinalia hujusmodi adverbia formant addito suffixo कृत्वन्, e. c. पञ्चकृत्वन् *quinquies* a पञ्चन् (vid. r. 92. a.). Pro एककृत्वन् *semel* solito usurpatur सकृत्, ex quo, praefixo अ negativo, formatur असकृत् *pluries, non semel*. Ordinalia addito Accusativi characterē न् formant (ut videtur e genere neut. quod in Accus. a Masc. non differt) adverbia, quae similibus Latinis respondent, ut प्रथमन् *primum, primo*, द्वितीयन् *secundum, secundo* etc.

262. Suffixo धा formantur ex cardinalibus adverbia vel adjectiva indeclinabilia, quae hoc suffixo exprimunt notionem *partitus, in partes*, e. c. द्विधा *bipartitus, bipartito*, त्रिधा *tripartitus, tripartito* (vid. द्विधा, अष्टधा in Glossario). E षष् suffixo धा formatur षोडश, quod ortum est e षड्ढा (v. annot. 1. ad r. 254.). Eiusdem significationis ac एकधा, द्विधा, त्रिधा sunt ऐक्यम्, द्वैधम्, त्रैधम्. — De derivatis quae suffixis श्च् et तय a cardinalibus descendunt v. r. 652.

PRONOMINA.

263. Pronomina multis in rebus a generalibus casuum formandorum regulis recedunt. Notanda est praecipue haec eorum anomalia, quod tanquam prius compositi membrum non sicut alia nomina verum thema i. e. formam nudam, ab omni casus flexione vacuam ponunt, sed formam quapiam casus flexione instructam. Pronomina primae et secundae personae ponunt Ablativum aut singularem aut pluralem, ita ut alter singularem alter pluralem rationem indicet, aut Ablativus plur. sine numeri respectu thematis vice fungatur (cf. 679.). Reliqua pronomina flexionem, quae Nominativi et Accusativi

sing. Neut est communis, in initio compositorum retinent. At grammatici indici, qui hoc loco nominum themata videre insueverunt, pronominibus eam tanquam thema tribuunt formam, quam ista anormale in initio compositorum exhibent. Vocativus pronominum non usu receptus videtur; FORSTERUS tamen eorum Vocativum Nominativo aequat, excepto singulari masc. et fem. illorum pronominum, quae in Nom. masc. in अत्, in Nom. fem. in आ desinunt, ex quibus terminationibus Vocativum efficit abjecto च् et mutato आ in ए, c. c. स ex सच् *m.*, से ex सा *f.* (v. r. 267.). — Pronomina substantiva primae et secundae personae genera non distinguunt; omnia reliqua adjectiva pronomina tria habent genera. Sequens Tabula integram praebet omnium Pronominum declinationem.

PRONOMEN PRIMAE PERSONAE.

264. अहम्. Haec forma quae tanquam thema proponitur, est Ablativus plur. (v. r. 265.); Nominativus sing. est अहम्, qui a themate obliquorum casuum prorsus alienus est. अहम् in अह् + अन् dissolvendum esse censeo, ita ut अन् sit terminatio, sicut in त्वन् *tu*, अयन् *hic*, इयन् *haec*, वयन् *nos*, वयन् *vos*. Obliqui casus partim a म partim a मे themate descendunt (cf. r. 156.).*) Posterius sine ulla casus flexione Dativi et Genitivi vice fungi potest. A themate म venit Acc. माम्, producto अ, vel मा, abjecto caractere म्, Dativus मयम्**), Ablat. मत्, et Gen. मम, ut videtur reduplicata syllaba radicali. — Pluralis Nominativus non magis quam singularis cum themate obliquorum casuum convenit; वयम् constat e द्वे themate et अन् terminatione. Obliqui casus solam vocalem अ tanquam thema

*) मम e मे + म्, मयि e मे + इ, cf. Latinorum Genitivum *mei*.

**) quod primitiva linguae aetate मयम् sonuisse censeo (v. r. 101).

agnoscunt, cui additur syllaba स्म, cuius अ pluribus in casibus pro-
ducitur (cf r 265 et 266) Ablativus characterem न् assumit, qui
praeter hoc et secundae personae pronomem, in Singulari tantum in-
venitur, atque Genitivus pro ग्राम् habet वाम् terminationem, primae
et secundae personae communem, cf अस्माकम् cum यत्नाकम्. Ac-
cusativus, Dativus et Genitivus in Plurali नस् atque in Duali नौ vi-
carias formas admittunt, quarum altera Latinorum nos, altera Grae-
corum *you* respondet, ambae autem, quod ad externam speciem atti-
net, Dativo et Genitivo non conveniunt, quia Nominativi Acc Voc
flexionem ferunt. In Duali thema आज् recognoscimus, ex quo आ-
वाभ्याम् et आवयोस् secundum r 140 et 141 formantur Nominativus
et Accus. आजाम् orti videntur ex आज + ग्राम्, nam ग्राम् pluribus in
casibus adumata est pronominum terminatio. Integram hujus prono-
minis declinationem vid. in Tab. ad r 263.

PRONOMEN SECUNDAE PERSONAE

265 यत्नम्. Haec forma, quae tanquam thema proponitur,
est Ablativus pluralis. Numeri singularis casus formantur partim ex
त्, partim, in analogia cum न् et मे, ex त्व् vel त्वे (v r 264). A
त् descendit Nom. त्वम् (ex त् + ग्राम्), Dat. तभ्यम् et Gen. तत्र, ex
तो quod est Guna syllabae त्, et terminatione अ, quae in hoc solo
pronome Genitivum indicat. Dativus et Gen. vicariam formam ते
admittunt, quae e supra dicto त्वे abjecto व् orta videtur (cf मे pri-
mae personae). — Pluralis formatur e syllaba व्, cui, in analogia
cum अ primae personae, in obliquis casibus additur स्म*), ita tamen

*) Cum अस्मि primae et युज् pro युज् secundae personae conveniunt aeol. cae formae
ἀμεις et ὑμεις quas ass. in lat. one ex ἀμεις et ὑσμ. s. ortas esse censeo, sicut εμμι ex
εμμι.

ut सू ex euphoniae lege 101°. in प् transformetur, sicut post अम् in r. 271. In Nominativo syllaba य् producitur in यू atque inter sic productam radicalem syllabam et terminationem अम् inseritur यू euphonicum (cf. अमूया, अमूयोस् in r. 271. et भूयिष्ठ e भू + इष्ठ in r. 251.). In casibus ubi prima persona नस् et नौ substituere potest, secunda persona vicarias formas वस् (cf. vos) et वाम् admittit. — Dualis descendit a themate युव् atque terminationibus cum prima persona convenit. Vid. Tab. ad r. 263.

PRONOMINA TERTIAE PERSONAE.

265. Omnia tertiae personae pronomina, ad quae relativum et interrogativum quoque sunt referenda, sequentibus specialibus legibus a generalibus declinationis regulis recedunt. 1. Praeter अन्य *alius* et सर्व *quovis*, omnia tertiae personae pronomina Nominativi et Accusativi generis neut. communem characterem in initio compositorum retinent, quam ob rem istorum casuum forma a grammaticis indicis pro themate statuitur. Ea autem pronomina, quorum verum thema in अ desinit, dictos casus characterem त् pro म् designant;*) e. c. तत् a त, (v. r. 267.). 2. In Dat. Ablat. et Locativo sing. inter thema et casuum flexiones inserunt स्म syllabam, quam prima et secunda persona in omnibus pluralis numeri obliquis casibus adiungunt; e. c. तस्मै *ei* ex त + स्म + ए (v. r. 38.). 3. Locativus sing. pro इ habet इन् characterem, atque अ syllabae स्म ante hanc terminationem abjicitur et ante त् Ablativi producitur (v. r. 128.); e. c. तस्मिन् *in eo*, तस्मात् *ab eo*. 4. In Feminino, quod ex stirpibus in अ desinentibus producta hac vocali formatur (cf. r. 240.), plures singularis numeri casus non a feminino themate sed a Genitivo masc. et

*) Excipitur solum सर्व v. r. 275.

neut. descendere video, constant enim terminationes ह्यि, न्याम् et न्याम् e स्य et femininis terminationibus Dativi, Ablativi-Genitivi et Locativi. हे, आस् et आम्, e. c. तस्ये, तस्याम्, तस्याम्, a Genitivo masc. et neut तस्य. 5. Pronomina, quorum thema in अ desinit (i. e. longe plurima) Nominativum masc plur. non generali flexione अस् (v. r. 142) formant, sed, in analogia cum prima et secunda declinatione graeca et latina, terminatione इ (nisi ई), quae cum antecedente अ thematis in ए coalescit, e. c. ते u ex त + इ vel ई (cf. εἶ, αἶ vel doricum τεί, ται). 6. Genitivus plur. loco आम् assumit terminationem साम्, ante quam अ thematis transit in ए, e. c. तेषाम् (v. r. 101°.) eorum, तसाम् earum (cf. latinam flexionem rum).

267. तत् is, hic, ille. Proprium thema est त, cuius त् in Nom sing masc et fem. (non in Neut.) transit in स्, unde तम् (v. r. 77.), सा, तत्. Ceterum sequitur r. 266. (v. Tab. ad r. 263).

ANNOT In radicali littera स्, quae in Nominativo utriusque generis pro radicali त् ponitur, video originem Nominativi characteris स्, qui item in Masc et Fem solum admittitur, nunquam ad Neutrum extenditur Neutrus autem flexionem त्, in Nom et Accus Pronominum, ex obliquorum casuum themate त् explicamus Characterem म्, quem Neutra in अ desinentia, pronomibus exceptis, in Nominativo et Accusativo habent, Masculina et Feminina autem in solo Accusativo, et alio pronomine explicandum esse puto, quod radicali म् litterae obliquorum casuum in Nominat. masc et fem litteram स् supponit, Nominativum neut vero ex alieno themate format (v. r. 271) Fusius de casuum origine egi in dissertatione academica (*Abhandlungen der Historisch-philologischen Klasse der A. Akad. der Wissenschaften* a 1826) ex qua hic solum referre liceat, quod flexiones quae a अ incipiunt, a praepositione अग्नि abjecto अ apte deduci possunt, Instrumentalis ungue autem character अग्नि idem ac अग्नि praepositio esse videtur

268 त्यत् a praecedente pronomine solum inserto ए differt, eandem quoque sequitur analogiam, et ejusdem est significationis, usu tamen rarissimum. Vid Tab ad r. 263

276. स्वयम् *ipse* indeclinabile est et ad omnes tres personas referri potest. Quod ad formam attinet, स्वयम् primitive Nominativus fuisse videtur ex themate स्वे (cf. मे et त्वे in r. 264. et 265.) addito अम्, cf. अहम्, त्वम्, अयम्.

277. Sicut अन्य (r. 274.) flectuntur: अन्यतर et एकातर *unus ex duobus*, अतर *alter*, इतर *alius*, एकतम *unus ex pluribus quam duo*, कतर *uter*, कातम *quis ex pluribus quam duo*, ततर *is*, हु, हु, हु *ex duobus*, ततम *is*, हु, हु, हु *ex pluribus quam duo*, यतर *qui ex duobus*, यतम *qui ex pluribus quam duo*.*)

278. उभय *n. sing.* (v. Glossarium) *ambo*, त्व *alius* (vox obsoleta), नैम *dimidius*, विश्व, सम *quavis*, *omnis*, सिम *totus*, flectuntur sicut सर्व (r. 275.).

279. अधर *inferior*, अन्तर *alius*, अपर *alius***), अवर *posterior*, उत्तर *superior*, septentrionalis, एक *unus*, दक्षिण *dexter*, meridionalis, पर *alius*, पूर्व *prior*, occidentalis, स्व *suus* (v. r. 288.) flectuntur sicut सर्व, ita tamen ut Ablativum et Loc. sing. masc. et neut. et Nominativum plur. masc. etiam sicut शिव formare possint; e. c. अधरस्मात् vel अधरात्, अधरस्मिन् vel अधरे; अधरे vel अधरात्.

280. अल्प *paucus*, अर्ध *dimidius*, वातिपय *quam paucus*, चरम *ultimus*, प्रथम *primus*, Nominativum plur. ad arbitrium aut pronominali terminatione इ formare possunt (v. r. 266. 5.) aut solita terminatione अस्; ceterum sicut शिव *m. n.* शिवा *f.* Tab. ad r. 154. flectuntur; e. c. अल्पे vel अल्पात्.

*) WILSONUS Nominativum neut. format character ह्, उ, इ.

**) Derivatum esse videtur a praepositione अ (v. r. 111.), sicut अवर ab अ. पर *alius* autem ex पर suppresso अ initiali ortum esse censeo, sicut पि dicitur pro अपि (v. r. 111.)

281. द्वितीय *secundus* et तृतीय *tertius* Singularem trium numerorum ad arbitrium aut sicut शिव, शिवा aut sicut सर्व, सर्वा (r. 275.) flectunt.

282. Quae in r. 277. sequentibusque regulis memoratae sunt voces, ubi in fine compositorum vel alia cum significatione occurrunt, generalem sequuntur declinationem; saepissime tamen vocis द्विद्य, ubi Geniorum classem designat, invenitur Nom. plur. द्विद्ये.

ANNOT. De भवत् quod loco pronominis secundae personae usurpatur v. r. 221. Substantivum आत्मन् *anima* in obliquis Singularis casibus saepissime trium personarum pronominum locum tenet, maximam partem cum sensu reflexivo, nonnunquam etiam cum sensu recto (vid. Glossarium).

PRONOMINA DERIVATA.

283. Adjectis Comparativi et Superlativi suffixis त्त् et त्तम derivatae a primitivis descendunt formae, quarum usum et declinationem in r. 277. exposui. Ab illa regula अन्यत्तम unus e pluribus quam duo eo recedit, quod sicut शिव *m. n.* शिवा *f.* declinatur (vid. Tab. ad r. 154.). इत्त्, quod ad significationem attinet, hanc habet anomaliam, quod non alter significat, quod ex suffixo expectari posset, sed alius. — Suffixo वत् formantur तावत् *tot, tantum*, यावत् *quot, quantum*, एतावत् *hic, ille*, ex stirpibus त, य, एत्, producta vocali अ. De declinatione et Feminini formatione v. r. 224.

ANNOT. Grammatici indici stirpem pronominalem इ, e paucis qui ab ea descendunt casibus (v. r. 270.) non cognoverunt, quam ob rem non miramur quod apud WILSONUM इत्त् *alius* non a themate इ sed a radice इ *optare* deducitur. Latina lingua eandem stirpem pronominalem cum eodem Comparativi suffixo conjungit, in adverbio iterum, quod non eum VOSSIO a substantivo iter deduci voluerim.

284. Interrogativum किम् suffixis चित् et चन demonstrativam accipit significationem *aliquis, quispiam*. Suffixa चित् et चन sicut Latina *dam, piam* declinatione non afficiuntur, e. c. कचित्,

कश्चित्, केनचित्. Inusitatum Neutrum कत् (v. r. 273.)-cum चित् format adverbium interrogativum कश्चित् *an, num.*

285. Suffixo participii praes. क्त (v. r. 217.) formantur Adjectiva कियत् *quantum, quot?*, इयत् *tantum, tot* ex stirpibus कि (vid. r. 273.) et इ (v. r. 270.) secundum r. 151. Flectuntur sicut भवत् (v. r. 221.) atque in Fem. formant कियती, इयती.

286. Suffixo ति formantur adjectiva ordinalia, ejusdem modi ac Latinum *quotus*, ex themate interrogativo कि, relativo य, et demonstrativo त, inde कति, यति, तति. Haec adjectiva ordinalia genera et numeros non distinguunt, sed in Nom. Acc. Voc. semper singularem Neutorum, in reliquis casibus pluralē ferunt formam; e. c. Nom. Acc. Voc. कति, Instr. कतिभिस्, Dat. Abl. कतिभ्यस्, Gen. कीनाम्, Loc. कतिषु.

287. Compositione cum adjectivis दम्, दश् et दक्ष *similis* (a rad. दृष् *videre*), quae seorsim non inveniuntur, formantur, producta vocali, कीदम्, कीदश्, कीदक्ष *qualis? cui similis?* a कि; यादम् etc. *qualis, cui similis* (relative) a य, तादम् etc. *talis* a त, इदम् etc. *talis* ab इ, मादम् etc. *nihil similis* a म (v. r. 261.), यस्मादम् nobis similis ab अन्म (v. r. 264.), similiaque derivata ex aliis efficiuntur stirpibus pronominalibus. In Feminino दश् et दक्ष addunt characterem ई, दृष् vero est generis omnis.

POSSESSIVA.

288. स्व in quo Latinum *suus* recognoscimus, proprie ad tertiam personam pertinere videtur, refertur tamen etiam ad primam et secundam personam, ita ut non solum *suus* sed etiam *meus, tuus, noster, vester* significare possit. Declinatur secundum r. 279.

289. Suffixo इय formantur possessiva ex casibus in त् desinentibus, qui secundum r. 263. in initio compositorum thematis funguntur

vice, deinde ex सर्व *omnis* Surdr littera त् ante ईय contra r. 83 a in ह् transit, e c मदीय *meus*, अस्मदीय *noster*, त्वदीय *tuus*, तदीय *qui ejus*, *hujus*, *illius est*, सर्वीय (v. r. 650) *qui cujusvis est*. Haec possessiva declinantur sicut, शिव m n in Tab ad r. 154, atque Femininum aut producta vocali अ aut addito ई formant, e c. मदीया (sicut शिवा) vel मदीयो — I. Genitivus मम *mei*, त्व *tui* formantur मामक *meus*, तावक *tuus*, suffixo क et producta media vocali अ. Eorum Feminina sunt मामकी, तावकी Declinantur sicut शिव m n. et नदी f (v. Tab ad r. 154)

E VERBIS.

290. Verba primitiva descendunt a radicibus,¹ quae in tempore praesente, nisi quaequam intermedia additur syllaba (v. r. 297.) solis cum personarum terminationibus componuntur, ita tamen ut euphoniae observentur leges; e. c. अदि *edo*, अति *edit* a radice अद्.

291. Duae sunt activae voces, una cum debilioribus, altera cum fortioribus personarum terminationibus. Ex linguae usu pendet, utrum quaequam radix in una alterave, an in ambabus usurpetur vocibus. Ubi ambae voces admittuntur, quod non permultis in radicibus locum habet, prior, cum debilioribus terminationibus, transitivam, altera, quae Graecorum Medio respondet, reflexivam habet significationem, vel actionem ad agentis utilitatem converti indicat. Saepe tamen nulla perspicua significationis ambarum vocum differentia observatur. Prior et primitiva vox a Grammaticis indicis appellatur परस्मैपदम् (ex Dativo परस्मै *alii* et पदम् *locus*) altera आत्मनेपदम् (ex आत्मने *sibi* et पदम्).

292. In radicibus quae in *Atmanépado* tantum sunt usitatae, haec vox a *Parasmaipado* sensu non differt. Verba neutra partim *Parasmaipadi*, partim *Atmanépadi* utuntur voce.

293. Passivum *Atmanépadi* sumit terminationes, a quo in specialibus temporibus (v. r. 297.) syllaba य, proxime cum radice conjuncta, distinguitur; e. c. द्देष्टि, द्विष्टे *odit*, in Passivo द्विष्यते.

NUMERI ET PERSONAE.

Numeri sunt, sicut in nominibus, tres: Singularis, Dualis quorum quivis tres habet personas. Genus in verbis vitur.

TEMPORA ET MODI.

295. Quinque sunt modi: Indicativus, Potentialis, Imperativus, Precativus et Conditionalis. Infinitivus et Participia ad nomen pertinent, eorumque formatio in libro de nominum formandorum suffixis exponetur.

296. Indicativus sex habet tempora: unum Praesens, tria Praeterita et duo Futura. Ordo quo tempora et modi disponuntur est: 1. Praesens, 2. Potentialis, 3. Imperativus, 4. Praeteritum augmentatum uniforme, 5. Praeteritum augmentatum multiforme, 6. Praeteritum reduplicatum, 7. Futurum primum vel participiale, 8. Precativus, 9. Futurum secundum vel auxiliare, 10. Conditionalis.* De temporum et modorum usu fusius agetur in Syntaxi.

VERBORUM ET TEMPORUM DIVISIO.

297. Respectu quattuor priorum temporum, quae specialia appellamus, verba vel radices in decem rediguntur classes; in posterioribus sex temporibus, classium et conjugationum differentia desinit, quam ob rem haec tempora generalia apte nominanda esse puto. Decem classium autem characteres sunt: Prima radici addit intermediam vocalem अ atque Gunam requirit, e. c. खनति fodit a खन्, मोदते gaudet a मृद्. Secunda terminationes proxime cum radice conjungit e. c. हन्ति occidit a हन्. Tertia terminationes proxime

* In posterioribus sex temporibus non omnes Grammatici eandem tenent ordinem.

cum radice conjungit sicut secunda, a qua syllaba reduplicativa distinguitur, e c ददाति *dat* a दा Quarta radici syllabam य addit e c नश्यति *perit* a न्श्. Quinta syllabam न् addit, quae in auctis formis (v r 308) Gunae incremento in नो transit, e c आप्नोमि *adipiscor*, आप्नुमस् *adipiscimur* ab आप्. Sexta addit vocalem अ, sicut prima, a qua eo distinguitur, quod *Gunam* non admittit, e c तदति *vexat* a तद्. Septima inter radicem nasalem inserit litteram, quae ad organum finalis radice consonantis accommodatur, atque in formis auctis (v r 308) ad syllabam न extenditur, e c यन्ति *jungit*, यञ्चन्ति *jungunt* a यञ्, भिन्ति *findit*, भिन्दन्ति *findunt* a भिद्. Octava addit vocalem उ, quae in formis auctis *Gunam* sumit e c तनोमि *extendo*, तनुमस् *extendimus*. Nona syllabam नो addit, quae in formis auctis in ना transit, e c क्रोषामि (v r 94⁴) *vendo*, क्रोषीमस् *vendimus*. Decima classis addit अय et *Gunam* requirit e c चोरयति *furatur* a चर्. Haec classis a reliquis eo recedit, quod incrementum suum, abjecto tantum अ finali, in generalibus quoque temporibus retinet, Praeterito augm *multiformi*, et Precativo *Parasmaipadi* exceptis. Pertinet igitur decima classis, quod ad formam attinet, potius ad verba derivativa, praesertim cum accurate cum Causalibus conveniat.

ANNOT. Grammatici indici vocale न् characterem decimae classis et Causalium esse statuunt, ita ut अय eo explicandum sit, quod उ Gunae incremento in ए transeat quod ante additum अ in अय dissolvatur. Nullo tamen argumento haec confirmatur sententia quae radices decimae classis vel causales formas ubi quae aut cum अय vel अय videmus conjunctas aut omni incremento vacuas, nusquam characterem न् vel ए instructas.

298. Personarum characteres sunt

Parasmaipadam

- 1 Pers. म् *sing., pl.*; न् *sing. Imperativ.*, व् *du.*
 2. Pers. त् *sing.*; ध् *vel ह् sing. Imperativ.*, थ् *sing. Priet redupl.*,
 दु., *pl.*, त् *du., pl.*
 3. Pers. त् *sing., du., pl.*

Atmanēpadum

- व् *du., न् pl.*
 न् *sing.*; थ् *sing., du.*; स्व् *sing. Imperativ.*,
 ध्व् *pl.*
 त् *sing., du., pl.*

ANVOT म् characterem primae personae deducendum esse puto a themate obliquo rum casuum म् vel मे (v r. 261), atque त् tertiae personae a themate त् (v r. 266) व् character primae pers. dualis cum व् litterae Dualis आत्मान् nos amō vel Pluralis वयम् (ex वे + अम्) convenit. Minus perspicua est signorum secundae personae origo

× 299 Personarum characteres a fine vel ab initio vel a duobus literis cum adjectis conjunguntur syllabis, praecipue ad numeros distinguendos Sequens Tabula conspectum praebet terminationum personarum omnium Temporum et Modorum

PARASMAIPADUM

ATMANĒPADUM

PRÆSENS

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1 मि	वस्	मम्	ए	वरे	मरे
2. नि	थस्	थ	से	आथे	ध्वे
3 ति	तम्	अन्ति	ते	आति	अन्ते

FUTURUM

1. अम्	थ	म	अ	वहि	महि
2. स्	तम्	त	थान्	आथान्	ध्वान्
3 त्	ताम्	उन्	त	आतान्	ान्

IMPERATIVUS.

Singularis	Dualis	Pluralis	Singularis	Dualis	Pluralis
1. आनि	आव	आम	ऐ	आवहे	आमहे
2. हि	तम्	त	स्व	आथाम्	ध्वम्
3. तु	ताम्	अन्तु	ताम्	आताम्	अन्ताम्

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

1. अम्	व	म	इ	वदि	मदि
2. स	तम्	त	थास्	आथाम्	ध्वम्
3. त्	ताम्	अन्	त	आताम्	अन्त

PRAETERITUM REDUPLICATUM.

1. अ	व	म	ए	वहे	महे
2. थ	अथस्	थ	से	आथे	ध्वे
3. अ	अतस्	उस्	ए	आते	इरे

ANOT. In prima pers. pl. Praesentis loco terminationis मस् ejusque permutationibus euphonicis apud auctores non raro invenitur म्. Praeteritum multiforme et Conditionalis eisdem ac Praet. augm. uniforme habent terminationes, ita tamen ut prius in tertia pl. saepe उस् habeat pro अन्. Ambo Futura Praesentis sumunt terminationes, tertia persona primi Futuri excepta (v. r. 460.).

300°. Respectu verborum conjugationis maximi momenti est terminationum personalium divisio in graves et leves. Ad graves referimus terminationes Dualis et Pluralis *Parasmaipadi*, triumque Numerorum *Atmanepadi*. Leves sunt, terminationes sing. *Parasmaipadi* (prima persona Imperativi excepta), quippe quae aut in brevem vocalem, aut in pronominalem consonantem ipsam desinant. Terminationum pondus autem non solum in quantitate syllabarum, sed plerumque in majori vel minori numero litterarum consistit, c. c. in Praesente वस् et मस् terminationes sunt graviore ac ejusdem per-

sonae singularis terminatio सि; in Praeterito augm. sunt च्च et ण्ण terminationes graviore ac अन्; तन् et त् graviore sunt ac स्. Ubi terminationes personales proxime cum radice vel *Gunae* capace intermedia syllaba conveniunt, certum aequilibrii observamus systema, in cognata Graeca lingua etiam praevalens, eo quod ante leves terminationes radicalis vel adjecta intermedia syllaba *Gunae* incremento vel alio modo augetur, ante graves vero terminationes radix vel adjecta syllaba ad primitivam brevitatem repellitur; e. c. वेदि sci, विद्मस् nos duo scimus, विद्मस् scimus (cf. διδωμι, διδόμεν, διδόμεαι, εἶμι, ἴμεν): Ubi radix, *Gunae* incapace syllaba, vel quapiam consonante, a terminationibus personalibus separatur, secundum speciales temporum formandorum leges aut ubique *gunata* aut pura radice ponitur forma; e. c. वेत्स्यति sciet, dual. वेत्स्यतस्, plur. वेत्स्यन्ति, non वित्स्यतस्, वित्स्यन्ति.

300^b). Inter eas, quas graves nominamus, terminationes nonnullae sunt, quae destructione, quam temporum cursu subierunt, minoris sunt ponderis quam respondens levis terminatio. Ita prima Persona sing. *Atmanépadī* in omnibus Temporibus characterem ण्ण perdidit, atque अ et इ terminationes Potentialis et Praet. augment. primi leviores sunt ac respondens *Parasmaipadī* terminatio अन्; eandem tamen vim ac reliquae graves *Atmanépadī* terminationes in antecedentem syllabam hae corruptae terminationes exercent, aut quia, sublata causa, effectus tamen remansit, quem primitiva gravior earum forma produxit, aut quia personae, quarum terminationes corruptae sunt, analogiam reliquarum personarum ejusdem Numeri vel ὄβcis sequuntur. — In Praesente terminatio च्च secundae pers. pl. non gravior est quam respondens सि in Singulari, nisi forsitan majus pondus in aspirata quaerendum est littera च्च.

X; 301. *-Atmanépadum*. a *Parasmaipado* praecipue auctis distinguitur terminationibus.

a) Vocalis इ finalis *Gunae* incrementum sumit, quo से, ते, अन्ते veniunt a ति, ति, अन्ति, sicut Graecorum *σται, ται, υται*, a σ(i)*), *ται, υται*; ex prima persona in 'मि oriri debuit मे, quod cum Graeco *μαι* conveniret, in Sanscrito autem non conservatum est, sed perditum, sicut in reliquis temporibus, pronominali littera, solum 'ए remansit.

b). Ex वस् et गस् oriuntur वदे, गदे, atque ex debilioribus व et म fiunt debiliores ac in Praesente formae वदि, गदि**); in Imperativo, quia in prima Persona fortissimas amat terminationes (v. l. 313.); ex आव, आम oriuntur आवदे, आमदे, ita ut in prima pers. Dualis et Pluralis *Atmanépadé* tres vocalis finalis habeamus gradus: 'इ, ए et ऐ.

c). In secunda et tertia persona Dualis characteribus घृ et तृ anteponitur आ, et terminatio quoque plerumque augetur, cf. आघे, आते cum घत्, तत्; आयाम्, आताम् cum तम्, ताम्.

X d) Tertiae personae characteri तृ, in fine posito, additur 'अ, unde तृ ex तृ, अन्त' ex अन्त, sicut priori linguae aetate haec persona in *Parasmaipado* sonare debuit, antequam euphoniae lex 57. praevaluit, qua ultima duarum consonantium finalium abjicitur (cf. r. 218.). Ita apud Graecos ex τ et υτ, quo primitive tertia persona sing. et plur. Temporum historicorum finire debuit,***) oritur το: et

*) Respice doricum *εσσι*.

**) In Graeco *μει* difficile sanscritum गदि recognoscitur. Si tamen conferimus Graecorum Neutra pl. in α cum Sanscritis in इ, atque Imperativi terminationem *σι* cum Sanscrita *दि* pro *दि* (v. l. 101.), ad conjecturam inducitur, terminationes *दि*, गदि primitivè soavisse *दि*, गदि vel वृ, गृ, nisi potius statuendum est, Graecos pronunciaré *μει*, quia mediam aspirationem puram i. e. *h* perdiderunt.

***) In conservato linguae statu τ in fine vocabuli nusquam retinetur.

vro Secunda persona sing, si eundem sequeretur analogiam, ex च् formaret च्, sicut Graeci ex *εἰδὺς* formant *εἰδῖσσι*, terminatio घच् autem alia nititur ratione, duas enim secundae personae terminatio nes conjungere videtur, घ (v Praet redupl), producta vocali, et च्. Ita secundum r 266 in Genitivis तस्याच्, अस्याच् etc duae Genitivi flexiones sunt conjunctae, atque in graeca terminatione *μν* character primae personae bis videtur contentus *)

1 c) *Atmanpadi* Praeteritum reduplicatum, tertia persona plur excepta, eisdem ac Praesens habet flexiones, atque ex terminationibus ए (pro मे), से, ते, वरे etc perditis vel temporum cursu transformatas *Parasmpadi* formis मि, सि, ति, वच् etc colligere possumus

302 Sicut in graeca ita quoque in sanscrita lingua duae Tem porum classes statui possunt, terminationibus personalibus distinctae**), una cum plenioribus, altera cum obtusioribus terminationibus Ad priorem, aequae ac in graeca lingua, pertinent Praesens, Futurum et Praeteritum reduplicatum (v r 301 c) Opposit haec classis termi nationibus अन्, न्, त् व, म्, अन् (ex अन्त्) pleniores formas मि, सि, ति, वच्, मच्, अन्ति In Duali secunda et tertia persona, aspi ratione quidem distinctae, eandem habent terminationem, cf घच्, तच् cum graeco *τεν τον*, ut videtur ex *τες, τος*, sicut *μεν e μες* In secundae classis temporibus hae duae personae non pronominali caractere sed vocalis quantitate tantum distinguuntur, cf तम्, ताम् cum graeco *τον, την* vel *τον, των* in Imperativo Ad hanc secundam classem pertinent 1 ambo Praeterita augmentata, graeco Imperfecto, Aoristo et Plusquamperfecto (v r 121) respondentia, 2 Potentialis et Precativus, qui cum graeco Optativo Praesentis et Aoristi conve

1 *) *μν* pro *μνμ* ex euphoniae lege, qua *μ* in fine vocum ubique in *ν* transit.

1 **) Vid BUTTMANN „*Ausführliche Grammatik*“ p 317

niunt; 3. Conditionalis. Imperativus in Singulâri magis ad primam classem se inclinât, in Duali et Plurali tamen secundae classis terminationes habet.

SPECIALIUM TEMPORUM FORMATIO.

303. Decem radicum classes, quae, respectu specialium temporum, r. 297. statuuntur, apte in quattuor redigi possunt conjugationes. Ad primam referimus classes, quae अ vocalem addunt vel syllabas hae vocali terminatas, scilicet 1. 4. 6. et 10. Ad secundam referimus eas, quae, sine intermedia syllaba, terminationes proxime cum radice conjungunt, generalium euphoniae legum ratione habita, videlicet 2. 3. et 7. Tertia conjugatio comprehendit classes, quae न् vel त् addunt, i. e. 5. et 8. Quarta ex sola nona classi consistit, quae नी , atque in auctis formis ना addit.

304. अ primae conjugationis ante primae personae characterem न् et त् producitur, atque cum आ secundae et tertiae personae dualis *Atmanêpadi* anomalum in modum in ए transit (cf. r. 157.); ante reliquas a vocali incipientes terminationes, इ primae personae *Atm.* excepto, abjicitur (v. r. 47.); e. c. तद् (cl. 6.) format in prima persona utriusque Vocis Praesentis: तुदामि , तुदावस् , तुदामस् , तुदे (non तुदि , ex $\text{तुद} + \text{ए}$), in secunda et tertia du. *Atm.* तुदेथे , तुदेते ex $\text{तुद} + \text{आथे}$, आते ; in prima pers. Praet. augm. 1. तुदे non तुदि , ex $\text{तुद} + \text{इ}$.

305. Quarta conjugatio vocalem ई adjectae syllabae नी ante omnes vocales terminationum abjicit, inde in Praesente युनन्ति , युने , युनाथे , युनाते pro युन्यन्ति , युन्ये etc. (v. Tab. ad r. 324.).

306. Secunda, tertia et quarta conjugatio in tertia personâ pl. *Atmanêpadi*, nasalem, qua pluralis numerus indicatur, abjiciunt, inde द्विपते , द्विपताम् , अद्विपत pro द्विपन्ते , द्विपन्ताम् , अद्विपन्त ; चिन्वते

प्रो चिन्वन्ते etc (v Trib ad r 324) Saepe tamen scriptores contra hanc regulam nasalem retinent

307 Radices tertiae classis et vire, quae reduplicativam habent syllabam (v r 108), etiam in *Parasmaipado* nasalem tertiae personae pl ejiunt, e c द्राग्रन्ति १ *giant* a द्राग्ल cl 2, विभ्रन्ति *ferunt* १ व्ल cl 3, non द्राग्रन्ति, विभ्रन्ति

308 a) Secunda, tertia et quarta conjugatio, quod ad radicem vel intermediam syllabam attinet, oppositionem ostendunt inter auctas et puras formas, quae inversa ratione terminationum nuntur, ita ut ante leves terminationes (v r 300ⁿ) formae auctae, ante graves formae purae vel primitivae locum habeant. Secunda et tertia classis Gunaee incremento augent radicalem syllabam, quinta et octava intermedias syllabas न् et ट्. Septima classis radicem auget, eo quod inserta nasalis littera in syllabam न् extenditur. Noni classis intermediam syllabam न्त्वि in न्त्वा immutat, ex quo colligimus, आा vocalem majoris esse ponderis ac इ (cf r 370) — In Optativo terminationum pondus in radicem vel intermediam syllabam interposita syllaba या infringitur, atque ubique pura ponitur forma. Imperativus propriam, ex terminationum pondere non pendentem sequitur legem (v r 313 et 314) qui prima persona in tribus utraeque Vocis numeris auctam formam, atque secunda pers sing *Parasmaipadi* puram loco auctae sumit formam

b) Auctae formae sunt igitur 1 Singularis Praesentis et Praeteriti augm primi, 2 prima persona Imperativi trium numerorum utraeque activae Vocis 3 tertia persona sing Imperativi *Parasmaipadi*. Purae sunt omnes reliquae specierum temporum formae

PRAESENS

309 Praesens sine ullo Temporis indicandi caractere generalis tantum euphoniae et specialium temporum sequitur leges, e c a

बुध् cl. 1. वनित वोधामि, वोधसि, वोधति, वोधवस् etc. (v. r. 297. et 304.). Integram Praesentis conjugationem decem classium vid. in Tab. ad r. 324.

POTENTIALIS.

310. Hujus Modi, qui cum graeco Optativo convenit, character est $\ddot{\text{r}}$ vocalis, quae in prima conjugatione, quae graecae conjugationi $\text{in } \omega$ respondet, cum antecedente अ in ए coalescit diphthongum, cum qua personarum terminationes proxime junguntur; cf. in Tab. ad r. 324. तुदेस्, तुदेत्, तुदेतम्, तुदेताम्, तुदेम, तुदेत ex तुद + ईस् etc. a rad. तुद vexare cum respondentibus graecis personis, λέγεις*, λέγει(τ), λέγειτον, λεγοίτην, λέγομεν, λέγειτε. — Ante terminationes a vocali incipientes य euphonicum inseritur (cf. r. 265. et 271.), inde तुदेयम् ex तुदे + अम्, तुदेयस् ex तुदे + उस्; in *Atmānēpado* तुदेय, तुदेयायाम्, तुदेयाताम् ex तुदे + अ etc.

311. Posteriores tres conjugationes, quae graecae conjugationi in μ respondent, characteri $\ddot{\text{r}}$ addunt longam vocalem आ sicut Graeci addunt η . Haec autem vocalis ante fortiores *Atmānēpadi* terminationes in utraque lingua abjicitur, ita ut Modi character $\ddot{\text{r}}$, qui ante आ in य transit, ad primitivam suam formam $\ddot{\text{r}}$ redire possit,**)

*) e radice $\lambda\epsilon\gamma$ et auxiliari vocali o (quae una cum e sanscrito य respondet) et modi characterē i et personae signo e . Cf. etiam Latinum conjunctivum *amem, ames, amet, amemus, ametis*, cuius e in analogia cum sanscrito ए ex a et i coalitum explicari (*Conjugation-System* S. 92.) *amem* ex *ama-t-im*. Graecorum prima persona primitive $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\upsilon$ (ex $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\upsilon$) sonare debuit, quod ex derivato $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\upsilon\omega\upsilon$ (non $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\mu\alpha\iota$) atque ex reliquis Activi personis colligere possumus. $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\upsilon$ etiam magis quam $\lambda\epsilon\gamma\omicron\iota\mu\iota$ cum पुदेयम् et *amem* conveniret.

***) Inde colligo, vocalem i longam, non brevem, Potentialis esse characterem, quod ex prima conjugatione atque ex *Paratmānēpado* reliquarum conjugationum non intelligi potest; nam पुदे ex $\text{पुद} + \text{र}$, दिया ex $\text{दिवि} + \text{या}$ quoque explicari possunt. Grammatici

cu, sicut diphthongo ए in r. 310., ante vocales, euphonicum ण additur. I. e. a द्विप् cl. 2. *odisse* venit द्विषाम्, द्विषाम्, द्विषाम् (e द्विपो + आम् etc.), in *Atmanipado* द्विषीय (ex द्विपो + य), द्विषीयाम्, द्विषीय (cf. *didzir*, *didzirs*, *didzir*(z), *didzir-e*).

312. Ante tertie pers. pl. *Par.* terminationem ङ्गु voculis आ abjicitur (v. r. 47.), inde द्विषाम् e द्विषा + ङ्गु. *Integram* Potentialis conjugationem vid. in Tab. ad r. 324.

IMPERATIVUS

313. *Imperativus sine Modi indicandi charactero fere solum* terminationibus personalibus a Praesente Indicativi distinguitur. Prima persona tam in radice quam in terminationibus productissimam ostendit formam*), ut symbolice quasi deliberationem vel moram indicet, qui nobismet ipsis aliquid praescribimus. Ita ut hanc ob rem aequilibrī lex 300°. infringatur, atque in tribus posterioribus conjugationibus aucta forma ante terminationes graves ponatur; e. c. देयाधि (v. r. 91°.), देयाञ्च, देयान्, देयि, देयाञ्चि, देयान्चि

314. *Secundae personae sing. Par. in tribus posterioribus conjugationibus puram habet formam, aut quia षि terminatio primitiva propter aspiratum litteram ad graves refertur terminationes* (cf. नि et ण et respice Graecum *διδ-εις, διδ-εις* in oppositione cum *διδ-ε, δι-δ-ε*) aut propter festinationem, qua alii aliquid imperamus (cf. *Hebraicum* *קח* ktol).

indici et Angli omnino negant generalem Potentialis formandi rationem statuere, quae prima et reliquae conjugationes, vel harum *Atmanipadam* et *Parasamajadam* inter se conveniant. Non magis litterae ण in formis sicut द्विषाम्, द्विषीय etc. rationem reddant.

*) Cf. terminationes आञ्चि, आञ्च, आञ्च cum आञ्च, आ, आ. atque in *Atmanipado* षि, आञ्चि, आञ्चि, cum आ, आञ्चि, आञ्चि

315. Primitiva secundae personae terminatio धि post consonantes solum conservata est, e. c. युद्धि जुगे, a युद् cl. 7. Post vocales aut tota terminatio evanuit aut धि eo corruptum est, quod ध् littera aspirationem tantum retinuit. Prius locum habet post अ vocalem (i. e. in prima conjugatione) e. c. तद् (cf. λέγε), alterum post alias vocales quam अ; ita tamen, ut post उ vocalem terminatio हि ibi tantum retineatur, ubi duae huic vocali consonantes antecedunt; dicitur igitur in tertia conjugatione आद्भिः adipiscere ab आप् cl. 5., sed contra चिन् collige a चि cl. 5., तन् extendere a तन् cl. 8. (cf. graecum δεινν cum primitiva forma δειννσι).

316. Quae in consonantem desinunt nonae classis radices, in secunda persona Imperativi pro नीहि (नी + हि) ponunt आन, cf. अशान ede a rad. अष् cum युनीहि lga a यु (v. Tab. ad r. 324.).

ANNOT. Imperativi formae in आन proprie ad primam pertinent conjugationem, atque verba extitisse indicant, cum आन syllaba intermedia, quae tamen, sicut उ octavae classis, cum antecedente consonante tantum conjungebatur. Ex Imperativo अशान Praeseus अशानामि, अशानसि etc. colligi potest.

PRÆTERITUM AUGMENTATUM PRIMUM VEL UNIFORME.

317. Radici anteponitur augmentum अ, quod idem esse censeo ac अ privativum*) (v. r. 114.) ita ut ad praeteritum tempus indicandum, actio, praesentis temporis respectu, negetur.

*) quod eo non refutatur quod अ privativum ante vocales न् euphonicum addit, atque in Graeco a sonat, augmentum अ autem cum sequente vocali coalescit atque in Graeco in ए transit. Non raro enim in linguis diversae voces ab una eademque voce primitivae linguae descendunt, cf. Gallorum chef et chapitre a caput, charte et carte a carta. Quod ad inserendam nasalem litteram attinet, cf. शुचित् e शुचि m. n. + या cum शुच्वा e शुचि f. + या (v. r. 125.)

318. Cum vocalibus इ, उ et ऋ, earumque longis, Augmentum अ eodem ordine transit in ऐ, औ, आरु pro ए, ओ et अरु (v. 1.36.); e. c. औक्षम् *conspersi* ex अ + उक्षम्.

319. In constructione cum prohibitiva particula मा (cf. म्), vel मा स्म, Praeterita augm. 1. et 2. imperativam assumunt significationem atque plerumque augmentum abjiciunt, nonnunquam tamen retinent.

320. Quae in consonantem vel ऋ vocalem, quae *Gunā* in अरु transit, desinunt radices secundae conjugationis, ex euphoniae lege 57. characteres secundae et tertiae personae sing. *Parasmaipadi* perdunt, e. c. अरु *occidisti*, *occidit* pro अरुम् (r. 15.) अरन्त, a एन् cl. 2.; अरुनक्ष *junxisti*, *junxit* pro अरुनक्षम्, अरुनक्षत् a यन् cl. 7.; अरुभिर् *tulisti*, *tulit* pro अरुभिर्स्, अरुभिर्त् a भ् cl. 3.

321. Quae in त्, थ्, द् vel ध् desinunt radices secundae conjugationis in secunda persona loco characteris स् radicalem litteram finalem abjicere et स् retinere possunt, e. c. अरुवेस् vel अरुवेत् *scivisti*, a विद् cl. 2.; अरुषात् vel अरुषात् *opposuisti*, a रुध् cl. 7. Quod ad tertiam personam attinet, apud has similesque radices pro certo non definiri potest, utrum त् littera, in formis sicut अरुवेत् *scivit*, अरुषात् *opposuit*, euphonica sit transformatio litterarum द् et ध् (v. r. 56. b.), an signum sit personale, ante quod, sicut in secunda persona, radicalis consonans evanuerit.

322. Quae in स् desinunt radices secundae conjugationis, hanc litteram in tertia pers. sing. *Par.* anomalum in modum in त् immutant, quod fortasse eo explicandum est, quod स् radicale ante personale signum त् abjiciatur; e. c. अरुसत् *dormivit* a सस् cl. 2. In secunda persona, स् item in त् transire, vel retineri potest; e. c. अरुसत् vel अरुसत् *dormivisti*.*)

* Utraque forma fortasse ex अरुसत् orta est, eo quod priori linguae aetate ante perso

323. Radices tertiae classis, et eae secundae classis, quae reduplicativam habent syllabam (r. r. 108.), in tertia persona pl. *Parasmaipadi* pro अन् addunt उन् terminationem, ante quam इ vocalis *Gunae* incremento instruitur,*) e. c. अचधास्तुन् a चकाम् cl. 2. *splendere*, अत्तु-त्तुन् a त्तुन् cl. 3. *festinare*, अदिभरुन् a भि *ferre*.

324. In prima persona sing. *Parasmaipadi* praeter auctam formam etiam pura saepissime adhibetur,**) quod eo explicandum est, quod अम् majoris ponderis est terminatio ac स् et त् secundae et tertiae personae.

Sequens tabula conspectum praebet conjugationis specialium temporum secundum classium diversitatem. Primae conjugationis paradigmata sunt ह्य् cl. 1. *intelligere*, अच् cl. 4. *purum esse*, तुद् cl. 6. *rexare*, च्द् cl. 10. *furari*; secundae conjugationis: द्विप् cl. 2. *odisse*, भ् cl. 3. *ferre*, य्द् cl. 7. *jungere*; tertiae conjugationis: चि cl. 5. *colligere*, तन् cl. 8. *extendere*; quartae conjugationis: य् cl. 9. *ligare*.

325. Antequam transeamus ad generalia tempora, in quibus classium discrimina evanescent, diversae specialium temporum conjugationes et classes seorsum tractare juvat, ad anomalias exponendas, quibus plura verba a regulis hucusque praescriptis recedunt. In universum autem anomaliae et in specialibus et in generalibus temporibus, praecipue eo consistunt, quod syllabae य, र et घ, ab-

nile signum इ् casale ad analogiam r. 100. a. in इ् transierit, posteriori autem linguae aetate conjunctarum consonantium इत् aut prior aut posterior ut suppressa.

*) Videtur इत् terminatio levioris esse ponderis ac घत्, tam quia cum reduplicatis conjungitur radicalis, quam quia *Gunam* admittit.

***) Plura hujus generis exempla inveniuntur in Mahi-Bihari libro *Ardechunt red-
ca* quoniam cum episodio de *Dilectio* editi. ut अत्तुत्तुन् (ex अत्तुत्तुन्, subjecto इत् ex lege 101,
4. अत्) V. 21. et X. 21., अत्तुत्तुन् X. 20., अत्तुत्तुन् X. 22. Omnes quos contuli radices bis
lectionibus inter se continent.

ca *ATMANĒPADUM.*pr
cu

रुस	Dualis			Pluralis		
	2.	3.	1.	2.	3.	
foi						
est	वोवहि अवोधेयाम्	अवोधेताम्	अवोधामहि	अवोधध्वम्	अवोधन्त	
et	आवहि अग्रुच्येयाम्	अग्रुच्येताम्	अग्रुच्यामहि	अग्रुच्यध्वम्	अग्रुच्यन्त	
po	वोवहि अतुदेश्याम्	अतुदेश्याम्	अतुदामहि	अतुदध्वम्	अतुदन्त	
di	व्यावहि अचोरयेयाम्	अचोरयेताम्	अचोरयामहि	अचार्यध्वम्	अचोरयन्त	
ves						
भु						
lige	वहि अद्विपायाम्	अद्विपाताम्	अद्विष्महि	अद्विष्मध्वम्	अद्विष्मन्त	
	भवहि अविभ्रायाम्	अविभ्राताम्	अविभ्रमहि	अविभ्रध्वम्	अविभ्रन्त	
clat	वहि अयुज्जायाम्	अयुज्जाताम्	अयुज्जमहि	अयुज्जध्वम्	अयुज्जन्त	
jug.						
qui						
uni	वहि अचिन्वायाम्	अचिन्वाताम्	अचिनुमहि	अचिनुध्वम्	अचिन्वन्त	
tem	वहि अतन्वायाम्	अतन्वाताम्	अतनुमहि	अतनुध्वम्	अतन्वन्त	
nale						
aetat	वोवहि अयुनायाम्	अयुनाताम्	अयुनोमहि	अयुनोध्वम्	अयुन्त	
jugi						
si						
tur						
+ ४						

jecta vocali अ, semivocalem suam in respondentem vocalem brevem dissolvunt, i. e. य in इ, र in इ et क in उ, c. c. radix व्यध् ejecta vocali अ corripitur in विध्, प्रइ in पइ, वम् in उम्. Hujusmodi correptiones autem in us tantum classibus et personis, quae puram formam exhibent (vid. r. 297 et 308.) locum habent, in formis auctis vero non admittuntur, c. c. वश्मि, non उश्मि, du. उश्वस्, pl. उश्मस्.

CONJUGATIO PRIMA

CLASSIS PRIMA.

326. Primae classis radices intermediam vocalem अ addunt (r. r. 304) atque a sexta classis, quae item अ sumit additamentum, *Gunae* incremento distinguuntur. Radices, quae ex lege 34°. *Gunam* non admittunt, veluti पत्, व्यय्, क्रीड्, शोव्, भिज्, fere omnes a Grammaticis inter primam classem referuntur,* eademque permagnum comprehendit numerum, circiter mille, quod prope omnium radicum est dimidium. Vocales, quae in fine radicum hujus classis inveniuntur, sunt इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए et ऐ, sex priores simplices vocales, tam breves quam longae, *Guni* transeunt in ए, ओ et अर्, atque ए, ऐ et ओ diphthongi ante intermediam vocalem अ dissolvuntur in अय्, आय् et अव् (r. r. 55) E c इय् a डि, नय् a नो, दय् a दे, गाय् a गी, अय् a अ, भय् a भू, उय् a उ, तय् a त, quae sicut radices in consonantem desinentes flectuntur, (vid. वीथ् a वृध् in Tab. ad r. 221 **). Radix गइ *Gunae* loco vocalem radicalem product, e c गइति abscondit pro गीइति

327. आ vocalis cum intermedia vocali अ nunquam componitur, atque radices स्था stare, घ्रा odorari, धमा flare, शो meditari, पा

* Excipiuntur solum cae, quae r 336 memorantur

** De radicibus cum penultima nasali, veluti निद्, बुद्, इम् etc r r 110°.

libere, quae ad primam classem referuntur, in specialibus temporibus substituunt cognatas formas तिह, तिघ्र, धम्, मन्, पित्र*). De *गारे* vid. Glossarium.

328. दृष् *videre* specialia tempora format ex पश्य, quod in generalibus temp. non usitatum est. शद् *Atm.* et सद् *perire* substituunt शीव, सीद्, atque गम् *ire* et यम् *refraennre* substituunt गह, यह; दंष् *mordere* nasalem ejicit. E. c. पश्यामि, शीये, सीदामि, गच्छामि, यच्छामि (v. r. 88.), दशामि.

CLASSIS QUARTA.

329. Haec classis, quae circiter 130 comprehendit radices, quarum nulla in brevem vocalem desinit, intermediam syllabam य addit (v. r. 304.), ante quam radix puram retinet formam. Exempla sunt मा *Atm. metiri*, डी *Atm. volare*, सू *Atm. generare*, क्षिप् *conjicere*, कृष् *amplecti*, नत् *saltare*, quae in prima pers. Praes. formant माये, डीये, सूये, क्षिप्यामि, कृश्यामि, नत्यामि (v. Tab. ad 1. 324.).

330. ऋ finale ante य transit in ईर् (v. r. 54.), atque ओ finale abjicitur; e. c. डीयीमि *senesco* a ड, क्षामि *abscindo* a क्षे.

331^a). Quae in ऋन् et इत् desinunt radices, una cum मद् *ebrium esse*, vocalem suam ante य producant, e. c. दीट्यामि *ludo* a दिव्, क्राम्यामि *incedo* a क्रम्, भ्राम्यामि *circumago* a भ्रम्, मायामि *ebrius sum*.

331^b). Penultima nasalis ante य ejicitur, e. c. भ्रश्यामि *cado*,

* Omnes hae formae vocalem च formae primitivae abjecerunt, atque तिह et तिघ्र reduplicativam continent syllabam (v. reduplicationis leges 368 2. et 4. atque euphoniae legem 80.), non tamen regulae 307. subjiciuntur. Etiam पित्र per reduplicationem ex प ortum esse videtur, ita ut पित्र (ex पिपा abjecto च) in पित्र transierit, littera च transformata in ट्, quod quidem in Sanscrito insolitum, in Prerito autem usitatissimum est (cf. विवामि cum Latina bibo). धा et षा, abjecto च, vocalem च inter conjunctas inserunt consonantes

इयामि *tingo*, a भ्रञ्, रञ्, quae solae hujusmodi radices sunt quae
tae classis

332 मिद् *Par amari* contra hujus classis usum *Gunam* su-
mit, e c मेयामि, मेयस्ति, मेयति — इन् *Atm nasci* finalem litteram
ante य abijcit atque producta vocali compensat e c इयै *nascor*
अथ *Par scire* ante य corrumpitur in विध् (v r 325), e c विध्यामि
finis

CLASSIS SEXTA

333 Sexta classis, quae circiter 140 comprehendit radices, अ
vocalem addit sicut prima classis, a qua *Gunae* absentia differt Vo-
calis इ in fine radicum ante intermediam अ vocalem transit in इय्,
atque उ et ऊ mutantur in उव् (v r 51), e c इयामि *eo* a रि, नृयामि
laudo ण न, धवामि *agito* a ध्. Nulla hujus classis radix desi-
nit in इ

334 ऋ in fine radicum ante intermediam vocalem transit in
रि, cujus इ ex lege ७1 transit in इय् e c द्विये *permaneo* — ऋ tran-
sit in इर (v r 54), e c गिरामि *degluto* a ग् radice, quae nonnun-
quam litterae र supponit ल्, ita ut गिल्लामि, गिल्लसि etc pro गिरामि
गिरसि dicatur

335 Plures hujus classis radices, in consonantem desinentes
in specialibus temporibus nisalem inserunt litteram, quae organo
finalis litterae accommodatur vel ex lege 10 *Anusvāra* necessaria ex-
primitur Sunt मच्, लप्, विद्, लिप्, सिच्, क्त, टिद् et पिप्, e c
मद्यामि, मद्ये *relinquo* (v r 304), कन्तामि *findo*

336 प्रङ् *interrogare* et भ्रञ् *coquere* (v r 110^b) ante interne-
diam vocalem corrumpuntur in पृञ् et भृञ् (v r 325), e c पृञ्चामि
(v r 88), भृञ्चामि

337 इय् *desiderat* specialia tempora format ex इइ, e c इइच्चा-
मि (v r 88)

CLASSIS DECIMA.

338. Decima classis, quae permagnum comprehendit radicum numerum, अय addit (v. r. 297.), atque radices in consonantem desinentes *Gunam* assumunt, e. c. चौर्यागि, चौर्यसि, चौर्यति etc. a च्चुर *furari* (v. Tab. ad r. 324.).*)

339. Quae in vocalem desinunt radices, paucae numero, *Vrid-dhim* sumunt pro *Guna* e. c. प्रो, यु, ध formant प्रायय (ex प्रै + अय), यावय (ex यौ + अय), धारय.

340. Quae अ vocalem ante simplicem consonantem habent radices, a consonante incipientes, hanc vocalem maximam partem producant, non solum in specialibus, sed etiam in generalibus temporibus, e. c. ग्रासय, in generalibus temporibus ग्रासय्, a ग्रच् *de-glutire*.

341. Radix कृत् *celebrare* vocalem क्क immutat in ईक्क formatque कीर्तय, कीर्तय्.**)

342. Nonnullae radices cum media vocali क्क, *Gunam* non admittunt, ita मग्ग *quaerere*, स्पद्द *desiderare* formant मग्गय, मग्गय्, स्पद्दय, स्पद्दय्.

CONJUGATIO SECUNDA

CLASSIS SECUNDA.

343. Secunda classis, quae circiter 70 radices comprehendit, sine ullo additamento terminationes proxime cum radice conjungit, quam ob rem jure pro primitiva haberi potest. Formae auctae (v. r. 308.) vocalem radicalem *Gunae* incremento afficiunt, उ finale autem ante terminationes, quae a consonante incipiunt, *Vrid-dhim*

) De radicibus cum penultima nasalī v. r. 110).

**) FORSTRERUS duas statuit radices, कृत् et कीर्त्.

sumit pro *Guna*. Exempla sunt hae radices, quibus secundum sing. et pl. personam apponimus: भा *splendere* भास्ति, भाय; इ *ire* एपि, रय; व्री *id.* वीपि, वीय; स्तु *laudare* स्तोपि, स्तुय; स्र *Atm. generare* गृपे, स्रध्वे; द्राग्ल *vulgare* आगर्पि*), आगय; विद् *scire* वेत्ति, वित्थ**); वच् *dicere* वक्ति, वचय***); वच् *velle* वक्ति, उव****); द्विप् *odisse* द्वेत्ति, द्विष्ट†); सन् *dormire* सस्ति, सम्य; लिङ्ग *lambere* लेत्ति, लीङ्ग††); उग्र *mulgere* धोत्ति, उग्र†††); v. Tab. ad r. 321.

344. Radix दरिद्रा *pauperem esse* (v. r. 108.) in omnibus formis puris (v. r. 308.) आ finale abjicit, ita quidem ut terminationes personarum a consonante incipientes, atque Modi potentialis syllabam या, intermedia vocali इ sibi adjungat. Flectitur igitur: Praes. दरिद्रामि, -मि, -ति, दरिद्रि-वच्, -थच्, -तच्, -मन्, -य, दरिद्रति. Potent. दरिद्रियाम् etc. Imperat. दरिद्रायि, दरिद्रिहि, दरिद्रात्, दरिद्राव, दरिद्रितम्, दरिद्रिताम्, दरिद्राम, दरिद्रित, दरिद्रत् (v. r. 307.). Praet. augm. 1. अदरिद्राम्, अदरिद्रा-च्, -त्, अदरिद्रि-व, -तम्, -ताम्, -म, -त, अदरि-इच् (v. r. 323.).

345. वा *imperare* Par. format in 3. pers. pl. Praet. augm. 1 ad arbitrium अपान् vel अपुच् (v. r. 17.).

346. इ *ut* sola hujus classis est radix, desinens in इ vocalem, quam *Parasmaipadum* contra euphon. r. 51. ante vocales terminationum in य् immutat pro इय्. Flectitur igitur: Praes. एमि, एपि, एति; इवम्, इयम्, इतम्; इमच्, इय, यन्ति. Potent. इयाम् etc. Imperat. अयानि (ex ए + आनि), इहि, इत्; अयाव (ex ए + आव), इतम्, इताम्; अयाम (ex ए + आम), इत, यन्त. Praet. augm. 1. आयाम् (ex ऐ + अम् v. r. 318.), ऐच्, ऐत्; ऐव, ऐतम्, ऐताम्; ऐम, ऐत, आयाम्. In *Atmanepado* haec radix nonnisi cum praepositione अधि conjuncta usur-

) v. r. 101). **) v. r. 81. c. ***) v. r. 86. ****) v. r. 93. et 361. †) v. r. 90

††) v. r. 102. †††) v. r. 103.

patur atque *legere* significat. र vocalis in hac voce ante vocales regulariter in इय् transit, quod cum antecedente अधि format अधीय्, inde Praes. अधीये, अधीये (ex अधि + इये), अधीते; अधीवहे, अधीयाये, अधीयाति; अधीमहे; अधीध्वे, अधीयते. Potent. अधीयीय (v. r. 311.), अधीयीयात्, अधीयीत (v. Gloss.) etc. Imper. अधीये (ex अधि + अयि ex ए + ऐ), अधीध्व, अधीताम् etc. Praet. augm. 1. अधीयायि (ex अधि + आयि ex ऐ + इ v. r. 315.), अधीयात्, अधीयत, अधीवहि, अधीयायान् (ex अधि + ऐ + आयाम्) etc.*

347. Quae in ई, उ et ऊ desinunt radices, has vocales, in formis puris, ex euphon. lege 51. ante vocales flexionum in इय् et उव् immutant, e. c. त्रियन्ति eunt a वी, नृवन्ति laudant a न्, वृवन्ति dicunt a वृ.

348. श्रो *Atm.* jacere, dormire contra regulam *Gunae* incremento instruitur in omnibus specialium temporum personis; c. c. श्रये, (ex श्रो + ए), श्रये, श्रये (cf. क्श्रु), श्रवहे etc. Praeterea hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. Praes. Imp. et Praet. augm. 1. र inseritur inter radicem et regularem terminationem, ad analogiam Potentialis, ubi र्न् regularis est terminatio; dicitur igitur श्रोते *jacet*, श्रोताम् *jacento*, अश्रोत *jucebant*, *jacuerunt*.

349. Radix reduplicata दीधी *Atm.* splendere quia plures continet syllabas, finale ई ante vocales in solum य्, non in इय् immutat, e. c. दिध्यते *splendent*. In Potentiali ई radicale cum ई caractere contra r. 50°. coalescit, e. c. दीधीय, दीधीवहि, दीधीमहि. In Imperat.

*) WILKINSON in hujus aliorumque verborum flexione saepissime ab euphoniae et generalibus conjugationis regulis aberrat, formatque e. c. एति pro एयि; वानि, वात्, वाम pro वयानि, वयात्, वयाम (v. r. 313.), in Praes. *Atm.* 1. p. एये pro अधीये, in Imper. एये pro अधीये, in Praet. augm. 1. एये pro अधीयायि.

prima pers trium numerorum contra r 313 *Gunam* omittit, inde दीध्यै, दीध्यात्रै, दीध्यामरे pro दीध्यै etc

350 Radices नृ, स्तृ *laudare* et ण् sonare in us formis auctis, quarum terminatio a voculi incipit, intermediam vocalem इ inserere possunt, quo facto, propter hoc incrementum vocalis radicalis non *Priddhum* accipit, sed levioiem *Gunam*, e c a नृ venit Praes नीमि, नीपि, नीति vel नवीमि, नवीपि, नवीति Imper नीत्, vel नवीत् Praet अनीत्, अनीत्, vel अनवीत्, अनवीत्

351 Radix polysyllaba ऊण *legere* quae ex lege 52 उ finale ante vocales in उक् immutat, in us formis auctis, quarum terminatio a consonante incipit, aut ex lege 343 vocalem finalem in ejus *Priddhum*, ut, propter fortioiem suam formam, in levioiem *Gunam* immutare potest, e c ऊणीमि vel ऊणामि

352 Radix ब्रू *Pat Atm*, in specialibus temp solum usitata, in us auctis formis, quarum terminatio a consonante incipit, inter mediam vocalem इ inserit, ante quam इ vocalis non *Priddhum* sed *Gunam* sumit (cf r 350) e c ब्रवीमि, ब्रवीपि, ब्रवीति, ब्रूवत्, ब्रूयत् etc In Imperativo praeter puram regulā 314 praescriptam formam ब्रूहि invenitur etiam aucta forma ब्रवीहि (*Ardschuni reditus* III 12), sed contra, neglecta regula 308 6 in 1 pers Praes loco auctae formae ब्रवीमि usurpatur quoque ब्रमि (Ram ed SCHLEG Lib 2 XIX 4) In prima pers Praet augm 1 saepissime puram formam अब्रवम्, nunquam auctam अब्रवम् (ex अब्रो + अब्) inventi, de qua re vid r 324

ANNOT Formas obsoletas ब्रवीहि et ब्रमि nonnisi ex metri necessitate usurpatas esse ceaseo eandem ob causam d c tur etiam कृमि pro करोमि et दमि pro ददामि (Ram ed SCHLEG Lib 2 XII 33 Lib 1 XXIX. 15)

353 जाण् *Pat vigilare*, quae sola hujus classis radix est in ऋ destiuens, qua reduplicatam continet syllabam, regulis 307 et 323

est subjecta. Radices vocali ऋ vel diphthongo terminatae in hac classe non inveniuntur.

354. Radices हृद् *stare*, स्वप् *dormire*, अन्, अच् *respirare* et अच् *edere* intermediam vocalem इ inserunt inter radicem et personarum terminationes a consonante incipientes. In Praeterito augm. 1. terminationes sing. सृ et तृ, quae ex r. 320. supprimendae essent, ad arbitrium aut अ aut इ interposito cum radice conjunguntur. Potentialis a generali regula non recedit. L. c. a हृद् venit Praesens: रोदिमि, रोदिपि, रोदिति; हृदिवच्, हृदियच्, हृदितस्; हृदिमन्, हृदिष, हृदन्ति^{*)}. Potent. हृद्याम् etc. Imperativus: रोदानि, हृदिषि, रोदितु; रोदाव, हृदितान्, हृदिताम्; रोदान, हृदित, हृदन्त. Praet. augm. 1. अरोदम्, अरोदन् vel अरोदीम्, अरोदत् vel अरोदीत्; अहृदिव, अहृदितान्, अहृदिताम्; अहृदिम, अहृदित, अहृदन्. Eandem conjugationis normam sequuntur स्वप्, अन् et अच्. Radix अच् autem praeterea regulis reduplicatarum radicum 307. et 323. subjecta est; format igitur दाक्षति *edunt*, दाक्षन् *edunto*, अदाक्षन् *ederunt*.

ANOT. Radicem अच् explicandam esse puto ex घञ् ejusdem significationis, reduplicativā syllabā दा (r. r. 368. 2.) et ejecta vocali अ, quam ob rem घृ littera cum म् composita in दा transit (r. r. 83. c.), quo fit, ut सृ ad analogiam legis 101°. transeat in घृ. Radix घञ् eandem transformationem subit in puris formis Praet. reduplicativi e. c. दाक्षिन् *edonus* pro दाघनिम्

355. अहृद् *Par. edere* in Praet. augm. 1. personarum signa non abiecit (r. r. 320.), sed interposita vocali अ sibi adjungit; inde अरोदन्, अरोदत्.

356. अिद् *Par. scire* in Praesente usurpare potest terminationes Praeteriti reduplicativi, ita ut conjugetur: Sing. अिद्, अिस्य, अिद; Du. अिद, अिद्वन्, अिदतन्; Plur. अिन्, अिद, अिदन्^{**)}; vel regula-

^{*)} Cf. latinam tertiam conjugationem *leg-ī-ti, leg-ī-ti, leg-ī-tur, leg-ī-tis, leg-ī-tis*.

^{**)} Cf. graecam *αἶσα* et Gothicum, Sing. *isat, valis, vai*. Du. 1. *isat, 2. isat, Plur. isat, isat, isat*.

nier वेभि, वेत्सि etc. Imperativus aut regulariter format द्येदामि, दिदि, वेत् etc., aut circumscribitur, ita ut दिदाम्, qui est Accusativus sing. abstracti substantivi, cum Imperativo radice कृ *facere* construatur (cf. r. 457.), veluti दिदाम् कृत् *sic actionem sciendi*. Potentialis est दिद्याम् etc. Praet. augm. 1. अद्येदम्, अद्येत, vel अद्येत् (s. r. 321.), अद्येत; अदिह etc.

357. एन् Par. *occidere* in us formis puris, quarum terminatio a vocali incipit, अ radice eicit et इ litteram in इ transformat atque in secunda pers. Imperativi, ad evitandis durs gutturales, format अदि pro अदि*) (cf. r. 368 2.). Ceterum est regulare; inde Praes एन्मि, एन्सि (s. r. 16.), एन्सि; एन्वन्, एवन्*), एतम्*), एन्गन्, एव*), एन्सि. Potent. एन्वाम् etc. Imperat. एन्मि, अदि, एन्त्, एनाथ, एतम्*), एताम्*), एनाम, एत*), एन्त्. Praet. अएन्न् vel अएन्न् (vid. r. 324), अएन्, अएन् (s. r. 320.), अएन्व, अएतम्*), अएताम्*), अएन्म, अएन्त्.

358. Radix च्च caret tertia persona pl. Praesentis et Imperativi, in universum haec radix in specialibus temporibus rarissime est in usu atque apud scriptores nusquam a me deprehensa. Nam च्च (vid. r. 352.) et च्च vicissim ita sese compensant, ut prius in specialibus temporibus et participio Praes posterius in generalibus temporibus, participio Praet., Infinitivo et Gerundio frequentissime inveniantur.**)

359. म्न् Par. *purificare* in formis auctis utitur *Vridhi* loco *Guna*, atque sic auctam formam ad arbitrium etiam ad tertiam pers. pl. Praes Imper. et Praet augm 1. extendit, inde नाशन्ति,

*) v. r. 92 b

**) WILKINSON format contra r. 63 a in prima pers. च्चिन्, च्चाम्, च्चाम्. च्चन्, च्चन्, ubi FORSTER format, ut regula jubet, च्चन् च्चत् etc

माङ्गन्ति, अमाङ्गन्ति vel मङ्गन्ति etc. Littera ङ finalis sequitur *r. 89. b.*; e. c. माङ्गि purificat. Secunda et tertia pers. sing. Praet. augm. 1. sonant अमाङ्गि pro अमाङ्गि ex cuph. lege 59. (v. etiam *r. 320.* et annot. ad *r. 57.*).

360. Radices ईङ् *Atm. laudare* et ईञ् *Atm. dominari* inserunt intermediam vocalem इ inter radicem et secundae pers. terminationes से, घ, ध्वे, ध्वन् (cf. *r. 354.*); inde Praes. ईङिपे, ईङिध्वे, ईशिपे, ईशिध्वे. Imper. ईङिघ, ईङिध्वम्, ईशिघ, ईशिध्वम्. Praet. augm. 1. ऐङिध्वम्, ऐशिध्वम् (*r. r. 318.*). Secundum WILKINSIUM pro ऐङिध्वम्, ऐशिध्वम् etiam sine इ interposito dici potest ऐङ्गम्, tam ab ईङ् quam ab ईञ् ex euphoniae legibus 91. et 98. c. quarum ratio quoque habenda est in reliquis ab intermedia vocali इ vacuis personis.

361. वञ् *Par. velle* in puris formis (*r. r. 308.*) corripitur in उञ्, e. c. primae pers. Praes. वशिम्, उद्यस्, उद्यम्; Potent. उद्य्याम्, उद्य्याव, उद्य्याम्. Imper. वशानि, वशात्र, वशाम (*r. r. 308. b.*); Praet. augm. 1. अवशम्, औद्य (ex अ + उद्य ex lege 315.), औद्यम्. Secundam pers. sing. Imperat. FORSTERUS facit उद्गि (*r. r. 98. c.*), WILKINSIUS उगि ad analogiam formae लोगि pro लिङ्गि (vid. *r. 102. a.* et annot.).

362. चञ् *Atm. dicere* ante consonantes terminationum, च् et ञ exceptis (*r. r. 83. a.*), penultimam pro ultima littera abjicit (cf. *r. 84.*) inde Praes. 1. प. चदो, 2. चले (e चप् + से *r. r. 99.*), 3. चटे; Dul. 1. प. चच्चन् etc.

363. शाञ् *Par. regere* in iis formis puris (*r. r. 308.*), quarum terminatio a त् vel च् incipit, आ vocalem in इ immutat, cujus vi euphonica न् finale in व् transformatur (cf. *r. 101. a.*), quo efficiatur अत् त् et च् in lingualem ordinem transeant (*r. r. 91.*). Praeterea in tertia pers. pl. शाञ् sequitur normam radicum reduplicatarum in *r. 307.* et 323. expositam. Conjugatur igitur: Praes. शाञ्मि, शाञ्स्ति, शाञ्स्ति;

शास्त्रन्, शिष्टम्, शिष्टन्; शान्मन्, शिष्ट, शान्ति. Potent. शान्मान् etc.
Imper. शान्मानि, शान्ति vel शान्धि (v. r. 100. a.), शान्तः; शान्मात्र, शिष्टम्,
शिष्टाम्; शान्मान, शिष्ट, शान्तम्. Pract. augm. 1. अशान्न्, अशात् vel
अशान् (v. r. 322.), अशात्; अशान्त्र, अशिष्टम्, अशिष्टान्; अशान्न, अशिष्ट.
अशान्त्रन्.

361. Radices यन्, निन्, निष्न्, शिष्न् vulgo scribuntur sine
nasali यन् etc. (v. r. 110^a).

365. Radix अन् esse in formis puris (v. r. 308.) vocalem अ
abjicit; excipiuntur solum Pract. augm. 1. ubi अ radicale cum aug-
mento अ in आ coalitum ubique retinetur, deinde secunda pers.
sing. Imper. que sonat वृधि, quod fortasse vi assimilationis ultimae
इ vocalis ortum est ex अधि vel आधि pro मदि, ut लोडि pro निडिडि
(v. annot. ad r. 102.), cf. देदि, घेदि in r. 371. In secunda pers.
Praes. dicitur अग्नि pro अग्नि (cf. doricum *ισσι*) atque characteres
म् et त् Praeteriti augm. 1. intermedia vocali इ cum radice conjun-
guntur (cf. r. 351.). Integra *Parasmaipadi* conjugatio est:

PRÆSENS.

Sing	Dual	Plur.
1. अस्मि	स्वम्	स्वन्
2. असि	स्यम्	स्य
3. अस्ति	स्तम्	न्ति

IMPERATIVUS.

Sing	Dual	Plur.
अन्नानि	अनात्र	अन्नाम
वृधि	वृताम्	वृता
अन्त	न्तान्	न्त

POTENTIALIS.

1. स्याम्	स्याव	स्यान्
2. स्यात्	स्याताम्	स्यात
3. स्यात्	स्याताम्	स्युन्

PRÆTÉRITUM.

अगन्	अन्त्र	अग्न
अगोन्	अन्तान्	अन्त
अगोत्	अन्तान्	अस्तन्

366. In *Atmanepado*, quod nonnisi cum praepositionibus व्यानि
(व्यि + अति v. r. 111.) conjunctum invenitur, item अ vocalis in formis

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in प् immutatur, Praeterea ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in ह्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -ये, -ष्टे; -घहे, -पाये, -पाते; -ष्महे, -ङ्गे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीय etc. Imper. व्यत्यसे, व्यतिःष, -ष्टाम्; व्यत्यसावहे, व्यति-पायाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्थास्, व्यत्यास्त, व्यत्यास्वहि, व्यत्यानाथान्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यास्महि, व्यत्याङ्गम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia अस् nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen scorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radicis अस् in utraque activa Voce.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिब	आसिम	आसे	आसिबहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथस्	आस	आसिथे	आसाथे	आनिध्वे (ङ्)
3. आस	आनतस्	आसुस्	आसे	आसाते	आसिरे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae praeter ह् omnes a consonante incipiunt. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radicis consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, corripitur, atque si est ऋ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, विम a म् ferre. —

Radiculis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Gunae* incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दधा १ धा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i e surda च् pro surdis क्, ख्, sonora ज् pro sonoris ग्, घ्, ङ्, e c चिकि a कि, किच् a च्, डाडा a ड

3) Et duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (ञ्, प्, स्र्), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c द्विी a द्वी

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (ञ्, प्, स्र्), secunda quarepiam alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c सस्वान्द् a स्वान्द्, चुञ्चत् a चत्, चुञ्चत् a चत्, टिछीव् a छीव्, तस्थल् a स्थल्, पस्पण् a स्पण्, पुस्पद्र् a स्पद्र् *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur अञ्च, non हञ्च a च्, सस्वन् a स्वन्, सिणिण्द् a णिण्द् (v r 80), सिदिमि a सिमि

369 ऋ Par ire, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per ह्य्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in ह्यग्निं, ex ह secundum, ut explicari potest (cf द्विम् in 368) Retinetur vero ह्य् etiam ante ङ्, e c

*) Haec exempla non a l tect am pertinent classem, sed alius formis illustrandis inseruntur, quae reduplicacione utuntur

**) Cum alia sonora consonante sibilantes, quippe quae surdae sint, nunquam conponuntur

puris, Praeterito augm. 1. excepto, abjicitur atque सू sibilans ex euphoniae lege 80. in प् immutatur. Praeterea, ante secundae personae terminationes से et स्व etiam सू radicale abjicitur (cf. असि) ita ut sola terminatio remaneat. In prima pers. sing. Praes. सू radicale anomalum in modum transit in ह्. Flectitur igitur: Praes. व्यति-हे, -पे, -ष्टे; -घहे, -पाथे, -पाते; -घमहे, -ङ्गे vel -ध्वे, -पते. Potent. व्यति-पीय etc. Imper. व्यत्यसे, व्यति-घ, -ष्टाम्; व्यत्यसावहं, व्यति-पायाम्, -पाताम्; व्यत्यसामहे, व्यति-ङ्गम् vel -ध्वम्, व्यति-पताम्. Praet. augm. 1. व्यत्यासि, व्यत्यास्याम्, व्यत्यास्त; व्यत्यास्वहि, व्यत्यासायाम्, व्यत्यासाताम्; व्यत्यास्महि, व्यत्याङ्गम् vel व्यत्याध्वम्, व्यत्यास्त.

367. Praeter tempora specialia अस् nonnisi in Praeterito reduplicato usurpatur, nunquam tamen seorsum, sed semper in constructione cum Accusativo substantivi abstracti, ad circumscribendum Praeteritum verborum attributivorum (v. r. 457.). Attamen a re non alienum erit hic apponere Praeteritum redupl. radice अस् in utraque activa Voce.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. आस	आसिच	आसिम	आसे	आसिचहे	आसिमहे
2. आसिथ	आसथुस्	आस	आसिथे	आसाथे	आसिथ्वे (ङ्)
3. आस	आसतुस्	आसुस्	आसे	आसाते	आसिरे

CLASSIS TERTIA.

368. Haec classis circiter viginti comprehendit radices, quae praeter इ omnes a consonante incipiunt. Character hujus classis est syllaba reduplicativa; repetitur enim initialis radice consonans una cum ejus vocali, quae tamen, si longa est, corripitur, atque si est इ, suppletur vocali इ; c. c. ददा a दा dare, दिमि a म् ferre. —

Radicalis syllaba in formis auctis (v. r. 308) *Gunas* incrementum sumit. Quod ad repetendam consonantem attinet, hae statuuntur leges, quae praevalent in omnibus occasionibus, ubi reduplicatio adhibetur.

1) Pro aspirata littera ponitur respondens Tenuis, surda pro surda et sonora pro sonora, e c दधा a धा

2) Pro gutturali littera ponitur respondens non aspirata Palatina, i e surda च् pro surdis क्, ण्, sonora ज् pro sonoris ग्, घ्, ङ्, e c चिकि a कि, गिघ्, a घ्, द्रङ् a ड्

3) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus una tantum repetitur, et quidem prima, nisi est sibilans (ञ्, प्, स्), ita tamen, ut etiam antecedentium legum ratio habeatur, e c द्विगे a ग्ने

4) Ex duabus vel pluribus conjunctis consonantibus, quarum prior est sibilans (ञ्, प्, स्), secunda quaecumque alia consonans, semivocalibus et nasalibus exceptis, semper secunda repetitur, ratione habita legum 1 et 2, e c चस्कन्द् a स्कन्द्, चञ्चत् a चत्, चञ्च्यत् a च्यत्, टिष्टीव् a ष्टीव्, तस्यल् a स्यल्, पस्पञ्च् a स्पञ्च्, पुस्पद्र् a स्पद्र् *) — Sibilans littera autem repetitur, si cum semivocali vel nasali est conjuncta,**) ita dicitur अञ्ज, non हञ्च् a ञ्च्, सस्वन् a स्वन्, सिष्णिग्व् a ष्णिग्व् (v. r. 80), सिष्मि a स्मि

369 इ Par *ure*, quae sola est hujus classis radix a vocali incipiens, in repetita syllaba hanc vocalem supplet per इच्, quod, ubi vocalem antecedit, sicut in इचर्मि, ex इ secundum r. 371 explicari potest (cf द्विन् in r. 368). Retinetur vero इच् etiam ante इ, e c

*) Haec exempla non ad tertiam pertinent classem, sed ad alios formas illustrandis inseruntur, quae re duplicatione utuntur

**) Cum alia sonora consonante sibilantes, quippe quae surdae sunt nunquam componuntur

इयति, itemque in Praet. augm. 1. ubi इ ex lege 318. cum augmento coalescit in ऐ, quod ante vocalem in आय् dissolvendum esset; ita dicitur ऐयम् ex ऐय् + अयम्, non आयम् ex ऐ + अयम्. Flectitur igitur, Praes.: इयमि, इयमि, इयति; इयवस्, इययस्, इयतस्; इयमस्, इयय, इयति. Potential. इययाम् etc. Imperat. इययामि, इययहि, इययतु; इययव, इययतम्, इययताम्; इययाम, इययत, इययतु. Praet. ऐयम्, ऐयय, ऐययस्; ऐयव, ऐयतम्, ऐयताम्; ऐयम, ऐयत, ऐयतुस्.

370. हा Par., cum reduplicatione द्रह्य, in formis puris (vid. r. 308.) vocalem आ immutat in ई, quod sicut in r. 305. ante vocales abjicitur; praeterea etiam in Potentiali vocalis radicalis abjicitur (cf. r. 371.), atque in secunda pers. sing. Imper. ई corripitur in इ. Inde, Praesens: द्रह्यामि, द्रह्यामि, द्रह्यति; द्रह्यवस्, द्रह्ययस्, द्रह्यतस्; द्रह्यमस्, द्रह्यय, द्रह्यति. *) Potent. द्रह्यायाम् etc. Imper. द्रह्यामि, द्रह्यहि vel द्रह्यहि, द्रह्यातु; द्रह्याव, द्रह्यतम्, द्रह्यताम्; द्रह्याम, द्रह्यत, द्रह्यतु. **) Praet. augm. 1. अद्रह्याम्, अद्रह्याय, अद्रह्यातु; अद्रह्यव, अद्रह्यतम्, अद्रह्यताम्; अद्रह्यम, अद्रह्यत, अद्रह्यतुस्. **).

हा Atm. वे et मा Atm. मेत्रि item in formis puris, (i. e. in omnibus praeter primam personam trium numerorum Imperativi) आ radicali substituunt ई, quod, sicut in r. 305. ante vocales abjicitur, praeterea etiam in syllaba reduplicativa habent इ. E. c. द्विदि, द्विदिपे, द्विदिते; द्विदिवहि, द्विदाये, द्विदाते etc. accurate sicut युने cl. 9. in Tab. ad r. 324.

371. Radices दा Par. Atm. dare et धा Par. Atm. ponere vocalem आ in formis puris, secunda pers. sing. Imperativi excepta, vocalem अ abjiciunt atque formae दद् et द्यु ante consonantes terminationum generalem euphoniae legem 83. sequuntur, ita tamen, ut धु cum

*) v. r. 307.

**) v. r. 323.

sequente त् vel ध् non द् formet, quod lege 83.d^o). praescribitur, sed त्, त्य्; aspiratio autem, ubi ध् in त् vel द् immutatur, ad reduplicativam syllabam referatur (cf. r. 83.d^o.), e. c. धत्तस् ex दध् + तग्, धङ्गे ex दध् + ध्वे. — In secunda pers. sing. Imperat. Par. reduplicativa syllaba supprimitur atque vocalis in ए̄ transit, ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis syllabae हि, inde देहि, धेहि pro ददाहि, दधाहि (cf. r. 439.). En integra radice धा in specialibus temporibus conjugatio: *)

PARASMAIPADUM

ATMANĪPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. दधामि	दध्वस्	दधाम्	दधे	दध्वहे	दधमहे
2. दधासि	धत्यस्	धत्य	धत्से	दधाथे	धङ्गे
3. दधाति	धत्तस्	दधति	धत्ते	दधाते	दधते

POTENTIALIS.

1. दध्याम् etc.	दधीय etc.
-----------------	-----------

IMPERATIVUS.

1. दधानि	दधाव	दधाम	दधे	दधावहे	दधामहे
2. धेहि	धत्तम्	धत्त	धत्स्व	दधाथाम्	धङ्गम्
3. दधातु	धत्तान्	दधतु	धत्तान्	दधाताम्	दधतान्

PRAT. AUGM. I.

1. अदधाम्	अदध्व	अदधम	अदधि	अदध्वहि	अदधमहि
2. अदधास्	अधत्तम्	अधत्त	अधत्थ्याम्	अदधाथाम्	अधङ्गम्
3. अदधातु	अधत्तान्	अदधुस्	अधत्त	अदधाताम्	अदधत

*) Eandem normam sequitur द्, omnia tantummodo aspiratione, e. c. ददाति, दद्वस्, देदति

372. इ Par. *sacrificare* in Praesente ante व् et म् terminationes vocalem उ abjicere potest, dicitur igitur इडवस्, इडमस् vel इड्वस्, इडवस्.

373. भी *timere* et ति *pudere* solae sunt hujus classis radices in ई desinentes; posterior ex euphoniae lege 52. vocalem ई ante vocales in इय् immutat, cf. शिद्वियति *crubescunt* cum विभ्यति *timent*.

374. Radices निद् *purificare*, विद् *separare* atque विप् *dividere*, syllabam reduplicativam गुन्ā augent, atque in prima persona Imperativi trium numerorum utriusque Vocis radicalem syllabam contra r. 313. puram retinent; e. c. नेनेडिम, pl. नेनिडमस्. Imper. नेनिडानि, नेनिडाव, नेनिडाम, नेनिडी, नेनिडावट्टि, नेनिडामट्टि.

375. इन् Par. *generare* secundae pers. Praes. terminationem सि interposita vocali इ sibi adjungere potest, inde इडांसि (v. r. 15.) vel इडानिवि. In iis puris formis, quarum terminatio a vocali incipit, अ radicale ejicitur, inde in tertiis pers. pl. इडाति, इडात्, अडाइस् (v. r. 93.) pro इडानति etc. Littera न् finalis, ubi ex euphoniae lege 92. b. abjicitur, producta antecedente vocali compensatur; e. c. इडाथस्, इडातस्, इडाहि.

376. भस् Par. *splendere*, *reprehendere* sicut इन् in iis formis puris, quarum flexio a vocali incipit, अ radicale ejicit, quo facto, भ् ante स् ex lege 83. c. in च् transit, et aspiratio, ad analogiam r. 371. ad reduplicativam syllabam recedit, inde in tertiis pers. pl. भप्सति, भप्सत्, अभप्सस् pro वभसति etc.

CLASSIS SEPTIMA.

377. Haec classis, quae circiter 24 comprehendit radices consonante terminatas, nasalem inscribit eam, quae finalis consonantis organo respondeat, vel a r. 15. postuletur. In formis auctis autem (v. r. 308.) inserta nasalis in syllabam न् excrescit, quae euphoniae

regulae 94^a. subjicitur, qua, conditionibus ibi expositis, dentalis in lingualem transformatur nasalem. Exempla sunt भिद् *findere*, रुध् *cohubere*, विच् *dividere*, कृत् *vestire*, पिच् *conterere*, हिस् *offendere*, oc-cidere, quae in primis personis utriusque vel usitatae Vocis efficiunt: भिनाद्भि, भिन्द्रस्, भिन्द्रस्, भिन्दे, भिन्द्रहे, भिन्द्रहे; रुधाधि, रुन्ध्वस्, रुन्ध्मस्, रुन्धे, रुन्ध्वहे, रुन्ध्महे; विनाधि, विञ्चस्, विञ्मन्, विञ्चे, वि-ञ्चहे, विञ्महे; कृणाधि, कृन्त्वस्, कृन्तस्; पिनाधि, पिद्यस् (v. r. 15.), पिंप्स्; हिनाधि, हिंस्वस्, हिंस्मस्.

378. Quae in त् et द् desinunt radices, has litteras in formis puris ante त् et द् terminationum, et ad arbitrium etiam ante ध् abjiciunt (v. annot. ad r. 84.); e. c. कृन्तन् pro कृन्तन् *ambo vestiunt*, कृन्थ pro कृन्थ *vestitis* a rad. कृत्, भिन्दि vel भिन्धि *finde* a radice भिद्. ध् radicale ante त्, द् et ध् ad arbitrium item abjicitur, ita tamen ut, quod ad aspirationem attinet, euphoniae legis 83. d^a. ratio habeatur, e. c. रुन्द् vel रुन्ध (ex रुन्ध् + य) *cohubetis*, रुन्दे vel रुन्धे (ex रुन्ध् + ते) *cohabet* a rad. रुध्.

379. Radices भञ्ज्, अञ्ज्, उञ्च् et इञ्च्, quanquam jam primitive nasalem litteram habent, quam in generalibus quoque tempo-ribus retinent, nihilo minus ad septimam classem referuntur, cujus normam eo sequuntur, quod nasalis earum in formis auctis in sylla-bam न् excrescit, e. c. भनञ्जि, भनञ्जि, भनञ्जि, भञ्ज्वस्, भञ्जयन्, भञ्जस् etc. a भञ्ज् *fiangere*.

380. Radix तृष्ट् *Par. ferre, occidere* inserendam nasalem in for-mis auctis, primis personis Imperativi et Praet. augm. 1. sing. ex-ceptis, in णे immutat pro ण; inde Praes. तृष्टोसि, तृष्टोसि, तृष्टोसि, तृष्ट्स्, तृष्ट्वस्, तृष्ट्वस् (v. r. 102.) etc. Potent. तृष्ट्याम् etc. Imper. तृष्ट्यानि-तृष्टि, तृष्टोतृ, तृष्ट्याहव, तृष्टन्, तृष्टान् etc. Praet. augm. 1. अतृष्ट-हम्, अतृष्टोद्, अतृष्टोद् (v. r. 320.), अतृष्ट् etc.

CONJUGATIO TERTIA.

CLASSIS QUINTA.

381. Haec classis, circiter 30 comprehendens radices, syllabam ण् addit, quae in formis auctis *Gunam* sumit. Quae in consonantem desinunt radices, ex euphoniae lege 52. vocalem उ ante vocales in उव् immutant. Exempla sint शक् Par. posse, तप् Par.*) exhilarare, कृ Par. Atm. ferre, occidere, मि Par. Atm. conjucere. Hae radices formant in tertia pers. trium numerorum Praes. atque in secunda sing. Imperativi: शक्नोति, शक्नुतस्, शक्नुवन्ति, शक्नुहि; तप्नोति, तप्नुतस्, तप्नुवन्ति, तप्नुहि; कृणोति (v. r. 94°), कृणुतस्, कृणुवन्ति, कृणु (v. r. 314.); कृणुते, कृणुते, कृणुते, कृणुघ; मिनोति, मिनुतस्, मिनुवन्ति, मिनु (v. r. 314.), मिनुते, मिनुवाते, मिनुवते, मिनुघ. Radices in vocalem desinentes ante characteres व् et न् formarum purarum vocalem उ abjicere possunt, e. c. चिनुवस्, चिनुमस्, चिनुवहे, चिनुमहे vel चिन्वस्, चिन्मस्, चिन्वहे, चिन्महे; अचिनुव, अचिनुम, अचिनुवहि, अचिनुमहि vel अचिन्व, अचिन्म, अचिन्वहि, अचिन्महि.

CLASSIS OCTAVA.

382. Haec classis decem comprehendit radices, quae praeter कृ (v. r. 383.) omnes in न् vel ण् desinunt nasalem. Radici additur उ vocalis, quae in formis auctis *Gunae* incremento in औ transit atque in formis puris ante characteres च् et न् abjici potest (vid. Tab. ad r. 324.).

383. कृ Par. Atm. facere in formis auctis non solum additam vocalem उ sed etiam radicalem syllabam *Gunā* induit; in formis puris

*) Radix कृ contra r. 91° dentalem nasalem adjectae syllabae retinet, quae in re cum कृ Cl. 9. convenit. Radix हि ab eadem regula eo recedit quod र् praepositionis et efficit ut न् intermediae syllabae in ण् transeat, inde अदिपाति.

utem ऋ ubique in उरु transit atque ante characteres व् et म् formarum purarum et ante य् Potentialis *Parasmaipadi* adjecta vocalis उ semper abjicitur Inde *Par* Praesens करोमि*), करोषि, करोति, कुर्वस्, कुरुथस्, कुरुतस्, कुर्मस्, कुरुथ, कुर्वन्ति Potentialis कुर्याम् etc Imperativus कर्वाणि, कुरु, करोतु, कर्वाव, कुरुतम्, कुरुताम्, कर्वाम, कुरुत, कुर्वन्तु Praeteritum अकर्त्वम्, अकरोस्, अकरोत्, अकुर्व, अकुरुतम्, अकुरुताम्, अकुर्म, अकुरुत, अकुर्वन् Atm Praesens क्वे, कुरुपे, कुरुते, कुर्वति, कुर्वथि, कुर्वति, कुर्मति, कुरुथ्वे, कुर्वन्ति Potentialis क्वीय etc Imperativus कर्वे, कुरुथ, कुरुताम्, कर्वावहे, कुर्वीयाम्, कुर्वीताम्, कर्वामहे, कुरुथ्वम्, कुर्वताम्. Praeteritum अकुर्वि, अकुरुथास्, अकुरुत, अकुर्वहि, अकुर्वीयाम्, अकुर्वीताम्, अकुर्महि, अकुरुथ्वम्, अकुर्वन्ति

CONJUGATIO QUARTA.

384 Quarta conjugatio solum ex nona classe constat, quae syllabam नी addit (v r 300), quae in formis auctis in ना transit Comprehendit circiter 52 radices De secunda pers sing Imperativi *Par* radicum in consonantem desinentium v r 316 Exemplum sit *यु लुगारे (v Tab ad r 324)

385 Radices धी, गी, ली, व्री, व्ली, धू, प्, ल्, ऋ, क्, ग्, इ, ह्, न्, प्, भ्, च्, ष्, स्त् longam vocalem radicalem corripunt, e c triphonati (vid r 94°), त्रिणीतस्, त्रिणन्ति, त्रिणीते, त्रिणाते, त्रिणते a धी sustentare

386 इया tabescere, अद्द sumere et झा scire corripuntur in त्रि, गद्द (cf r 325) et झा, e c दिनति, दिनोतस्, दिनन्ति, गद्दति (vid r 94°), गद्दोतस्, गद्दन्ति, जानाति, जानोतस्, जानन्ति — Radix कृभ् contra regulam 94° न् intermediæ syllabæ non in ण् immutat, e c कृभ्नामि (cf त्प in r 381)

*) De forma कुर्यामि pro करोमि v r 325

अधोष्म, अधोष्ट, अधोष्महि, अधोङ्म vel अधोङ्म; स्त *sternere*, अस्ताष्म, अस्तार्ष्ट, अस्तष्महि; अस्तङ्म (v. r. 389. b. c.); पच् *coquere*, अपाक्ष्म, अपात्त (v. r. 86.); दह् *urere*, अधाक्ष्म, अधाक्ष्महि, अधाक्ष्वम् (v. r. 103.); लुध् *noscere*, अभोत्स्म, अबीक्ष्म (v. r. 83. c. d³. et d³.); तुध् *vexare*, अतीत्स्म, अतीत्त, अतुत्स्महि, अतुङ्म; सञ् *dimittere*, असाक्ष्म, असाष्ट (vel असाक्ष्म, असाष्ट v. r. 34³.), असङ्महि, असङ्म (v. r. 89. et 91.).

391. Integræ conjugationis paradigmata sint: नी *Par. Atm. dācere*, कृ *Par. Atm. facere*, क्षिप् *Par. Atm. conjicere*, मन् *Atm. putare* (v. Tab. ad r. 428.).

ANOMALIÆ.

392. Radix द्वी *Atm. perire Gunae* loco vocalem ई immutat in आ, inde अदासि, अदास्यास्, अदास्त etc. pro अदेपि etc.

393. Radices in ऋ desinentes in *Parasmaipado* secundam formationem sequuntur, in *Atmanēpado* autem praeter secundam etiam primam form. admittunt, ita tamen, ut contra regulam 390. *Gunam* non assumant sed vocalem ऋ in ईरु, et, antecedente labiali, in ऊरु immutent. (cf. r. 54.) e. c. अकीर्षि- a कृ, अर्षि a दृ.

394. अङ्गु *coquere* (v. r. 110³.) substituit भङ्गु (cf. r. 336.) quod in *Atmanēpado* contra r. 390. *Gunam* sumit; inde अभार्त्तम्, अभार्त्ति etc. vel अभार्त्तम् etc. (v. 34³.); अभर्त्ति, अभर्त्तिस् vel अभर्त्ति, अभर्त्तिस् (v. r. 89. b.)^{*}.

395. मङ्गु (v. r. 110³.) *submergi* inserta nasali format अमाङ्गुम्, अमाङ्गुस् etc. pl. अमाङ्गम्, अमाङ्गत्त (v. r. 89. a.), अमाङ्गुस्.

396. नङ्गु *ligare* substituit नध्; inde अनात्स्म, अनात्सीस्, अनात्सीत् etc. *Atm.* अनत्सि, अनत्सिस्, अनत्त etc. (v. r. 83. d³.).

*) अभासपू et अभसि etiam e भङ्गु explicari possent, quod lege 390. *Friddhi* transiret in भाङ्गु.

397 वृत् *Par* *rehere* in personis, quae ex lege 389 स्. verbi substantivi eiciunt, आ vocalem, i e *Viddham* vocalis अ, ante ह् (ex इ + त् vel थ् v. 102 a) in औ immutat (cf annot 1 ad r 254), flectitur igitur अवाक्षन्, अवाक्षीस्, अवाक्षीत, अवाक्ष्व, अवाक्षम्, अवाक्षाम्, अवाक्षम, अवाक्षत, अवाक्षन्त. — Eandem normam sequitur सद् *Atm* ubi secundum primam formationem flectitur, e c असाह *portulit*

FORMATIO SECUNDA

398 स् littera verbi substantivi cum terminationibus personalibus conjungitur intermedia vocali अ, quae ante terminationes व, म, वटि, मटि producitur, atque ante अम्, अन्, इ, अन्त abjicitur (cf r 304) En integrum schema *)

PARASMAIPADUM

ATMANĒPADUM

PARASMAIPADUM			ATMANĒPADUM		
Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1 सन्	साव	साम	सि	सावहि	सामहि
2 सस्	सतन्	सत	सथास्	साथाम्	सध्वम्
3 सत्	सताम्	मन्	सत	साताम्	सन्त

399 Radices, quae hanc formationem sequuntur, omnes in ञ्. प् vel ह् desinunt atque इ, उ vel ऋ habent vocalem radicalem, quae in utraque Voce pura retinetur. Finales radicum litterae ञ्, प् et ह् ex euphoniae legibus, 98, 99, 102 b et 103 b in क् transeunt, quam ob rem स् transformatur in प् (v r 101^a et cf r 80) Paradigmata sint दिञ् *monstrare*, त्विप् *splendescere* et गृह् *abscondere* (v Tab ad r 428)

*) WILKINSUS perperam ponit तुम् त्वहि त्वहि primae formationis terminationes pro सन्, सामहि गामहि

400. Nonnullae radices, quae in *Parasmaipado* secundam tantum formationem sequuntur, in *Atmanêpado* ad arbitrium primam vel secundam sequuntur; e. c. लिङ्गं *lambere* format अलिङ्गि, अलिङ्गथास्, अलिङ्गत vel secundum primam formationem अलिङ्गि, अलीङास्, अलीङ (v. r. 389. b. et euph. r. 102. a.).

FORMATIO TERTIA.

401. स्र littera verbî substantivî cum radice conjungitur intermedia vocali इ, cujus vi euphonica स्र transit in प् litteram, cui, sicut in prima formatione, proxime adjunguntur terminationes personales. In secunda et tertia pers. sing. *Par.*, ubi स्र et त् ex euphoniae lege 57. cum antecedente प् non conjungi possent, प् ejicitur, atque personarum characteres स्र et त् cum radice ipsa, intermedia vocali इ conjunguntur (cf. r. 351. et 365.). En integrum schema:

PARASMAIPADUM.			ATVANÊPADUM.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. इपम्	इष	इप्म	इषि	इषति	इष्मति
2. इन्	इषन्	इष्ट	इषान्	इषायान्	इष्टम्, इध्वन्, इष्टन्
3. इत्	इषान्	इषन्	इष्ट	इषातान्	इषत

MUTATIO VOCALIS RADICALIS.

402. Quae in vocalem desinunt radices, in *Par. Priddhum* et in *Atm. Gunam* sumunt; e. c. अपाठिपन्, अपाठिपि a प्, अन्धाठिपन्, अन्धाठिपि a म्. Consonante terminatae radices in utraque Voce *Gunam* sumunt, legis 31°. ratione habita; e. c. अत्रिठिपन् a त्रिष्, अत्रिठिपि a त्रिष्, अत्रिठिपन् a त्रिष्. Integrae conjugationis paradigmata sint सु genere et सुप् scire (v. Tab. ad r. 428.).

EXCEPTIONES.

403. Radices द्वि *crescere*, ऊण् *tegere* et दाण् *vigilare*, in *Par.* usitatae, *Gunam* sumunt loco *Vridhdus*, inde अद्ययिपम्, औणव्यिपम्, अदागरिपम् pro अद्यायिपम् etc.

404. दीधी et वेवी *Atm.* ante intermedium इ radicalem vocalem abjiciunt, inde अदीधिपि, अवेविपि pro अदीधयिपि, अवेवयिपि.

405. Radices न् *Par.* *laudare*, ध् *Par.* *agitare*, न् *Par.* *alvum exonerare*, ध् *Par.* *fumum esse*, क् *Atm.* *sonare* sine *Vridhhi* vel *Guna* ऊ finale ex euphoniae lege 51. in उक् immutant; e.c. अन्वयिपम्, अक्वयिपि.

406. Radices in क् *desinentes* atque च् *Par. Atm.* *elgere* in *Atmanāpado* ad arbitrium aut इ aut ई sumunt intermediam vocalem; e.c. अकारिपि vel अकरोपि a क्, अवारिपि vel अवरोपि a च्.

407. Plures sextae classis radices *Gunam* quam r.402. praescribit non admittunt; e.c. अत्रुटिपम् a त्रुट् *findere*.

408. Radices quae' अ vocalem ante simplicem habent consonantem, न्, य्, et इ exceptis, maximam partem अ vocalem ad arbitrium producere possunt; e.c. अपटिपम् vel अपाटिपम् a पट् *legere*. Quae in इ vel ल् desinunt radices, una cum च् *Par.* *dicere* et अत्र *Par.* *ire* semper अ producunt; e.c. अचारिपम् a च् *dicere*, अचानिपम् a चल *se movere*.

409. एन् *Par.* *occidere* suppletur radice च् *ex* qua *formatur* अवधिपम्. Cum praepositionibus tamen conjunctum एन् etiam in *Atmanāpado* secundum primam formationem flectitur, abjecta littera न् ante च्; inde अलसि, अलयात्, अलता (r.r.389.b.), अल्यसि etc.

FORMATIO QUARTA.

410. Haec formatio a prima eo differt, quod adjectum verbum substantivum in *Parasmaipado* reduplicativam sumit syllabam, habentem

इ्र vocalem, cujus vi euphonica alterum सू in च् mutatur; e.c. सिपम्, सिघदि, सिष्मदि. In secunda et tertia persona, ubi ex euphoniae lege 57. च् et त् characteres cum सिच् vel सिच् non conjungi possent, ad analogiam primae formationis dicitur सीम्, सीत्. *Atmanépadum* secundum primam formationem flectitur. En integrum schema *Pa-rasmaipadi*:

Sing.	Dual.	Plur.
1. सिपम्	सिघ	सिष्म
2. सीच्	सिष्टम्	सिष्ट
3. सीत्	सिष्टान्	सिष्टान्

411. Hanc formationem sequuntur plurimae radices in आ, ए et ओ atque omnes in ऐ desinentes. Vocalis आ nullam subit immutationem, diphthongi autem in आ transeunt; e.c. अचासिपम्, अच्चासिपम्, अजासिपम् a वे, के (v. euph. r. 60.), क्षे. — Radices मि *con-jicere* et मो *occidere* item vocalem suam finalem in आ immutant, inde अमासिपम्, अमासिपि. E radicibus consonante terminatis nonnisi tres, in म् desinentes, hanc formationem sequuntur, scilicet नम् *Par. inclinare*, यम् *Par. refracuare*, रम् *Par. Atm. delectari*; e.c. अरंसिपम् (v. r. 15.)*. Conjugationis paradigmati inserviant या *Par. Atm. ire* et सो *Par. destruere* (v. Tab. ad r. 428.).

FORMATIO QUINTA.

412. a) Personarum terminationes, omisso verbo substantivo, proxime cum radice conjunguntur, ita ut haec formatio a Praet. augm. 1. nonnisi suppressis classium proprietatibus distinguatur; conferatur e.c. अदाम् cum अददाम् (a दा Cl. 3.) *dare*, अत्त cum अभवत्.

*) In *Atm* घर्णि secundum primam formationem.

(ex *श्री-श-त्* १ म् Cl. 1 *esse*), quae eandem inter se habent rationem ac Graecorum *εὐδύς* et *εὐδύς*, *εἰσός* et *εἰσός*.

b) *Atmanipadam* primam sequitur formationem, ut tamen ut ad analogiam r. 389. c. म् littera ante terminationes त्, यन्, ङ् quod semper pro ध्वन् ponitur, abijcitur. In integrum schema:

PARISVAIPADUM			ATMANIPADUM		
Sing	Dual	Plur.	Sing	Dual	Plur.
1. अन्	व	म	इपि	इपि	इपि
2. न्	तन्	त	इयान्	इयावान्	इन्
3. त्	तान्	उन्	इत	इयातान्	इत

113. Ad hanc formationem praeter radicem म् nonnullae praeae radices in श्री, इ vel श्री desinentes pertinent. Diphthongi इ et ई transformantur in श्री atque una cum श्री primitivo ante ङ् tertiae pers. pl. et ante intermedium इ *Atmanipadi* supprimuntur, e. g. अधान्, अधान्, अधान्, अधिय etc. a धे *libere*, अस्तान् etc. a स्ते *destruere*. Paradigmati inseruat radix इत् (v. Tab. ad r. 128)

111. Radix म् *esse* in *Atmanipado* omnino sequitur tertiam formationem, inde अभविषि, अभविषान्, अभविष्ट etc. *Parismaipadam* hanc habet anomaliam, quod in tertia pers. pl. अन् sumit terminationem pro उन्, atque ante vocales terminationum इ radicale in उव् transformat pro उव्, inde अभवन्, अभवन्, अभवन्, अभवन् अभवन्, अभवन्, अभवन्, अभवन्, अभवन्

FORMATIO SEXTA

115. Haec formatio a praecedente eo distinguitur, quod inter radicem et personarum terminationes inseritur अ vocalis, quae eam

quae regulā 104. est exposita, legem sequitur. *) En integrum schema:

<i>PARASMAIPADUM.</i>			<i>ATMANĒPADUM.</i>		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अम्	आव	आम	ए	आवहि	आगहि
2. अस्	अतम्	अत	अथास्	एयाम्	अध्वम्
3. अत्	अताम्	अन्	अत	एताम्	अन्त

416. Quae in consonantem desinunt radices, nullam subeunt mutationem vocalis suae, quo haec formatio differt a Praeterito augmentato 1. classis primae; conferatur e. c. अस्वप् *cum* अस्वप्, a स्वप् cl. 1. *ire*. — Usurpatur haec formatio in quibusdam radicibus sextae classis, quae ex lege 335. in specialibus temporibus nasalem inserunt, quā ejectā discrimen a Praeterito augm. uniformi efficitur; conferatur e. c. अमुचम् *cum* अमुञ्चन्, a मुच् cl. 6. *dimittere*. — Vocales आ, इ et ए in fine radicum abjiciuntur; ऋ transit in अर्, atque ॠ in ईर्; e. c. अन्नम् a श्नि *crescere*, अधम् a धे *bibere*, अस्वप् a स्व *ire*, अङ्गीर्म् a ङ् *senescere, confici*. Aliae vocales finales in hac formatione non occurrunt. Paradigmati inserviant लिप् *Par. Atm. illinere* et ह्या *Atm. dicere* (v. Tab. ad r. 428.).

417. Nonnullae primae et sextae classis radices, quae in specialibus temporibus formis vicariis supplentur, Praeteritum multiforme propria e radice efficiunt secundum लिप्; conferatur e. c. आगम् *cum* अगच्छम्, a गम् cl. 1. *ire* (v. r. 327.).

*) Haec formatio accuratissime cum graecis Aoristis sicut ἔτυπ-ο-ν, ἔτυπ-ε-σ convenit, quippe qui item vocalem brevem intermediam ponant inter radicem et personarum characteres.

418 In *Atmanjapado* haec sexta formatio primum usitata est, quae radices, quae cum in *Parasmaipado* adhibent, in *Atm.* maximam partem aut primam aut tertiam formationem assumunt

419 Plures radices primae classis, quae in reliquis temporibus non nisi *Atmanjadam* usurpant, in Praet. multis etiam *Parasmaipadum* secundum sextam formationem admittunt, in *Atmanjapado* autem tertiam formam assumunt (cf r 418) e c गत् splendore format अगताम्, अगोतिपि

420 Radices व्य् dicere, र्थ् offendere, जान् regere, अग्नं coniecere, नग्नं perire, पतन् cadere substituunt वीच्, रन्ध्, जिन् (cf r 363), स्य्, नीग्न, पस (cf -ित्) e c अत्रोचन्, अत्रन्धन् etc नग्नं etiam regulariter format अगताम्

FORMATIO SEPTIMA

421 Personarum terminationes, sicut in sexta formatione, in termedia vocali अ conjuguntur cum radice, cujus initium post augmentum repetitur, quia in re haec forma Graecorum Plusquamperfecto respondet, e c अशिक्षियन् a शि *ue* (r euph r 52)

422 Quae r consonante incipiunt radices cum aut ejus viciniam (r r 365) repetunt, una cum vocali radicali, quae, si longa est, corripitur aut in radice ipsa aut in repetita syllaba, ita ut duae hae syllabae inter se teneant quandam aequilibrii rationem, quae cum ei convenit, quae secundum r 300² inter radicem et personarum terminationes constat. Nonnullae radices ad arbitrium utramque admittunt speciem, tam eam quae repetitam quam eam quae radicalem syllabam habet longam, e c अत्तत्तुषाम् vel अत्तत्तुषान् a त्तुष् cl 10, अशोशितान् vel अशिशितान् r शीन् cl 10. Plurimae tamen, hanc Praet. formationem exlubentes radices, non nisi alterutram admittunt speciem, ita quidem ut formae cum longa repetita syllaba longe sint

usitatissimae; e. c. अशीशिकम्, non अशिशिकम् a शीक् Cl. 10.; अतूत्-
लम्, non अतूत्लम् a तूल् Cl. 10.

423. Sequuntur haec formationem: 1. radices, शि, श्वि, इ, श्च*),
न्, quae repetitam syllabam positione habent longam, e. c. अड्डवन्
(v. euph. r. 52.). 2. Omnes radices decimae classis et Causalia,
quippe quae in forma cum decima classi (v. r. 297.) conveniant.**)
Radices decimae classis et Causalia additamentum अय्, quod secundum
r. 297. etiam ad Temp. generalia extenditur, abjiciunt, ceteroquin au-
tem hoc Praet. non ex primitiva radice forma sed ex ea efficiunt,
quam radix *Gunae* vel alio incremento et euphoniae legibus ante
adjectum अय् assumit, e. c. च्चू format अच्चूचून् ex चोचू abjecto अय्
(v. r. 425. b.), लिङ्ग format अलीतिङ्गम् ex लेङ्गय्, मो format अमीनयन् ex
मायय् (v. r. 425. a.). Attamen radices in उ vel ऊ desinentes, nisi a
semivocali, labiali vel ङ् littera incipiunt, in repetita syllaba ऊ sumunt,
vel, ante duas consonantes, उ; e. c. न् in forma causali format अन्-
नवम् e नावय्; च्च Cl. 10. format अच्चच्चवन् e च्यावय्. Quae a se-
mivocali, labiali vel ङ् incipiunt radices, उ vel ऊ terminatae, gene-
ralem sequuntur regulam; e. c. य् *Atm.* format अयीयवे e यावय् (vid.
r. 425. a.), भ् Cl. 10. format अवोभवम् ex भावय्.

424. Radices cum penultima ऋ huic vocali in repetita syllaba
substituunt अ (cf. r. 430.) e. c. म्ग format अममगन् e म्गय् omissa
Gunā (v. r. 342.). Eae autem radices, quae ex generali decimae
classis et Causalium lege *Gunam* sumunt, longam syllabam quam
Guna अर् cum sequente consonante positione format (ut घर्षय् a घय्)
ad arbitrium eo corripere possunt, quod *Guna* अर् ad primitivam

*) श्च frequentius primam assumit formationem.

***) De Causalium formatione hujus Praeteriti proprio suo loco fusius agitur (vid.
r. 526. et sq.).

ipsius potestatem ऋ reducitur, quo facto, suppressa radicalis syllabae longitudo ad repetitam syllabam transfertur, quae hanc ob causam इ recipit (vid r 425 a) pro अ, e c अर्धधर्मम् vel अदीर्घधर्मम् a धर्म्यं c धर्म्यं

125 Quinquam formae cum longa reduplicata et brevi radicali syllaba longe sunt admatissimae et frequentissimae, non tamen repetita syllaba extremum longitudinis gradum admittit, id quod ex sequentibus apparet legibus

a) आ, quae gravior est vocalis quam ई (v r 308 a) in repetita syllaba suppletur per इ, conferatur e c अवीपलन् a पाल्यं cum अव्यवातन् a वातयं. — Nonnullae radices quae अ vocalem radicalem in decima Classi vel causali forma non producant, tamen in repetita syllaba ponunt इ e c अशोगमान् a गणयं e गण् Cl 10, अशोगमम् a गमयं, quod est Causale radiceis गम्

b) Diphthongi in repetita syllaba transeunt in cognatam simplicem vocalem longam atque in radice ipsa corripuntur in respondentem simplicem vocalem brevem (v annot ad r 33), e c अहूताम् a हेतयं e हू. Ubi altera adhibetur species (v r 422), repetita syllaba habet brevem vocalem, cognatam diphthongo radicalis syllaba autem diphthongum retinet e c अचिष्टम् a चिष्टयं e चिष्ट

c) Duplex longitudo, vocalis natura et positione effecta, in repetita syllaba non admittitur, quum ob rem radices a duabus consonantibus incipientes in repetita syllaba longas vocales इ et ऊ in इ et उ corripuant, e c अचक्रसम् pro अचक्रसम् ा च्रसयं c च्रस् *

*) Radices a ष ne p entes, q a ex cupl lege 60 litterae इ post vocalem brevem repetitae syllabae respondentem Tenuem anteponunt, eandem sequuntur analogiam e c अचिष्टम् a चिष्टयं e चिष्ट. Quae quod rar ss me acc d l r a) calem syllabam longam non corripunt radices a dualibus consonantibus incipientes j an e general lege 1 in repetita syllaba

‡ || 426. Quae a vocali incipiunt radices, consonantem finalem repetunt cum इ, atque vocalis initialis coalescit cum augmento, ratione habita regulae 318; e. c. आटिटम् - आ(टि)टम्, ऐडिडम् - ऐ(डि)डम्, औचिक्तम् - औ(चि)क्तम् (v. r. 368. 2.) ab अटय्, ईडय्, उक्तय् ex अट्, ईड्, उक्त्.

‡ 427. Radices a vocali incipientes, si in duas desinunt consonantes, ultimam repetunt atque penultimam adjungunt vocali radicali, quae cum augmento coaluit; e. c. आब्दिगम् - आब्(दि)गम् ab अद्भय् ex अद्भम्.

‡ 428. Paradigma conjugationis sit चौरय् a चूर् *furari* in adjuncta Tabula, quae septem formationum Praeteriti multiformis praebet conspectum.

PRÆTERITUM REDUPLICATIVUM.

429. Personarum terminationibus a consonante incipientibus intermedia vocalis इ anteponitur, paucis radicibus exceptis (v. r. 430.). In *Atmanêpado* 2. personae pl. terminatio ध्वे scribi potest इ, quod praecipue in radicibus vocali terminatis usu receptum est. Ante terminationem थ (in 2. p. sing. *Par.*) plurimae radices in vocalem desinentes intermedium इ ad arbitrium aut ejicere aut retinere possunt; e. c. चिचेथ् vel चिचयिथ् a चि (v. r. 436.).

430. Radices कृ *facere*, कृ *irc*, कृ *ferre*, कृ *eligere*, कृ *currere*, कृ *audire*, कृ *laudare* intermedium इ non admittunt atque in *Atmanêpado* semper इ usurpant pro ध्वे; e. c. चकार्थ्, चकृत्, चकृम; चकृमहे, चकृहे. — Plures in consonantem desinentes radices इ intermedium ad arbitrium inserunt vel omittunt; e. c. निपिध्व्, निपिध्म vel निपिधि्व्, निपिधिम् a निध् (v. r. 80.).

Praeteritum reduplicativum.

431. Radices, quae a consonante incipiunt, cum aut ipsius vocaliam, ratione habita regulae 368., repetunt una cum radicali vocali, quae, si longa est, corripitur.*) इ et इ in repetita syllaba suppleantur vocali अ. E. c. व्रिविश् a विश्, वृभृष् a भृष्, चक्रम् a क्रम्, डगम् a गम्, तितेष् a तेष्, उठीष् a ठीष्, तस्यल् a स्यल्, तृड्(**) a तृ, तिष्णिष् a णिष्**), पस्पृष् a स्पृष्.

432. Quae ab अ, इ vel उ incipiunt radices in simplicem consonantem desinentes, initialem vocalem repetunt, ita tamen, ut cum radicali syllaba ad analogiam r. 35. coalescat; e. c. आद् ex अ + अद्, ईप् ex इ + इप्, उप् ex उ + उप्. Excipitur Singularis *Par.*, quippe qui secundum r. 435. *Gunam* sumat, qua इ, उ in ए, ओ transeunt diphthongos, ante quas reduplicativae syllabae इ et उ ad analogiam r. 51. in इय् et उय् transeunt; e. c. इयेष्, du. ईपिष्, pl. ईपिम ab उप्; उयोष्, du. उयिष्, pl. उयिम ab उप्.

433. Radices quae initialem अ vocalem ante duas habent consonantes, atque radices cum initiali इ ante simplicem consonantem, in reduplicativa syllaba ponunt आ atque inter hanc et radicalem syllabam inserunt न् euphonicum; e. c. आनन् ab अन्, आनद्द् ab अद्द्, आनध् ab अध् (cf. r. 431.).

434. Radices a longis vocalibus incipientes, atque eae quae initialem इ, उ vel इ ante duas consonantes habent, Praeteritum reduplicatum circumscribunt secundum r. 457.

435. Radices in simplicem consonantem desinentes in Singulari *Par.* breves vocales इ, उ et इ *Gunae* incremento augent (cf. r. 308.); e. c. व्रिविश् a विश्, चक्रोध् a क्रोध्, ततर्प् a तर्प्.

436. Radices in vocalem desinentes, aut brevem aut longam,

*) De diphthongis corrigendis vid. annot. ad r. 33.

**) v. r. 80

in prima pers. sing. *Par.* ad arbitrium *Vridddhim* sumunt vel *Gunam*, in secunda *Gunam*, in tertia semper *Vridddhim*; e. c. चि format 1. p. चिचाय (e चिचे + अ) vel चिचय (e चिचे + अ), 2. p. चिचेय vel चिचयिय, 3. p. चिचाय; ध् format 1. p. दुधात्र vel दुधत्र, 2. p. दुधाय vel दुधविय, 3. p. दुधात्र.

437. Ubi *Gunae* vel *Vridddhis* incrementum propter graves terminationes non admittitur, i. e. in Duali et Plurali *Par.* tribusque *Atmanēpadi* numeris,*) vocales इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ in fine radicum euphoniae regulas 50-54. sequuntur, e. c. निन्धिम a नी (v. r. 50°.), सिस्मियिम a स्मि (v. r. 52.), चक्रुस् a कृ (v. r. 54.), सस्महस् non सस्मस् a स्म**). — उ et ऊ tam post unam quam post duas consonantes in Praet. redupl. semper in उव् nunquam in solum व् transeunt, (v. r. 53.); ऋ semper in अर् transformatur (v. r. 54.). E. c. उध्विम a ध्, युध्वस् a ध्, ववहस् a व्, तस्तहस् a स्त्.

438. a) आ finale cum terminatione अ primae et tertiae pers. sing. *Par.* anomalum in modum coalescit in आ atque ante alias a vocali incipientes terminationes abjicitur; e. c. दा *Par. Atm.* dare format: *Par.* ददौ, ददिय vel ददाथ, ददौ; ददिव, ददथस्, ददतस्; ददिम, दद, ददस्. *Atm.* ददे, ददिपे, ददे; ददिवहे, ददाथे, ददाते; ददिमहे, ददिध्वे (ह्रि), ददिने.

b) Eundem in modum flectuntur radices in quampiam diphthongum desinentes, quippe quae finali diphthongo substituant आ vocalem (cf. r. 411, 413.), quae in syllaba redupl. corrigitur in अ; e. c.

*) Intermedia vocalis इ in इव, इस् etc., quia saepe semper ponitur, quasi ad terminationem personalem ipsam refertur, ita ut haec vocalis vim terminationum in radicalem syllabam non infringat (cf. r. 300°).

***) Hanc analogiam sequuntur omnes a dualis consonantibus incipientes radices in अ (v. r. 51.).

दधी, दधिय vel दधाय, a धा pro धे, शमी, शमिय vel शमाय, a मा pro मै, सनी, ससिय vel ससाय a सा pro सी

430 a) Radices १ consonante incipientes, si अ् vocalem ante simplicem consonantem habent, hanc vocalem in tertia pers sing *Par* necessario atque in prima pers ad arbitrium produciunt, e. e. शमाम् *ivit*, शमाम् vel शमम् *ivi* १ गम्.

b) In Duali et Plur. *Par* tribusque *Atman'padi* numeris, अ् medium, suppressa reduplicacione, immutatur in ए, si quidem initialis et finalis radice consonans sunt simplices atque initialis consonans neque ए् est neque una eorum consonantium, quae secundum १ 368 1 et 2. in repetita syllaba vicaria utuntur littera Secunda persona sing *Par*. ante इय् eandem sequitur legem, ante थ् autem, proxime cum radice conjunctum, reduplicacionem et primitivam radice vocalem retinet Utraque forma ad arbitrium usurpatur, e e चेरिय vel चचर्य् *ivisti* a चर्

ANOT Rationem mutandae अ् vocalis in ए in vi assimilationis litterae इ vel ए terminationum video, quae in *Atman'pado* praeter secundam et tertiam pers Dualis, omnes a dictis vocalibus incipiunt, ut तेने, तेनेये, तेने etc a तन्. Hae terminationes *Atman'padi* una cum usulem primae personae du et pl et secundae pers sing *Par isma pad* ut equidem puto, effecerunt ut radicalis syllabae अ् vocalis in ए transierit d pl thongum, quae, semel procreata, etiam in reliquis puras formas irrepsit, (v r 31). Gravissimum l'jus sententiae argumentum in secunda pers sing *Par* invenimus, quippe quae, ante इय्, vocalem अ् in ए immutet, ante थ् autem retineat — Ubi अ् vocalis duabus consonantibus a terminationibus separatur, haec re vis assimilatonis terminationum infringitur e e अवन्धिम् non वैन्धिम् a वन्धि *lgare* Quod ad suppressendam reduplicacionem attinet, *salvo* nem in eo solum esse censeo, quod, ubi अ् in dpl thongum ए excrevit, pondera diminutio in initio vocis necessaria sit praesertim cum etiam personarum terminationes sint graves In radicibus tamen, quae ex lege 368 vicaria utuntur littera vel e duabus consonantibus unam tantum repetunt, in sic constitutis radicibus, haec,

syllaba reduplicativa (quia magis differt a radice ipsa*) et quasi independens et necessaria ejus pars videtur esse) fortiori vinculo cum ea conjuncta est. Cum autem in modo de criptis radicibus, syllaba reduplicativa, semel cum radice conjuncta, non amplius ab ea disjungi possit**), in hac re causam esse puto qua dictae radices vi assimilationis terminationum resistunt. Non enim radis, ut jam supra monui, ante terminationes *graves* simul tam reduplicacione quam aucta vocali radicali aggravari potest.

440. Radices फल्, भद्र, त्रप्, ग्रथ् et अग्रथ्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis अ् vocalem in ए immutant; e. c. फोलिम, त्रैविमदे.

441. Radices त्रच्, भ्रम्, श्रथम्, पण्, वम्, स्वन्, राद्र, भ्राण्, राध्, quanquam conditionibus r. 439. b. non respondent, tamen in ibi dictis personis vocalem radicalem in ए transformare, aut generalem regulam sequi possunt; e. c. त्रैसिम vel तत्रसिम, भ्रैमिम vel व्रभ्रमिम. Attamen radix राध् cum praepositione आ conjuncta (आराध् *colere*) regularem tantum formam admittit, e. c. आराधिम non आरैधिम.

442. Paradigmata integrae hujus Praeteriti conjugationis sint चि colligere, तद् vexare et तन् extendere.

PARASMAIPADUM.

ATMANĪPADUM.

चि colligere.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. चिचाय १. चिचय	चिच्यव	चिच्यम	चिच्ये	चिच्यवरे	चिच्यमरे
2. चिचयिद्य १. चिचथ	चिच्यथ्स्	चिच्य	चिच्यिपे	चिच्यथे	चिच्यध्वे १. इ
3. चिचाय	चिच्यतम्	चिच्यस्	चिच्ये	चिच्याते	चिच्यी

*) e. c. in त्राम् minus quam in त्रथ्, in विसि minus quam in विसि bis conspicimus radicem त्र् et सि.

**) Excipiuntur radices, quas r. 110. et 411. memorant.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

			तृ॒ व॒व॒रे.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तृतोद्	तृतृदिव	तृतृदिम	तृतृदे	तृतृदिवरे	तृतृदिमरे
2. तृतोदिय	तृतृदथ्न्	तृतृद्	तृतृदिपे	तृतृदाथे	तृतृदिध्वे v. ६
3. तृतोद	तृतृदत्सु	तृतृड्सु	तृतृदे	तृतृदाते	तृतृदिरे

तन्॒ catendere.

1. ततान् v. cl ततन्	तेनिव	तेनिम	तेने	तेनिवरे	तेनिमरे
2. तेनिय v. cl ततन्थ	तेनथ्स्	तेन	तेनिपे	तेनाथे	तेनिध्वे v. cl ६
3. ततान	तेनत्सु	तेनृस्	तेने	तेनाते	तेनिरे

ANOMALA.

443. द्वि॒ vincere et द्वि॒ ire Praet. redupl. formant ex द्वि॒ et द्वि॒; e. c. द्विगाथ॒ vicit, द्विघाथ॒ vit.

444. मि॒ cl. 5., मी॒ cl. 1. et मी॒ cl. 9. formant Praet. redupl. c॒ मा (cf. r. 411.), e. c. ममी, ममिव, ममिम.

445. मू॒ esso in syllaba reduplicativa ponit च॒ pro वृ॒ (v. r. 431.), deinde *Gunam* omittit atque vocalem ऊ॒ ante vocales terminationum, sicut in r. 414., in ऊ॒व् transformat pro उ॒व्; e. c. in prima pers. वभू॒व, वभू॒विव, वभू॒विम, वभू॒वे, वभू॒विवरे, वभू॒विमरे.

446. ऋ॒ Par. *ve* cum reduplicacione in tribus numeris format आ॒र् (*), inde आ॒र्, आ॒रिथ, आ॒र्, आ॒रिव etc.

447. Radices ऋ॒ numpere, ए॒ implere et इ॒ dissecare, in *Par.*

* षट्॒ proprie non nisi Singulati convenit, ubi ष॒ reduplicacionis (v. r. 431.) cum *Fru-*
ditu vel *Guna* radicis in षट्॒ coalescere debet. In Du. et Plur. expectaveris षट्॒ (षट्॒व,
षट्॒सु etc) ex ष॒ reduplicacionis, et र्॒ in quod radicalis syllaba ष॒ ante vocales transire de-
beret.

usitatae, in Duali et Plur. vocalem finalem ad arbitrium aut secundum r. 437. b. in अद् transformant aut in solum द् e. c. शश्रिम॑ vel शश्रिम॑. "

448. तद् Par. format Praet. redupl. ex तद्, ratione habita regulae 439., ita tamen ut in secunda pers. sing. solum तेरिथ॑ dicatur, non ततर्थ॑. — द् Par. senescere aut eandem sequitur analogiam aut regulariter flectitur; e. c. डेरिम॑ vel द्रदरिम॑.

449. E sex radicibus, quae in ए desinunt, solum छे॑ et ने॑ sunt regulares (v. r. 438.). — दे॑ *Atm.* cum reduplicatione format दिमि॑, unde दिग्ने॑, दिग्निपे॑ etc. (sicut चि॑ in r. 442.). — ट् Par. *Atm.* corripitur in ड॑ (vel द्, cf. छत॑ in r. 610.) unde द्रह्व॑ vel द्रह्व॑, द्रह्वेथ॑ vel द्रह्विथ॑, द्रहाव॑; Du. द्रह्वविथ॑ etc. Pl. द्रह्वविम॑ etc. *Atm.* द्रह्ववे॑, द्रह्वविपे॑ etc. (v. r. 437.).

450. छे॑ Par. *Atm.* contra r. 438. non च्या॑ substituit, sed in syllaba redupl. ponit वि॑ (v. r. 431.) et in radice ipsa ए॑ diphthongum ante vocales in अय॑, ejusque *Vriddhim* ऐ॑ in आय॑ dissolvit; e. c. विव्यविथ॑ *textisti*, विव्याय॑ *textit*. In personis puris (cf. r. 308.) छे॑ corripitur in चि॑, eo quod ए॑ finale abjicitur et semivocalis य॑ in respondentem vocalem transit (cf. r. 325.) e. c. विचियम॑ (e विचि॑ + इम॑) vel विच्ययिम॑ (e विच्ये॑ + इम॑).

451. छे॑ Par. *Atm.* *texere* aut regulariter format च्छि॑ etc. (vid. r. 438. b.), aut in syllaba redupl. ponit उ॑ et in radice ipsa ए॑ diphthongum ejusque *Vriddhim* ऐ॑ ante vocales terminationum levium (v. r. 300°.) in अय॑ et आय॑ dissolvit; inde Sing. Par. उवाय॑ vel उवय॑, उवयिथ॑, उवाय॑. Ante terminationes graves छे॑ corripitur in उ॑, quod cum उ॑ reduplicationis in ड॑ coalescit. Hoc autem ड॑ ante vocales terminationum transit in डध॑ pro डव॑ (v. r. 437. et cf. r. 445.) vel inter ड॑ et vocales terminationum ponitur य॑ euphonicum (cf. r. 265. et 271.) inde डधिव॑ vel डधिव॑, डधयन्॑ vel डधयन्॑ etc.

452. Radices शष्ण् *Par. silere* et हृद् *Atm. dare* contra r. 439. reduplicationem et अ् vocalem ubique retinent; e. c. शशशिम, हृदिमहे, non शेशिम, हेदिमहे.

453. Radices गन्, एन्, एन्, डान् et घन् vocalem अ् ante terminationes graves (v. r. 300°.) eiciunt atque एन् præterea litteram ङ् in omnibus utriusque Vocis personis in न् immutat (cf. r. 357.); e. c. 1. personae, डागाम vel डागाम^{*}), डाग्मिव, डाग्मिन a गन्; डाघान vel डाघन^{*}), डाग्मिव, डाग्मिन, डाग्ने, डाग्मिवहे, डाग्मिमहे, a एन्^{**}); चापान vel चपन, चाग्मिव etc. a एन्; डागान vel डागान, डाग्मिव etc. a डान्^{**}); डाघास vel डाघस, डाग्मिव etc. a घन्^{***}).

454. Radices ग्रद्, प्रद्, भ्रद् (v. r. 110°.) et व्रद् ante terminationes graves (v. r. 300°.) corripuntur in गद्, पद्, भद्, वद् (vid. r. 325.); e. c. ग्रद् format in 1. pp. डाग्राह vel डाग्रह, डाग्रहिव vel डाग्रह, डाग्रहिम vel डाग्रह, डाग्रहे etc.

455. a) Radices वच्, वद्, वप्, वण्, वन् cl. 1., et वृच् in syllaba redupl. ponunt व् pro व, atque ante terminationes graves (v. r. 300°.) etiam in radice ipsa syllabam व् corripunt in उ् vocalem, quae cum उ reduplicationis coalescit in ऊ, cujus ळ euphonica स् finale radice वच् transit in प् (cf. rr. 80. et 101°.); e. c. उवाच vel उवच, ऊचिव, ऊचिम a वच्; उवास vel उवस, ऊपिव, ऊपिम a वन्.

b) Radix स्वप् dormire in syllaba redupl. ponit स्, atque ante terminationes graves (v. r. 300°.) radicalem syllabam corripit in सप्; e. c. स्वप्प vel स्वप, स्वपिव, स्वपिम (v. euphon. r. 80.).

456°. Radix यद् in syllaba redupl. ponit र् atque ante terminationes graves (v. r. 300°.) etiam in radice syllabam य् corripit in र्, quod cum र् reduplicationis coalescit in र्; e. c. र्याद् vel र्याद्, रिद्, र्दिम; र्दिमिव, र्दिमिवहे, र्दिमिमहे. — Radices व्यच्, व्यच्, व्यच् et

) v. r. 439. **) cf. r. 375. ***) v. euphon. rr. 83. c. et 101°.

व्यय in syllaba redupl. ponunt वि, atque radices व्यच् et व्यध् etiam in radicali syllaba ante terminationes graves syllabam य corripunt in इ; e. c. विव्याध vel विव्यध, विविधिव, विविधिम; विविधे, विविधि-वहे, विविधिमहे.

456ⁿ). Radix अह Par., solum in Praet. redupl. usurpata, cum praesente et praeterita significatione, caret primis personis et secunda pers. plur., atque secundam pers. sing. format ex अत् (vel अद्), terminatione य proxime cum radice conjuncta. Flectitur igitur: 1.

Sing.	Dual.	Plur.
1. deest	deest	deest
2. आत्य	आद्यत्	deest
3. आह	आहत्	आहत्

ANNOT. आह etc. etiam a radice अह् derivari potest, ad analogiam radicis आप् (v. r. 458. 1.) quae a regula 459 recedit.

PRAETERITUM REDUPLICATUM *Periphrasticum*
CIRCUMSCRIBITUM.

X 457. Praeteritum reduplicatum circumscribitur eo quod radix, addita terminatione आम्, cum Praet. redupl. unius radicem क् facere, अत् et भ् esse construitur, e. c. ईशासकार vel ईशामास vel ईशाम्भव imperavit.

ANNOT. Hanc formam in आम् desinentem non cum WILKINSIO pro Participio adverbiali sed potius pro Accusativo abstracti substantivi, solum in hac constructione conservati, habendam esse puto ईशासकार (v. r. 68) igitur exprimeret proprie, fecit imperium, ईशामास vel ईशाम्भव significaret, fuit quod ad imperium attinet.*)

*) Ratio quod attinet ad alias per Accusativum non exprimitur, nisi in Infinitivo, qui Accusativa terminatione nonnunquam rationem quod attinet ad exhibet.

458. Auxillare कृ in hac constructione utramque activam Vocem usurpat, ita ut hac in re ad usum radicis, quam comitatur, se accomodet; अस् et भू autem semper in *Parasmaipado* ponuntur; e.c. इंटासक्रे, इंटामान, इंटाम्बभव *laudavit*, ab इंट् *Atm.*

459. Dictum in modum in Praeterito redupl. circumscribi debent:

1) Radices quae incipiunt a vocali, aut naturā aut positione longā; e.c. ऊपासकार (आस, वभूव) ab ऊप्, इन्दासकार (आस, वभूव) ab इन्द्. — Excipiuntur radices, quae अ initiale ante duas consonantes habent (v. r. 433.), deinde आप्, quod cum reduplicatione format item आप् (अ + आप्); denique आन्, quod ad *analogiam* r. 433. format आनङ्.

2) Radices polysyllabae, e.c. दीध्यासक्रे (आस, वभूव) a दीधी *Atm.* — दरिद्रा et आग्न etiam simplicem formationem adhibere possunt, ita tamen, ut दरिद्रा in 1. et 3. p. sing. non दरिद्रि (r. r. 438.) sed दरिद्र formet, abjecta vocali finali ante terminationem अ. — ऊर्ण, quanquam etiā a vocali longa incipit, tamen non nisi simplicem, anomalam tamen formam exhibet; e.c. ऊर्णनाव vel ऊर्णनव, ऊर्णनविष, ऊर्णनविम.

3) Radices decimae classis, quae additamentum अय् ante आन् retinent; e.c. चार्याम् a चर्.

4) Verba derivativa (r. r. 491.).

5) Radices अय् et दय् *ire*, et ad arbitrium etiam radices विद् *scire*, वान् et वान् *incere*, उप् *urere*.

FUTURUM PRIMUM.

460. Futurum primum oritur e conjunctione Participii futuri suffixo न् terminati, cum Praesente radicis अन् *esse* (r. r. 365.). In tertia persona trium numerorum utriusque Vocis ponuntur Nominativi

masc. dicti Participiū, omisso verbo substantivo; ita ut *Atmunépadum* in hac pers. a *Parasmaipado* non distinguatur; e. c. a धा *ponere* venit धात्, cujus Nominativi masc. sunt धाता, धातारो, धातारस् (v. r. 178. et 179.), qui tertias personas utriusque Vocis hujus temporis significant. In reliquis personis trium numerorum, Nominativus sing. masc. conjungitur cum Praesente radice अस्; e. c. धातास्मि (धाता + अस्मि), Du. धातास्वस्, Plur. धातास्मस्; *Atm.* धाताहे, धातास्वहे, धातास्महे.

ANNOT. Iam in libro meo *Conjugations-System etc.* p. 26. atque in libro anglico *Annals of Oriental literature* p. 50, originem exposui hujus Temporis, quod antecessores mei tanquam simplex constituunt. Nominativus dicti Part. veram naturam certae Futuri nostri personae eo assumpsit, quod, sine ullo respectu generis Subjecti, semper masculinam gerit formam, ita ut e. c. दाता non solum significet *daturus est*, sed etiam *datura* et *daturum est*. Contulimus, quod ad hanc rem attinet, tertiam hujus Temporis personam cum Latino *amamini*, quod primitivè Nominativum plur. masc. Participiū passivi in minus esse affirmamus, cum Graeco in *μεινός* et Sanscrito in *मान* convenientis, quod autem in Latino ad indicandam secundam pers. plur. Passivi compellitur, neglecta generis distinctione, quo terminatio *mini* magis signi personalis naturam induit. — Sanscritus Nominativus sing. dicti Participiū futuri in secunda et tertia pers. nonnunquam a verbo substantivo uno vel pluribus vocabulis separatus invenitur, e. c. in Rāmāyano legitur व्राता परस्तान् अस्मि *servaturus alius filios es*; in Mahābhār. कर्ता तद् अस्मि ते *facturus hoc sum tibi*. Interdum etiam Verbum subst. omittitur atque Persona pronomine exprimitur (v. *Ardschuni reditum* V. 22. et IX. 31.). — Praeter Nominativum masc. trium numerorum nullus alius casus formae in ङ् desinentis cum sensu futuro adhibetur, atque Nominativus etiam nunquam tanquam verum Participium futurum, sed tantummodo tanquam una trium personarum Futuri primi usurpatur.

461. Vocalis radicalis sumit *Gunam* (v. r. 34^a.) e. c. एता ab इ, भेता a भी, वेता a वी, वेता a वी, वेता a वी (v. r. 83. d^a.), 'वृता a वृत् (v. r. 34^a.), Radix मृत् sumit *Vridhdhim* pro *Guna*, inde माटा (vid. r. 89. b. et cf. r. 359.).

DE INSERENDA INTERMEDIA VOCALI इ.

462. Radices decimae classis et polysyllabae intermediam vocalem इ inserunt, e. c. चोरयिता a च्च cl. 10. (v. r. 297.), आगरिता a आग. — Radices दीधी, वेथी et ददिद्रा vocalem suam finalem abjiciunt, inde दीधिता, वेधिता, ददिद्रिता. Radices monosyllabae ad aliam quam decimam classem pertinentes respectu intermedii इ has sequuntur regulas:

463. Radices in आ desinentes intermedium इ non admittunt, e. c. याता a या. Radicum in इ et ई desinentium tantummodo झि, जो et डी vocalem इ inserunt; e. c. झयिता (ex झे + इता). — Radices मि et मी cl. 9. radicali vocali substituunt आ, inde माता (cf. r. 411.).

464. E radicibus in उ nonnisi च्, छ, च्छ et ह्च et ad arbitrium etiam ऋ, त्, ह्, न्, ड et ह्च, vocalem इ inserunt; e. c. स्तत्रिता vel स्तोता a स्त्. Radices in ङ desinentes inserunt इ, e. c. भत्रिता a भ्. Attamen ध् et झ् etiam omissis इ formant धेता, मेता.

465. Radices in इ fere omnes इ omittunt, e. c. ह्ता a ह् cl. 9. in Par. inserendum इ producere potest, inde ह्रिता vel ह्रिता. — ह्च sonare et ह् sustentare ad arbitrium formant ह्वर्ता, भर्ता vel ह्वरिता, भरिता. — Radices in इ omnes assumunt vocalem intermediam, quae in Par. produci potest; e. c. त्रिता vel त्रिता a त्.

466. Diphthongi in fine radicum transeunt in आ (cf. r. 438.) atque इ non admittunt; e. c. धाता a धे, गाता a गी, ज्ञाता a जो.

467. Radices in च्, ग्, घ्, ङ्, छ्, ह्, ड्, ङ्, ण्, त्, थ्, ष्, व्, य्, झ्, ल् vel झ् desinentes omnes इ inserunt.

468. Radices in consonantem desinentes, quae इ non inserunt, sunt:

1) Radicum in य् desinentium: ज्ञय् inde ज्ञता.

2) Radicum in च् desinentium: घच् cl. 1., मच् cl. 6., ह्विच् cl. 7.,

वच् cl. 2., सिच् cl. 6.; e. c. पता (v. r. 86.).

3) Radicum in ह् desinentium: solum प्रह् cl. 6., inde प्रह्य (vid. euph. r. 87.).

4) Radicum in झ् desinentium (vid. euph. r. 89.): त्यञ् cl. 1. (त्यता), निञ् cl. 3. (निता), भञ् cl. 1. (भता), भञ्ज् cl. 7. (भङ्गता), भञ्ज् cl. 7. (भोता), भ्रञ्ज् cl. 6. (भ्रष्टा), मञ्ज् cl. 6. (मष्टा), यञ् cl. 1. (यता), यञ्ज् cl. 7. (योता), रञ्ज् cl. 4. (रङ्गता), रञ्ज् cl. 6. (रोता), विञ्ज् cl. 3. (विता), सञ्ज् cl. 1. (सङ्गता), सञ्ज् cl. 4. (सष्टा v. r. 34^b), स्वञ्ज् cl. 1. (स्वङ्गता). — गञ् cl. 2. ad arbitrium format मार्ष्टा vel मार्शिता (v. r. 461.).

5) Radicum in द् desinentium: अद् cl. 2., चद् cl. 7., छिद् cl. 7., ह्रिद् cl. 7., तद् cl. 6., नद् cl. 6., पद् cl. 4., भिद् cl. 7., विद् cl. 6., शद् cl. 1., सद् cl. 1., स्विद् cl. 4., स्कन्द् cl. 1., छद् cl. 1.; e. c. अत्ता ab अद्, जोत्ता a चद्.

6) Radicum in ध् desinentium: कृध् cl. 4., चृध् cl. 4., वन्ध् cl. 9., छुध् cl. 1. et 4., युध् cl. 4., रुध् cl. 7, राध् cl. 4., वध् cl. 1., व्यध् cl. 4., षुध् cl. 4., सिध् cl. 4., साध् cl. 4.; e. c. क्रौडा a कृध्, वन्दा a वन्ध् (v. r. 83. d^b). — रध् cl. 4. format रधिता vel रजा.

7) Radicum in न् desinentium: मन् cl. 4., हन् cl. 2., inde मन्ता, हन्ता.

8) Radicum in प् desinentium: आप् cl. 5., क्षिप् cl. 6., तप् cl. 1., तिप् cl. 1., लिप् cl. 6., लप् cl. 6., वप् cl. 1., शप् cl. 1., स्वप् cl. 2., सृप् cl. 1.; e. c. जेष्ठा a क्षिप्. — तप् cl. 1. format तप्ती vel त्रप्ता (v. r. 34^b) vel तर्पिता; दृप् format दृप्ती vel द्रप्ता vel दर्पिता. — हृप् cl. 1. Par. format कल्पिता (v. r. 13. et 33.) et tantummodo secunda persona inserit इ, inde कल्पिताभि.

9) Radicum in भ् desinentiam: यभ् cl. 1., रभ् cl. 1., लभ् cl. 1., e. c. यब्धा (v. r. 83. d^b). — लभ् cl. 6. format लोब्धा vel लोभिता.

10) Radicum in म् desinentium: गम् cl. 1., नम् cl. 1., यम् cl. 1., रम् cl. 1.; e. c. यन्ता (v. r. 95.). — क्राम् cl. 4. format in Par. क्रामिता et in Atm. क्रन्ता.

11) Radicum in ञ् desinentium: क्रीञ् cl. 1., दंञ् cl. 1., दिञ् cl. 6., दृञ् cl. 1., मञ् cl. 6., मिञ् cl. 6., मृञ् cl. 6., रिञ् cl. 6., रुञ् cl. 6., लिञ् cl. 4., विञ् cl. 6., स्पञ् cl. 6.; e.c. स्रष्टा (v. r. 31^b. et 98.).

12) Radicum in प् desinentium: कृप् cl. 1., तृप् cl. 4., त्विप् cl. 1., उप् cl. 4., द्विप् cl. 2, पिप् cl. 7., पुप् cl. 4., विप् cl. 3., शिप् cl. 7., ञ्प् cl. 4., श्लिप् cl. 4.; e.c. प्र्लोष्टा v. r. 99. — Radices तच्, et त्वच् cl. 5., कृप् cl. 9. cum praefixo निद्, रूप् cl. 4., रिप् cl. 4., रृप् cl. 6., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt.

13) Radicum in न् desinentium: घञ् cl. 1. et वञ् cl. 1.; inde घस्ता, वस्ता; वञ् format etiam वसिता.

14) Radicum in इद् desinentium (v. euphon. rr. 102. et 103.); द्रद् cl. 1. (दग्धा), दिद् cl. 2. (दिग्धा), उद् cl. 2. (उग्धा); नद् cl. 4. anomale format नद्वा e नध् (vid. r. 83. ^d). et cf. r. 396.); मिद् cl. 1. (मिहा), रुद् cl. 1. (रिहा), लिद् cl. 2. (लिहा), लद् cl. 1. (लोहा). वद् cl. 1. et सद् cl. 1. anomale formant वोहा, मोहा pro वाहा, साहा (v. r. 102. et cf. annot. 1. ad r. 254.); सद् format etiam सदिता. — Radices गद् cl. 1., डद् cl. 4., द्राद् cl. 1., मुद् cl. 4., फिद् cl. 4., स्तद् cl. 4., ad arbitrium इ inserunt vel omittunt, e.c. स्नेग्धा*) vel स्नेदिता.

469. Paradigmati inseruiat क्षिप् *conjectere.*

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

	Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1.	क्षेप्तास्मि	क्षेप्तास्वम्	क्षेप्तास्मन्	क्षेप्तादे	क्षेप्तास्वदे	क्षेप्तास्मन्
2.	क्षेप्तासि	क्षेप्तास्यम्	क्षेप्तास्य	क्षेप्ताते	क्षेप्ताग्ये	क्षेप्ताध्वे
3.	क्षेप्ता	क्षेप्ताते	क्षेप्तात्	क्षेप्ता	क्षेप्ताते	क्षेप्तात्

*) v. annot. ad r. 103.

PRECATIVUS.

470. a) Precativus eundem habet Modi characterem (इ) ac Potentialis, atque praesertim cum Potentiali trium posteriorum conjugationum convenit, a quo in 3. et 2. pers. sing. *Par.* sublati classium proprietatibus tantummodo differt; conferatur e. c. तन्यास्, तन्यात् cum Potentiali तन्यास्, तन्यात् a तन् cl. 8., यद्द्यास्, यद्द्यात् cum Potentiali यद्द्यास्, यद्द्यात् *) a यद्. In reliquis personis र् littera verbi substantivi**) inseritur, ita ut terminationes personales proxime cum ea jungantur, sicut in prima formatione Praeteriti augm. multiformis; e. c. a तन् venit. तन्यास्म; Du. तन्यास्व, तन्यास्तन्, तन्यास्ताम्; Plur. तन्यास्म, तन्यास्त, तन्यास्तस् (cf. Graecorum tertiam pers. plur. δεινται***).

b) *Atmanēpadum* propriam sequitur formationem, non solis terminationibus personalibus a *Parasmaipado* diversam. In omnibus personis radici additur र् littera verbi substantivi, aut proxime aut inserta intermedia vocali इ, cujus vi euphonica र् mutatur in ए, sicut in tertia formatione Praet. multiformis. Verbo substantivo adjungitur Modi character इ, inter quem et terminationes a vocali incipientes inseritur ए euphonicum (cf. r. 311.). Characteribus -थ et त् secundae et tertiae pers. Sing. et Du. antepositur altera sibilans, et quidem ए post इ, et र् post आ; littera ए autem efficit ut

*) Similem differentiam videmus inter Graecorum Aoristum et Praesentem Optativi, cf. δειν cum δειδεिन.

**) Eandem enim originem र् litterae, in hoc Modo insertae, tribuendam esse puto quam eidem litterae in Praeterito multif. introductae (v. r. 338.).

*** in secunda et tertia pers. sing., ut equidem puto, verbum substantivum eam ob causam omittitur, quia ex euphon. lege 57. र् cum terminationibus र् et त् conjungi nequit (cf. r. 401.).

sequens घृ et तृ transeant in ह, ङ (v. r. 99.). In secunda pers. plur. pro ध्वम् scribi potest ह्वम्.

Eni integrum schema utriusque Vocis*).

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. यासम्	यास्व	यास्म	सीय	सीवदि	सीमदि
2. यास्	यास्तम्	यास्त	सीष्टाम्	सीयास्थाम्	सीध्वम् (ङ्म)
3. यात	यास्ताम्	यास्तस्	सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्

DE VOCALIS RADICALIS IN PARASMAIPADO MUTATIONE.

471. आ finale post simplicem consonantem transit in ए**); post duas consonantes आ ad arbitrium item transit in आ aut non mutatum retinetur; e. c. देयासन् a दा. स्थेयासन् vel स्यायासम् a स्था***).

472. इ et उ finalia producantur, e. c. चीयासम् a चि, नूयासम् a नू. — ऋ finale post unam consonantem transit in रि, post duas in अरु; e. c. क्रियासम् a कृ, स्मर्यासम् a स्म. — Radix ऋ ire item transit in अरु, inde अर्यासम्. — ऋ finale transit in ईरु atque post labiales in ऊरु (v. r. 54.); e. c. शीर्यासम् a शृ, पर्यासम् a पृ.

473. E radicibus in ए desinentibus tantummodo घे in Par. est regularis atque format घेयासम्, quod ad analogiam r. 471. ex धायासम् explicari potest (v. r. 474.).

* Cf. schema *Atmanēpadi* cum Potent. radicis घृ *Atm.* in r. 366. et vid. de origine Precativi Librum meum *Conjugationssystem etc.* §. 31. et 33.

** ut equidem puto, ex vi assimilationis sequentis semivocalis घृ (cf. r. 626.).

*** Secundum FORSTERUM plures radices a simplice consonante incipientes घा vocalē non mutatam retinent, e. c. ex पृ cl. 2. FORSTERUS efficit पयासम्. Apud scriptores Modus precativus rarissime invenitur.

474. ऐ finali substituitur आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.), quo facto, ratio habenda est regulæ 471.*) — औ finali item substituitur आ, quod tamen, secundum FORSTERUM, ante sequens य non in ए immutatur; e.c. दायसम् a दो.**)

475. Radices in consonantem desinentes vocalem radicalem non immutant, radicibus decimæ classis exceptis, quippe quæ *Gunam* hujus classis propriam retineant, additamentum अय् (v. r. 297.) autem abjiciant; e.c. चौर्यासम् a चूर् cl. 10.

476. Radices duabus terminatæ consonantibus, quarum prior est nasalis, eandem in *Par.* ejiciunt; e.c. मय्यासम् a मय्य्.

DE MUTATIONE VOCALIS RADICALIS IN ATMANĒPADO.

477. Radices in इ, ई, उ vel ऊ desinentes sumunt *Gunam*; e.c. चेपीय a चि, नेपीय a नी, पविपीय (ex वे + इ + पीय) a व्. — E radicibus in ऋ tantummodo cac, quæ intermedium इ inserunt, accipiunt *Gunam*; e.c. वरिपीय a वृ, कपीय a कृ. Radices in ऋ desinentes ante intermedium इ, quod in ई producere possunt, habent *Gunam*; omisso intermedio इ vel ई, ऋ finale sicut in *Par.* transit in ईर् et post labiales in ऊर्; e.c. कारिपीय vel कारोपीय vel कीर्पीय a कृ; परिपीय vel परोपीय vel पृर्पीय a पृ. — Diphthongi ए, ऐ et औ in fine radicum transeunt in आ (cf. rr. 411., 413., 438., 466., 485.); e.c. वासीय a वे, त्रासीय a त्रै, द्यानीय a द्यौ.

478. Radices in consonantem desinentes ante intermedium इ *Gunam* assumunt, omissa vocali इ, radicalem vocalem puram retinent; e.c. भृत्सीय a बृध् (v. r. 83. d^o.), पचिपीय a पच्.

*) secundam WILKINSON, FORSTERUS post simplicem consonantem य retinet, post duplicem, atque in radice ये, ad arbitrium ए et या admittit, e.c. सेणाय् vel सणाय् a से.

***) WILKINSON यो primitivum retinet, formatque e.c. प्रोयसम् a प्रो.

479. Quod ad inserendam vel omittendam intermediam vocalem इ in *Atmanépadó* attinet, plurimae radices analogiam Futuri primi sequuntur (r. r. 462-469.). Paradigmati integrae hujus Modi conjugationis inserviat तद् *वे.खारे.*

PARASMAIPADUM.

ATMANÉPADUM.

PARASMAIPADUM.			ATMANÉPADUM.		
Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. तद्यासम्	तद्यास्व	तद्यास्म	तत्सीय	तत्सीवहि	तत्सीमहि
2. तद्याच्च	तद्यास्तन्	तद्यास्ता	तत्सीठाच्च	तत्सीयायाम्	तत्सीध्वम् (ङम्)
3. तद्यात्	तद्यास्ताम्	तद्यास्तुस्	तत्सीष्ट	तत्सीयाताम्	तत्सीन्

ANOMALA.

480. Radices anomalae in *Parasmaipado* easdem subeunt correptiones quae in puris formis Praeteriti reduplicativi locum habent, inde radices द्वे, व्ये et वै corripuntur in इ, वि et उ (cf. rr. 444., 450. et 451.), ex quibus secundum r. 472. efficiuntur द्यासम्, वीयासम्, ज्यासम्. — Radices ग्रह्, प्रह्, भ्रह्, et व्रह् in *Par.* corripuntur in गृह्, पृह्, भृह्, वृह्; e. c. गृह्यासम् (cf. r. 451.).

481. Radices वच्, वद्ध्, वप्, वम्, वस् cl. 1., वृह् et स्वप् syllabam च in *Par.* corripunt in उ, inde उच्यासम्, उव्यासम्, उप्यासम्, उश्यासम्, उष्यासम्, उह्यासम्, सप्यासम् (cf. r. 455.).

482. Radices यद्, व्यच्, et व्यध् syllabam य in *Par.* corripunt in इ, inde इद्यासम्, विद्यासम्, विध्यासम्. — इया et इयो corripuntur in इि, unde शोयासम् (r. r. 472. et cf. r. 456.).

FUTURUM SECUNDUM.

483. Radici additur syllaba स्य, quae conjugatur sicut Praesens primae conjugationis, ratione habita regulae 304; e. c. स्यामि, स्यसि,

स्यति. Ex euphoniae lege 101°. syllaba स्य saepissime transit in व्य, e.c. ज्ञेप्यामि a ज्ञि, वक्ष्यामि a वक्ष् (v. r. 86.).

484. Vocalis radicalis *Guna*e incrementum sumit (v. r. 34°.); e.c. एष्यामि ab इ, भेष्यामि a भी, भोत्स्यामि a बुध् (v. r. 83. d^o.), दृक्ष्यामि a दृष् (v. r. 34°.).

DE INSERENDA INTERMEDIA VOCALI इ.

485. Syllaba स्य aut proxime aut intermedia vocali इ cum radice conjungitur, qua in re regularum 462., 463., 464. et 466. ratio est habenda; e.c. चोष्येप्यामि a च्श् cl. 10., द्रोधिप्यामि a द्रोधी (vid. r. 462.), धास्यामि a धे, गास्यामि a गै, शास्यामि a शो (v. r. 466.). — Omnes radices in ऋ desinentes vocalem इ inserunt, quam radix च्, producere potest; e.c. करिप्यामि, करिष्ये a कृ, वरिप्यामि vel वरोप्यामि a वृ. — Omnes radices in ऋ desinentes ad arbitrium इ vel ई inserunt; e.c. तरिष्यामि vel तरीप्यामि a तृ *Par.*, करिष्ये vel करीष्ये a कृ *Atm.*

486. Radices in consonantem desinentes, paucis cum exceptionibus, sequuntur regulas 467. et 468.; e.c. त्यक्ष्यामि a त्यक्ष् (vid. r. 468. 4.), लप्स्यामि a लप् (v. r. 468. 9.). — ग्रह् *capere* intermediam vocalem producit, inde ग्रहीष्यामि.

487. Paradigmati inscribat हिद् *findere*.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. हेत्स्यामि	हेत्स्यावस्	हेत्स्यामस्	हेत्स्ये	हेत्स्यावहे	हेत्स्यामहे
2. हेत्स्यसि	हेत्स्यथस्	हेत्स्यथ	हेत्स्यमे	हेत्स्येथे	हेत्स्यध्वे
3. हेत्स्याति	हेत्स्यतम्	हेत्स्यन्ति	हेत्स्यते	हेत्स्येते	हेत्स्यन्ते

CONDITIONALIS.

488. Radici antepositur *अ* augmentum, quod cum sequente vocali aut ejus *Guna* coalescit, secundum *rr.* 35., 36. et 318.*); deinde additur syllaba *स्य*, ad analogiam Futuri secundi, aut proxime aut intermedia vocali *इ* vel *ई*; atque vocalis radicalis pariter *Gunae* incremento induitur. Adjecta syllaba *स्य* autem non Praesentis sed Praeteriti augm. primi terminationes assumit, ratione habita *r.* 301.; conferatur c.c. *अच्छेत्स्यम्* (*v. r.* 60.) cum *छेत्स्यामि* a *च्छि*, *अभोत्स्यम्* cum *भोत्स्यामि* a *भूध* (*v. r.* 83. *d.*), *अतन्वियम्* cum *तन्वियामि* a *तन्*, *अभविष्यम्* cum *भविष्यामि* a *भू*.

489. Paradigmati inserviat *त्द्* *voxare*.

PARASMAIPADUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. अतोत्स्यम्	अतोत्स्याव	अतोत्स्याम
2. अतोत्स्यसु	अतोत्स्यताम्	अतोत्स्यत
3. अतोत्स्यतु	अतोत्स्यताम्	अतोत्स्यन्

ATMANĒPADUM.

Sing.	Dual	Plur.
1. अतोत्स्ये	अतोत्स्यावदि	अतोत्स्यागदि
2. अतोत्स्यथासु	अतोत्स्यथाम्	अतोत्स्यध्वम्
3. अतोत्स्यत	अतोत्स्येताम्	अतोत्स्यन्त

ANNOT. Syllabam *स्य*, quae in Futuro 2. et Conditionali cum radice conjungitur a radice *अन्* esse descendere puto, cujus Futurum, acorsum non relictum, primitive *अस्यामि* vel *स्यामि* sonnisse videtur, Conditionalis autem *आन्यम्* (ex *अ* +

* c.c. *हेषियम्* non *हेषियम्* ab *इ*

अस्यन्). Cum tamen Futurum 2. *Gunam* requirat, radix अस्न् autem ex lege 365. nonnisi in formis puris अ् vocalem abiciat, ex hac re colligi potest, radicem अस्न् in Futuro effecisse अस्यामि. Ex अस्यामि autem in compositione facile fieri potuit स्यामि, sicut ex आसाम् *su* in fine Praeteriti multif factum est सम् (v. r. 389.) sicutque Graecorum ἔσομαι perditaque activa forma ἔσω in compositione cum verbis attributivis evaserunt σομαι, σω (τύτ-σομαι, τύπ-σω) *)

490. Omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis praebet radix क्षिप्, quae in specialibus Temporibus sextam classem sequitur. Quod ad reliquas classes attinet, mittimus ad Tab. ad r. 324.

PĀRASMĀIPADUM.

ATMANĒPADUM.

PRAESENS.

Sing.	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. क्षिपामि	क्षिपावस्	क्षिपामस्	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिपसि	क्षिपथस्	क्षिपथ	क्षिपसे	क्षिपेथे	क्षिपथ्वे
3. क्षिपति	क्षिपतस्	क्षिपन्ति	क्षिपते	क्षिपेते	क्षिपन्ते

POTENTIALIS.

1. क्षिपेयम्	क्षिपेव	क्षिपेम	क्षिपेय	क्षिपेवहि	क्षिपेमहि
2. क्षिपेस्	क्षिपेतम्	क्षिपेत	क्षिपेयास्	क्षिपेयाथाम्	क्षिपेध्वम्
3. क्षिपेत्	क्षिपेताम्	क्षिपेयुस्	क्षिपेत	क्षिपेयाताम्	क्षिपेरन्

IMPERATIVUS.

1. क्षिपाणि	क्षिपाव	क्षिपाम	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2. क्षिप	क्षिपतम्	क्षिपत	क्षिपस्व	क्षिपेथाम्	क्षिपध्वम्
3. क्षिपतु	क्षिपताम्	क्षिपन्तु	क्षिपताम्	क्षिपेताम्	क्षिपन्ताम्

*) Plura de sanscriti et graeci Futuri origine disserui in Libro *Annals of Oriental Literature* p. 45. etc.

PARASMAIPADUM.

ATMANĒPADUM.

PRAETLITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

Sing	Dual.	Plur.	Sing.	Dual.	Plur.
1. अक्षिपम्	अक्षिपाव	अक्षियाम	अक्षिपे	अक्षिपावहि	अक्षियामहि
2. अक्षिपम्	अक्षिपतम्	अक्षिपत	अक्षिपथास्	अक्षिपेथाम्	अक्षिपध्वम्
3. अक्षिपत्	अक्षिपताम्	अक्षिपन्	अक्षिपत	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्त

PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

Formatio prima

1. अक्षीप्साम्	अक्षीप्सव	अक्षीप्सम	अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
2. अक्षीप्सीस्	अक्षीप्साम्	अक्षीप्स	अक्षिप्स्यास्	अक्षिप्साथाम्	अक्षिप्सध्वम्
3. अक्षीप्सोत्	अक्षीप्साम्	अक्षीप्सुस्	अक्षिप्स	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सत

*PARASMAIPADUM**ATMANÉPADUM*

FUTURUM SECUNDUM

	Sing	Dual	Plur	Sing	Dual	Plur
1	क्षेप्स्यामि	क्षेप्स्यावस्	क्षेप्स्यामस्	क्षेप्स्ये	क्षेप्स्यावहे	क्षेप्स्यामहे
2	क्षेप्स्यसि	क्षेप्स्यथस्	क्षेप्स्यथ	क्षेप्स्यसे	क्षेप्स्येथे	क्षेप्स्यथ्वे
3	क्षेप्स्यति	क्षेप्स्यतस्	क्षेप्स्यन्ति	क्षेप्स्यते	क्षेप्स्येते	क्षेप्स्यन्ते

CONDITIONALIS

1	अक्षेप्स्यम्	अक्षेप्स्याव	अक्षेप्स्याम	अक्षेप्स्ये	अक्षेप्स्यावहि	अक्षेप्स्यामहि
2	अक्षेप्स्यस्	अक्षेप्स्यतम्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्यथास्	अक्षेप्स्येथाम्	अक्षेप्स्यथ्वम्
3	अक्षेप्स्यत्	अक्षेप्स्यताम्	अक्षेप्स्यन्	अक्षेप्स्यत	अक्षेप्स्येताम्	अक्षेप्स्यन्त

493. Inveniuntur etiam in passivo terminationes *Parasmaipadi* cum caractere ष conjunctae, metro fortasse cogente, e c *Hidamb* caed 1 7 विप्रमुच्येम् *liberemur* pro विप्रमुच्येमरि, Brah lament I 19. मुच्येम् *liberer* pro मुच्येय, III 8 व्यच्छिद्येत *extinguatur* pro व्यच्छिद्येत, Nal XIV. 6 b मोक्ष्यसि *liberaberis* pro मोक्ष्यसे a rad मुच्, XX 39 a cod Par अद्श्यत् *connebatur* pro अद्श्यत् Cf r 597.

494 Radices दा *dare*, धा *tenere*, पा *bibere*, मा *metiri*, स्था *stare* et हा *deserere* vocalem suam आ in ई commutant, id quod यि euphonicae sequentis semivocalis, cui आ se accomodet, attribuendum esse censeo (cf r 471 et 626), e c दीयते *datur* a दा Reliquae in आ desinentes radices hanc vocalem conservant, e c पायते *regitur* a पा *regere*

495 Vocales इ et उ sub fine, sicut etiam ante semivocales finales इ et उ, produciuntur, e c चीयते a चि *colligere*, श्रूयते a श्रु *audire*, दीव्यते a दिव् *ludere*, चर्यते a चर् *furari*

496 श्चि *creescere* substituit ऊ pro वी, e c श्रूये, श्रूयते Radix श्चि *dormire* substituit श्रय्, nam vocalis ई hujus radice contra regulam *Gunae* incremento instructur (cf r 348), et य्, quod sequitur, quasi esset vocalis, efficit, ut antecedens ए in अय् mutetur Dicitur igitur श्रय्यते *dormitur* pro श्रेयते (cf r 649)

497 ई finale polysyllabarum reduplicatarum radicum दीधौ *fulgere* et वेवी *optare* abijctur, e c दीध्यते, वेव्यते

498 ऋ finale post unam consonantem transit in रि, post duas in अर्, e c¹ क्रियते a rad कृ *facere*, स्मर्यते a rad स्म *recordari* — Radices ऋ *ire* et ज्ञाग् *vigilare* item ऋ vocalem immutant in अर्, e c अर्यते *itur*, ज्ञाग्यते *vigilatur*

499 Radices ऋ *conspergere* et धृ *tenere* ponunt ते pro रि, e c प्रीयते, ध्रीयते

-- 500 ऋ finale transit in ईर्, et post labiales in उर्, e c दीर्यते a र् *rumpere*, पर्यते a प् *implere*

501. Radices regulares in ए desinentes, quae sunt दे, धे et ने; item pleraeque in ओ exeuntes, दो, षो et सो; denique nonnullae in ऐ, desinentes: गे, दे, रे, et के (ex Foustreari sententia के transit in का) vocalem suam mutant in ई; e. c. दीयते a rad. दे *amare*, sive a rad. दो *abscondere*, गीयते a rad. गे *canere*. — हो, श्यो et pleraeque radices in ऐ desinentes, vocalem suam in आ mutant; e. c. कायते a rad. हो *abscondere*, ध्यायते a rad. धी *meditari*.

502. वे *texere*, व्ये *tegere* et ह्ये *vocare* substituunt ऊ, वी et ह्य; e. c. उच्यते, वीयते, ह्ययते (cf. r. 449. sqq. et r. 495.).

503. Radices duabus terminatae consonantibus, quarum prior est nasalis, hanc maxima ex parte ejiciunt (v. r. 110^a. et 476.); e. c. वध्यते, लध्यते a वन्ध्, लश्ध्.

504. Radices तन् *extendere*, खन् *fodere*, गन् *gignere*, litteram न् abjicere possunt; quod ubi fit, vocalis अ producitur; dicitur igitur e. c. तायते, खायते जायते et तन्यते, खन्यते, गन्यते.

505. Radices वच् et वद्ध् *loqui*, वप् *seminare*, वप्प् *velle*, वच् *habitare* et वद्ध् *ferre, trahere* syllabam छ corripunt in उ, et littera च vocis वच् ex analogia r. 101^a. transit in प; e. c. उच्यते, उच्यते, उच्यते, उच्यते (cf. r. 455. et 481.).

506. Radices यद्, व्यद् et व्यच् syllabam य corripunt in इ; e. c. इच्यते, विच्यते, विच्यते (cf. r. 482.).

507. Radices ग्रद्, व्रद्, प्रद् et भ्रद् syllabam र् corripunt in इ; e. c. गृह्यते, cf. r. 480.

TEMPORA GENERALIA.

508. Syllaba य in temporibus generalibus abjicitur, et tertia persona sing. Praeteriti multiformis signo personali त् caret, desinitque in र्, cui radices vocali आ vel diphthongis, quibus आ substituitur, terminatae, य् euphonicum anteponunt; e. c. दा, दे, दो formant अदायि.

Omnēs reliquae vocales; tam finales quā mediae; Vriddhis incremento afficiuntur; e. c. अनायि a rad. नी; असावि a rad. सु; अकारि a rad. कृ; अनेयि a rad. चिप्; अमानि a rad. मन्. Comparetur अनेष्ट etc. in Tab. ad r. 428. — Radix ह्यु scire contra regulam accipit *Gunam*; inde अद्वैधि pro अद्वैधि. — 509. Reliquae hujus temporis personae terminationibus *Atmanēpado* utuntur, ita tamen ut omnes radices in vocalem desinentes, tertiam sequantur formationem et ad arbitrium vel *Gunam* vel *Vriddhim* habeant; e. c. radix नी, quae in *Atmanēpado* secundum primam formationem efficit अनेयि etc. (v. Tab. ad r. 428.) in Passivo format अनैयिष्ये, अनयिष्य, अनयिष्य, vel अनायिष्य, अनायिष्य, अनायिष्य etc. — Radices in आ vocalem vel diphthongum desinentes, sicuti in 3. pers. sing. य् euphonicum inserunt, et diphthongum in आ comutant, inde e. c. दा, दे, दी, दो radices formant दायिष्ये. Radices, quae in consonantem desinunt, non discrepant ab *Atmanēpado*. — 510. Praeteritum reduplicativum omnino cum Praet. *Atmanēpado* convenit; inde e. c. चिच्ये a rad. चि, ततुदे a rad. तद्, तेने a rad. तन् (v. r. 442.) — Radix ह्यु tamen in syllaba reduplicativa praeter et etiam e generali reduplicationis lege 431. ह्यु admittit; inde वभूवे vel वुभूवे (v. r. 445.).

511. In quattuor posterioribus temporibus, omnes vocalibus terminatae radices auxiliarem vocalem इ inserunt, et ad arbitrium, vel *Vriddhis* vel *Gunae* incremento augentur; ita e. c. radix कृ format cum *Vriddhi* कारितादे, कारिष्ये, कारिष्ये, अकारिष्ये; cum *Gunae*, कारितादे etc. — Quae in diphthongum desinunt radices, illam in आ mutant, cui, aequae atque आ primitivo, य् euphonicum subjungitur; ita e. c. radices दा, दे, दी, दो formant दायितादे etc.

512. Radices consoante terminatae omnino cum *Atmanēpado*

conveniunt*); e. c. radix दिग् ostendere format देष्टाहे, दिष्टीय, दिष्ट्ये, अदेष्ट्ये.

513. Recedunt a praecedente regula radices हन्, interficere, ग्रह् capere et दृग् videre quippe quae, sicuti vocali terminatae radices, sine Atmanépati respectu, in quattuor posterioribus temporibus vocalem इ inserant et in Praeterito multiformi tertiae formationis rationem sequantur; e. c. अदर्शिपि, दर्शिताहे, दर्शिपीय, दर्शिप्ये, अदर्शिप्ये.

514. Paradigma Passivi conjugationis sit rad. क्षिप् conjicere; sufficiat tamen primam cujusvis temporis proponere personam, una cum tertia Praeteriti multiformis.

PRAESENS,		
Sing	Dual	Plur.
क्षिप्ये	क्षिप्यावहे	क्षिप्यामहे
POTENTIALIS.		
क्षिप्येय	क्षिप्येवहि	क्षिप्येमहि
IMPERATIVUS.		
क्षिप्ये	क्षिप्यावहि	क्षिप्यामहि
PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.		
अक्षिप्ये	अक्षिप्यावहि	अक्षिप्यामहि
PRAETERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.		
अक्षिप्सि	अक्षिप्सवहि	अक्षिप्समहि
अक्षिपि**)	अक्षिप्साताम्	अक्षिप्सत

* E FORSTERI sententia etiam radices in vocalem desinentes hanc rationem sequuntur, sunt, itemque in Praet. multif.

PRAETERITUM REDUPLICATIVUM.

Sing.	Dual.	Plur.
1. चिच्छिपे	चिच्छिपिवहे	चिच्छिपिमहे
FUTURUM PRIMUM.		
1. ज्ञेप्ताहे	ज्ञेप्तास्वहे	ज्ञेप्तास्महे
PREGATIVIS.		
1. क्षिप्तीय	क्षिप्तीवहि	क्षिप्तीमहि
FUTURUM SECUNDUM.		
1. ज्ञेप्स्ये	ज्ञेप्स्यावहे	ज्ञेप्स्यामहे
CONDITIONALIS.		
1. अज्ञेप्स्ये	अज्ञेप्स्यावहि	अज्ञेप्स्यामहि

CAUSALE.

515. Forma causalis e characterē cum decima classi omnino convenit (v. r. 297. ejusque annotationem); addit igitur radici syllabam अय्, cui in specialibus temporibus vocalis अ subjungitur. Character अय् autem in generalibus temporibus etiam conservatur, Praeterito augm. multiformi et Preativo *Parasmaipadi* exceptis.

516. Quae in consonantem exeunt radices *Gunā* afficiuntur, c. c. वेद्य *facere ut aliquis sciat*, नृत्य *nuntiare*, मीन्य *memorare* a विद् *scire*, नर्तय् *facere ut aliquis saltet* a नत् *saltare*, बोधय् *docere* a ब्रू *scire*.

517. Quae अ vocalem ante simplicem consonantem habent radices, maxima ex parte eam producant; ex parte non mutatam eam retinent, inter quas imprimis sunt plurimae littera म् terminatae; radices nonnullae ad arbitrium vel अ retinent vel producant. L. c. तापय् a तप् *flagrare*, पातय् a पत् *cadere*, गमय् a गम् *ire*, नमय् sive नामय् a नम् *se inclinare*, इवाल्य् sive इवल्य् a इवल *flagrare*.

118. Quae in vocalem desinunt radices *Vriddhi* afficiuntur, e. c. नायय् a नो *ducere*, आयय् a अ *audire*, फायय् a फु *facere*. Exceptae sunt radices य् *senescere* quae *Guna* augetur, शाय् *augilare* et इ *honore*, quibus ex arbitrio sive *Guna* additur sive *Vriddhi*.

REGULAE SPECIALES DE HIS QUAE IN VOCALVM EXFUNT,
RADICIBUS.

519. Diphthongi finales in आ mutantur, cui, aeque ac आ primitivo, littera व् additur; e. c. स्वायय् a स्वा. धायय् a धे, गायय् a गे. Excepta sunt 1) verba वा *libere*, ह्ये *tegere*, ह्ये *vocare*, ह्ये *texere*, इ *secare*, शे *acuere*, quippe quae, pro व् littera, य् euphonicum inserant (cf. r. 511.); e. c. वायय्, व्यायय्. 2) वा *servare*, *regere*, quod ह् in serit, inde वायय्. 3) दरिद्रा *pauperem esse*, cujus vocalis finalis abjicitur.

520. Radices स्ना *se lavare* et ग्ले *lugere*, ubi cum praepositionibus junctae non sunt, आ vocalem ad arbitrium vel corripiunt vel retinent, inde स्नायय् sive ग्लायय्, ग्लायय् sive ग्लयय्.

521. Anomale व् adjiciunt: 1) Nonnullae radices, quae vocalem ह् vel ह् finalem in आ commutant, caeque sunt इ *ire*, ubi cum अग्नि conjunctum *legere* significat, सि *vincere*, स्मि *subridere*, मि *dissipare*, दी *interire*, को *emere*, मो *ire*, *offendere*, वी ubi in *coitu concipere* significat, e. c. आयय्, शायय्, ह्मायय्. 2) चि *colligere* ad arbitrium format sive चायय् sive चयय्, neque non चयय् cum *Guna*, denique e r. 518. cum *Vriddhi*, चायय्; 3) भी *timere* in *Atman.* efficit vel भायय्, vel भीयय् vel ad regulam भायय्; in *Purasm.* tantummodo भायय्. 4) शो *pujore affici*, शो *occidere* et वी *ire*, quae *Guna* augetur, unde शोयय् etc. 5) इ *ire* quod item *Guna* assumit, unde अयय्. 6) ह्ये *oescere* abjecto ह् format होयय्, sive ad regulam होयय्; ह्ये *foetere* et ह्माय् *quater* ejecto ह् efficiunt ह्येयय्, ह्मायय्.

522. Radicum polysyllabarum. दीधी .et. वेवी abjicitur vocalis finalis, unde दीधयः, वेवयुः formantur.

523. Radicibus nonnullis, quarum producta est vocalis finalis, addere licet नः, et eaque sunt: स्त्री amplecti, liquefacere, unde efficitur स्त्रीनयुः sive ad reg. लाययुः sive लीलयुः; प्री amare, exhilarare, unde प्रीणयुः (cf. r. 94.); धूः quassare, unde धूनयुः sive ad reg. धावयुः.

५३१.३११११

524. RADICUM, QUAE IN CONSONANTES DESINUNT, ANOMALIAE.

524. Praeter eas, quas in r. 521. n. 6. attulimus, anomalae sunt hae radices: 1) डुप् impurum esse, e qua formatur sive डुपयुः sive ad reg. दोपयुः; 2) स्फुर tremere cujus forma causalis sonat, sive स्फारयुः sive ad reg. स्फोरयुः; 3) स्फाय crescere cujus यः in च transit, inde स्फाचयुः; 4) हन् occidere, et शद् cadere, quae litteram finalem convertunt in त्, insuper हन् initiali ह् substituit च (cf. r. 357. et 453.), unde शातयुः घातयुः. Radix शद् ire a regula non recedit.

CONJUGATIO FORMAE CAUSALIS.

526. Specialia tempora in utraque activa voce omnino cum decimae classis conjugatione conveniunt (v. Tab. ad r. 324.).

PRÆTERITUM AUGMENTATUM MULTIFORME.

526. Hoc tempus characterem अयुः abjicit (r. r. 515.) et septimam sequitur formationem, observatis regg. 422-428. e. c. ऐलिलम्*) ab ऐलयुः ex इल, आञ्जितम्**) ab अञ्जयुः ex अञ्ज, अदिदोपम्) seu अदिदोपम्***) a दीपयुः e दीप, अक्कापम्****) a भापयुः e भाप, अनीनयम्****) a नाययुः e नी, अवीविदम्†) a विदयुः e विद, अनिनेदम्†) a नेदयुः e निद, अल्लुपम्) sive अल्लोपम्††) a लोपयुः e लप, अचिञ्चयम्††) a चाययुः e चि vel ची, अपस्वयम्†††) a स्वाशयुः e स्वयम्.

*) v. r. 426. **) v. r. 427. ***) v. r. 422. ****) v. r. 425. a) †) v. r. 425. b) ††) †††) v. r. 425. c)

...DT. Forma अणस्वशम् derivanda est ex अणस्वाशम्, syllaba enim radicalis, proprie producta retinenda, est correpta, quia vocalis syllabae repetitae, e r. 422. corripienda, duabus consonantibus eam consequentibus producitur, neque vero radicem simul atque syllabam repetitam produci licet.

527. Causalia radicum in उ vel ऊ desinentium, primitivae radices vocalem in repetita syllaba ponunt, et quidem longam, quam ob rem ex r. 422. radicalis syllaba corripitur; e. c. अन्नुनवम् a नावय् c न्, अद्भवम् a धावय् c ध्. Quodsi a duabus consonantibus incipit radix, vocalis ऊ repetitae syllabae ex r. 425. c) corripitur, e. c. अडुध्रवम् a ध्रावय् e ध्र्.

528. Ab antecedente regula recedunt, quae a semivocali, labiali vel ङ् incipiunt radices, una cum तावय् a त्, quippe quae in syllaba repetita e r. 425. a) exhibeant इ; e. c. अयीयवम् a यावय् e य्, अपीयवम् a पावय् e प्, अङ्गीडवम् a डावय् e ड्.

529. Radices in उ vel ऊ exeuntes simulque a consonantibus duabus, quarum posterior est semivocalis, incipientes, in syllaba repetita maximam partem assumunt उ; e. c. अउद्ववम् a द्वावय् e द्व्. In radicibus autem च्, प्र्, सु, ऋ et लृ licet sive उ sive इ adhiberi; e. c. अच्यवम् sive अचिच्यवम्.

530. Quae medium habent ऋ radices, in repetita syllaba ad arbitrium ponunt vel अ vel इ, ratione habita regulae 424.; e. c. अववर्तम् vel अवोवर्तम् a वर्तय् e वर्त्.

531. Causalia वेष्टय् et चेष्टय् aut ad regulam formant अविवेष्टम्, अचिचेष्टम् (r. 425. b.) aut anomale अववेष्टम्, अचचेष्टम्.

532. Causale स्यापय्, a स्या, anomale आा vocalem etiam in radicali syllaba in इ convertit, unde अतिष्ठपम् pro अतिष्ठयम् (v. r. 425. c.) formatur. E घ्रापय् a घ्रा ex arbitrio formatur sive अतिघ्रपम् sive ad regulam अतिघ्रपम्.

533. ह्याय्य् a ह्ये et श्याय्य्, a श्यि derivata, formant अग्रह्वम् vel अग्रहात्रम्, अग्रशत्रम् (cf. r. 527, 422, 449) । श्याय्य् etiam ad regulam formari potest अशिश्यम् । E स्वाप्य् a स्वप् formatur अस्वप्नम् (cf. r. 455 b)

534 Ex एलय् ab इल्, ऊनय् ab ऊन् et अर्दय् ab अर्द् sive ad formationis tertiae rationem, servato caractere causali, ऐलयिपम्, औनयिपम्, आर्दयिपम् formari licet, sive ad regulam ऐलिलम्, औनिनम्, आर्दिदम्; valente r. 426

PRÆTERITUM REDUPLICATIONIVUM

535 Præteritum redupl. circumscribitur (v. r. 459. n. 4.), e c वेदयामास vel वेदयाम्बभूव vel वेदयाश्चकार, a वेदय् e विद् ।

QUATTUOR POSTERIORA TEMPORA.

536 Futurum utrumque, Conditionalis et Precativum *Atmanepadi* vocalem इ inserunt, atque in Conditionalis *Parasmaipadi* character अय् abjicitur, e c द्वेपयितास्मि, द्वेपयिताहे, द्वेप्यासम्, द्वेपयिषीय, द्वेपयिष्यामि, द्वेपयिष्ये, अद्वेपयिष्यम्, अद्वेपयिष्ये, a द्वेपय् e द्विप् formato

537. Exemplum integrae Causalium conjugationis sit ज्ञेपय् a क्षिप्, cujus prima persona sing. utriusque Vocis in decem temporibus haec est ज्ञेपयामि, ज्ञेपये, ज्ञेपयेयम्, ज्ञेपयेय, ज्ञेपयाणि, ज्ञेपयी, अज्ञेपयम्, अज्ञेपये, अचिञ्चिपम्, अचिञ्चिपे, ज्ञेपयाश्चकार vel ज्ञेपयाश्चकार, ज्ञेपयाश्चते, vel ज्ञेपयामास vel ज्ञेपयाम्बभूव,*) ज्ञेपयितास्मि, ज्ञेपयिताहे, ज्ञेप्यासम्, ज्ञेपयिषीय, ज्ञेपयिष्यामि, ज्ञेपयिष्ये, अज्ञेपयिष्यम्, अज्ञेपयिष्ये

538. Ante Passivi characterem य syllaba अय् supprimitur, ita ut notionem causalem non nisi radicali vocali commutata cognoscas, e. c. पात्ये efficitur ut cadam a पातय् e पत्, भार्ये efficitur ut moriar a मातय् e म्

DESIDERATIVUM.

539. Desiderativum e radice in hunc modum efformatur 1) Radici च् adnectitur, sive proxime sive insertâ vocali इ, littera च् autem ex r. 101°. commutationi in प् est obnoxia 2) Quodsi radix a consonante exoritur, haec sive vicaria ejus (v. r. 368) repetitur, et quidem cum इ, si radix vocalem quandam aliam exhibet quam उ, ऊ vel ipsis cognatam diphthongum, quibus उ in syllaba repetita supponitur, in qua igitur इ vocalibus अ, आ, इ, ई, ऋ, ए et ऐ respondet, ratione habitâ regulae 543, *) e c चिकित्च् a कित्, पिपटिप्** a पट्, सिमिच्च् a सिच् (r 86), निन्त्च् vel निनतिप् a नत्, दिद्च्च् a द्च् (r 98), तत्त्च् a तच् (r 83 c), इम्च्च् a मच् (v r 102 d), चुच्योतिप् vel चुच्यतिप् a च्यत्, पुसोतिप् a सुद्, इम्च्च् a भच् (r 89), पुपृच्च् a पृच् (r 543) — Radix च्च् anomale, propter vim litterae च्, in syllaba repetita assumit इ, unde दिद्योतिप्***) sive दिद्यतिप् 3) Quae a vocali incipiunt consonante terminantur, hanc consonantem repetunt, vel ejus vicariam (ex r 368), cum इ vocali (sine ullo vocalis radicalis respectu), syllaba repetita autem non in initio formae ponitur, sed vocalem radicalem sequitur, et च् littera intercedente vocali इ radici adjungitur, e c एटिटिप् — ए(टि)टिप् — ab इद् (vid

*) Repetitae syllabae semper ad radicem vocalem ipsam vel ipsi cognatam intendunt. Cum tamen Desiderativorum repetita syllaba, ut in hiis videtur, quae a radice in fine sonis vel इद् aggravatur, levissima esse debet, graviore si vocali levior इ supponitur, eundem in modum, quo r 475 a च् per इ suppletur — ऋ et इ, vocales, quia proxime a consonantem naturam inclinant in repetitis syllabis nunquam admittuntur, se modo per इ (r 368) modo per ऋ (r 431) suppletur

**) Quamvis commutatio litterae च् in प् r 101° jussa e consequentibus quoque litterae natura pendat haec tamen in librisque locis च् semper exhibemus, quia Desiderativorum sibilans च् इ ei antecedit nunquam in primitiva sua forma invenitur

***) Idem de Praeteriti multiformis repetitâ syllabâ valet

.542. E duabus consonantibus finalibus nonnisi posterior repetitur, et prior vocali radicali adjungitur, ut उन्दिदिप् — उन्(दि)दिप् — ab उन्द्, अदिदिप् ab अद्. Litterarum च् (क् + प्) tamen prior repetitur, et quidem per vicariam suam च्, deinde in radicali syllaba littera च् conjuncta retinetur, unde इंचिचिप् ab इंच्. — Radices in ह् exeuntes anomale in syllaba repetita ति loco चि assumere possunt, quod inde est repetendum, quod in ह् littera proprie sonus T' inest; e. c. उचिचिक्प् vel उतिचिक्प् ab उह्, ऋचिचिक्प् vel ऋतिचिक्प् ab ऋह् (cf. r. 60.).

540. Radix आप् contra regulam format इप्प् pro आपिपिप्; ऋध् format इत्त्त् vel ad regulam अदिधिप्; इर्ष्य् format इर्ष्यीयिप् vel इर्ष्यीपिप्; radix अद् edere formâ desiderativâ caret.

541. Radices ह् (Cl. 1.), इ' et उ' duas sibi adjungunt च् litteras, unam proxime, alteram interpositâ vocali ह्, atque vocales radices इ' et उ' secundum r. 543. produciuntur, unde इपिप्, ऊपिप्. — ऋ' et ऋ' substituunt अद्, unde secundum r. 539. 3) अदिदिप्.

MUTATIO VOCALIS RADICALIS

542. Ubi intermedia vocalis ह् inseritur, radicalis vocalis *Gunâ* augetur, plerisque tamen in radicibus medium इ' et उ' sine incremento retineri possunt, nonnullaeque radices in medius इ' et उ' nunquam *Gunam* admittunt; e. c. मिमशिप् a मम्, सिसरिप् a सप्, सिस्मयिप् a स्मि, सिस्मरिप् a स्म, द्विवेतिप् vel चिवितिप् a चित्, चुनोपिप् vel चुन्पिप् a क्षप्, डिडिपिप् non डिडेपिप् a डिप्, चुचुहिप् non चुचोहिप् a चृद्.

543. Ubi न् proxime cum radice conjungitur, *Guna* non admittitur, इ' et उ' finalia autem produciuntur, atque ऋ' et ऋ' finalia in इ' et उ' post Labiales vel semivocalem व् in ऊ' transeunt, unde repetita syllaba etiam उ' accipit. E. c. दिधिन् a दिद् (r. 103. b), उडुच् a उप् (r. 99.), विवृत्न् a वृप् (r. 83. c.), चिनीप् a लि, विभीप् a भी,

अङ्गुष्प a अङ्गु, ह्रस्वष्प a ह्र, चिकीर्ष a फ, पुष्प a प, अङ्गुष्प a ह्र, डि-
शीर्ष a ड, ह्रस्वष्प a अ.

SPECIALES REGULAE DE RADICUM LITTFRIS FINALIBUS.

544. Omnes in आ desinentes radices, maximâque ex parte etiam
cae, quae in इ, ई, उ, ऊ desinunt, स proxime radici adjungunt.
Desiderativa autem haecce sunt anomala: दित्स् pro दिदास् a दा,
धित्स् pro दिधास् a धा (cf. r. 371.), मित्स् a मा vel मि vel मी, चिकीष्
a चि, डिगीष् a डि, डिपीष् a डि, शिञ्जायिष् vel अञ्जायिष् a ञ्जि (FOR-
STERUS ad regulam format शिञ्जयिष्), दिदास् vel ad regulam दिदीष् a
दी. — दरिद्रा, दीधी et वेवी finalem vocalem abjiciunt atque interme-
diam vocalem इ inserunt, itaque दिदरिदिष् (etiam दिदरिद्रान्), दिदी-
धिष्, विवेविष्.

545. Radices in उ et ऊ disinentes, quodsi vocalem इ inserunt,
in syllaba repetita ponunt इ pro उ, quia tum ex अच् syllabâ, r. 542.
praescriptâ, non ex उ vel ऊ repetita syllaba efficitur; e. c. विपविष्
a प, वियविष् vel युयष् a यु.

546. Radices in ऋ et ॠ desinentes litteram स partim interpo-
sitâ vocali इ partim proxime sibi adjungunt; nonnullae, et quidem
plurimae earum quae in ऋ exeunt, ad arbitrium utramque formam
admittunt. Praeterea omnes in ऋ desinentes radices una cum radice
च् elgere inserendam vocalem producere possunt. E. c. दिदरिष् vel
उद्वष्प a द्द्व, तिस्तरीष् vel तिस्तरिष् vel तिस्तरीष् a स्तृ.

547. Diphthongi finales transeunt in आ, cui स littera proxime
adjungitur; e. c. विद्याम् a वे, शिक्षाम् a शी. Radices दे, धे et स्त्रे ano-
malae sunt, formantque दित्स्, धित्स्, अङ्गुष्प.

548. Radices, quae in consonantem desinunt, maximam partem
vocalem इ inserunt, nonnullae ad arbitrium utramque formam ad-

mittunt, aliae vero proxime tantum सू cum radice conjungunt. Radices तन् et सन् vocalem य् producant, si सू proxime ipsis adjungitur, itaque तितासू, सिवासू vel तितानिप्, सिसनिप्.

549. Nonnullae radices in इच् desinentes, ante सू proxime cum radice conjunctum, च् finale in ऊ commutant, eamque ob id in syllaba repetita etiam उ accipiunt, e. c. उक्चूप् vel दिदेचिप् a दिच्.

550. Radices in उर्च् desinentes penultimum उ producant, e. c. अगूचिर्च् a अर्च्.

551. Radices हन्, स्वप्, प्रह्, ग्रह् anomalas formas efficiunt has त्रिधासू, सप्तसू, पियच्छिप्, त्रिधच् (v. r. 325. et cf. r. 453, 454, 455. b). — Radix भ्रञ्ज् (v. r. 110^b) format विभर्त्तिप् vel विभ्रञ्जिप् vel विभ्रच् vel विभर्च् (v. r. 34^b).

552. Radices शक्, पत्, रभ्, लभ् ad arbitrium vel इ् vocalem inserunt, e. c. शिशकिप्, vel eā omissā anomala formant haec. शिच्, पित्सू, रिप्सू, लिप्सू, quas formas eo ortas esse censuerim, quod post repetitā syllabam ad r. 539. formatam, in radice ipsa initialis consonans una cum sequente vocali supprimebatur, inde शिच् etc. e शि(श)च्. — Radix राध् simplex format रिप्सू, et cum आ composita, ad regulam, रितात्सू. — Radices ह्यप् et दम्भ् formant शीप्सू, दीप्सू (cf. r. 553); vel insertā इ् vocali, शिशपयिप्, दिदम्भयिप् (v. r. 554).

553. Nonnullae sunt formae desiderativae, quibus notio desiderati deest, scilicet अगूप्सू vituperare a गूप् custodire, चिकित्सू morderi, तितिच् pati a तित्, मिमासू exquirere a मन् vel मान् (v. r. 548); व्रीभत्सू vituperare a व्रिभ् (r. 83. d^b); दीदासू acuere a दान्, शीशासू acuere, a शान्. Tribus posterioribus est in syllaba repetita contra regulam इ् pro इ. Forstnerus omnes has formas desiderativas radicibus primitivis annumerat.

554. Radices decimae Classis characterem अच् cum Gunde in-

CONJUGATIO DESIDERATIVORUM.

559. Desiderativa secundum verbi primitivi usum aut *Parasmaipadum* aut *Atmanēpadum* aut utramque formam activam admittunt. Tempora 'specialia' सू 'vel' प् litteris अ vocalem addunt, ita ut Conjugationem primam sequantur. Praeteritum augmentatum multiforme tertiam sequitur formationem, Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum, Conditio-nalis et Precativum *Atmanēpadi* intermediam vocalem इ inserunt. E. c. ex चिञ्जिप्स् *jaciendi cupidum esse* fit: चिञ्जिप्सामि, चिञ्जिप्से; चिञ्जिप्सेयम्, चिञ्जिप्सेय; चिञ्जिप्सानि, चिञ्जिप्सै; अचिञ्जिप्साम्, अचिञ्जिप्सै; अचिञ्जिप्सिपम्, अचिञ्जिप्सिपि*); चिञ्जिप्साञ्चकार् vel चकार्, चिञ्जिप्साञ्चक्रे; चिञ्जिप्सामास, चिञ्जिप्साम्बभूव; चिञ्जिप्सितास्मि, चिञ्जिप्सिताहे; चिञ्जिप्स्याम्, चिञ्जिप्सिषीय; चिञ्जिप्सिष्यामि, चिञ्जिप्सिष्ये; अचिञ्जिप्सिष्यम्, अचिञ्जिप्सिष्ये. — Passivum desiderativorum usu non receptum esse videtur, si autem usitatum esset, in temporibus specialibus Passivi character य ad desiderativum सू vel प् adjungeretur, et चिञ्जिप्स्ये eadem ratione atque द्विष्ये flecteretur.

INTENSIVUM.

560. Consonans initialis radice una cum radicali vocali *Gūnā* aucta repetitur, qua in re tamen observandum est, etiam longas vocales medias in syllaba reduplicativa Gunam sumere. Medium अ in syllaba illa in आ transit. *Atmanēpadum*, quod fere solum usitatum est, radici syllabam य addit, ante quam radices in इ et उ vel इद् et उद् desinentes, vocalem suam producant (cf. r. 495.). E. c. चेचि, चेचीय a चि; देदीव्, देदीव्य a दिव्; बेभिद्, बेभिद्य a भिद्; नेनी, नेनीय a नी; चेक्रीद्, चेक्रीद्य a क्रीद्; योय्, योय्य a य्; जोगृव्, जोगृव्य a गृव्;

*) Propter positionem Guna admitti nequit.

लौलृप, लौलृप्य a लृप; वौभृ, वौभृय a भृ; वौभृप, वौभृप्य a भृप;
व्वाभा, व्वाभाय a भा, शाशक्, शाशक्य a शक्.

561. Plures radices in आ desinentes in *Atm.* hocce आ in ई, et in syllaba repetita in ए transformant (cf. r. 494.); e. c. देदीय a दा, तेदीय a द्या (r. 109.).

562. Medium ऋ in syllaba repetita in अरो transit, pro qua syllaba tamen in *Parasm.* ad arbitrium etiam अरि et अरू poni potest. Hae in forma इ vel ई pro vocali conjunctioni serviente habenda est, quae inter syllabam repetitam et radicem inseritur, e. c. दरिदृष्, vel दरिदृष्, *Atm.* दरोदृश्य, a दृष्.

563. Radicum in ऋ desinentium syllaba repetita in *Parasm.* item habet ad arbitrium vel अरो, अरि vel अरू. In *Atmanépadó* autem ऋ vocalis, post unam consonantem, in radice ipsa transit in रो, in repetita in ए, post duas initiales consonantes in radicali syllaba ponitur अरू, in repetita आ. E. c. कृ format in *Parasm.* चरोकृ vel चरिक्ृ vel चर्कृ, et in *Atm.* चेक्रोय, स्म format in *Parasm.* सरोस्म, सरिस्म, vel सस्म, et in *Atm.* सास्मय.

564. ऋ finale in *Parasmaipadi* repetitâ syllabâ transit in आ, in radicali vero non mutatur, in *Atmanépadí* syllabâ radicali ऋ transit in ईरू et post labiales in ऊरू, quarum syllabarum vocalis in repetita syllaba *Gunâ* augetur. E. c. चाक्, चेचोय a क्, तास्त्, तेस्तीय a स्त्, पाप्, पोप्य a प.

ANNOT. Praeter कृत् Cl 10 nulla radix invenitur eum media vocali ऋ, eaque, sicut omnes decimae classis radices, Intensivum non admittit.

565. Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur, et in *Parasm.* semper आ, tam in radicali quam in repetita syllaba ponunt, itidemque maximam partem in *Atm.*, nonnullae tamen radices in *Atmanépadí* radicali syllaba assumunt ई, quod *Gunâ* auctum in repetita syllaba fit ए (cf. r. 561). E. c. व्वा-

वा, वाचाय a वे; दाधा, देधीय a धे; चाहा, चाहाय a ह्ये; सासा, सेपीय (r. 109.) a सो; डागा, डागाय a गे. — ह्ये contra regulam format वेवी vel ad regulam वाच्या, in *Atm.* वेवीय; ह्ये format डोड, डोडय ex ड.

566. Medium औ in syllaba repetita in ओ transit, medium ए et ओ non mutantur e. c. येयिट्, येयिट्टय a योट्.

567. Quattuor tantum a vocalibus incipientes radices Intensivum admittunt haec: अट् et अण् formant अटाट्, अटाट्टय, अशाण्, अशाण्य; ऋ secundum FORSTERUM in *Parasm.* efficit formas अरोक्, अरिक्, अर्यट्; et inserto euphonico यः अर्यट् vel अरियट्; in *Atm.* अर्यट्. — ऊण् format ऊपीन, ऊपीन्य.

568. Radices decimae classis, polysyllabae radices, excepta ऊण्, et pleraeque a vocalibus incipientes radices in Intensivo non inveniuntur.

SPECIALES REGULAE DE SYLLABA REPETITA.

569. Radices in nasalem desinentes, quibus अ vocalis radicalis est, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, ita tamen ut organo quo initialis radice littera pronuntiatur, se accomodet. Tum अ vocalis in syllaba repetita non producitur, quia haec syllaba jam positione fit longa. Radices litteris ग्, ल् et व् terminatae ad arbitrium vel item nasalem in syllabam repetitam admittunt vel generalem sequuntur regulam. E. c. चङ्गण्, चङ्गण्य a चाण्, दन्दम्, दन्दम्य a दम्, दम्भम्, दम्भम्य a भम्, चञ्चल, चञ्चल्य vel चाचल, चाचल्य a चल. — Radix पल् anomala format चम्पुल्, चम्पुल्य.

570. Radices चर्, डाप्, दल्प, पण्, दंण्, भञ्ज्, etsi legibus r. 569. datis non subjectae sunt, tamen nasalem in syllabam repetitam recipiunt; duae posteriores in *Atm.* nasalem radice ejiciunt, et चर्, veluti पल्, radicale अ commutat in उ et ऊ (r. r. 560.), itaque चसन्, चसुर्, दन्दम्, दन्दम्य, दम्भम्, दम्भम्य.

571. Radices भन्, ध्वन्, भन्, स्वान्द् et दस् propter penulti-

mac nasalis vim, nasalem in syllabam repetitam recipiunt, atque inter hanc et radicalem syllabam vocalem intermediam इ् inserunt (cf. r. 562.); abjiciunt autem in *Atm.* radicis nasalem. E. c. शनीञ्चस्, शनीञ्चस्य, दनीध्वंस्, दनीध्वस्य. — Radix पद् ad hanc analogiam format पनीपद्, पनीपद्य.

572. Intensiva haecce anomala sunt, pleraque in *Atm.* tantum, nonnulla tamen in utraque Voce: शोश्च्य vel ad regulam शोश्च्योय a शि; शेषि, शेषोय a शि; शाशच्य a शो; डाशाय vel डाशान्य a दन्; चालाय vel चड्यन्य a खन्; डाडघन्, डोगीय a हन्; सोसुप् vel सास्वप्, सोस्यप् a स्वप्.

CONJUGATIO INTENSIVORUM.

573. *Parasmaipadam* in specialibus temporibus secundam Conjugationem sequitur, et quidem propter syllabam reduplicativam praesertim cum tertia classi convenit, ratione habita r. 307. et 323.; e. c. वेभिदति non वेभिदन्ति, अवेभिडस् non अवेभिदन् a भिद्. De *Gunae* incremento radicalis vocalis regulae 308. b) ratio est habenda. Potest autem in personis auctis vocalis intermedia इ् terminationibus personalibus praeponi, veruntamen iis tantum, quae a consonante incipiunt, quod ubi accidit, radices in consonantem desinentes *Gunam* in syllaba radicali non admittunt. E. c. वेभेदि vel वेभिदीमि a भिद्; चेचमि vel चेचयीमि a चि; वेभेमि vel वेभेलीमि a भ्; चर्कमि vel चर्करीमि a क् (cf. r. 352.).

574. In formis puris इ् et इ् vocales radicales ante terminationes a vocali incipientes secundum r. 50. et 52. in य् vel इय्, उ et ऊ semper in उक् (r. 1. 53.), et क् in इ् transeunt. Vocalis क् in formis puris ante consonantes transit in इ्, ante vocales in इर; et ubi क् vocali consonans labialis antecedit, ponitur ऊर pro इर et उर pro इ. E. c. in tertia pers. pl. formatur चेच्यति a चि, सेस्मियति a स्मि,

बोभ्रवति a भू, चर्चति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीरत्स् a कृ, पाप्तरति, *du.* पाप्तरत्स् a प.

- 575. Radices in आ desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf r.305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r.573. dictum est, cum आ vocali radicis in ए coalescit. E.c. या in tertia pers. trium numerorum format यायाति vel यायेति, यायीत्स्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur, e.c. सासाति vel सासेति, सासीत्स्, सासति, a सौ.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc formare posse, quod WILMANIUS in Grammatica p 352 docet. Quum Potentialis *Gunae* incremento careat, et आ non nisi in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTERO consentientes, formamus यायीयाम्.

576. Temporum specialium *Parasmaipadi* paradigma sit radix क्षिप्.

PRAESENS

Sing	Dual	Plur
1. क्षेत्सि vel क्षिपीमि	क्षेत्सव्	क्षेत्सम्
2. क्षेत्सि vel क्षिपीपि	क्षेत्सव्	क्षेत्स्य
3. क्षेत्सि vel क्षिपीति	क्षेत्सव्	क्षेत्सति *)

POTENTIALIS.

1 क्षेत्स्याम्	क्षेत्स्याव	क्षेत्स्याम etc.
----------------	-------------	------------------

IMPERATIVUS

1. क्षेत्सि	क्षेत्सव	क्षेत्साम
2. क्षेत्सि	क्षेत्सम्	क्षेत्स
3. क्षेत्सु vel क्षिपीतु	क्षेत्साम्	क्षेत्सतु *)

1 1 1 . PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

	Sing.	Dual.	Plur.
1.	अचेक्षेपम्	अचेक्षिष्व	अचेक्षिष्म
2.	अचेक्षेप् *) vel अचेक्षिपीत्	अचेक्षिप्तम्	अचेक्षिप्त
3.	अचेक्षेप् *) vel अचेक्षिपीत्	अचेक्षिप्तम्	अचेक्षिप्तुस् **)

577. Praeteritum augmentatum multiforme plerumque tertiam formationem sequitur, veruntamen reliquae quoque excepta septimā inveniri dicuntur. Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457-), utrumque Futurum atque Conditionalis intermediam vocalem इ insertere solent, et radices quae in vocalem desinunt, ante insertum इ, monente FORSTERO, vocalis radicalis *Gunam* reprimunt. E. c. नी et क्षिप् formant: अनेनायिपम्, अचेक्षेपिपम्; नेन्यामात्, चेक्षिपामात्; नेन्यितास्मि, चेक्षेपितास्मि; नेनोयात्सम्, चेक्षिव्यासम्; नेन्यिव्यामि, चेक्षेपिव्यामि; अनेन्यप्यम्, अचेक्षेपिप्यम्.

CONJUGATIO ATMANEPADI.

578. Tempora specialia primam Conjugationem sequuntur, et omnino cum quarta Classi conveniunt; e. c. ex नी et क्षिप् fit: नेनोये, चेक्षिप्ये; नेनोयेय, चेक्षिप्येय; नेनोयी, चेक्षिप्यी; अनेनोये, अचेक्षिप्ये.

579. In temporibus generalibus syllaba य abjicitur. Eae tamen radices, quae in vocales desinunt, य solum abjiciunt et य् retinent, quo fit ut vocales finales analogiam mediarum vocalium sequantur, et, ubi longae sunt, *Gunam* non admittant; e. c. चेचोय् a चि (r. 560.) *formant* अचेचोयेदि, चेचोयिताहे etc. — Exceptae sunt radices in इ desinentes, et e radicibus vocali इ terminatis eae, quae a duabus consonantibus incipiunt, quippe quae, sicuti omnes in consonantem desi-

*) v. r. 320. **) v. r. 323.

बोभुवति a भू, चक्रति a कृ, चाकिरति, *du.* चाकीरन्, a कृ, पापु_{रित}, ...
पापुर्त्स a प.

— 575. Radices in आ desinentes hanc vocalem in formis puris, in ई commutant, quod tamen ante vocales abjicitur (cf. r. 305 et 370.). Vocalis intermedia ई, de qua r. 573. dictum est, cum आ vocali radicis in ए coalescit. E. c. या in tertia pers. trium numerorum format, यायाति vel यायेति, यायोतस्, यायति. — Radices diphthongis terminatae analogiam radicum in आ desinentium sequuntur; e. c. सासाति vel सासेति, सासोतस्, सासति, a सा.

ANNOT. Verisimile non est radicem या in Potentiali यायेयाम् etc. formare posse, quod WILKINSIUS in Grammatica p. 352. docet. Quum Potentialis Guna incrementum careat, et आ non nisi in formis auctis cum vocali intermedia ई in ए coalescat, nos, praecedentem regulam sequentes et cum FORSTENO consentientes, formamur यायीयाम्.

576. Temporum specialium *Parasmaipadi* paradigma sit radix क्षिप्.

PRÆSENS.

Sing.	Dual.	Plur.
1. क्षिप्सि vel क्षिपीमि	क्षिप्वस्	क्षिप्मस्
2. क्षिप्सि vel क्षिपीपि	क्षिप्वस्	क्षिप्व
3. क्षिप्सि vel क्षिपीति	क्षिप्वस्	क्षिपति *)

POTENTIALIS.

1. क्षिप्याम्	क्षिप्याव	क्षिप्याम etc.
---------------	-----------	----------------

IMPERATIVUS.

1. क्षिप्याहि	क्षिपाव	क्षिपाम
2. क्षिप्वि	क्षिप्व	क्षिप्व
3. क्षिप्वस् vel क्षिपीतु	क्षिप्वस्	क्षिपतु *)

*) v. r. 307.

PRAETERITUM AUGMENTATUM UNIFORME.

	Sing.	Dual.	Plur.
1.	अचेत्तेपम्.	अचेत्तिष्व	अचेत्तिष्म
2.	अचेत्तेप् *) vel अचेत्तिपीस्	अचेत्तिप्तम्	अचेत्तिप्त
3.	अचेत्तेप् *) vel अचेत्तिपीत्	अचेत्तिप्ताम्	अचेत्तिप्तस् **)

577. Praeteritum augmentatum multiforme plerumque tertiam formationem sequitur, veruntamen reliquae quoque excepta septima inveniri dicuntur. Praeteritum reduplicativum circumscribitur (r. 457.), utrumque Futurum atque Conditionalis intermediam vocalem इ insertere solent, et radices quae in vocalem desinunt, ante insertum इ, monente FORSTERO, vocalis radicalis *Gunam* reprimunt. E. c. नो et क्षिप् formant: अनेनादिपम्, अचेत्तेपिपम्; नेन्यामास, चेत्तिपामास; नेन्यितास्मि, चेत्तेपितास्मि; नेनीयासम्, चेत्तिप्यासम्; नेन्यिप्यामि, चेत्तेपिप्यामि; अनेन्यिप्यम्, अचेत्तेपिप्यम्.

CONJUGATIO ATMANEPADI.

578. Tempora specialia primam Conjugationem sequuntur, et omnino cum quarta Classi conveniunt; e. c. ex नो et क्षिप् fit: नेनीये, चेत्तिप्ये; नेनीयेय, चेत्तिप्येय; नेनीयि, चेत्तिप्यि; अनेनीये, अचेत्तिप्ये.

579. In temporibus generalibus syllaba य् abjicitur. Eae tamen radices, quae in vocales desinunt, य् solum abjiciunt et स् retinent, quo fit ut vocales finales analogiam mediarum vocalium sequantur, et, ubi longae sunt, *Gunam* non admittant; e. c. चेचीय् अ चि (r. 560.) format अचेचीयिपि, चेचीयिताहे etc. — Exceptae sunt radices in इ desinentes, et e radicibus vocali इ terminatis cae, quae a duabus consonantibus incipiunt, quippe quae, sicuti omnes in consonantem desi-

*) v. r. 320. **) v. r. 323.

nentes radices, य abjiciant. Praeterit. augment. multif. tertiam formationem sequitur, Praet. redupl. circumscribitur, et posteriora quatuor tempora intermediam vocalem इ assūmunt. Radices नी et चिप् itaque formant अनेनीयिपि; अचेचिपिपि; नेनीयामास् vel ..बभूव vel ..चक्रे (r. 458.), चेचिपामास् vel ..बभूव vel ..चक्रे; नेनीयिताहे; चेचिपिताहे; नेनीयिपीय, चेचिपिपीय (r. 478.); नेनीयिष्ये, चेचिपिष्ये, अनेनीयिष्ये, अचेचिपिष्ये.

FORMAE DERIVATIVAE INTENSIVORUM.

580. Passivum ex *Parasmaipado* Intensivorum, secundum easdem regulas atque ex radicibus primitivis formari potest; e. c. शोभयते a श्र (r. 495.). Causale characteristicum अय् adjungit, ita tamen, ut vocalis radicalis *Gunā* careat; e. c. चेचिपय् non चेचिपय् a चेचिप्. Desiderativum सृ litteram plerumque insertā, vocali इ adjungit, novā syllabā reduplicatīvā non adjectā, et radicis vocali non auctā; e. c. चेचिपिप् non चिचेचिपिप्.

ANNOT Omnes hae formae, quin etiam Desiderativa e Causalibus Intensivorum a Grammaticis formantur, etsi nusquam inveniri videntur. Etiam *Parasmaipadam* Intensivorum in auctoribus me invenire non memini. FORSTERUS *Parasmaipado* analogum *Atmanpadam* affert, e. c. चेचिसि ex चेचिसि, ita ut duo sint Intensivorum genera, quorum alterum in utraque Voce activa, alterum in *Atmanpado* tantum usitatum sit. Prioris, syllabā य carentis generis, in Participio praes. *Atmanpadi* exemplum est स्तेलितान् (r. r. 598) Aedsch. X. 43.

DENOMINATIVUM.

581. E nominum stirpibus radices secundariae adjectis suffixis य्, अय्, स्य्, अस्य् et क्य् derivari possunt, quas Grammatici *Liddhu*-radices nominant, ex quibus, sicuti ex primitivis radicibus et verba et nomina oriuntur. Etiam nullā alienā litterā adjectā nominum themata *Liddhu*-radicum vice fungi possunt (r. r. 591.). Apud antiquiores auctores non multa Denominativorum inveniuntur exempla. In Maha-

bharati episodiis editis nonnisi haec sunt: अस्य, कस्य, चिराय, गोपाय, पलाय, हस्त्य, योक्तय, तपस्य, नमस्य (v. Gloss.).

DE ADJECTO य.

582. Adjecta य litterâ duo Denominativorum genera formantur. Alterum talia comprehendit, quae desiderium rei, nominis themate expressae, aut etiam comparationem expriment, quum persona quaedam aut res ei, quod radicali nomine significatur, aequa habeatur. Priori ratione haec Denominativa intransitiva sunt, objectumque actionis iis ipsis inest; e. c. पत्नीय् uxorem desiderare, a पत्नी uxor. Altera ratione autem transitiva sunt haec Desiderativa, objectumque, quod extra ipsa positum sit, requirunt, quia nomen radicale non Accusativi, sed Dativi rationem significat; e. c. परिचारिकाम् पत्नीयति *servam uxori parem habet*. Potest tamen Subjectum ipsum res esse illa comparata, ita ut Denominativum vim reflexivam habeat, et nomen radicale non Dativi sed Locativi rationem significet; e. c. प्रासादीय् a प्रासाद *palatium* significare potest *se in palatio versantem putare*; e. c. कुट्ट्याम् प्रासादीयति भिक्तः *in casa putat se in palatio esse mendicus*.

583. Litterae finales nominum radicalium mutationibus subjectae sunt hisce: 1) अ et आ transeunt in ई, e. c. सुतोय् a सुत *filus* vel सुता *filia*. 2) इ et उ producantur, nec solum si in fine sed etiam si ante व् vel र् finale posita sunt; e. c. पतोय् a पति *dominus*, भान्दय् a भान्द *sol*, गौर्य् a गिर *oratio*, धूर्य् a धृ *temo*. 3) ऋ transit in री, औ in अ्व् et औ in आव्; e. c. पित्रीय् a पित *pater*, गव्य् a गो *vacca*, नाव्य् a ना *navis*. 4) न् finale abjicitur et vocalis, quae ei praecedat, mutationi vocalium finalium subjecta est; e. c. राजीय् a राजन् *rex*. 5) Patronymica suffixo य formata hanc syllabam in ई convertunt; e. c. गार्गीय् a गार्ग्य *Gargi progenies*.

584. Denominativa secundum rr. 582. et 583. formata, in specia-

libus temporibus adjecto अ augmentur, camque ob rem secundum Conjugationem primam flectuntur, *Parasmaipadam* tamen solum admittitur; e. c. स्तूतयामि, स्तूतियेयम्, स्तूतयानि, अस्तूतयेयम्. — In generalibus temporibus additum अ excidit, et Denominativa ex thematibus deducta, quae in aliam consonantem quam न् desinunt, ad arbitrium etiam य् abjicere possunt. Praeteritum augm. multif. tertiam sequitur formationem, Praet. redupl. circumscribitur, et utrumque Futurum ac Conditionalis intermediam vocalem इ inserunt.

585. Alterum genus Denominativorum adjecto य् formatorum, talia comprehendit, quae respectu Subjecti et personae vel rei, nominis themate designatae, agendi rationis similitudinem, imitationem, simulationem, aequationem qualitatis etc. significant. Tam ex substantivis quam ex adjectivis adjecto य् etiam Denominativa formantur, quae significant aliquem producere rem, vel actionem, vel attributum, vel conditionem nomine radicali designatam, aut etiam aliquem vel eas res adipisci, vel in eas mutari, vel eas sentire. — De litteris finalibus radicalis nominis observandum est hoc: 1) अ producitur et आ non mutatum retinetur, e. c. कृष्णाय *Ciischnum imitari, eadem ratione, qua Ciischnus, agere, a कृष्ण; करुणाय misericordiam commovere aut sentire, a करुणा.* 2) न् abjicitur, et, si vocalis praecedens brevis est, ea producitur; e. c. राजाय *eodem modo atque rex agere a राजन्.* 3) र् vel abjici vel retineri potest; ubi prius accidit, antecedens vocalis brevis producitur e. c. पयाय vel पयस्य *lac fieri a पयस् lac.* 4) Nonnulla vocabula in अत् desinentia त् abjiciunt et praecedens अ producunt; e. c. ब्रह्माय *magnum fieri a ब्रह्म magnus.* 5) Ceterum leges regulae 583. n. 2. 3. et 5. haec quoque valent; e. c. शुचियै *purum fieri a शुचि purus, मन्त्राय peccare a मन्त्र peccatum.* — Haec Denominativorum classis secundum praecedentem regulam flectitur, plerumque in *Atm.* solum, interdum etiam in *Parasm.* aut in utraque Voce astiva.

DE ADJECTO अय्, इत्, इत्

586. Adjecta ad nominis thema syllabâ अय् (aut secundum Grammaticos adjecto इत्, quod, sicut in decima Classi et in forma Causali, in अय् transire dicitur) Denominativa formantur, quae significant, aliquem id exercere, sentire, eo uti, id creare aut declarare, quod nomine radicali designatur. Si nomen illud monosyllabum est, vocales finales इ, ई, उ, ऊ, ऋ et ॠ *Vridhim* sumunt, atque finalibus अ et आ, ए additur, अ autem producitur; e. c. वायय् a व्रि *avis*, भाअय् a भू *terra*, न्नाय् a न् *vir*, काअय् a क *acr*, द्याअय् a द्या *terra* (cf. r. 519.). Vocabula monosyllaba, quae consonante terminata sunt, *Gunâ* augentur, e. c. क्षोधय् a क्षुध *fames*.

587. Vocabula polysyllaba vocalem finalem abjiciunt, et, si in unam vel duas Consonantes desinunt, haec una cum antecedente vocali abjiciuntur; e. c. क्षमय् a क्षमा *patientia*, प्रीतय् a प्रीति *laetitia*, भानय् a भान् *sol*, दृशय् a दृशद् *saxum*, चर्मय् a चर्मन् *lorica*.

588. Vocabula suffixis derivativis मत्, चत् et मिनू formata, Denominativa a primitivis suis deducunt; e. c. आयय् ex औमत् *fortunatus*, a औ *fortuna*.

589. Denominativa adjecto अय् formata in utraque Voce activa inveniuntur, flectunturque sicut radices decimae Classis et formae causales; e. c. चर्मयामि, चर्मयि, चर्मयियन्, चर्मयिय etc.

DE ADJECTIS SUFFIXIS कान्य्, स्य् ET अन्त्य्.

590. Adjecto कान्य्, quod ad कम् *desiderare, cupere, amare* referendum est, Denominativa formantur, quae desiderium rei nomine radicali designatae significant. Denominativa adjecto स्य् et अन्त्य् formata vehemens desiderium exprimunt. Litterae finales thematis ante कान्य्, स्य् et अन्त्य् nullam mutationem subeunt, nisi secundum usitatas leges Euphoniae mutatio euphonica est necessaria; e. c. पुत्रकान्य् *filium*

vel filios desiderare, a पुत्रः, filius, मधुचस्यः vehementer mel desiderare, a मधु mel, भुत्स्यः vehementi prudentiae desiderio tenent, a बुधः prudentia = (r. 83, d³). Haec Denominativa in Parasm. tantum usitata flecuntur secundum reg 584. e. c. पुत्रकाम्यामि, पुत्रकाम्ययम् etc.

DENOMINATIVA NULLIS ADDITIS, SUFFIXIS FORMATA

591. Haec significant similitudinem agendi rationis, inter Subjectum eamque rem, quae nomine radicali denotatur, aut ejus rei productionem vel adptionem, rarissime autem usurpantur. Nominis radicalis finale abjicitur, e. c. लोहितं a लोहित ruber. Ceterae vocales finales Gunā augentur, et, si thema in simplicem consonantem desinit, vocalis praecedens (Gunā) afficitur. Haec Denominativa in utraque Voce, activa adhibentur, saepius tamen in Parasm. det flectuntur ad r. 584, e. c. शोचयामि, शोचयसि etc. a ग्रन्थि, लोहितामि 'a लोहित ex लोहित

DE NOMINUM FORMATIONE.

592. Nomina Sanscrita fere omnia suffixis adjectis formantur, cum paucae tantum sint purae voces radicales. Ea suffixa, quibus nomina primitiva ex ipsis radicibus formantur, a grammaticis Indicis nominantur partim *Krit**, partim *Unādi*** atque ea, quibus derivativa formantur ex aliorum vocabulorum stirpibus, appellantur तद्धित *Taddhita*. Primum agamus de origine nominum primitivorum, quae plerumque adjectis suffixis *Krudanticis* formantur.

NOMINA PRIMITIVA ***)

PARTICIPIA, INFINITIVUS ET GERUNDIA.

593. अत्. Hoc suffixo formatur participium praes. *Parasm.*, cujus forma primitiva est अत्†), ex qua casus fortes (v. r. 185. b.) formantur. Characteres decem classium conservantur, et in tribus posterioribus Conjugationibus hoc participium formarum purarum (v.

*) कृत् *efficiens* a radice कृ *facere* adjecto त्, nomina his suffixis formata nominantur कृत् in fine habet.

**) उपसर्गि ex उ et षट् *primum*, inserto ए, significat suffixorum classem, quae suffixum उ tanquam primum habet, vel ab eo incipit.

***) Omnia in hoc capite descripta suffixa a grammaticis ad classem *Krit* trahuntur, paucis eorum quae in r. 615. explicantur exceptis et ibi *unādi* nomine distinctis, una cum his de quibus in r. 616. agitur.

†) Tanquam primitiva cognoscitur haec forma cognatarum linguarum comparatione.

r. 308.) sequitur analogiam; in prima et quarta Conjugatione valent
r. 304 et 305. Radices in r. 321. commemoratae formant igitur:
वोधत् a वृध्, प्रच्यत् a प्रच, तदत् a तद्, चौरयत् a चूर्, द्विपत् a द्विप,
विभ्रत् a भ्र, युज्जत् a युज्, चिन्वत् a चि, (शक्नुवत् a शक् ad r. 351.),
तन्वत् a तन्, युन्त् a यु.

594. Omnes anomaliae, quibus prima Conjugatio in temporibus
specialibus, et reliquae Conjugationes in formis puris horum tempo-
rum sunt obnoxiae, ad participium praesentis etiam extenduntur, tum
in Par. quam in *Atmanépado*. Imprimis cum tertia persona pluralis,
quia terminatio ejus, pariter ut अत् et आन suffixa, 'a' vocali incipit,
utriusque Vocis part. praes. semper convenit, ita ut peculiares hujus
personae anomaliae etiam ante अत् et आन suffixa locum habeant.
Exempla part. Par. sint: 'तिष्ठत् a स्थ् (r. 326.), विध्यत् a व्यध् (r. 331.),
उग्रत् a वृग् (r. 361.), सत् ab अस् (r. 365.), घत् ab घ्न् (r. 357.). De-
clinatur hoc part. ad r. 218. et 219. — Radix शास् ut videtur propter
initialem et finalem sibilantem, radicem reduplicatarum sequitur ana-
logiam (cf. r. 363.), unde format in Nominativo masc. trium nume-
rorum शासत्, शासतो, शासतस्, quod conferatur cum आग्रत्, आग्रतो,
आग्रतस्, विभ्रत्, विभ्रतो, विभ्रतस् (cf. r. 307.).

595. Femininum, addito feminini caractere ई, format अती sive
अन्ती. Radices primae Conjugationis multo frequentius अन्ती ponunt
quam अती, et trium reliquarum Conjugationum usitata forma est
अती. In radicibus reduplicatis et शास्, nasalis nunquam additur,
unde आग्रती, विभ्रती, शासती; non आग्रन्ती etc. Exempla formae mi-
nus usitatae sunt: 'विचर्ती ambulans a चर् Cl. 1. (Nalus XII. 10.),
वसती habitans a वस् Cl. 1. (N. XIII. 66.), धारयती faciens ut sustineat-
ur a ध् caus. (N. XVI. 18.), हृदन्ती flens a हृद् Cl. 2. (N. XVI. 33. et
XVII. 12.), contra हृदती N. XI. 13, 15. multisque aliis locis; कुर्वन्ती fa-
ciens a कृ Cl. 8. r. r. 383. (N. XVI. 11.).

596. Futurum secundum *Parasmaipadi* suffixum अत् syllabae स्य adjuncti, ratione habita regulae 304., ex qua स्य cum अत् format स्यत्, quod secundum r. 218. declinatur. Femininum est स्यन्ती. L.c. भेष्यत्, भेष्यन्ती a भी; भोत्स्यत्, भोत्स्यन्ती a वृध् (r. 484.); चोरयिष्यत्, चोरयिष्यन्ती a च् (r. 485.).

597. Passivum etiam participium praes. formare potest suffixo अत्, adjuncto syllabae य्, ratione habita r. 304., desinit igitur hoc passivum participium in यत्, quod secundum r. 218. declinatur et in feminino अन्ती format. Exempla sunt ध्रूयत् quod agitur (*coumotus**) a ध्रु secundum r. 495. vel a radice synonyma ध्रु, दृश्यत् quod cernitur a दृष् (**), चीयत् quod colligitur a चि secundum r. 495., कृष्यत् quod trahitur, in Mah Drona-Parvan गृहीतम् अतिवीर्येण पञ्चास्येने 'व भोगिना । तथा 'पि परिकृष्यन्तम् दृष्ट्वा etc | hunc sicut a praevalido, quae oribus praedito, serpente, captum sic etiam circumtractum postquam viderat, आस्यत् quod sedetur, in Mah episodio रामोपाख्यान्म्, ubi legitur. राजसोभिर् उपास्यन्ती समाचीना शिलातले । राज्ञा कामवाणार्तिं ददर्शा 'पससर्प च ॥¹ a Rācschasidibus circumsessam, sedentem in saxi tergo Ravanus, Cami sagittā vexatus, vidit eamque accessit. (Nilacanthus explicat उपास्यन्तीम् voce उपास्यमानाम्), विशीर्यत् quod frangitur, defringitur (v. pag 23. sl 161a).

ANNOT. Participium passivum in यत् desinens minus est usitatum et grammaticos prorsus fugisse videtur. Primum quum ederem Mahābhārati episodiā «Arśichuni iter ad Indrī coelum etc (Berolini 1821 apud Logier) illud deprehendi, atque in annotatione ad Sundam et Upasandam II 49 id commemoravi. Quod ibi dixi, deinde multis aliis exemplis satis comprobatum reperi. Ceterum conferatur r. 493.

598. मान, आन Part praes Atm suffixis मान vel आन formatur (fem माना, आना), ante quae characteres decem classium reti-

*) Indr II 17.

**) Sund II 10

nentur et in posterioribus tribus Conjugationibus formarum purarum, praesertim tertiae pers. pluralis, ratio observatur (cf. r. 593.).

Classes prima, quarta et sexta suffixo मान् utuntur, decima et eius respondens Causale saepius आन assumunt quam मान्*). Tres posteriores Conjugationes non nisi suffixum आन admittunt, quod corruptione ex मान् ortum esse videtur. Radices decem classium in r. 324. memo-

ratae formant igitur: बोधमान् h बुध्, प्रच्यमान् a प्रच्, तदमान् a तद्; चौर्याण् rarius चौर्यमाण् a च्च्; द्विपाण् a द्विप्; त्रिधाण् a त्रि, (r. 94.); युञ्जान् a युञ्; चिन्वान् a चि, तन्वान् a तन्, युनान् (r. 305.) a यु. Anomalorum exempla sint (v. r. 594.) श्रीयमान् a श्रद् (r. 327.), शयान् a शी, (r. 348.), कर्त्वीण् a कृ (r. 383. et 94.).

599. Radix आन् sedere format आसीन् pro आसान्.

600. Participium praes. Pass. suffixum मान् addit passivo, characteri य cum radice conjuncto secundum r. 492. sqq.; e. c. दीयमान् a दा (r. 494.), श्रयमाण् a श्र (r. 495.), त्रियमाण् a कृ. Cf. r. 597.

601. Part. futuri secundi Atm. suffixum मान् adjungit syllabae characteristicae स्य; e. c. हेत्स्यमान् a ह्विद्, जेष्यमान् a जि, तनिष्यमान् a तन् (v. r. 483. sqq.).

602. Praeteritum reduplic. Atm. suffixum आन addit radici, quae ante hoc suffixum easdem vel regulares vel anomalas subit mutationes; atque ante vocales terminationum personalium hujus temporis in Atmanēpado Indicativi; conferantur e. c. चिच्यान्, तदुदान्, तेनान् cum चिच् etc. (r. 442.), ज्ञान् cum ज्ञे ab ह्नु (r. 453.); ईज्ञान् cum ईज्ञे a यज्ञ (r. 456.). Part. pass. hoc in tempore ab Atm. nihil difert, sed nescio, an unquam occurrat.

603. वत्. Hoc suffixo formatur part. praet. redupl. Parasmaipadi

*) WILKINSIUS classis decimae sic recedentis a tribus reliquis primae conjugationis mentionem non facit

et radicibus, quae in duali et plurali hujus temporis quam tantum continent syllabam, intermedia vocali इ, adjungitur; ceterum radix ante hoc suffixum easdem subit et regulares et anomalas mutationes atque ante personarum terminationes graves; e. c. चिचिवस्, तृत्तृदस्, तेनिवस् (r. 442.); इषिवस् ab इष् (r. 432.), ऊशिवस् a वष् (r. 455.), ददिवस् a दा (r. 438^a.), अगिवस् a गी (r. 438. b.). Declinatur hoc suffixum secundum r. 235-238., et femininum e debilissimo themate format उपी, ante quod intermedia vocalis इ abjicitur (cf. r. 236.); e. c. तेनुपी 'a तेनिवस् (v. r. 236.), चिच्युपी 'a चिचिवस् (v. r. 237.), तृत्तृदुपी 'a तृत्तृदस्.

r. 604. Radices लिष् et विद्, quanquam in duali et plurali Indicativi non monosyllabae sint, tamen intermediam vocalem इ assumere possunt, unde विविशिवस्, विविदिवस् sive विविश्चस्, विविद्वस्. — Radices मिद्, सद् et दाष् anomalas formas efficiunt has: मीद्स्, साद्स्, दाद्स्. Verba derivativa et radices in r. 459. descriptae participium Praeteriti redupl. utriusque Vocis circumscribunt, ratione habita r. 458.; e. c. Par. चौर्यामासिवस् sive वभूवस् sive चकवस्, Atm. चौर्यास्रग्राण vel चौर्यामासिवस् vel चौर्याम्बभूवस्.

605. Radix विद् scive, reduplicatione omissa, cum वस् conjuncta format विद्वस्, cum significatione part. praes. (cf. r. 356.).

606. ण, त, न. Suffixum त (fema ता); sive intermedia vocali इ sive proxime cum radice conjunctum, format part. praet. pass., et significatione et forma respondens Latinorum participio in tus desinenti (comparentur Nominativi तस्, ता, तम् cum tus, ta, tum). In verbis neutris hoc participium vulgo praeteritum tempus Activi significat, respondens tum participio in tus desinenti verborum deponentium; e. c. आगत (a गम् cum आ) aggressus, etsi etiam passive usurpari potest; e. c. आगतं त्वया ventum est a te. In nonnullis verbis neutris hoc participium praesentis habet significationem e. c. भीतं timens

a भी, स्त्रीत *pudibundus* ab स्त्री, स्थित *stans* a स्था *stare*, शक्त *potens* a radice शक्, quae etiam शक्ति format, quod participium rarius et nonnisi significatione passiva occurrit (e. c. Hidimb. IV. 33.). Exempla usitatoris significationis sunt चित *collectus* a चि, पीत *bibitus* a पी, श्रुत *auditus* a श्रु, धृत *ingratus* a धृ, हृत *captus* a हृ, त्यक्ता *relictus* a त्यक् (r. 89.), लब्ध *impetratus* a लभ् (r. 83. d^o.), पतित *lapsus* a पत्, विदित *scitus* a विद्, कुशित *qui amplexur tenetur* a कुश्, ददित *cretus* a दद्

607. Suffixum न (fem ना) in us tantummodo radicibus loco suffixi त ponitur, quae in vocales vel in ग्, च्, झ्, ढ्, य्, र्, et व् desinunt, et semper proxime cum radice conjungitur. ङ् finale in ग् transit et ढ् in न्, e. c. विन्न *perturbatus* a विञ्, रूपा *fructus* (vid. r. 94°) a रू, भिन्न *perforatus* a भिद्. Conditionibus in regula 94° dictis pro ङ् ponitur ञ् (cf. annot. ad r. 94°.), e. c. विपन्न *perturbatus*, afflictus pro विपन्न a सद् (v r 80.) Vocales र् et उ in fine radicum et ante र् semivocalem producuntur, e. c. चीष *perditus* a चि, मूर्ण *admisus* a मूर्.

SPECIALES REGULAE

608 Radices in आ, desinentes intermediam vocalem र् non ad mittunt, sed nonnullae earum, et quidem स्था, मा, धा et आ, vocalem suam ipsam in leviozem र् corripunt (cf. r. 308. a. et annot. ad r. 539.), e. c. स्थात *dictus* a स्था, स्थित*) *stans* a स्था. Radix दा (cf. 3) servata, contra regulam, specialium temporum repetita syllaba, et abjecta vocali आ, format दत्त (cf. r. 374.). In quibusdam tamen compositis

*) Contra id quod in germanica editione suppositi, vocalem र् formarum स्थित, मित, दित, चित (a आ) nunc pro radicali habeo, quis स्था et या etiam ante suffixum ति (v r 652), quod semper auxiliari र् caret, in स्थि et मि corripuntur (स्थिति, समिति). Radices धा et आ cum suffixo ति conjuncta non inveniuntur.

formis haec radix syllabam reduplicativam simul cum आ finali abjicit, unde e. c. आत्त (आ-त्त pro आ-दत्त ex आ-दात्त) *sumptus*, व्यत्त (e वि-+ आ-त्त) *diductus*, प्रत्त (ex प्र-+त्त) *datus* (v. ann. ad Nal. XII. 20. ed. 2.). Radix धा format क्ति, ita ut radicalis ध् litterae nonnisi aspiratio sit servata; एा *relinquere* suffixo न utitur, ante quod आ finale in leviozem इ sonum convertitur, unde हीन. — Quae in आ desinunt radices partim hanc diphthongum in आ partim in इ convertunt; e. c. दात्, क्ति *abscissus* a दो, हो.

609. Quae in इ desinunt radices plerumque suffixum न assumunt, mutata vocali इ in इन् et post labiales in इर; e. c. स्तीर्ण *expansus* (v. r. 94°.) a स्त, दीर्ण *laceratus* a द, पूर्ण *impletus* a प.

610. Radices धे et ने diphthongum suam in इ corripunt, unde धीत्, नीत्. Reliquae radices in ए desinentes anomala formant haec: दत्त a दे, उत a वे, वीत् a व्ये, द्धत् a ह्ये (cf. r. 449 - 452.).

611. ऐ finale plerumque in आ commutatur, cui si duae antecedunt consonantes, paucis radicibus exceptis, suffixum न additur; e. c. दात् a दी, पात् a पी, म्लान a म्ले, आषा a अे.

612. ने *canere* et से *intere*, *perire* formant गीत्, सीत्. Ex इये radice, quae ire significare dicitur, explicantur participia शीत् *frigidus*, शीन *congelatus* et forma regularis श्यान *lentus*. न् *intere* format चाम pro चाण, et a radice स्त्ये *circumvelare* descendit स्तीत् vel स्त्यान vel ad regulam स्त्यान.

613. Quae in consonantem desinunt radices, quod attinet ad intermedium इ, maximam partem regulas 467. et 468. sequuntur, quarum radicum nonnullae ad arbitrium utraque utuntur formâ. Anomaliae, quas radices in aliis formis puris subeunt, maximam partem etiam ad hoc participium extenduntur; e. c. उशित a वय् (*), उट a वय् (**), त्रिद a व्यध् (***)). शिष्ट a शाच्†).

*) v. r. 361. et 455. **) v. r. 456. ***) v. r. 331 †) v. r. 363.

614. Multae radices, quarum consonanti finali ऌ vocalis antecedit, si vocalem intermediam ऌ adjungunt, ad arbitrium, *Gunam* assumere possunt, e. c. तोपित sive तूपित a तूप् *laedere, occidere*. Plures radices, quarum consonanti finali क्व vocalis antecedit, si intermediam vocalem ऌ adjungunt, *Gunam* assumant necesse est; e. c. मर्षित a मर्ष् *tolerare*.

615. Quae desinunt radices in duas conjunctas consonantes, quarum prior nasalis est, ante suffixa त et न proxime, adjuncta nasalem, ejiciunt; e. c. ब्रह्म *ligatus* a ब्रह्म, इक्ष *incensus* ab इक्ष्, भग्न *fiactus* a भग्न्. Et duabus consonantibus, quarum prior non est nasalis, posterior abjicitur; e. c. तूर्ण *occisus* a तूर्ण (v. r. 607.). Attamen चक्ष *dicere* (format चष्ट (cf. r. 362)). Ante intermediam vocalem ऌ utraque consonans finalis retinetur; nonnullae tamen radices penultimam nasalem ejiciunt, e. c. भयित *commotus* a भयन्.

616. म् finale ante त abjicitur, e. c. गत a गम् *ire*. Plures tamen radices in ग्रम् exeuntes vocalem अ producunt et म् litteram sicut in aliis formis auctis in न् convertunt (v. r. 95.); e. c. कान्त *amatus* a कम्. — न् finale ex euphoniae lege 92, abjicitur; e. c. हत *occisus* a हन्. — जन् *generare* et जन *fodere* vocalem अ producunt, unde जात, जात.

617. य् finale ante त vel न abjicitur, e. c. स्फात sive anomale स्फोत *cretus, turgidus* a स्फाय् *tumescere*. व्याय् *crecere* (format पीन, पीत); et; व्यान्. क्षमाय् *concutere* format क्षमीत. — Etiam ण् finale abjicitur, ubi त proxime ei adjungendum est, id quod rarissime accidit; e. c. क्षित *offensus* a क्षिण्.

618. — Radix सह् *tolerare* anomalum (format सोह (cf. r. 468. n. 14.).

619. — Radices decimae classis et Causalia intermediam vocalem ऌ recipiunt, syllabam अय् abjiciunt, vocalis incrementum autem retinent,

e.c. चोरित surreptus a चरु, वेदित certior factus a विद्, आवित factus, ut audiat a श्रु.

620. Sequuntur jam ordine alphabetico usitatissima participia, quae vel suffixa त् aut न् proxime radici adjungunt, vel quandam anomaliam exhibent. Adscripti iis sunt regularum numeri, quarum praeter r. 613. ratio est habita:

इष्ट a यद् 456, 89^b.
 उक्त a वच् 455, 86.
 उक्त a वद् 455, 102.^a)
 उत a वे 451.
 उदित a वद् 455.
 उप्त a वप् 455.
 उशित a वम् 361.
 उपित vel उष्ट a वच् 455, 481.
 कान्त a कम् 616.
 क्षात pro क्षत a क्षन् 92, 616.
 गत a गम् 616.
 गाढ a गाद् 102.^a)
 गीत a गी 612.
 गूढ a गूद् 102.^a)
 गृहीत a ग्रह् 386, 486.
 ग्लान a ग्ले 611.
 हृत्त a हृद् 607.
 ह्वित a ह्विद् 607.
 ज्ञात pro ज्ञत a ज्ञन् 92, 616.
 ज्ञीन a ज्ञ्या 386, 608.
 ज्ञीर्ण a ज्ञ् 609.
 दत्त a दा 608.
 दृढ a दृद् 102.^a)

यत् a दिव्.
 नद् a नद् 468 n. 14.
 नृत्त a नृद् 607.
 पत्त a पद् 607.
 पूर्ण a प् 609.
 पष्ट a प्रष्ट 336, 87.
 वृत्त a वृन्ध 615.
 भग्न a भग्न् 615.
 भिन्न a भिद् 607.
 भृष्ट a भृद् 336 et 89.^b.
 भ्रष्ट a भ्रम् 615, 98.
 मग्न a मग्न् 110^b.
 मूर्ण a म् 609.
 मृष्ट a मृद् 89.^b.
 यत् a यम् 616.
 रुग्ण a रुद् 94^b.
 रूढ a रूद् 102.
 लग्न a लग्न् 110^b.
 लून a ल्.
 विद् a व्यद् 331.
 विन्न a विद् (cl. 6.) 607.
 वीत a व्ये 610.
 व्यक्त a व्रश्च 615, 454.

श्रायित् a श्री 348.	मोढ a मद् 618.
श्रीर्ण a श्रू 609.	स्निग्ध a स्निद् 103. a. not.
श्रान्त a श्रम् 616.	स्थित a स्था 608.
सत्ता a सच्च 615.	दित a धा 608.
सन्न a सद् 607.	हीन a ह्य 608.
सप्त pro स्वप्न a स्वप् 455. b.	द्वत् a द्वे 610.

521. तवत्. Hoc suffixo composito formatur part. praet. act. e. c. कृतवत् *qui fecit* a कृ. Derivatae sunt hujusmodi voces a part. pass. in त्, adhibito suffixo वत्, quod *habentem, praeditum* indicat (v. r. 652); itaque कृतवत् a कृत, *factus* proprie significat *factum habens* i. e. *qui fecit*. Omnes igitur anomaliae participii in त् desinentis, etiam ad hoc derivativum participium extenduntur, et ubi illud secundum r. 607. न् suffixo formatur, part. praet. act. exit in नवत्. E. c. इष्टवत् *qui sacrificavit* a यद्, भग्नवत्*) *qui fregit* a भञ्ज् (v. r. 615.). Declinatur hoc participium secundum r. 218. et femininum ई adjungit, itaque कृतवती.

622. तव्य, अनोय, य. Haec suffixa, quorum feminina sunt तव्या, अनोया, या, formant participia fut. pass., respondentia Romanorum participio in *dus*, e radicibus et transitivis et intransitivis; e. c. त्य-तव्य, त्यदानोय, त्यज्य *relinquendus*, गन्तव्य, गमनीय, गम्य *eundus*, भवितव्य, भवनीय, भव्य *esse debens, futurus*.

623. Suffixum तव्य vel proxime cum radice vel intermediâ इ vocali conjungitur; ratione habita r. 462. sqq. Vocalis radicalis *Gunnâ* augetur, e. c. स्तवितव्य, sive स्तोतव्य a स्तृ (v. r. 464.), हर्तव्य a हृ (v. r. 465.), नद्व्य a नद् (v. r. 468. n. 14.). — ज्ञाग्. *vigilare* contra regulam format. ज्ञाग्नव्य pro ज्ञाग्नितव्य (Hidimbi caedes I, 51.).

624. Suffixum अनोय semper proxime cum radice conjungitur,

*) Participia in नवत् desinentia raro reperiuntur, exemplum est द्विनवत् in Hitopadeso.

euphoniae legum ratione habita. Consonantes finales secundum r. 83. nullam subeunt mutationem; vocalis radicalis *Gunam* assumit, paucissimis tantum radicibus exceptis. E. c. भवनीय a भू, यज्ञीय (r. 94°.) a कृ, बोधनीय a बुध; द्वेषणीय a द्विष; भ्रूणीय a भू. — Diphthongi ए, ऐ, औ in fine radicis in आ transeunt, e. c. धानीय a धे, गानीय a गी, सानीय a सा.

625. Suffixum य non solum part. fut. pass., sed etiam substantiva et adjectiva varii generis format.

626. Quae in vocales desinunt radices, has sequuntur leges: 1) आ et diphthongi ए, ऐ et औ in ए transeunt,*) e. c. देय a दा, दे, दे et दो. 2) इ, ई, उ et ऊ *Gunā* augetur, औ vero ante suffixum य, quasi littera य esset vocalis (cf. r. 650.), in अय transit; e. c. चय a चि, नेय a नी, स्तय a स्तु, भय a भू. Emphasis causa उ et ऊ vocales etiam *Vridhdim* recipiunt, cuius औ vero ante suffixum य in आय transit; e. c. स्ताय *necessario celebrandus*, भाय *necessario esse debens*. 3) इ et ई vocales *Vridhdh* utuntur, e. c. वार्य a वृ, तार्य a तृ; कृ *facere* etiam कृत्य format (cf. r. 635.).

627. Vocales radicum in consonantem desinentium has sequuntur leges: 1) Penultimum अ *Vridhdh* augetur e. c. तान्य a तन्, त्वाय्य a त्वय. Excipitur अ ante labiales positum una cum radicibus अक् *posse*, वध् *interficere* nonnullisque aliis; e. c. तय्य a तप, नय्य a नप, शय्य a शप, वध् a वध. Attamen वप, त्रप nonnullaeque aliae radices in labialem desinentes *Vridhdum* adhibent, itaque वाय्य, त्राय्य. Radix हन् *fodere* anomale format, त्रिय. 2) Penultimum इ et उ in plerisque radicibus *Gunam* assumit, e. c. क्षिय a क्षिप्. 3) इ plerumque nullam subit mutationem, e. c. दृश्य a दृप्; in paucis tamen radicibus penultima इ vocalis *Gunā* augetur, e. c. अर्च्य a अर्च.

*) I. e. Finales diphthongi in hac sicut multis in aliis formis, analogiam sequuntur अ vocalis, quae vi euphonica sequentis य in ए mutatur.

628. च् interdum ante suffixum य् in क्, et simili modo य् in gutturalem respondentem न् transit, quae mutatio tamen fere solum in Substantivis locum habet, quae maximam partem sunt generis neutrius; e. c. वाक्य n. sermo a वच् dicere, भोग्य n. frumentum, ओषध् भोग्या f. meretrix a भृच् edere, frui; ab eadem radice descendit etiam भोज्य n. cibus.

629. Voces in य् desinentes, quae non part. fut. pass. significant, a praecedentibus regulis varium in modum recedunt, e. c. विनोय mores, a नो, क्षय्य taducus a क्षि, क्रय्य quod venale est a क्री, ad analogiam formarum स्तव्य, भव्य (v. r. 626. n. 2.), चित्य rogus a चि colligere (cf. r. 635.).

630. त्वा. त्वा proprie Instrumentalis est suffixi feminini त्, cujus Accusativus त्म् cum Romanorum Accusativo supini conveniens, Infinitivum exprimit. Per Instrumentalem त्वा autem Gerundium formatur, quod notiones post, per et cum indicat, quippe quae huic casui respondeant*). Usitatissime hoc Gerundium notionem praepositionis post indicat, quam ob rem plerumque per participium Praeteriti reddi potest, nam e. c. एतावद् उक्त्वा post hoc dicendi actionem idem valet atque hoc factus. Quare ii, qui ante me de hac re scripserant, Gerundium illud perperum tanquam Participium Praeteriti, sive indeclinabile sive adverbiale proposuerunt. Ubi notionem cum-Gerundium in त्वा desinens indicat, id apte per participium Praesentis verti possit; ubi consuetam Instrumentalis rationem per designat, Latini Gerundii Ablativus ei respondet. Notetur etiam huius formae constructio cum अलम् et खलम्, quae, quia Instrumentalem

*) Hanc sententiam primo expositam in libro meo « Conjugations-System etc. (Frankfurt ad M. 1816) » acui huius rei investigatione confirmavit Guilelmus ab Humboldt in Schlegelii Bibliothecae Indicae Tom. I. pag. 112. sqq. Tom. II. pag. 71-131.

illa postulant, natura et propria significatio Gerundii nostri dilucide demonstratur.

1. ANNOT. Pānini (VII. 1. 37, 38, 40.) nonnullas Vēdis proprias Gerundii hujus formas affert. Pro त्व्या inventi त्व्यो docet in radice आा similibusque (आात्त्व्याद्यम् च), et scholastes praeter आात्त्व्यो solum पीत्व्यो exemplum laudat. Corruptas esse censeo has formas, si quidem Instrumentalis significat notionem, mutati vocali आा graviore in leviolem र् (cf. rr. 303. a., 370 et 425. a.). Sin autem Locativi inesset nullo formis आात्त्व्यो, पीत्व्यो, tum a आात्, पीत्, derivandae essent, addito Locativi suffixo, et र् producto in र् (°), ceterum cum Locativo Zendico तन्व्य in Hippoboe convenientes, quae forma Locativorum legi magis quam Sanscritum तन्वी respondet. — It t्व्यो adjecti enclitica vel pronominali syllaba नम्, ortum esse videtur त्व्योनाम् eundem in modum, quo न in Vēdis annexum invenitur consuetis, cum Graecis τε convenientibus secundae personae plur. terminationibus थ et ता, e. c. दधातान् pro धत्त e दधात correpto (Pan I c. 1.). Ita pro र्त्वायाम् invenitur र्त्वायानाम्. Itam य syllaba in nonnullis radicibus terminationi त्व्या annexum invenitur. - यो यया- dicit Pānini (47), et scholastes affert exempla आात्त्व्यायाम्गम् et दत्त्व्याय (दत्त्व्याय 631) a दा, quae Dativi prae se ferunt speciem, sicuti र्त्वायानाम् terminatione cum Accusativo convenit. Sin autem, quod equidem dubito, primum Dativi, posteriori Accusativi esset significatio, id quod exemplum a schol. propositum intelligi nequit, tum nihil esset commune istis formis cum nostro Gerundio, quo Instrumentalis tam formi est quam significatione. Respicitur praeterea, non omnes Vēdorum proprias formas magis genuinas esse quam eae quibus posteriora scripta ab iis differant, non paucae enim ibi occurrunt formae manifesto corruptae, quas alia scripta Sanscrita non nisi plenas et integras exhibent.

631. त्व्या suffixum vel intermediā vocali र् interpositā vel ipsā cum radice conjungitur, quod si alterum sit, Guna nunquam adhibetur; si vero intermediā vocalis interponitur, in plerisque radicibus ad arbitrium Guna et poni et omitti potest, et in radicibus quibusdam, quae थ habent vocalem penultimam, Guna ponatur necesse

* Cf. Vēdorum Locativum गगो pro गति in schol. ad Pān VII. 1. 39.

est E c. लिखित्वा sive लेखित्वा a लिख् *scribere*, हसित्वा sive होसित्वा a हस् *fiere*, मरित्वा sive मरित्वा a मर्य् *tolerare*, अगित्वा a अग्य् *ire*.

632. Quod attinet ad vocalem intermediam aut ponendam aut omittendam, hoc Gerundium in plerisque radicibus analogiam sequitur participii in त्त् vel न् desinentis, cujus aliae mutationes et regulares, et irregulares etiam ad hoc pertinent Gerundium, 'e. c. इडा, इट् a यद्, उक्ता, उक्ता a वच्, ऊडा, ऊड् a वद्, उदित्वा, उदित् a वट्, गपोत्वा, गपोत् a ग्रद्, नडा, नड् a नद्, विडा, विड् a व्यध् (v. r. 620), स्थित्वा, स्थित् a स्थ्य, रित्वा, रित् a धा (v. r. 608.). —, Exempla, ubi vocalis intermedia ante त्त्va ponitur ante त्त् omittitur sunt haec अण्वित्वा sive शोणित्वा, अण्वट् a अण्व् *amare*, लज्जित्वा, लज्जन् a लज्ज् *puddore affici* — Ubi participium suffixo न् formatur, Gerundium vocali intermedia plerumque caret Interdum Gerundium utramque admittit formam, ubi part pass unam tantum habet, 'e c सादित्वा sive सोडा, सोड् a सद्

633 Radices स्यन्द् et स्कन्द् contra regulam 615. nasalem suam retinent et finalem consonantem abijciunt, unde स्यन्त्वा, स्कन्त्वा Etiam ह् simplex ante त्त्va suffixum in codicibus manuscriptis hac in re non imitandis plerumque omissum est, 'e c कित्वा pro कित्वा a क्दिद्, दत्वा pro दत्वा a दा (v. r. 608)

634 Radices decimae classis et Causalia, servatis et syllabá characteristica अण्व् et Guná, intermediam vocalem ह् assumunt, 'e c चोणयित्वा, क्षेपयित्वा (cf. , 619)

GERUNDIUM SUFFIXO य् FORMATUM

635 Gerundium in य् desinens sere solent in simplicibus radicibus admittitur (cf. r' 638), radices compositae (v' r 653) alio ejusdem significationis utuntur Gerundio, quod suffixo य्, radici semper proxime adjuncto, formatur, et rarissime in radicibus simplicibus

invenitur. Ceterum in efficiendo isto Gerundio leges valent hae: 1) Brevibus vocalibus finalibus त् adjungitur, e. c. विदित्य a वि, प्रस्तृत्य a स्तृ, विकृत्य a कृ. 2) ऋ vocalis finalis in ईर् et post labiales in ऊर् transit, e. c. अवतीर्य a तृ, सम्पूर्य a पृ. 3) Diphthongi finales in आ commutantur, e. c. संव्याय a व्यै, प्रगाय a गै. 4) Quae in aliam consonantem quam gutturalem desinunt radices, penultimam nasalem ejiciunt, radicibus decimae classis paucisque aliis exceptis; e. c. निवध्य a वन्ध्, संस्थभ्य a स्तम्भ्, परिभ्रश्य a भ्रम्; sed परिशङ्क्य a शङ्क्, अवलङ्क्य a लङ्क्. 5) इ et उ vocales ante र् et ल् semivocales producuntur, e. c. विस्वर्य a स्वर (cf. r. 495 et 331°).

636. ह्ये et सो anomala formant ह्य (r. r. 620.), ह्य (r. r. 330.); c. c. आह्य, व्यवस्य. }

637. Nonnullae radices in ञम् et ञन् desinentes litteram finalem suam abjicere possunt, ita ut त् sibi adjungant ad analogiam radicum in brevem vocalem desinentium. Hae radices sunt: गम्, नम्, र्म्, तन् Cl. 4. et 8., et तन् Cl. 8. E. c. आगम्य sive आगत्य, प्रणम्य sive प्रणत्य (r. r. 94°), अवमन्य sive अवमत्य. Radix हन् solum हत्य admittit; radices ञन् et ञन्, si nasalem abjiciunt, vocalem suam producunt, quam ob rem त् litteram non addunt; e. c. सज्जाय sive सज्जान्य. Ceterum anomaliae aliarum formarum purarum etiam haec inveniuntur; e. c. प्रविध्य a व्यध् (cf. r. 456°), व्युज्य a वृष् praef. वि (cf. r. 455.).

638. Radices decimae classis et Causalia interdum, -quanquam compositae, in Gerundio in त्वा inveniuntur; e. c. निवर्तयित्वा a Causali निवर्तय e वृन् (Savitr. V. 60.). Ante suffixum य Causalia et decimae classis radices characterem ञ्य् abjiciunt, vocalis radicalis incrementum autem retinent; e. c. विकार्य a कार्य e कृ. Ubi penultimum ञ radicale non producitur, ञ्य् syllabam retineri dicitur; e. c. विगणाय्य a गण् (Cl. 10.) numerare.

ΑΝΩΤ. Hoc Gerundium cum Participio futuri pass. in य desinente cognatum esse,

sicut Latinum Gerundium cum Part ejusdem significationis convenit, recte monuit illustrissimus Guil. ab Humboldt in praeclara dis. oratione quam supra laudavimus (*Indische Bibliothek* Vol II p 130 et 131) Eodem enim suffixo in utraque lingua originem trahunt Gerundium et participium illud, quod in Sanscrito non nisi eo differt a Gerundio, quod hoc — ut equidem puto, quia fere semper praefixa praepositione est aggravatum — ad puram radicis formam intente*, quum e contrario participium, tam simplex quam compositum usitatum, formam radicis hanc tam prae se ferat. Eadem plane ratione Gerundium in त्वा et Infinitivus in तुम् desinens inter se differunt, Accusativus तुम्, propter levius suum pondus, radicis auctam formam sibi adjungit, quum gravior Instrumentalis त्वा terminatio puram vel correptam radicis formam praeferat (cf r. 127 b) — Quod ad casus instrumentalis terminationem in hoc Gerundio omnissam attinet, hac in re miram cum lingua Zendica deprehendi sinitudinem. Non enim admittit lingua Zendica in casu Instrumentali litteram euphonicam, quam Sanscrita themata masc. et neut. in vocalem desinentia inserunt, antiquior *Vedorum* dialectus autem nonnumquam omittit t (r addenda a l r 125), ex quo apparet, non ad primaevam linguae stricturam insertum illud नू pertinere. Prae declinationis, omisso नू euphonica, et अ finali non in ए mutato, Instrumentalis in आ exiret, quae vocali contineretur tam अ finale thematis quam आ terminationis, ita ut e c thema निर्गम्य actio ex eundi formaret निर्गम्या, quod tempore quo origo hujus formae non clare sentiebatur, ad diminuendum terminationis pondus — propter vocem in initio praepositione aggravatam — facile in निर्गम्य corripitur potuit**. Cum ea, quam primitivam putamus, Gerundi nostri forma निर्गम्या in lingua Zendica accurate illi conveniunt Instrumentales, qui a monosyllabo in a desinente themate descendunt. Ita legimus in Vend. Sad (in codice a BURROUFIUS edito p 46) kha ad g'angha vasa esathro ahi tuā potestate pollens rex es*** ubi kha venit a themate kha, quod ortum est a Sanscrito ह्य, id quod primus E. BURROUFIUS de litteris

*) Conferantur feminina abstracta veluti गृया sustentatio विषा scientia cum Gerundis गृय, विषा

**) Respicitur Latinae vocalis a mutatio in leviores in compositis vel reduplicatis formis (contingo tetigi), vel in priorum compositorum membris (taniger pro lana ger)

***) Anquetilii veritas «Fous êtes le mail et d'obtenir ce que vous des rex de grand»

111 Zendicis optime meritis, observavit. Cum corruptis vero nostri Gerundii formā
 1 ; निर्गम्य conveniunt Zendici Instrumentales earum vocum in ā desinentium, quae e
 112 ; pluribus syllabis sunt compositae, quia d in fine polysyllabarum vocum fere semper
 113 ; corripitur.*) Exempla sint *zadsa* et *asadsa* voluntate et non-voluntate**)
 114 ; (l. c. p. 12.), quae a themate ipso non differunt, quod e Sanscrita radice *अपृ* *amare*,
 115 ; suffixo *अ* ortum est. Praeterea huiusmodi Instrumentales saepe occurrunt in lo-
 116 ; cutionibus veluti: *ana barešmana*, vel *barešmana paiti bērcša*, quae
 117 ; Anquetilius reddit per «*Avec ce Darsom, avec le Darsom s'est.*» Haec *ana* quod
 118 ; diu pro praepositione habui, quum a consuetā Sanscriti Instrumentalis forma satis
 119 ; differat, significatione respondet nostro *अनेन*, et formā cum stirpe pronominali
 120 ; *अन* ipsi convenit *Bērcša* respondet Sanscrito *भृत*, ad cuius Instrumentalem
 121 ; *भृतेन* eandem habet rationem atque Gerundium निर्गम्य ad formam, quam ex
 122 ; praevaleante linguae usu expectaveris, निर्गम्येन.

639. अम्. Hoc suffixo cum Accusativi characterē, ut mihi vi-
 detur, adverbialiter posito (cf. r. 683. 2.) formatur Participium adver-
 biale; e. c. *उरांसि प्रतिपेपं युध्यते* «*ratione pectora conterente pugnatur.*»
 Plerumque repetitur hoc participium adverbiale, ita ut repetitionem
 actionis significet; e. c. *चेतं चेतम् saepius meditabunde****). — Vocales
 finales *Vridhdum* assumunt, penultima *Gunam*, exceptā penultimā अ
 vocali, quae *Vridhdi* producitur. अ finali et diphthongis finalibus,
 quae omnes in अ transeunt, य euphonicum adjungitur. E. c. चायम्
 a चि, भावम् a भ, कारम् a क, पेपम् a पिप, योयम् a युय, नाशम् a
 नय, दायम् a दा, दे, दे vel दो.

640. तुम्. तुम्, quo Infinitivus formatur, Accusativus est suffixi
 त्त, quam ob rem cum Gerundio in त्वा desinente Infinitivus est cog-

*) In nonnullis tamen *Leschnis* capitibus nonnisi a longum in fine vocum invenitur, ita ut etiam a quod naturā suā breve est, productum sit scriptum, e. c. *एत* pro *ए*.

**) Anquetilius vertit «*entraîné ou non entraîné par ses passions.*»

***) In antiquioribus scriptis rarissime, vel nunquam, hoc participium invenitur, ita ut in toto Mahābhārato ne unum quidem exemplum me invenire meminerim.

natus. Ambo enim eodem suffixo a radice deducta abstracta sunt Substantiva, quorum utrumque in uno casu solum est servatum, et sicuti omnia Substantiva neque tempora neque verbi genera distinguunt; eundem tamen casum ac respondens verbum postulat utrumque*). Infinitivus propter leviolem ipsius terminationem *Gunae* incremento auctâ radicis formâ utitur. In vocali intermediâ इ (interdum ई) adhibendâ vel omittendâ eadem atque ante suffixum futuri primi valent leges (v. r. 462-469.); e. c. भवितुम् a भू, हर्तुम् a हृ, यद्म a यद्, योक्तुम् a यज्, गन्तुम् a गम्, चोक्तुम् a चष्ट (r. 468. 14.), ग्रहितुम् vel ग्रहीतुम् a ग्रह्. Radices decimae classis et Causalia retinent अय् syllabam, cui vocalem intermediam इ adjungunt; e. c. चोरयितुम् a चर्, जेपयितुम् a जेपय् ex क्षिप्.

ANNOT. 1. Terminatio त्वम् quae teste Panini III. 4. 14. in *Vedorum* Infinitivis adhiberi potest, ad causam exprimendam, quâ aliquid agitur, item a suffixo तु, non a त्व (cf r. 652.) mihi descendere videtur, Accusativi signo अम् posito pro म्, ad analogiam formae भवम् a भू (r. 123. 2.). Exemplum «कर्त्वी हविः» offert scholiastes.

ANNOT. 2. Non tantum in Accusativo et Instrumentali, quos abstractum Substantivum suffixo तु formatum in vulgari Sanscrito solos reliquit, sed etiam in nonnullis aliis casibus, ad analogiam Infinitivi formati, antiqua *Vedorum* dialectus, teste Panini**), suffixum तु exhibet 1) Dativus occurrit sub formis तवे et तवै***), quae posterior femininum hujus suffixi genus confirmat, quod jam dudum ex Gerundii forma त्वा conjeci. Exempla scholiastes offert haec: सूतवे a सू, omissi *Gunâ*. गन्तवे a गम्, कर्तवे a क्, हर्तवे a हृ, यातवे a या; अन्वेतवे ab इ. 2) Ablativus (तास्), qui in omnibus a scholiasta commemoratis exemplis a praepositione प्रा vel आ est postulatus, et cum Genitivo, in modum aliorum substan-

*) De infinitivi variis constructionibus disserui in annot. ad Indr. I. 16. 6. vide etiam annot. ad Nal. III. 20. 6. X. 14. a.

**) III. 4. 9, 13, 14.

***) Servatâ *Gunâ* ante इ terminationem graviorem contra regulam 127. 6.

tivorum, est constructus, vel sine alio nomine ei apposto Radices quae hanc Ablativi formam in *Védicis* conservarunt sunt octo hae स्था, इ, इड, वृ, वद, डान्, तम्, चन्, unde स्थायीस्, एतीस्, कर्तीस्, हेतीस्, वदितोस्, डानितोस्, तमितोस्, चरितोस्. * c पुरा सूर्यस्यो 'देतोर्' आधेय । ante solis ortu in tradendus (vel ponendus etc v Gloss धा c आ) Lundem in modum, sed cum antiquiore, in Sanscrito perditā, femininā Ablativi terminatione *dt**) in lingua Zendica Infinitivum constructum deprehendi in Vend Sad (ed BURROUFI) p 81 para avanghē aīnō dhonghaot**) para apō para zēmō para urva r(a)yo para geus cāthvarepatistanyō dhonghaot para nari bipatistanahē aīadnō xanthvōt I e ante hujus coeli creationem ante aquae ante terrae ante arboris ante vaccae quadrumaninae creationem ante hominis bimammī puri generationem — Haec xanthvōt respondet Védico Ablativo डानि तोम्, omisso intermedio इ, et formatum ex themate xantiu generare a radice xan (in tempore praes xasām; V S p 182 cf r 3 5) ita ut ante *dt* terminatio nem u finale trans erit in v ante quam semivocalem t in tā mutatur***) 3) Genitivus Infinitivi item in तोस् desinens conservatum videmus nonn si in constructione cum ईश्वर domi n is hac in locutione significans potis copax Scholiastes tradit exemplum ईश्वरो ऽभिचरितो । copax aggrediendi

ASOT 3 Nonnullae aliae *tedorum* propriae Infinitivi, vel si velis Gerund i, formae sunt hae 1) cum Dativi terminatione वृ vel ऐ, ad causam exprimendam quā aliquid agitur, occurrunt formae in वृ, ऐ, से, असे, अध्ये et स्ये (Pān III A 9, 10, 11, 14, 15) desinentes Duae priores sunt Dativi vocum radicalium (v r 641) exempla a Panini vel scholiasta ejus exhibita sunt haec दद्रे a दृम् (दद्रे विद्याय सूर्यम्), विय्ये a य्या v r 160 (विय्ये ऽन्वाह्याग्नि), अचगारि a गाहृ, अचचवे a चञ्, प्रये a प्री adjectā Guna — Quae in से vel असे exeunt formae, radicem verbi substantivi, ut eundem puto, continent aut integram aut abjecta vocali अ (cf r 365), ita ut Dativi character वृ huic auxiliari radici sit adjunctus, qua in re

*) Ad analogiam fem minorum Genitivorum in वाच् desinentium (v r 130 5) Pro z vel in fine vocum vel in medio ante consonantes posito, lingua Zend ca propriam quandam habet litteram, quam nullo s gno huc distinguimus

**) Ablat a themate *dhonghu*

***) Ex generali euphoniae lege, quam primus E. BURROUFIUS ingeniose observavit

illi Infinitivi mirandam analogiam exhibent cum Graecis in *σαι* (πῦσαι, λύσαι) et iis respondentibus Latinis in *se* vel *re* (*pos-se, es-se* vel *ed-ere*.)^{*)} Exempla vel aucti vel parā radici formā laudantur haec: वच्चे = वच्च्: मेपे = मी (वच्चे रायस् ता वा मेपे रथानाम्), औचने = औच् (आत्वे दाक्षाय औचने), प्रेपे = प्री, अियत्ते = अि (v. r. 51.). — Quae in अर्धे desinunt formae, ut equidem puto, Dativi sunt feminini suffixi धि interjecti vocali अ (v. r. 127. b. et cf. वचति nox a rad. वच् ha-bitare suffixo ति et interjecto अ), धि autem variatio esse videtur suffixi fem. ति, quo abstracta formantur Substantiva, quibus cognati sunt Lithuanici et Slavici Infinitivi in *ti* desinentes, e. e. Lith. *buti* Slav. *byti* esse (cf. अति exstentia). Ceterum haec Féderum suffixo धि terminata Abstracta ad illa in ति desinentia eandem habent rationem atque अधर अधम inferior infimus^{**}) ad consuetas Comparativi et Superl. formas per तर et तम effectas. Exempla in schol. ad Panini. exhibitus sunt haec: उपचर्धे = चर् (कामम् उपचर्धे), आङ्गवधे = ङ्ग ex euph. v. 51. (इन्द्राग्नौ आङ्गवधे), अियधे = अि (v. 51.), पिचधे = पिच्, मादयधे = मादय् = मद्. — Forma in ल्ये desinens, formā radici auctā, nonnisi in duabus a Panini propositis occurrit exemplis, interpositā auxiliari vocali इ, quā सू ex euphon. lege 101°. transit in प्; unde रोहिष्ये = रोहिष् et अव्ययिष्ये = व्यय् praefixo अ privativo. Cum Desiderativis quandam similitudinem offerunt haec formae, ita ut repetita syllaba sit abjecta et desiderativo characteri सू suffixum इ vel ई sit additum (v. haec suffixa in r. 615.), ये enim in Dativo femin. tam ab इ quam ab ई derivatur.

2) Cum Accusativi vel Genitivi terminationibus radici ipsi, tanquam Substantivo abstracto, adjunctis; ita ut Accusativus cum verbo युक्त्वा posse, Genitivus cum ईश्वरं पत्सु, उपसु sit constructus. Exempla traduntur haec विभातम् = भत्, formā radici auctā (अग्निं वी देवा विभातं ना शकान् वन्), अपलुपम् = लुप् cum formā radici purā (अपलुपं ना शकान् वन्), विलिषत् = लिष (ईश्वरा विलिषत्)

3) Cum terminatione एन्य ad causam quā aliquid agatur exprimendam (III. 4.

^{*)} V. librum meum *Conjugatione-System* p. 94. et 107. et *Analytical comparison of the Sanscrit etc.* in libro *Annals of oriental literature* p. 51454

^{**}) Haec vocabula una cum अम् subter jam alibi deduci a stirpe demonstrativā अ (v. r. 270)

३४). Exemplam ददुषीण्यः fortasse mendosum est pro दिदुषीण्य a Deu lexico दिदुष्ये टण्.

FORMATIO VARIORUM SUBSTANTIVORUM ET ADJECTIVORUM

611. Complures radices sine ullo adjecto suffixo abstractorum Substantivorum generis feminini significationem assumunt, sive simplices, sive cum praepositionibus conjunctae, e. c. आशा et मनसा *missum*, प्रतिष्ठा *promissum*, प्रतिष्ठा *gloria* (v. r. 10⁹.), आभा *splendor*, प्रतिष्ठा *mens*, धी *cogitatio*, irregulariter formatum a radice धी *cogitare*, भी *metus*, ह्री *pudor*, रथ *certamen*, जम् *fames*, मद् *gutturum*, मन्त्रद् *fortuna*, *perfectio*, चायद् et विपद् *infortunium*, भाग् *lux*, धान् *rupe*. Rarius nudae radices appellativorum substantivorum significationem habent, veluti वद् *in pes (avis)*.

612. Omnes radices, e Grammaticorum sententia, nullo suffixo adjecto, in fine compositarum vocum collocari possunt, ita ut significatione cum participio praesentis conveniant, semper tamen perpetuum qualitatem vel actionem exprimant. Harum compositionum prior pars Accusativi vice fungitur a posteriore, voce radicali, quia a participio, postulati;*) e. c. अन्वये *aquam habens* (v. r. 170.), धर्मिण्ड *officiorum gnarus*. Neque tamen multa hujusmodi composita rari sunt frequentia, et maximam partem sunt Substantiva appellativa, e. c. प्रत्याद् *ru* (v. प्राय et षद्) *firm* vel *gr. s daemonicus*, proprie *caruem e lens*. Itam cum Adjectivis et Praepositionibus hujusmodi voces radicales compositae inveniuntur, e. c. मन्दभाग् *infelix*, proprie *paucia partens* a भाग् *partur*, पदित्राग् *mendicus ex volz*, proprie *circumiens* a धान् *ru* (v. r. 643.).

613. Radicibus in brevem vocalem desinentibus littera न् ad-

*) Cf Latina hujusmodi composita veluti *artifex (fec-e) fabrica*.

ditur, ut majoris ponderis fiant, e. c. कर्मदत्त *factus faciens* a कृ, सर्वदित् *omnia vincens* १ द्वि*) Nonnullae radices quarum finalem litteram अ vocalis praecedit, hanc vocalem producunt, e. c. भारवाद् *onus ferens* a वृद् *ferre*, nonnullae anomalam mutationem subeunt radices, e. c. वृ a radice वृ *vocare*

644 Radices गम्, यम्, मन्, तन् consonantem finalem abijciunt atque त् addunt, ut similes quae in brevem vocalem desinunt, e. c. अरण्यगत् *in silvam iens*

645 Iam sequuntur, ordine alphabetico disposita, omnia suffixa *Kridantorum*, cum usitatissimis *Unādibus* अ, अक, अण्ड (*Unādi*), अत् (*r* 593-598), अथ, अन् (*Unādi*), अन, अनि, अनीय (*r* 622), अन्त, अम् (*r* 639), अल (*Unādi*), अस्, आ, आक, आन (*r* 598, 602), आथ, आह, आन्, इ, इक, इत् (*Unādi*), इत्, इन्, इर (*Unādi*), इल (*Unādi*), इय (*Unādi*), इस्, ई, उ (*Krit et Unādi*), उक, उत्र (*Unādi*), उर, उल (*Unādi*), उस्, ऊ (*Unādi*), ऊक, ऊथ, एन्य (*Unādi*), एर (*Unādi*), एलिम, ओर (*Unādi*), त (*r* 606 sqq), तव्य (*r* 622), ति, त् (*Unādi*), त्म् (*r* 640), त्, त्र, त्रिम, त्वर, त्वा (*r* 630 sqq), थ (*Unādi*), थक, था, न, नश्, न्, म (*Unādi*), मन्, मर, मान (*r* 598 sqq), य (*r* 625 sqq et *r* 635 sqq), या, र, र्, र्क, लक, चन्, चर, चस् (*r* 603), चि, ल्

अ suffixo formantur a) Substantiva vel Adjectiva quibus significatur aut praedicatum esse aliquem qualitate eā, aut facere eum id, quod radix exprimit. Huiusmodi voces saepe per participia praesentis temporis verbi possunt, a quibus eo tamen valde discrepant, quod actonem vel qualitatem perpetuam, non intra fines praesentis temporis coercitam exprimunt. — Haec adjectiva sive nomina agentis, nisi appellativorum significationem habent ut क्षिप्त *navis* (proprie *natans*) a क्ल्, सर्प *serpens* (proprie *iens*) a वृप्, plerumque aut in fine compositorum inveniuntur aut conjuncta cum praepositione quadam vel particula inseparabili e. c. धर्मक्षि *offensorum*

*) Cf. Latina *comes comitatus equus* etc. ubi radicem ire eadem ratione adjecto *comitatus* video sic etiam *stare* pro *stare* in *superstes stare* etc.

gnarus, प्रिय sapiens, prudens a प्रा novisse Adjectivorum hujus generis, quae simplicia inveniuntur, exempla sunt शुभ midus, pulcher et शीघ्र celeris. — Vocales finales plerumque Gund, nonnunquam Friddhi augetur, aut eas tantum mutationes subeunt quae legibus euphonicis praescribantur आ finale abjicitur, diphthongi aut abjiciuntur aut mutantur secundum leges euphonicas Vocales quae finalem consonantem praecedunt plerumque non mutantur, raro Gunam admittunt, अ tamen vocalis in eo loco posita nonnunquam Friddhi augetur Etc. शय virens a शि, स्तत्र colludans a स्त, धर tenens a ध, प्रिय amans, amicus, carus a प्री (v. r 51), द dans a दा, गाय sive ग cantans a गी, भिद findens a भिद, तद texans a तद, पच coquens a पच. Omnia quae attulimus exempla, non inveniuntur nisi in fine compositorum, प्रिय adjectivo excepto

Nonnullis hujusmodi nominibus quaedam substantiva praemittuntur in accusativo casu, cujus sensum exprimunt, e e ex शरि hostis et दम domans formatur शरिन्दम, e उर urbs et दर findens (a radice रु) formatur सुन्दर qui urbes exscindit, quod Indes cognomen est, e भय metus et कर faciens formatur भयकर metum faciens, terribilis Sunt substantiva quae in ejusmodi compositione irregularem Accusativi formam assumunt, e e ex उर n. pectus et गम sens formandum fuisset उरगम, formatur vero उरयम anguis proprie pectore lens quod derivandum est a themate ceterum inusitato उर pectus, unde etiam deducuntur उगम et उरय eodem sensu Ne significationem quidem propriam in his exemplis retinet Accusativus *) — Ex वस res opes quamvis neutrius generis sit, et धर tenens formatur वसुन्धा f terra (proprie quae divitias continet), ex मरौ autem, omissa Accusativi nota, formatur मरौधर mons (proprie qui terram tenet), et ex illo ipso वस, cum ध composito (quod deducendum est a radice धा tenere), formatur वसुधा f terra non वसुन्धा रन् occidere per suffixum अ irregulariter format प्र (v. r 35), etiamque, अन् syllabâ dejectâ, र Eandem analogam sequitur radix जन् nates unde formatur जन्तु natus **) — E radice रन् regularis quoque formatio

*) Ex his minus regulariter formati vocibus omnino non conjiciendum est, nasalem consonantem horum compositorum diversae ab Accusativi nota originis esse. In pluribus enim in form s et sensus et forma plane eadem est atque Accusativi, et recte FORSTERUS et quam diximus ratione, rem explicavit.

**) न finale vocabulorum ह et ण जure a grammaticis suffixum dicitur Nam स न् radicalis consonans esset dejecta, formandum fuisset ex regula 611. ह् et ण्

हन efficitur. — Quaedam formae Causales retinent characteristicam syllabam अय् ante अ suffixum, e. c. वेद्य *certiorem faciens* a विद्. Nonnulla adjectiva in अ desinentia post particulas स्तु et दुर् passivam habent significationem; e. c. स्वकार *facilis*, दुष्कार *difficilis* (v. r. 73.), दुर्लभ *difficilis adeptu*, दुर्धर्ष *qui difficile domatur*, दुस्तर *difficilis transgressu*.

४) Formantur per अ suffixum etiam Substantiva abstracta plerumque masculini generis. Vocalis radicalis *Gundā*, nonnumquam *Friddhā* augetur; अ vocalis ante consonantem finalem posita, *Friddhā* assumere solet; palatinae च् et ज्ञ ante suffixum अ in sibi respondentem gutturales क् et ग् transeunt. Exempla sunt: जय *m. victoria* a ज्ञो, लय *m. solutio* a लो, भय *n. metus* a भी, पाक *m. coctura* a पच्, वेग *m. celeritas* a विञ्, भेद *m. fissio* a भिद्, त्याग *m. desertio* a त्यञ्, योग *m. conjunctio* a यञ्, रोक *n. lumen* a रूच्, हर्ष *m. gaudium* a हृप्.

क format nomina agentis masculini generis et adjectiva quaedam. Vocales finales *Friddhām*, penultimae *Gunam* assumunt; penultimum अ vero plerumque *Friddhā* augetur, e. c. नायक *dux* a नो, पाचक *coquus* a पच्, नर्तक *saltator* a नत्, साधक *utilis* (*fem.* साधका) a साध् *perficere*. Feminina Substantivorum in अकी desinunt, Adjectivorum, in अका, e. c. नर्तकी *saltatrix*, खनका *quae fodit*.

आउ (*Undā*) format भ्राउ *m. dominus, maritus* a भ्र, adjecta *Gunā*, et fortasse स्राउ *m. avis* a स्र.

थ cum *Gunā* abstracta format substantiva masc. e. c. चयथ *tabes* a च्ति, वैपथ *tremor* a वैप्, वमथ *vomitus* a वम्.

नू (*Undā*) format nomina agentis et appellativa, e. c. राजन *dominus, rex* a राज् *regere*, तदन *m. faber lignarius* a तच् *tenuem facere, frangere*, वपन *m. cognomen Indri: pluvis* a वप् *pluere*; स्नेहन *m. amicus* a स्निद्. Fortasse huc referenda sunt etiam haec: फपन *m. col* (*quia nutrit terram*) a फप् *nutrire*; सुवन *m. sol*, quod vulgo derivant a सु धे. verisimilius est autem, id positum esse pro युत्वन a radice सुत् *splendere* suffixo वन्; श्लोदन *m. luna* a श्लिद् *madere, plorare*.

नि cum *Gunā* admodum frequens est, et format 1) substantiva generis neutrius, plerumque abstracta, sed nonnulla quoque appellativa, e. c. चयन *collectio* a चि, भवन *excubatio* a भू *reus* भ्रषण (v. r. 24⁴) *convulso, misero* a भ्र, भेदन *excors* a भिद्, शोचन *lustratio* a श्चप्, हर्षण *delectatio* a हृप्, नयन *oculus* a नी *ducere* (cf. suffixum न्), शयन *lectus* a शी *dormire*, वदन *os* a वद् *loqui*, भूषण *ornamentum* a भूप् *ornare*. — 2) Nomina agentis generis masculini, praesertim ex formis

causalibus radicalibusque decimae classis. Utræque characterem *अय्* ante hoc suffixum, deiciunt e c *नन्दन्* qui *delectat* a *नन्द्* quod est causale a *नन्* e *नन्दः* निषेदन *occisor necans* a *नन्द्* el 10 (v r 104), *गार्गि* *sultator* a *गन्* el 4 — Fem nimum hujusmodi vocabulorum in *अन्* desinit, e c *अन्ननी* *genuris* a *अन्*. In *अन्* desinentia quaedam abstracta substantiva inveniuntur, praecipue e Causalibus radicibusque decimae classis orta, e c *कारणा* *causa* a *कार्* *Gaus* e ष

अनि Rarissimum hoc suffixum abstracta substantiva format generis feminini, quae cum negativis particulis conjuncta sunt, neque inveniuntur nisi in imprecationibus. Vocalis radicalium *Gu* l augetur, e c *अचेतनि* *amusa cogitationis* a *चित्*, *अशौचनि* *amusa* *istae mora* a *शौच*

अन्त adjectiva et appellativa substantiva format, praesertim et formis causalibus quarum finalis syllaba *अय्* retinetur, e c *नन्दरन्त* *delectans* a *नन्द्* — Derivatam mihi videtur hoc suffixum a fortiori themate participii praesentis *Par* a *jecto अ*

अन्त (*Uddi*) format *चपल* *trementis* a *चप्* *ut movere* atque in fine multorum vocabulorum incertae originis invenitur

अन् cum *Gund* format substantiva neutra variae significationis, e c *चेतन्* *mens cogitans* *चक्रन्* *sermo* a *चक्* *loqui* *पयन्* *luc* a *पो* *bibere* *घागन्* *vestis* a *घन्* *vestire* *अ* radicali per *Feuldhum* producti — Complura substantiva in *अन्* desinentia originis incertae sunt, vel perspicuam non habent rationem ad radices ex quibus grammatica ea explicant, e c *शित्* *corpus* et *शाम्* *aqua* a radicibus *श* et *शाम्* descendere dicuntur — Nonnullae voces in *अन्* desinentes masculini generis sunt *अस्तन्* *Apsarusis* *nympha* quod derivatur ab *अय्* *aqua* et *स्* *ut femini* generis est (cf r 230).

अ femininum suffixi *अ*, de quo supra dictum est, format nomina actionis feminini generis aliaque substantiva abstracta, nonnullaque appellativa, partim cum *Gund* e c *क्षिपा* *jaectatio* *न्यरा* *desiderium* *नधा* *fames* *शान* *senectus* a *शु* *senescere* *मरा* *specus* a *मर* *abscondere* *लेखा* *luna* a *लिप्* *scribere* Saepissime *अ* suffixum formis desiderativis additum invenitur e c *दित्वा* *cupiditas bibendi* a *टम्*, *दित्वा* *cupiditas bibendi*, *सु* a *पा*, *चित्वा* *cupiditas faciendi* a *ष्* (v r 539).

आक usu non satis frequentatum, format nomina agentis masculini generis, quorum femina in *आयो* desinunt e c *भिक्षाय* *mendicus* *भिक्षायो* *mendica*.

आय्य usu non frequentatum, format adjectiva vel nomina agentis adjecto *Guriae* inere

- mento; e. c. अवाय्य *audiens, auditor* a अ. — Causalium et decimae classis character अय् retinetur.
- आरु rarissimum est formatque adjectiva, additā Gund; e. c. शरारु *nocens* a अ, वन्दारु *urbanus, elegans* a वन्द्.
- आलु rarissimum, assumtā Gund format adjectiva veluti शयालु *dormiendi cupidus* a शी. Syllaba अय् Causalium et radicem decimae classis retinetur; e. c. स्पृश्यालु *avidus* a स्पृश् (v. r. 312.).
- इ tantum cum radice धा *tenere* conjunctum usu frequentatur formatque ex illā, cum praepositionibus compositā, substantiva masc. variae significationis. आ finale radicis abjicitur, e. c. सन्धि *conjunctio, pax* etc., अन्तर्धि *interitus*, विधि *lex, praecceptum, fatum*, निधि *thesaurus*. Deinde इ nomina actionis generis feminini format, quae fere solum in interrogationibus responsisque, et quidem rarissime inveniuntur. Vocales finales *Friddham*, penultima *Gunam* assumunt, अ tamen semper *Friddhu* afficitur, e. c. दायि *victoria* a दि, कारि *actio* a क्, बोधि *cognitio* a बुध्, गादि *sermo* a गद्. — Tum इ format nomina agentis, appellativa et adjectiva, quae assumunt syllabam reduplicativam; e. c. चक्रि *m. qui facit* a क्, शक्ति *m. ventus* a गम् *ire*, जग्नि *m. genus quoddam armorum* ab हन् *necare* (v. r. 453.), रूधि *m. f. n. tenens* a धा. — Etiam adjectiva format suffixum इ ex formis intensivis, e. c. सासहि *qui multa perpetuat*. Denique, vocali radicali per Gunam auctā hoc suffixum in quibusdam compositis appellativis et adjectivis ejusdem significationis est atque अ suffixum, e. c. शकृत्करि *m. vitulus (proprie qui sterces facit)*, उदरम्भरि *m. f. n. vorax (qui nutrit ventrem)* ab उदर *n. venter* et भ् *nutrire, conservare*.
- इक usu non frequentatum, format nomina agentis et adjectiva, e. c. खनिक *m. qui fodit* a खन्. Femininum hujus suffixi est इका quod interdum idem significat ac si femininum esset suffixi अका e. c. पाचक *coquus*, पाचिका *coqua*.
- इत् (*Unddi*) format सरित् *f. fluvius* a स, *ire*, terminatque nonnulla alia vocabula quorum origo minus est perspicua.
- इलु usu non frequentatum format adjectiva, nomina agentis, et appellativa e radicibus decimae classis, quae retinent syllabam characteristicam अय्; e. c. गदयिलु *m. f. n. loquax* a गद् *loqui*, स्तनयिलु *m. nubes*, तन्रु a स्तन् *tonare*.
- इन् usitatissimum est formatque adjectiva et nomina agentis aeque ac suffixum अ; ita tamen, ut इन् suffixo terminatae voces saepe etiam ad praesens tempus referantur

et significatione cum participio praesentis conueniant, non tamen cum Accusativo construuntur (v. Nal. XL. 21. Indralók. V. 13.). Praecipue, nisi semper, in fine compositorum hae voces inueniuntur. Vocales finales *Friddhān*, penultimae *Gunam* assumunt, penultimum *अ* tamen semper *Friddhān* afficitur, et *आ* finali euphonicum *य* apponitur. Causalia radicesque decimae clausis *अय्* characteristicum abijciunt. Exempla sunt: मनोरुग्नि *animum rapiente* & ए, प्रासादशायिन् *qui solet in palatio dormire* & ग्री, वधिपिन् (वध + एपिन्) *caedis cupidus* ab इप्, अमर्षिन् *intolerans* & मृप्, पुरवासिन् *oppidanus* & वस्, हिप्रनिपातिन् *hostes caedens* & पातय्, शतयोजनवायिन् *centum Yódachana lens* (Nal. XXII. 9.) & या. V. r. 222.

इर (Unddi) format मृदिर *voluptarius, & eneri deditus* & मृद् *gaudere*, स्थिर *stabilis* & स्था *stare*, क्तिरि *m. ensis* & क्तिद् *findere*, गिदिर *n. fulmen* & भिद् *findere*. Femininum इरा format मदिरा *potus uebrans* & मद् *uebrare*.

इल (Unddi) format पथिल *m. 110* & पथ् *ire*, अनिल *m. air*, & entus ab अन् *spiritum ducere*, मृदिल *n. sulca* & मृद् *tegere, abscondere*, वपिल *pater* & वप्.

इष (Unddi) Hoc suffixo fortasse formatum est अत्रिप *m. mare* ab अत्र् *mouere*, मरिष *m. bubulus* & मृद् *crecere*.

इस् cum *Gunā* format nonnulla substantiva generis neutrius; e. c. उयोतिस् *stella* & इयन् *splendere* (v. r. 232.).

ई format abstracta substantiva feminina quae communem multorum ejusdem actionis factionem indicant. Radix semper conjuncta est enim वि + आ. Vocales ante finalem consonantem positae *Gunam* assumunt, अ tamen *Friddhān* afficitur; e. c. व्याक्रोशी *mutuus clamor* & क्रुप्, व्याससी *mutuus risus* ab एस्.

उ ex Desideratiuis adiectiva format, quae participii praesentis significationem habent, e. c. चिकीर्ण *suuendi cupidus* & चिकीर्ण् & radice क्, पिपास *bibendi cupidus* & पिपास् & radice पा. Sunt quoque radices primitivae, ex quibus per उ suffixum adiectiva et nomina agentis formantur; e. c. इच्छ *optans* ab इच् (v. r. 337.). Feminina a masculinis non distinguuntur nisi declinatione. — उ suffixo Unddi formantur अस्त *m. vita* ab अस् *esse*, वाय् *m. ventus* & वा *flare* inserto य् euphonicō, भिउ *m. belemnites* & भिद् *findere*, वन्ध् *m. affinis* & वन्ध् *ligare*, तन् *tenuis* & तन् *expandere*.

उक्त् adiectiva format ex radicibus in consonantem desinentibus. Vocalis quae finalem consonantem praecedat *Gunam* assumit, अ tamen *Friddhān* afficitur; e. c. कामुक

अवृत्तः, एवंप्रत्ययः & इति अपरे अन्ते, आश्रयः, लेखः, मुहूर्तः & मन्, एवंप्रत्ययः
अन्ते & एवंप्रत्ययः अपरे प्लुरे

उन्न (l. nidi) format एवंप्रत्ययः & एवंप्रत्ययः

उन्न uti non frequentatum, format & l. etiva quaedam et appellat ea & c. निन्द 1) अन्न
दन् 2) एवंप्रत्ययः & इति इन्दे

उन्न (l. nidi) format इति इति m. 1) अन्न, 2) एवंप्रत्ययः, & इति इन्दे

उन्न format substantiva quaedam generis neutri & c. एवंप्रत्ययः & एवंप्रत्ययः
एवंप्रत्ययः & इति इन्दे*) quae substantiva secundum r. 212 l. etantur

उन्न (l. nidi) format इति इति m. salutaris & इति इन्दे तन् / एवंप्रत्ययः & इति इन्दे

उन्न uti non frequentatum, format adjectiva et nomina agentis ex formis intrinsecis et e
radice reduplicata इति इति; e & एवंप्रत्ययः इति इति & एवंप्रत्ययः & इति इन्दे (vid.
r. 212); इति इति; m. qui seipsum sacrificat & इति इति & इति इति; ut इति इति
इति & इति इति

उन्न (l. nidi) format एवंप्रत्ययः m. evis, corium & इति इन्दे, इति इति m. caro & इति इन्दे

इति (l. nidi) format इति इति praeformis & इति इन्दे (v. r. 212)

इति (l. nidi) format इति इति m. bestia quaedam cornuta & इति इन्दे m. stultus
& इति इन्दे m. dementem stultum fecit

इति uti non frequentatum format adjectiva quae & significationem participiorum praesentis
vel futuri et quidem reflexivam habent, sed et iam pro appellativis posita in
veniuntur, assumptam transitivam significationem pro reflexivam; & c. इति इति quod
इति aut इति, इति इति qui cogitur aut murescit quod vocabulum, teste
WILSONO, substantive positum significat solem ignem

इति (l. nidi) format इति इति m. homo pius sanctus & इति इति

इति admodum usitatum est et format abstracta substantiva generis feminini e & इति
इति, facultas & इति, इति desertus & इति, इति esse & इति, इति engulsi
mens & इति. Radices ante hoc suffixum easdem subeunt mutationes tam regula-
res quam anomalas atque ante suffixum त् (r. 606.), ita tamen, ut ante इति vocalis
intermedia इति nunquam inseratur, e & इति, इति & इति; इति, इति & इति, इति
इति & इति; इति, इति & इति, इति & इति (r. 98.). इति, इति & इति.
इति, इति & इति. Quaedam radices in vocalem desinentes

*) WILSON huc radice etiam videndi significationem tribuit, nec tamen illa invenitur
hoc sensu apud scriptores

assumunt nisi pro ति ad analogiam participiorum passivæ, pleræque tamen radices quæ n̄ pro त् in participio assumunt, in hoc substantivo abstracto, si quidem omnino unitatum est, ति terminatione utuntur; e c ग्नान्. ग्नानि ३३ी शोर्ण, शोर्णि ३ इ. किन्, किन्ति ३ किन्. पन्, पन्ति ३ पन्. गन्, गन्ति ३ गन्. — Nonnulla etiam masculina, quæ personam significant, suff. so ति formantur; e c शानि *pro natus* ३ शान् *novitate*

तु (*UnAd*) ११० l masculi num est ejus lem suff. si, cujus Femin non utuntur Infinitivus et Gerundium (१ r 630 et 640), format गन्तु m et यातु m *essor* ३ गन्ति *ire* et याति *ire* भातु m *sol* ३ भा *stendere* इन्तु m *annual* ३ इन्ति *generare, parere* तन्तु *filium ex metallo factum* ३ तन्ति *expandere*

तु Hoc suffixo formantur nomina agentis secundum r 460 sqq quæ sit quæ ista lem diximus conditionibus, significationem participiorum futuri habent e c गत, दित ३ दा, सृष्ट *creator* ३ सृष्टु (१ r ३ १ ३)

त्र Hoc suffixum, ante quod interdum vocalis इ inseritur, Gnam sequitur formatque neutra et feminina quæ iam, quæ plerumque instrumentum aut eas quod iam exprimeat ३ त्र *lent* e c पात्र *potulenti* ३ पा *potare* शत्र *auris* ३ श्र *audire* नेत्र *oculus* ३ नो *ducere* वद्य *os* ३ वद्यु *loquus* ध्वज *vestis* ३ ध्वजु *vestire* यादित्र *argumentum* मयु *sum* ३ यादियु *causali* ३ ध्वजु *loquus* पानित्र *pus* ३ पानु *foedere* चरित्र *vita* मयु ३ चन्द्र *ire* दृष्टा *idens* ३ दृष्टु *mirari* यात्रा *iter* ३ यात्र *ire* त्र *causali* consimiles quæ ante त्र in तु mutandæ fuissent, deiciuntur, hinc त्रात्र pro तात्र *stimulus* ३ त्रु *sexare* पत्र *silivus* ३ पनु *cadere* — Sunt quoque Adjectiva quaedam quæ per त्र vel त्रत्र formantur e c पत्रित्र *purus* ३ पत्रु *purgare*, चित्र *putus* *varius* fortasse derivatum est ३ चि *vollere* omissi *Gund.*

त्रिन् usu non frequentatum format adjectiva quæ iam e c पत्रिन् *arsifemius* ३ पत्रु *facere*

त्वर् १ व्र

श्र (*UnAd*) format नीद्य m *dux* ३ नो *dicere* तत्र्य *venis* ३ त्रु *venare*

ध्रक् usu non frequentatum, et, ut mihi videtur, ortum ex श्र adjecto व्र, format quædam nomina agentis e c ग्राश्रय m *cunire* ३ ग्रे *canere*

न præter participia r 60° sqq descripta, format abstracta substantiva generis masculini, et lem o n̄ quædam in या desinentia e c इयन् *commis* ३ इयु *divertere* रद्या *servatus* ३ रद्यु (१ r १३^o) ३ प्रश्न *questio* ३ प्रष्ट (१ r 5° e) ३ यत् *carissimum* ३ यत्, यात्रा *precatio* ३ याचु (१ r १३).

- १५ format adjectiva quaedam generis communis*); e. c. तृणाञ्ज (Nominativus m. f. n. तृणाञ्ज) a तृप् *sure* (v. r. 91°).
- नृ adjectiva format quae femininum a masculino et neutro non distinguant nisi declinatione (v. r. 244.), e. c. त्रस्तु *timidus* a त्रस्, गृध्नू *avidus* a गृध्.
- म (Unddi) format भाम् m. *lux, sol* a भा *splendere*, युध्म m. *certamen, arcus, sagitta* a युध् *pugnare*, युम n. *par* a युञ् *jungere*, भीम *terribilis* a भी *timere*, तिमम् *acutus* a तिञ् *acuerē*.
- मन् ut mihi videtur, cum suffixo मान् r. 598. cognatum, eundem in modum ac respondens Romanorum *men* (*legumen, foramen, praefamen* etc.) cum obsoleto minus unde *mun* (e. c. *amantius* v. annot. ad r. 460) et *turus* cum *tor* (cf. तृ). *Gunam* requirit hoc suffixum formatque substantiva et adjectiva. Substantiva plerumque generis neutrius sunt, e. c. ह्यमन् *dissimulatio* a ह्यद् *abscondere*, वर्मन् *lorica* a वृ *tegere*, जन्मन् *partus* a जन् *gignere*, वैशमन् *domus* a विष्म *intrare*, सद्मन् *domus* a सद् *ire*, प्रेमन् *amor* a प्री *amare*. Nonnullae voces in मन् desinentes nulla verisimili ratione explicari possunt, aut cum radice a qua deducendae videntur communem significationem non habent, e. c. चर्मन् *corium* (चर् *ire*), शर्मन् *fortuna, voluptas* (श्र् *offendere*), नामन् *nomen*. — Adjectiva in मन् desinentia parum usitata sunt; exemplum est शर्मन्. — Flectitur hoc suffixum secundum r. 224.
- मर् ortum esse videtur e radice मृ *mori* suffixo म्; raro usurpatur, formatque adjectiva, e. c. अम्र *orax* ab अद् *edere*.
- या suffixum quae forma feminina est suffixi य (v. r. 625.) format abstracta substantiva feminini generis; e. c. विद्या *scientia* a विद् *scire*, व्रज्या *peregrinatio* a व्रज् *ire*, परिषया *ambulatio* a सु *ire*. Brevibus vocalibus in fine radicum interdum त् additur; e. c. भृत्या *conservatio* a भृ (cf. r. 635.).
- रु ह्रु लुक् His suffixis adjectiva quaedam formantur; e. c. दौघ्र *lucidus*, हिंस्र *noceus, terribilis, caedus cupidus* a हिंस्र *offendere, necare*; भीह्र (sem. भीह्र vel भीह्र), भीरुक्, भीलुक् *timidus* a भी *timere*, सद्म m. f. n. *iens* a सद् *ire*. — Suffixo र Unddi formantur voces सिद्म m. *morbus* a सिद् *luctu afficere*, दद्म m. *ignis* a दद् *urere*, चिद्म *relax.*

* Dicere possemus generis omnis si Nominativum singularis tantum spectaremus. Quod tamen minus aptum credo; neutrum enim semper a masculino et feminino quibusdam in casibus differt, quamvis interdum eundem Nominativum habeat.

वन format adjectiva, praesertim in sine compositorum usurpata, e. c. भरिदावन *multa dans*, tum etiam nomina agentis ex quibus unum tantum usu frequentatur यडवन *sacrificator*. Femininum hujus suffixi aut a masculino non differt aut वरी sonat, quod proprie femininum est suffixi वर, e. c. दृश्यन् *videns, fem.* दृश्यन् aut दृश्यरी.
वर format adjectiva et nomina agentis ex parvo radicum numero. Post breves vocales त् additur (cf. r. 635.), e. c. नश्य *caducus*, इश्य *dominus*, शित्वर *victor* à शि, गत्वर *iens*, मोबिल *a गम्* (cf. r. 637.). Femininum plerumque in ई desinit.
वि usu non frequentatum, format adjectiva et appellativa quaedam, e. c. कौवि *dispergens* a क्, शागवि *vigilans*, tanquam substantivum masc ignis a शाग.
वृ secundum regulas 101^a, et 91^a. saepe mutatur in व्यु formatque adjectiva et nomina agentis Radix लि Guna, मन् *Veridhiam assumit*, unde जेष्य *caducus* et माच्छु *purgans*. ऐ finale in आ transit, e. c. म्लास्तु *evanescent* a म्लि. Reliquae vocales non mutantur, e. c. स्थस्तु *stabilis*, शिष्यु *vincens*, रितु *victor*, भूप्यु *qui est*. Sed si suffixum radici inserta vocali इ additur, vocalis radicis Guna afficitur, e. c. भविय्यु *qui est*, शैचिय्यु *fulgens*. Formae casuales syllabam अयु retinent, e. c. कारिय्यु *qui faciendum curat*. Femininum a masculino non distinguitur nisi declinatione (v. r. 244.).

646. Suffixis *Unādibus* annumerantur etiam haec: अद्*), अद्, अनि, अन्, अन्ध, आल, इवी, उत्, उर, एन्, झील, झ, उ, छ, व innumeraque alia. Plurima tamen vocabula per *Unādiā* explicata aut minus perspicuae aut plane obscurae sunt originis, et ratio quā Grammatici Indici ea derivant non raro est prorsus inepta et absurda; ita ज्ञान् *genū* descendere dicitur a जन् *generare*, नेम *dimidius* a नी *ducere*, यत् (य) *qui* à यत् *adorare*, किम् (कं, कि) *quis* a की *sonare*.

*) Huc referuntur अद् m. *unda* a द्, वाद् m. *ovu* a व् similiaque, quae mihi composita esse videntur e म *iens* (a मा suffixo cf. v. p. 257.) et antecedente Accusativo, ad analogiam vocis उर (p. 257.). अद् igitur proprie significat *colando iens*, id quod dilucide ex eo apparet, quod eadem significatio etiam exprimitur per वाद् m. a म् *are*, et पता sine Accusativi signo. — Per suffixum अद् ortum esse dicitur अद् f. *autumnis* vel *annum pluviosum tempus*, quod tamen apte e अद् *अया* (v. WILS.) et दा vel द *dans*, anormale suppressi vocali finali (cf. r. 371. et 608.) explicari potest.

NOMINA DERIVATIVA.

647 Nomina propria sine ullo adjuncto suffixo derivativo, per solum pluralem suum progeniem significare possunt ejus, quem nomen designat; itemque per nudum suum thema, ubi hoc in initio compositorum pluralem significat, e. c. वसिष्ठास्, भ्रगवस्, अत्रयस्, *descendentes vel filii Vasichthi, Bhrgus, Atris, कुरुक्षेत्र optonus Kurudarum*. Reliquae omnes derivativae voces suffixis formantur *Taddhuta* (तद्धित) dictis, nunquam vero internam solam Primitivi mutatione, quamquam e. c. शिव per *Vridddhim* tantum et शिव ortum esse videtur (cf r 650).

648. Multa suffixa *Taddhuta*, imprimis omnia quibus Patronymica formantur, *Vridddhim* primae in voce primitivam vocalis requirunt, licet haec vox composita sit, e. c. सौहार्द *n. amicitia* a सुहृद् *amicus* (e सु *bonus* et हृद् *cor*). Interdum, ubi vocabulum ex quo derivativum formatur, est compositum, utrumque conjunctum elementum *Vridddhim* assumit, e. c. सौहार्द *n. amicitia*, सौभाग्य *n. felicitas* a सुभाग *felix*.

649. Praefixa वि, नि et सु in derivatis formant वै, ने et सौ, quamquam in voce primitiva propter sequentem vocalem in व्य, न्य et स्व sunt transformatae, semivocalis autem nibilo minus retinetur. Quare e. c. वैयास venit a व्यास e वि + आस, नैयायिक a न्याय e नि + आय, सौम्य a स्वय e सु + अय. In quibusdam etiam anomalis Derivativis inveniuntur ऐय et औव ex इ et उ formata, quamquam hae vocales non ad praefixa नि, वि et सु pertineant, e. c. शीघ्रापद a शीघ्र *quaedam bestia* म्याड. शीघ्रोष्ण a शीघ्रोष्ण *licus*. E contrario autem a श्योतिस् descendit श्योतिषिक non श्रियोतिषिक, a दीप venit दीप non दीविष etc., ex quo apparet WILKINSIUM, p. 493., regulam nimis la-proposuisse.

650 Vocales finales vocum primitivarum ante vocales vel *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* has sequuntur leges 1) अ, आ, इ, ई abiciuntur, 2) उ et ऊ *Gunā* augentur, ita ut ओ quod us substituitur, ex euphoniae lege 55 transeat in अच्, 3) औ, औ et वृ ex generalibus euphoniae legibus convertuntur in अच्, आच्, इ, in quibusdam tamen Derivatis कृ abicitur E c शिव cum अ format शैव cum इ, शैवि, cum य, शैव्य मनु cum अ format मानव, cum य, मानव्य, गो cum य format गव्य, नी cum य format नाव्य, भ्रातृ cum इय format भ्रात्रोय, पितृघसृ cum एय format पितृघसेय

651 न् finale ante vocales et *y* semivocalem suffixorum *Taddhitorum* abicitur una cum penultima vocali, ante consonantes solum न् supprimitur, in quibusdam tamen Derivatis, न् vocis primitivae una cum praecedente vocali ante vocales vel *y* litteram reinetur E c यौवन *juventus* a युवन *juvens* cum अ, एस्तिन् cum एयक format एस्तैयक, अश्मन् cum इ format अश्मर

652 Jam sequuntur ordine alphabetico omnia suffixa *Taddhita*, quorum nonnulla sunt vocabula quae separatim quoque inveniuntur, atque hanc ob causam jure a suffixis excludi possunt Nonnulla, uti अ, इन्, य, आत्, etiam ad voces primitivas e radicibus formandas usurpantur, ubi eadem *Kridantorum* suffixis annumerantur (vid *r* 645) Magna *Taddhitorum* pars primitivarum vocum significatio nes tam varium in modum commutare potest — praesertim in adjectivis aut appellativis formandis — ut frustra leges quaesiveris generales, quibus Derivatorum ad Primitiva sua rationem definire possis Usitatissima suffixa *Taddhita* sunt haec अ, इन्, इष्ट, ईयस्, तम्, तर्, तस्, ता, त्व, मत्, य, घत् et शस् Ea quibus asterisci signum est praepositum *Priddhim* requirunt

*अ	*अकि <i>a</i>	अच् <i>c</i>	आट <i>d</i>	*आयनि <i>f</i>	आल <i>d</i>
*अक	अय <i>b</i>	आ	*आयन् <i>c</i>	*आयन्य <i>f</i>	आन् <i>h</i>

plantarum sumptae, e quibus oriuntur, quae omnes gener neutri sunt E c आ-
 श्रत्य, वीणा, प्लाक्ष, नियग्रोध (r 649), *fructus* अश्रत्य, वीण, प्लक्ष, न्यग्रोध
arborum A समुद्र *mare* descendit सामुद्र n *sal marinus*, tanquam a mari pro-
 ductus 2) Abstracta gen neut. e c सौरद et सौतार्द (r 648) *amicitia* a सहृद्
amicus यैवन *juventus* e युवनू *juventus* शैच *puritas* e शुचि *purus* लाघव *le-*
uitas e लघ *levis* 3) Collectiva gen neut, e c कापीत *turba columbarum* a
 कपीत, आश्र *multitudo equorum* ab अश्र, क्षेत्र *multitudo agrorum* a क्षेत्र 4) Ad-
 jectiva, quorum semina maximam partem exeunt in ई, atque Appellativa, utraque
diversissimae rationis e c वैयुष्ट *Adj. quod mane fit* a व्युष्ट *prima lux*, रगत *ar-*
genteus a रगत, सौवर्ण *aureus* a सवर्ण, सावत्सर *annuus* a सवत्सर, सौकार
more suum se habens a सूकार, द्वैप *m. currus pellibus tigrinis obiectus* a द्वैप *pellis*
tigrina — मातृ in fine compositorum, quorum pars prior est vocabulum nume-
 rationale vel una vocum रात्, भद्र *bonus* ad Patronymica formanda, ante suffixum अ
 transit in मातृ, e c भाद्रमातृ *filius bonae matris* a भद्रमातृ, *bo ra casta ma-*
ter ejusdem significationis est साम्मातृ*) a सम्मातृ, formā anomala pro
 सम्मातृ e सत् + मातृ (v r 58)

*क In derivatis a primis in अ desinentibus, ambo haec suffixa, ob r 650, non
 inter se distingui possunt Usu non frequentata sunt, atque ne unum quidem
 exemplum me videre memini, quod non per क explicari possit nam मैधक e मेधा
 et हान्दसवा e हान्दच् quae WILKINSUS (p 528) affert, apud WILSONIUM non
 inveniuntur, neque a me unquam apud scriptores reperta sunt Haec suffixa for-
 mant 1) Collectiva gen neut, e c राशन्यक *agmen Aschatriyorum* a राशन्य,
 वात्सवा *multitudo utulorum* a वात्स, शैलक *grex boorum* ab शैल, कैदारक *mul-*
titudo agrorum a कैदार, धेनुक *grex vaccarum* a धेनु, शालिक *grex elephatorum*
 ab हस्तान् (r 651) 2) Sine Fraddi adjectiva et substantiva variae rationis, nec non
 diminutiva e c मद्रक, सिन्धुक *Madrensis, Sindhuensis* शीतक *m 1 tempestas*
frigida tempus anni frigidum 2 *vir piger* a शीत *frigidus* उष्णक *m 1 tempus*
anni calidum 2 *Adj habitus* ab उष्ण *calidus* अधिक *superior, major* ab अधि *super*
 बालक *m puer, parvulus* a बाल ejusdem significationis, वृक्षक *quaedam arbuscula*
 (secundum WILSON *III r ghtea antidynterica*) Dietae voces explicantur per
 suffixum वा, e contratio वैदेरक *m mercator* a विदेर addit Fraddi, per अक

*) WILSONUS scribit तन्मातृ omisit Fraddi

म्, आदि formant adverbia cum sensu Locativi e दक्षिण *australis* atque उत्तर *septentrionalis*, quare दक्षिणारि sive दक्षिणा *ad austrum*, उत्तारि sive उत्तरा *ad septentrionem*.

*इरू raro invenitur formatque 1) Patronymica, praesertim e vocibus in अरू desinentibus, e. c. दाशरथि *Dasarathida* a दशरथ. 2) Adjectiva cum femin. in ईरू desinentibus, quae tamen aptius a suffixo अरू derivantur, quia इरू in fem. pariter इरू sonat 3) Adverbia e Substantivis, quae cum semet ipsis conjunguntur, ad actionem reciprocam exprimendam. Prius hujusmodi compositorum membrum अरू finale producit, atque aliae breves vocales vel item in अरू vel in sibi respondentem longam vocalem transeunt, longae vocales aut non mutantur aut in अरू transformantur. E. c. हस्तारि *manus contra manum* ab हस्त, मूढामूढि sive मूढोमूढि *pugnum contra pugnum* a मूढि, बाह्यबाह्यवि sive बाह्यबाह्यवि *brachium contra brachium* a बाह्य (v. r. 650. 2.), नानावि sive नैनावि *navis contra navem* a नै, धनुर्धनुपि *arcus contra arcum* a धनुन्.

*इका format 1) Adjectiva, plerumque cum femin. in ईरू desinentibus, e. c. हेमन्तिक *hiemalis, frigidus* ex हेमन्त *hiems*, नैशिक *nocturnus* e निशा *nox*, धार्मिक *pius* e धर्म *officium, jus, virtus* 2) Collectiva gen. neut., e. c. वैदारिका *multitudo agrorum* e वैदार.

*इका, femininum praecedentis इका, format Substantiva abstracta e Compositis ordinis Doandva (v. r. 655.), abjecta Dualis terminatione, e. c. पितापुत्रिका *negotium patris ac filii* a पितापुत्रौ *pater filiusque*.

इत्त est suffixum participiale त्त (v. 606.) quod, inserto इत्त, etiam nonnullis Substantivis adjungitur, ad adjectiva possessiva formanda; e. c. फलित *fructu praeditus* a फल *fructus*. Eodem sensu इत्त quoque componitur cum फल *fructus*, मल *sordes, lutum*, रथ *currus* et मूढ *cornu* e. c. मूढिणा *cornutus* (v. r. 91°).

इन् innumera format possessiva, tam adjectiva quam substantiva, e substantivis in अरू vel अरू desinentibus, e. c. बलिन *robore praeditus, fortis*, a बल *robur*, धनिन् *dives* a धन *divitiae*, दन्तिन्, कारिन्, हस्तिन् *elephantus* (verbo tenuis *dentibus, proboscide praeditus*) a दन्त *dens*, हस्त et कर *manus, proboscis*, केशिन् *leo (crinitus)* a केश *crinis*, मायिन् *fraudulentus, magus* a माया *praestigia, magus*. Femininum इन्नी etiam Collectiva format e पद्म aliisque vocibus lotum florem significantibus, item e बल *area*, हल *aratrum* atque उलूक *uluis*; e. c. पद्मिनी *lotorum multitudo, lotorum locus*. — Suffixum वन् *idem significat* atque इन् et saepissime

conjungitur cum substantivis cujusvis modi, sine respectu litterae finalis, e. c. वल-
वत् *fortis*, धनवत् *dives*, विद्यावत् *scientia praeditus*, भास्वत् *splendidus*,
splendore praeditus a भास् *splendor*, विद्यत्वत् *nubes*, (*fulgur habens*) a विद्यत्
fulgur. वत् format etiam pronomina derivativa, secundum r. 253. Femininum hu-
jus suffixi est वती (v. r. 218). — मत्, मिन्, et विन् idem significant ac इन्, et
वत्, sed rarioris sunt usus, मिन् rarissime adhibetur, exempla sunt गोमिन् *bo-
ves aut vaccas possidens*, स्वामिन् *dominus, possessor* a स्व *suus, proprius*, pro-
ducto अ. — विन् format सखिविन् *sertum e floribus habens* a सख्, mutato इ in
गु (v. annot. ad r. 89.), ceterum hoc suffixum fere solum vocibus in आ vel सू de-
sinentibus adjunctum invenitur, e. c. मेधाविन् *intellectu praeditus* a मेधा *intellec-
tus*, तेजस्विन् *splendore aut robore praeditus* a तेजस् *splendor, robur* — मत् la-
tioris est usus ac विन्, e. c. श्रीमत् *fortunatus* a श्री *fortuna*, मणिमत् *gemmas
possidens* a मणि *gemma*, धनुषमत् *arcitenens* a धनुस् *arcus* (r. 101°). — Suffixa
इन्, मिन्, ac विन् flectuntur secundum r. 222, मत्, et वत् secundum r. 218. In
sem. horum suffixorum additur इ.

व. इत्.

य format Patronymica e quibusdam femininis; e. c. सौभागिनिय *honestae matris filius*
a सुभागा (v. r. 648), बान्धकिनिय *filius adulterae* a बन्धकी.

भ. अ. वल्लिभ *rugosus* e वल्लि *ruga*.

इम. aliquot format adjectiva, e. c. पाकिम *maturus* a पाक *maturitas*, अग्रिम *praestan-
tissimus* ab अग्र *cuspis*.

इमन्. nomina abstracta gen. masc. e quibusdam adjectivis format. उ finale ante hoc suf-
fixum contra r. 650 b. abjicitur, इ medium ante unam consonantem transit in इ,
ante duas vero non mutatur, finales consonantes una cum praecedente vocali ab-
jiciuntur. E. c. प्रथिमन् *lontitudo* a पथ् *latus*, कृष्णिमन् *nigritas* a कृष्ण *niger*,
सिद्धिमन् *rectitudo* a सिद्ध *rectus*, महिमन् *magnitudo* a महत् *magnus*. — गुरु *gra-
vis* et बहु *multus* formant anomala गरिमन् *gravitas* ac भूमन् *multitudo* (cf
annot. ad r. 251.)

इय format quaedam adjectiva et substantiva, e. c. यदिय *sacrificio aptus* a यज्ञ *sacri-
ficium*, अग्रिय 1. *praecipuus*, 2. *m. frater maximus natu*, ab अग्र *cuspis*.

इर, इल, ईर, ईल, ल formant aliquot adjectiva possessiva ex substantivis, e. c. मेधिर,
मेधिल *intellectu praeditus* a मेधा *intellectus*, काण्डीर *arcitenens, sagittarius* a

काण्ड *sagitta* धमनील *venosus* a धमनि *vena* फोषान् *spumosus* a फोषा *spuma*
पाशुल *p il erulentus* a पाशु *pulsor*

इष्ट v r 251, 252 et 253

ईन format 1) adjectiva, maximam partem sine *Friddhi* e c कुम्भीन *nobilis* e *generosa*
familia oriundus a कुल *familia* समीन *annuus* a समा *annus* प्रीण *vetus* a प्र
ante (r 91*) 2) aliquot appellativa gen neutre adjecti *Friddhi* e c तैन्नीन *ager*
sesamum proferens a तिल *sesamum*

ईय format 1) cum *Friddhi* Patronymica e vocibus quae cognationem indicant, e c.
स्वास्त्रीय *sororis filius* a म्त्रस् 2) Sine *Friddhi* adjectiva et substantiva variae
rationis e c अश्वीय *equinus* tanquam substantivum gen neut. *equorum multitudo*
किरातार्द्धनीयⁿ nomen carminis, quod pugnam celebrat *Ardschuni* cum *Swo* formi
Kurdi induto 3) Pronomina possessiva, v r 249

ईयस् v r 251, 252 et 253

ईर, ईल v इर

उर format aliquot adjectiva possessiva, e c. दन्तर *magnum et prosta stem dentem ha-*
bens a दन्त *dens*

उल Hoc suffixo formari dicitur मातुल *m avunculus* e मात. cum tamen उ et ल se
invocales facile inter se mutantur, मातन् mibi ex मातु^r ortum esse videtur (cf
suffixum अ)

एयस् vel potius यस्, a य *diēs* adjecto स् adverbiali vel Locativum significante, adjungit
tur vocibus पूर्व *anterior* अन्य, पर, अपर, इतर *alius* अन्यतर *alteruter* अधर
inferior उत्तर *superior* ita ut haec adjectiva vocalem अ finalem in ए convertant,
id quod occasionem dedit Grammaticis, ut suffixum एयस् proponerent, eodemque
expl carent adverbia पूर्वयस् *prude* et ममे अन्ययस् *alio d e* etc. Pro परियस्
cras (cf *perende*) dicitur etiam परियत्रि, ubi यत्रि manifesto est Locativus, vel
obsoletus, a य् adjecti *Gurā* et additā terminatione Locativi इ formatus, vel regu-
laris a cognato यो*) Praeter adjectiva modo commemorata etiam उभय *ambo*

*) Itam prior horum compositorum pars, id quod recte SCHLECELIUS monuit, tan-
quam Locativus explicari potest (v *Indische Bibli* Vol I p 363. et r 279) Quum tamen
ex finale facile in ए convertitur, ita ut e c. परे in परेष, परेषा, परेषान्, परेषु thematis vice
fungatur eadem ratione, ubi adjectiva ista commemorata cum य्, quasi cum suffixo de-
rivativo, sunt composita, diphthongum illam ortam esse affirmaveris.

cum युग्म compositum invenitur, aut ग्रं insiis item in ए converso aut non mutato, unde उभायेयम् vel उभाययम् utroque dir.

एन्य aliquot format adjectiva atque appellativa, e. c. प्राद्ययोग्य (r. r. ११^१) *auctumnalis* & प्राद्यप *pluviale tempus, auctumnus*.

*एय format 1) Patronymica, e. c. आत्रेय *Atrida* ab आत्रि, गाङ्गेय *Gangula* & गङ्गा. 2) Adjectiva atque appellativa, e. c. मालेय *e terra factus a माली terra, साधेय amicalis* & साधेय *amicus, मैत्रिय n. bitumeni* & मित्रि *mons*. 3) Aliquot Abstracta et Collectiva; e. c. शातेय *n. cognatus* & शाति *cognatus, धैल्पेय m. multitudo virorum* & धैल्प.

*एयक quaedam adjectiva atque appellativa performat; e. c. धाद्यनेयक *juvenilis* & धाद्यन *juventus, ग्रैवेयक n. collare* & ग्रौद्या *cervis*.

फ व. यक.

फट a rad. फट् *ire, plueri, tegere suffi*. ग्र, est vocabulum quod etiam separatim invenitur, variis significationibus, quam ob rem male suffixis annumeratur. Cum उमा, तिल, अलाद्यु compositum, pulverem significat, et ibi *Toddutum* esse dicitur; e. c. उमाफट *pulvis seminis lini*. Etiam ubi compositum est cum praepositionibus वि, नि, सम्, प्र et उत, pro suffixo habetur, quo formentur substantiva et adjectiva variae rationis; e. c. उत्फट *multus, nimius, ebrius, tanquam substantivum, elephantus cotum appetens*.

काड्या substantivum gen. fem. est, quod separatim non usurpatur, in compositione cum एय nonnullisque aliis vocibus significat *multitudinem*.

कल्प item substantivum est, gen. masc. Ubi in compositis pro suffixo habetur, exprimit *similitudinem, speciem*, cum notione diminuendi vel contemnendi. Ideam valent

देश et देशीय & radice दिश *monstrare*. E. c. पद्यु *desertus*, पद्युकल्प, पद्युदेश, पद्युदेशीय *aliquantulum desertus*, कवि *poeta*, कविकल्प, कविदेश, कविदेशीय *poetilla*; सुवर्ण *aurum*, सुवर्णकल्प, -देश, -देशीय *auri similis, auri speciem habens*

किन् aliquot performat adjectiva, e. c. वातकिन् *ventosus, rheumaticus* & वात *ventus*. Flectitur secundum r. 222.

कीय adjectiva e. c. nonnulla substantiva format, e. c. इन्कीय *humilis* & इन् *humilis*.

गोयुग्, गोष्ठ composita sunt e गो *bos m. f.* cum युग् *n. par* (& युग् *conjungere*) et स्थ *stans*, qua re prius significat *par vaccarum vel boum*, separatim autem non videtur usurpari, posterius significat *stabulum vaccarum*. Ubi गोयुग् et गोष्ठ cum aliis ani-

malium nominibus componuntur, abijciunt significationem vocis गौ, indicantque par et stabulum aut ferarum speciem in universum, quo factum est ut a Grammaticis illa pro suffixis haberentur. E. c. गौगोयुग्म *n.* par vaccarum vel boum, महिषगौयुग्म *n.* par boum bubalorum, गौगोष्ठ *m. n.* vaccarum stabulum, अश्वगोष्ठ *m. n.* equile, सिंहगोष्ठ *spelunca leonis.* — पञ्च *n.* numerus sex vaccarum vel boum (a पञ्च *sex* et गौ suffixo अ) pari modo in compositis significationem vocis गौ amittit, ita ut nonnisi numerum senarium significet, quare pro suffixo habetur; e. c. गोपञ्च *n.* numerus sex vaccarum vel boum, महिषपञ्च *n.* numerus sex boum bubalorum

चन componitur cum किम् (v. r. 284.), et कदा quando, posterius in hac compositione significat unquam.

चर a चर *ire rarissime usurpatur et quidem ad tempus praeteritum indicandum, e. c. दृष्टचर antea usus.*

जातीय, जाह् substantiva sunt, quae in compositis tantum, sed raro, reperiuntur. Prius derivatum, videtur a जात vel जाति per suffixum इय, atque exprimit genus; e. c. अश्वजातीय *genus equorum*; जाताह *incertae originis significat radicem, e. c. कौश-जाह radix capuli.*

तन्*) convenit cum Latinis suffixis *tinus* et *ternus* formatque adjectiva ex adverbis quodpiam tempus significantibus, e. c. अस्तन *crastinus* a अस् *eras*, अस्तन *hesternus* a अस् *heri*, सायन्तन *vespertinus* a सायम् *vespere* (accusativo adverbiali), सदातन *sempiternus* a सदा *semper*. A प्राह *die antemeridiana* et युग *mundi aetas*, vel potius ab eorum Locativis adverbialiter positis, descendunt प्राहितन, युगोतन. Praeposito प्र quoque tum तन componitur ad formandum प्रतन *pratinus*.

तम, तमाम्, तर्, तराम् v. r. 248-251. r. 253, 277 et 283. तराम् et तमाम् sunt Accusativi femin, quibus adverbia formantur ex adverbis veluti उच्चैस्तराम् *altius* vel *peralte*, उच्चैस्तमाम् *altissime* vel *peralte*. Rarissime tamen usurpantur adverbiales hi Accusativi, qui etiam simplices verbis apponi possunt, e. c. वदति तराम् *magis s. permultum loquitur*, वदति तमाम् *plurimum s. permultum loquitur*.

तय ex aliquot numeralibus format Collectiva geo. neut. quae significatione respondeant Graecis τα άς, e. c. त्रितय *triads, trias* a त्रि. चतुष्टय *tetradis* a चतस्र्.

तर, तराम्. र. तमं.

*) Hoc suffixum originem trahit, ut equidem puto, a radice तन् *extendere* suffixo च.

- तस् format adverbia, quae Ablativi rationem designant, e substantivis et pronomini-
bus, quorum Ablativi vice saepe haec adverbia funguntur, praesertim in pronomi-
nibus. Interdum quoque significationem Locativi vel Accusativi sing. pronominum
illa expriment (v. तत्, यत्, इत्, अत् in Glossar.). L. c. धर्मित् *ex*
jure, इत् *hinc*, etc. अत् *hinc*, etc. यत् *unde* etc. कुत् *unde?* (a stirpe कु
quae declinatione caret atque in कुत् et कुत्र *ubi?* solum est conservata).
- ता, त्व formant substantiva abstracta, prius feminina, alterum neutra; e. c. वङ्गता, वङ्गत्व
multitudo a वङ्ग *multus*, पृथ्वी, पृथ्वत्व *latitudo* a पृथ्वी *latus*. ता frequentioris
est usus ac त्व, quod item ad usitatissima pertinet suffixa.
- तिय format adjectiva ordinalia e pronominibus derivatis in वत् desinentibus. (vid.
r. 293.), quorum त् finale ante तिय abjicitur, item ex वङ्ग *multus* paucisque aliis
vocibus; e. c. तावतिय *totus*, यावतिय *quotus*, वङ्गतिय (Nalus XIII. 2.), ad quod
exprimendum ceterae linguae voce analogae carent, quum e. c. germanice dicere
non possis *der vierste*, ad modum *der sechstste*, *sechszehnte*.
- तैल est substantivum gen. neut., quod significat *oleum sesami* (a तिल), in compositis
significat *oleum* in universum et ibi pro suffixo habetur.
- त्वं quod per syncopen ex तन्न ortum esse videtur, format adjectiva temporalia ex
परत् *Adv. anno superiore*, परारि *Adv. anno qui praecessit annum superiorem*, चिर
longus, de tempore, नू pro नव *novus*, item e praepositione प्र, e. c. चिरत्वं *anti-*
quus, vetus.
- त्य format 1) adjectiva, plerumque usu non frequentia, ex adverbis in तस् et त्र desin-
entibus, item ex इह *haec*, छा *ubi?* अमा *cum*, nec non e praepositionibus नि et
निः, e. c. तत्रत्य *qui illius loci*, इहत्य *qui hujus loci est*, नित्य *sempiternus*. 2) Ad-
jectiva Frigidis, adjectiva ex adverbis दक्षिणा *ab dextra parte*, ad meridiem, पश्चात्
a tergo, ad occidentem, पुस्त *vs. fronte, ad orientem*, e. c. दक्षिणात्य *meridionalis*,
a meridie oriundus, वीरस्त्य *antecedens, primus, orientalis*.
- त्र format adverbia cum significatione Locativi tam e stirpibus pronominalibus quam
ex vocibus quae pronominum declinationem sequuntur, item e वङ्ग *multus*, e. c.
अत्र, तत्र *hic*, अमुत्र *illuc* (v. r. 274.), कुत्र *ubi?* (v. suffixum तस्), यत्र *ubi*, सर्वत्र
ubique, अन्यत्र *alibi* etc.
- त्रा format 1) quaedam Collectiva gen. fem, e. c. गोत्रा *grex vaccarum*. 2) Adverbis
rarissimi usus cum sensu Locativi aut Accusativi e देव *deus*, पुरुष *vir, homo*,
मर्त्य *mortalis*, वङ्ग *multus*, e. c. मनुष्यत्रा *inter homines*.

त्त्व व. ता.

य format चतुर्थ *quartus* a चत्वरु et षष्ठ *sextus* e षष् (१.१.११.).

घम्, था formant adverbia quae modum, rationem indicant, e stirpibus pronominalibus; e. c. तथा *ita, sic* e त (१.२६१.), यथा *sicut* e य (१.२७२.), अन्यथा *aliter* ex अन्य, सर्वथा *omnimodo* a सर्व. — घम् format tantum कथम् *quomodo* (१.१.२७३.) et इत्थम् *sic*, ut mihi videtur e perdito neutro इत् (१.२७०.).

दम्, द्यस् sine dubio substantiva sunt quae separatim usu non conservata sunt. In compositis Adjectivis significant *mensuram*; e. c. पुरुषदम्, पुरुषद्यस् *iri mensuram, habens* (WILSONUS scribit इयत्). — मात्र *n. mensura*, quamquam separatim occurrit, tamen pro suffixo ejusdem generis habetur.

दा adverbia temporalia. format haec. सर्वदा सदा *semper, omni tempore* *), कदा *olim*, कदा *quando?* यदा *quando, quo tempore*, तदा *tunc*, अन्यदा *alio tempore*, नित्यदा *semper* a नित्य *sempiternus*.

दानीम् format adverbia तदानीम् *tunc* et इदानीम् *nunc*, e stirpibus त et इ. **)

देश, देशीय व. फल्प.

द्वयत् व. दम्.

न nonnulla format adjectiva et substantiva; e. c. प्राण *vetus* a प्र, पुराण *vetus* a पुरा *olim* (१.१.११.), बलिन *rugosus* a बलि *ruga*, et adjecti *Viridhi*, स्त्रीण *mulebris*, tanquam substantivum gen. neut. *mulebritas* a स्त्री *femina*.

पाश substantivum est quod significat *vinculum, funem*, ubi pro suffixo habetur indicat *denuntiationem, contemtionem*. E contrario usurpatur रूप *forma* ad praestantiam exprimendam. Utrunque hoc suffixum perraro invenitur.

म् numeralia format et quaedam alia adjectiva uti अथम् *vilis* ab अथ, मध्यम् *medius* a मध्य *medium*.

मत् व. इन्.

मय adjectiva format quae materiam vel naturam originemve alicujus rei exprimunt, e. c. काष्ठमय *ligneus* a काष्ठ *lignum*, मायामय *magia productus* a माया *prestigia*,

*) सदा quod, ut equidem puto, venit a stirpe pronominali स (१.१.२६१.), corruptum esse dicitur e सर्वदा.

**) Orta esse videntur haec adverbia ex illis in दा desinentibus, adjecto नैम्, et quidem तदानीम् e तदा et इदानीम् e perditो इदा a stirpe इ. Cf. p. 217. Gerundium *Felicium* in न्यैन्म् desinens cum regulari in त्वा.

तेजोमय *splendus* a तेजस् *splendor* v r 85 Invenitur tamen contra hanc euphoniae regulam अयोमय *ferreus* pro अयोमय nec tantum in *Védas* (v Pāṇinim I 4 20) sed etiam in Mahā Bharato (v Gloss)

मात्र v दघ्न
मिन् v इन्

*य omnes significationes suffixi अ sibi vindicat, ita ut formet 1) Patronymica, e c धीम्य आगस्त्य, मानव्य a धूम, आगस्ति, मनु (v r 650) 2) Substantiva abstracta gen neut., e c माधुर्य *dulcedo* a मधु *dulcis* पिप्रुन्य *malignitas* a पिप्रुन *malignus* अर्हन्तु *dignus* quod est partic praes radice अर्ह्न् format अर्हन्त्य *m* e fortiori themate अर्हन्तु (v r 218) femin अर्हन्ती quoque, per solum *Viddhis* incrementum pro abstracto usurpatur, scilicet अर्हन्ती — 3) Collectiva gen neut., e c कौदार्य *multitudo agrorum* a कौदार्य, कौश्य *coma* a कौश *capillus* 4) Adjectiva quorum fem in आ desinunt, et appellativa, utraque maximam partem sine *Viddhis* e c दिव्य *coelestis* *gratiosus* a दिव *caelum* धन्य *dives fortunatus* a धन *divitiae* मूल्य *praecipuus* a मूल *os vultus* वन्य *silvester in silva natus* a वन *silva* रथ्य *n rota* रथ्य *m equus curulus* a रथ *currus* Exemplum cum *Viddhi* est सौम्य *lunaris* a सौम *luna* :

या femin suffixi praecedent s format aliquot Collectiva, sine *Viddhis* e c गव्या *grex vaccarum* a गौ, रथ्या *multitudo curruum* a रथ

र perpauca derivata varii generis format e c मधु *dulcis* a मधु *mel* अश्मर *lapis* dosus ab अश्मन् *lapis* नखर et पाण्डुर idem sign heant ac नख *unguis* et पाण्डु *flavescente albo colore* तमिस्र *n obscuritas* तमिस्रा *f magna obscuritas nox ca ligurosa* a तमिस्र *pro tamisr obscuritas*

इप v पाश

र्त्ति format एतर्त्ति *nunc* ex एत (v r 269) et कर्त्ति *quando* quod cum चित् conjunctum *inquam* significat, et plurimum in constructione cum न *non* invenitur ad exprimendam *nunquam* *)

ल v इर

*) Ut mihi v detur, इ ad pr in tivam vocem pertinet, ita ut एतर्त्ति कर्त्ति per suffixum र्त्ति oritur s ut ex perditis formis एतर्त्ति, इत् quibus cognata sint Gothica adverbia pronominalia *thar ibi hvar ubi* ex themate *hva* et *hva* adjecto r orta.

- दत्त format nonnulla adjectiva possessiva, e. c. दयालु, कृपालु *misericos a दया, कृपा*
miserordia.
- व format केशव *comam multam vel pulchram habens a केश capillus, nonnullaque*
alia derivata.
- वत् v. इन्. Praeterea वत् significat *sicut*, ubi revera proprium vocabulum est,
 quamquam non separatim, sed substantivorum thematibus tantum adjectum usur-
 patur, e. c. सिंघवत् *leonis instar*, चन्द्रवत् *lunae instar*.
- वल nonnulla format adjectiva et appellativa possessiva; e. c. ऊर्ध्ववल *fortis ab ऊर्ध्वं*
fortitudo, शिखावल *crista instructus*, tanquam substantivum *m. parv.*, a शिखा
caecumen, crista, दन्तावल *elephantus a दन्त producto* इ.
- विन् v. इन्.
- व्य format पितृव्य *patruus et भ्रातृव्य fratris filius* e पितृ, भ्रातृ.
- श format aliquot adjectiva possessiva, item appellativa, e. c. लोमश *Adj pilosus,*
लोमश m. aries, लोमशा f. vulpes a लोमन् corporis pilus.
- शस् (cf. *xix*) adverbia format 1) e numeralibus et substantivis aut adjectivis quae ex-
 primant *mensuram vel multitudinem*. e. c. एकशस् *singulatum*, दिशस् *quasi di-*
natum, शतशस् *centenatum*, सहस्रशस् *quasi millenatum*, गणशस् *gregatum, ca-*
tervatum, क्रमशस् *gradatum*. 2) Ex adjectivis cujusvis rationis, in constructione
 cum substantivis, ubi शस् in adjectivo locum tenet terminationum, quibus casus ex-
 primuntur, e. c. Nalus VIII. 21. नलामात्येषु मूढ्यशः *pro मूढ्येषु Nali-consilia-*
rius praecipuus.
- शाकट, शाकिन *substantiva gen. neut. sunt, quae separatim non occurrunt, in compositis*
vero campum significant, e. c. तिलशाकिन n. campus serarum profereus
- पङ्कज v. गोयम.
- स aliquot format adjectiva, e. c. तृणास *gramineus a तृण gramen. cum तृद्धि,*
त्रास्य stanneus a त्रस्य stannum (v. r. 101°).
- सात् in modum casus notae cum nomine rei conjungitur, in quam alia res mutatur.
 Saepissime occurrit in constructione cum *कुं* *facere*, conjunctum praesertim cum
भस्मन् *cinis*, e. c. भस्मसात् *यत in cinerem versus.*
- स्तात् format adverbia e prepositionibus, e. c. उपरिस्तात् (v. r. 101°) *super* ex उपरि
super अधस्तात् sub et प्रस्तात् *in fronte, ad orientem*, a Grammaticis explican-
 tur ex अधर et पूर्व, quamquam propiora sunt vocabulis पुरस् atque अधस्, a

quibus suppresso altero utro सू descendere poterunt nisi potius, id quod multo verisimilius est, verum suffixum est तात्, एत् cum Ablativi terminatione, ita ut sibi laus in अक्स्तात्, उपरिष्ठात् etc ad praepositionem primitivam sit referenda, vel pro euphonica l itera inserta habenda (cf r 111 परि, प्रति, सम्)

स्य format मनुष्य form a मनु *Manuus* stem femininum धेनुष्या*) a धेनु secundum r 101²)

*) Secundum WILS « A cow at the dairy or tied up to be milked »

COMPOSITA

---

653. Radices plurimae, ubi verborum munere funguntur, non nisi cum praepositionibus quas in r. 111. attulimus, componi possunt; solummodo मन् cogitare, arbitrari, et verba auxiliaria अस्, भू esse et कृ facere cum aliis quoque vocibus composita inveniuntur; et मन् quidem cum व्रज conjugitur ad exprimendum magni aestimare, e. c. Indralök.

IV. 15. सम्मानम् व्रजमन्य honorem magni aestimando (cf. r. 635.); कृ facere cum अलम् सति conjunctum significat ornare, cum substantivo indeclinabili नामस् (adorato) adorare, cum adverbio तिस्र (flexuose) conviciari; cum पुरम् (ante) antepone. अस् et भू esse conjunguntur cum प्राडस् palam, ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. Praeterea radices अस्, भू et कृ conjunguntur cum substantivis et adjectivis, ita ut ई terminatio his adjiciatur, ante quam अ et आ vocales abjiciantur; e. c. कुण्डलीकृ annulum aliquid efficere a कुण्डल, मात्रीम् matrem fieri a मात्. उ et ऊ vocalibus in hujusmodi compositis ई quidem non adjungitur, उ autem producitur; e. c. लघुकृ levem efficere a लघु. Voces quaedam in स् desinentes, hanc litteram abjiciunt, deinde leges quas statuimus sequuntur, eaeque sunt: मनम् et चेतस् animus, रसस् pulvis, रसस् solitudo, चक्षुस् oculus, अलम् idem e. c. रङ्गीकृ, अक्षकृ. Nonnullarum vocum in अ erantium productio solummodo haec littera; e. c. दुःखाकृ dolore afficere a दुःख dolor.

654. Composita nominalia a Grammaticis in sex classes duntur, quarum quamque nomine signantur *technico*.

et animus (Indral.V.4.), युकामक्षिकमत्स्यणाम् (युक्ता + मक्षिक + मत्स्यण)
pediculi, muscae et cimices (Man.I.40.).

661. Haec compositionis ratio praecipue adhibetur in componendis nominibus quae vel res sibi oppositas, vel corporis membra, vel notiones abstractas, et in universon sive res inanimatas sive animalia infimi generis expriment; id quod dilucide apparet ex exemplis regulae antecedentis. Nomina autem animantium quibus ratio tribuitur, nisi collective ad totum exprimentum genus exhibentur; hanc compositionis speciem non admittere videntur.

ANNOT. ग्रन्थान्य et परस्पर q v: in Glossario, a Grammaticis inepte *Dvandvorum* classi annumerantur.

662. Vocabula ex adjectivis duobus pluribusve composita, quarum singulae partes, quod ad significationem attinet, per *et* inter se conjunctae sunt, a Grammaticis inter *Dvandvos* non referuntur. Quae cum classium ceterarum nulli bene congruunt, neque classem separatam efficiunt, sed in libris grammaticis silentio omnino praetermittuntur, Copulativis apte ea accensueris. Exempla sunt: दृप्तपीन *rotundus et turgidus* (Indral.II.19.), हृपितस्रग्मोहीन (हृपितस्रग् + मोहीन v r.59.) *erecta florum sorta habens et vacuus a pulvere* (Nal.V.25.).

CLASSIS SECUNDA:

POSSESSIVA वज्ज्वीहि DICTA.

663. Hujus classis Composita sunt adjectiva vel appellativa, quae expriment personam vel rem possidentem id quod singulae Compositi partes designant. Posterius eorum membrum semper est substantivum sive adjectivum substantivi munere fungens, prius autem membrum, quaeque alia orationis pars praeter Verbum, Conjunctionem et Interjectionem esse potest, saepissime tamen est Adjectivum vel Substantivum, aut simplex aut compositum. E. c. कामोपहतचित्ताङ्ग

(Hidimb. II. 29.) *amore percussim animum et corpus habens*, e कामो-
 हत (काम + उपहत) *amore percussus* et चित्ताद् (चित्त + अद्) *animus*
 et corpus; पीनश्रीणीपयोधर (Nalus I. 32.) *turgida femora et mammas ha-*
ens e पीन *turgidus* et श्रीणी + पयोधर *femora et mammae*; गरीन्द्रविक्रम
 Nal. XII. 54.) *elephantum principis fortitudinem habens*, e गरीन्द्र (गद्य
 + इन्द्र) *elephantum princeps* et विक्रम *robur, fortitudo*. Non semper
 undem Numerum significant substantiva quae, in *Dvandvum* conjuncta,
 posterius Bahuvrīhici Compositi membrum constituunt; e. c. सुभ्रना-
 नाभिकेशन्त (Hidimb. III. 14.) *pulchra supercilia, nasum, oculos et co-*
nas habens.*)

664. Substantiva in fine hujus classis Compositorum posita
 aliam mutationem non subeunt quam eam quae distinguendo generi
 est necessaria; ita ut adjectiva haec composita nonnisi declinatione
 a substantivo quo terminantur differant; e. c. vocis बुद्धि *f. mens*; in
 composito पापबुद्धि *pravam mentem habens* (Nalus XIX. 5.), Masculi-
 num flectitur sicut क्वडि (v. Tab. ad r. 154.), Femininum sicut simplex
 बुद्धि vel मति, et Neutrum sicut वारि. — Substantiva fem. per इ vel
 ऊ terminata sequuntur leges r. 169.; e. c. पद्मश्री *largam fortunam ha-*
bens (Nal. XII. 46.), त्यक्ताश्री *relictam fortunam habens* i. e. *desertus a*
fortuna (Nal. XII. 52.), सुश्रीणी *pulchra femora habens* (N. XII. 66.),
 सुभ्र *pulchra supercilia habens***). Diphthongis terminata substantiva
 ubi in fine Bahuvrīhium occurrunt, sequuntur r. 184. — सा finale s-

stantivorum fem. corripitur, nisi Adjectivum compositum item est femininum; e. c. विपुलच्छाय (e विपुल et छाया, v. r. 60.) *magnam umbram habens* (Indral. I. 24.), fem. ...या.) — Quae in consonantem desinunt Substantiva, si sunt Primitiva, Adjectiva constituunt generis communis, quae Neutrum a Masc. et Fem. non nisi in cognitis casibus distinguunt; e. c. सत्यवाच *verum sermonem habens* (Nal. XII. 54.). Eandem rationem sequuntur Substantiva quae suffixis इस् vel उस् terminantur (v. r. 232.), e. c. महाधनुस् *magnam arcum habens* (e महा v. r. 681. et धनुस् n.) in Nominativo trium generum sonat महाधनुस्, in Accus. masc. et fem. महाधनुषम्, neut. महाधनुस्. (Quae suffixo इस् formata sunt substantiva, in fine hujusmodi Compositorum, Masculinum et Fem. flectunt sicut अस्मास्, Neutrum sicut वचस् (v. r. 230.); e. c. दुर्मिन्स् *pravam mentem habens* (e दुर् et मन्स् n.) format Nominativos दुर्मिन्स् m. f. दुर्मिन्स् n. (cf. *δυσμενής, δυσμενής*). Quae aliquo suffixo in न् desinente terminantur substantiva, in fine Bahuvriuum flectunt Masc. et Neut. secundum r. 224 - 230., atque in Fem. इ characterem themati addunt debilissimo, ita ut e. c. नामन् n. nomen in Masc. flectatur sicut राजन् (Acc. बलनामानम् Nal. XII. 128.), in Fem. formet नाम्नी (सौम्यनाम्नी *quae molle nomen habet* Man. III. 10.).

665. Substantivis nonnullis in horum compositorum fine suffixum क additur, e. c. व्यूढोस्क् *firmum pectus habens* e व्यूढ + उस्, अङ्गमात्रक (Nal. XIV. 9.) *digiti mensuram habens*.

666. Adjectiva quae in fine Bahuvriuum inveniuntur, omnia substantive sunt accipienda, plerumque in genere neut. Hoc modo saepissime adhibentur पर n. et परम् n. *summum, eximium*; e. c. चिन्तापर (Nal. II. 2.) *cogitationem tanquam summum habens* i. e. totus in co-

*) Simili modo in lingua Lat fit -s ex feminina terminatione o, in Graeca e-s ex a, v. e. c. *multicornis, πολύκεμος*

gitatione deflexus, cui synonymum est ध्यानपर (Nal. II. 3.); निःश्वात्पाम
 gemitum tanquam summum habens i. e. gemitui omnino addictus (Nal.
 II. 2.)*). Simili modo आद्य sive आदि primus, पूर्व superior, primus,
 पुरोगम antecedens adhibentur, ita tamen ut nonnunquam etiam sub-
 stantivum masc. vel fem. significare possint; e. c. Nal. V. 39. स्रग्म
 चोत्तमगन्धाद्याः सर्ताque eximium odorem tanquam primum habentia (i. e.
 sarta quae odore eximio aliisque virtutibus sunt praedita); उत्तम-
 गन्धाद्यः compositum est e membris उत्तमगन्ध eximius odor et आद्य n.
 primum; — Nal. III. 5. लोकपाला महेन्द्राद्याः mundorum custodes mag-
 num Indram tanquam primum habentes è महेन्द्र (महा + इन्द्र) et आद्य
 primum; **) Nal. III. 34. अग्निपुरोगमान् Agnem tanquam antecedentem
 habentes; Hidimba II. 23. स्मितपूर्वम् इदं वाक्यम् risum tanquam pri-
 mum habens (a risu exorsus) hic sermo; Bhag. X. 6. महर्षयः सप्तपूर्व
 magni Sapientes septem priores habentes (i. e. in quorum fronte ver-
 santur noti septem Sapientes), e सप्तन septem (r. 67.) et पूर्व prior.
 Eodem modo in hujusmodi compositorum sine numeralia ordinalia
 usurpantur; e. c. पाण्डवाः ....मातृपहाः Panduudae (quunque) matrem
 tanquam sextum (sextam personam) secum habentes.

667. In priori Bahuvrihum loco e r. 663., Verbo, Conjunctione
 et Interjectione exceptis, quaevis orationis pars admittitur. Fre-

*) Quae composita etiam pro Totipurusche habere licet, ut sonent in cogitatione, in ge-

sumum est feminae.

**) In exemplo priore utrum aliud quam neutrum putare non licet, quia neque ad sarta
 neque ad odorem eximium spectat, sed ad virtutes, quarum tanquam prima et excellentis-
 sima offertur odor eximius. Eloquentur enim epitheton, sarta eximie quidem odorata, praec-
 terea autem ceteris quoque virtutibus praedita fuisse, quas in sermo pulchro esse oportet.

quentissimo in usu est Adjectivum,*) deinde Substantivum; Adjectivis annumerantur participia, quorum saepissime invenitur part. pass. in *त* desinens; e. c. शित्तशोध *victam iram habens* i. e. *iram cohibens*, 'शित्त-
 त्तन्द्रिय *victos sensus habens* (Sund. III. 2.), धीतशोक *remotum moerorem
 habens* i. e. *moeroris expertus* (Nal. XII. 101.), ज्ञातमन्मथ *natum amorem
 habens* i. e. *amore captus* (v. Gloss.). Exemplum part. praes. *Parasm.*
 est स्रग्दोष (स्रग् + शोद) *tremētia labra habens* (Indral. V. 51.). —
 Ad Substantiva pertinet Infinitivus (v. r. 640.); qui sicut alia nomina
 in initio compositorum casus signum abjicit atque nudo suo themate
 apparet; e. c. जेतुकाम *vincendi cupiditatem habens*. Pronominum, nu-
 meralium, adverbiorum, praepositionum, particularumque inseperabi-
 lium in *Bahuvrīhīum* initio positorum exempla sunt: तदाकार (तद् +
 आकार cf. r. 267.) *illam formam habens* (Nal. II. 5.), मत्पर (cf. r. 263.)
me tanquam summum habens (Bhag. II. 61.), मन्मनस् (pro मत्मनस् e
 r. 58.) *in me animum habens* (Bhag. IX. 34.), चतुर्मुख *quattuor facies
 habens*, सहस्रनेत्र *mille oculos habens* (Sunda III. 28.); तथात्रिध *talem
 rationem habens, ita comparatus*, e तथा *ita* et विधा *modus, ratio*; सदा-
 गति *semper itionem habens* (venti cognomen), एवमादौनि प्रलापानि *ita
 primum habentia* (i. e. *ita incipientia*) lamenta (Nal. XIII. 43.). ex एवम्
ita et आदि *primum*; निर्गति *expertus cognatorum* (Hid. I. 40.) e निर
 (r. 111.) et गति *m*, विज्ञान (Hid. I. 23.) *ab hominibus vacuus* e वि
 (cf. r. 111.) et ज्ञान *homines*, अपभी *liber a timore* ex अप (r. 111.) et
 भी**), उन्मथ (Nal. XXI. 7.) *sursum (elevatum) vultum habens* ex उत.

*) Adjectiva etiamsi ad femininum Substantivum referantur, tamen in themate, quod Masculinū et Neutrū commune est, ponuntur, ubi tamen Femininum Adjectivi ejusdem substantive accipitur, femininum thema adhibetur, e. c. सुशोभाय *pulchris comis praeditam femurum tanquam uxorem habens*,

**) Cf. Latina et Graeca composita veluti *exsanguis, excors, absonus, abnormis, ἀρό-
 Συμο, ἀρόσφι*.

et मूल (v. r. 58i), अमल sine maculis ex अल्लेत् मल, अनङ्ग sine corpore ex अङ्ग et अङ्ग interjecto नू (v. r. 114.), उरात्मन् pravam mentem habens ७. उर (r. 114.) et आत्मन्.

668. Praepositiones सम् et सह cum rarissime in hujusmodi compositis inveniuntur; saepissime autem synonymum स, cujus usus fere in Composita bahuvrthica est coërcitus; e. c. सभार्यं secum uxorem habens (v. Gloss.)*

669. Prius Bahuvrthium membrum, si substantivum est et Locativi significationem continet, hoc casu exhiberi potest; e. c. उरसिलोमन् in pectore pilos habens.**)

CLASSIS TERTIA.

COMPOSITA DETERMINATIVA, कर्मधात्युक्ता.

670. Hujus classis compositorum membrum posterius vel substantivum est, vel adjectivum, quod priore membro accuratius definitur sive describitur, neque vero sicut in Bahuvrthibus, categoriae suae

*) Quae composita e s et substantivo formata sunt, quod ad formam attinet, adjectiva quidem sunt, aliorumque ad instar Bahuvrthium suo cum substantivo congruunt genere, numero et casu, si autem significationem respexeris, membrum ultimum plerumque retinet indolem substantivi, ita ut vox composita valeat Substantivum quod per cum vel et cum alio substantivo sit constructum; e. c. Brahmanayil. I. 11. «Audiebant nocerere genitum sonum Brahmani illius et uxoris» (तस्य चित्रस्य सभार्यस्य), quod formam solammodo spectata valet «Brahmani cum uxore versantis.»

**) Quodsi vox quae manum significat cum nomine rei quae manu tenetur conjungitur, illa posterius, res autem quae manu tenetur prius compositi membrum fit, e. c. दूलाहस्त (e दूल हास्ता et हस्त manus) hastam in manu gerens. Ex analogia hujusmodi Composita cum memorato उरसिलोमन्, ordinem conversum हस्तिलोमन्, sive in Locativo,

दूलहस्त igitur, si formandi rationem spectemus, hastam praeditam manum habens.

grammaticali adimitur: ' Prius' membrum, excepto Verbo*), quaevis orationis pars esse potest; frequentissima autem Substantivorum cum antecedente Adjectivo est conjunctio, vel Adjectivi cum antecedente Substantivo. Exempla sunt: दिव्यकुसुम *m. coelestis flos*; तीव्रशोक *m. acerbus moeror*; सुपुष्पगन्ध *m. purus odor*, 'प्रियभायी *f. amata uxor*, 'सप्तर्षयश्च *septem sapientes*, 'अधिपति *'dominus* (verbo tenus *sūpra-dominus*), अज्ञोचित *n. non vita, mors*, अभय *n. non timor, anima* 'fortitudo, अद्भुत *invisus*, सुमहत् *valde magnus*, परमदंष्ट्रा *'eximie terribilis*, सहस्र *una natus, innatus*, अतिमानुष *'ultra humanum*, 'दिनाकृतः *sinē-fac-tus*, i. e. *privatus*, भूधरविस्तीर्ण**) *ad montis instar expansus*; नीलाम्बुदश्याम *ad caeruleae nubis instar caeruleus*, मनःपावनगामिन *sicuti animus et ventus tens (velox)*; 'त्यक्ताजीवितयोधिन् *relictū vitā pugnans* (i. e. *relicto vitae desiderio pugnans*).

674. Interrogativum किम् tanquam exclamatio admirationis alicui substantivo antepositum, diminutionem vel contemtionem exprimit; e. c. किंराजान् *rex despectus (qualis rex?)****).

*) WILKINSON et FORSTERUS e Grammaticis Indicis afferunt composita quorum prius membrum est secunda pers. Imperativi; e. c. एहिय, एहिवानिय, घादरुचेल्ल; apud scriptores tamen hujusmodi formas nusquam inveni-

**) Hoc atque quae sequuntur exempla, e Mahā-Bhārati partibus a me editis desumpta, ad hanc neque vero, ut prius mihi placuit, ad classem subsequentem referenda esse censeo, quia membro compositi priore Adjectivum subsequens non nisi illustratur et definitur; neque vero ulla in illo inest consueta casus ratio.

***) Etiam stirps fem. कः, deinde stirps कु (unde कुत्र *ubi* et कुत्रम् *unde*) atque neutrum कम्, कद्, quod e stirpe क formatum expectaveris (v. r. 267.), in hujusmodi conjunctis inveniuntur: Videre velis apud WILSONUM कपुत्र्य, पुत्रनु, पुत्रुण, कपुण, कतोय. Inter Bahurithū quoque dujusmodi composita sunt; e. c. पुत्र्य *malum sonum faciens, malam vocem habens*, कारत्र *cornu* (quasi *quam malum sonum habens*), पद्मिल *nubes (qualem aquam habens)* et neutro obsoleto कम् (r. 61.) et तल *aqua*.

CLASSIS QUARTA.

COMPOSITA DEPENDENTIAE तत्पुरुषेण दिक्ता.

672. Hujus classis compositorum membrum prius a posteriore pendet, ita ut cujusvis casus rationem exprimere possit, Nominativo et Vocativo exceptis. Vel utrumquē compositi membrum est substantivum, vel prius tantummodo, posterius autem adjectivum et plerumque quidem participium in ण्त् desinens. Substantivi prioris vice pronomen quoque substantive positum fungi potest. Exempla sunt: धीरसेनस्तु *Virasēti filius*, महीपति *terrae dominus*, हस्त्यश्चरघोष *elephantorum equorum currium strepitus**, मद्दचस् *meus sermo (mei sermo)*, अस्मद्विषय *nostra regio (nostri regio cf. r. 679.)*, त्रिदिग्गत (= त्रिदिग्) *ad coelum profectus*, हृच्छयेपीडित (= हृच्छयेन) *amore vexatus*, शोकसन्तप्त (= शोकेन) *moerore ustus*, क्षुत्पिपासापरिश्रान्त (= क्षुत्पिपासाभ्याम् cf. r. 665.) *fame et siti confectus*, भार्यासम** *uxori similis*, मलीप्त (= मर्त्या) *in terra dormuens*, नभश्च्युत (= नभसम् cf. r. 75.) *de coelo lapsus.****

673. Sunt etiam *Ṭatpuraschū*, quorum priore in membro casus ratio formā quoque exprimitur. Vocabula ita conjuncta ea tantum de causa in compositorum referenda sunt numerum, quia vel tanquam appellativis sive nominibus propriis unitatis his inest vis, vel eorū membrum posterius in usum separatum receptum non est. Exempla sunt, युधिष्ठिर, *Judhuschtinus* (युधि *in pugna*, स्थिर *firmus*, r. r. 109.), ऐश्वर *avis* (ऐ *in aere*, चर *tens*), अलिशय *piscis* (अलि *in aqua*, शय *dormiens*), सरसिद्र *lotus* (सरसि *in aqua*, द्र *natus*), दिविद्र *in coelo natus*,

* एतन् *elephantus* (r. r. 67.), अश्व *equus*, एष *currus*, घोष *strepitus*.

** = भार्यासम, समं *caim postulat Genitivum*.

***)-Ad hanc classem pertinent etiam quae in r. 170. sqq. memoravimus composita.

divinus, दिवस्पति *coeli dominus*, Indri nomen (दिवस् Genitivus vocis दिव्, cf r 79), दिवोदास ¹ *coeli servus*, nomen proprium Huc referenda sunt composita in r. 645 p 257. ¹ descripta, sicuti अग्निन्दम *hostem domans**)

CLASSIS QUINTA.

COMPOSITA COLLECTIVA द्विगु दिक्टा

674 Comprehendit haec classis Collectiva, quae antecedente voce numerali accuratius sunt determinata, eundem in modum quo Latine dicitur *biduum, triduum, quadriduum, biennium* pro *biannum* etc Substantivum finale, generis primitivi ratione non habitâ, sive neutrum est quod plerumque ¹ *अ* vocali terminatur, sive, vocali finali in ई commutatâ, genere feminino notatur, e. c. त्रिगुण *n. tres qualitates* (गुण *m*), त्रिखट्ट *n* sive त्रिखट्टी *f. tria cubilia* (खट्ट *f*), पञ्चेन्द्रिय *n. quinque sensus* (पञ्चन् + इन्द्रिय *n* v. 67.), चतुर्वर्ग *n. quattuor mundi aetates* (वर्ग *n*), त्रिरात्र *n. tres noctes* (रात्र loco रात्रि cf r 681.), पञ्चाग्नि *n. quinque ignes***) (अग्नि *m*), त्रिलोकी *tres mundi* (लोका *m*) — E गो *bos*, vacca formatur गव *n*, e नौ *navis* नाव *n*, e पथिन् *2. in* पथ *n* Quae in अन् exeunt voces, litterâ न् abjecta, neutra in अ sive feminina in ई fiunt, e c त्रितच्च *n* sive त्रितच्चो *f. tres fabri* (तच्चन् *m*)***)

*) Alorum ac Locativi, Accus et Genit. casuum signa non inveniuntur cum WILKINSIO enim vel grammaticis indigenis तमना वृत्ते *te christi oppertus* प्रासादात् पति *de palatio lapsus* similiaque, compositus annumeremus necesse non est, cum neque appellativa sint, neque nomina propria, neque vocem contineant quae simplex usu non recepta sit.

**) Sol scilicet atque flammae quattuor, mundi regiones quatuor versus accensae, qui lus se opponunt qui vtae austeræ operam dant

***) Voces quae aliâ ac न् consonante terminantur, inveniunt non videntur in fine hujus classis Compositorum, quae in universum usu non sunt frequentata Necesse enim esse non censeo, ut cum WILKINSIO (p 376 et 377) hujus classis Compositorum tria genera statuimus etenim त्रिरात्र *tres reges habens Bahurthe* est ad instar त्रिलोचन, चतुर्वर्ग sumi

CLASSIS SEXTA.

COMPOSITA ADVERBIALIA अन्वयीभावेन मूलात् । ११

675. Haec classis Adverbia composita comprehendit, quorum membrum prius semper est vox indeclinabilis, posterius autem substantivum, cui neutralis datur terminatio. Vocales igitur longae, et simplices et diphthongi, secundum r. 215. corripuntur, ita ut eam assumant formam, quae Neutorum Accusativo et Nominativo sing. est communis. Substantiva in अ et आ desinentia formant igitur अन्; quae in इ, ई, ऐ exeunt, formant इन्; et quae per उ, ऊ, औ, औ terminantur, formant उन्. Latissime in hac classi substantivorum in अ et आ desinentium patet usus, neque vero ea in इ cum यया conjuncta raro inveniuntur*). Exempla sunt अन्वयान् non dubium, sine dubio (संशय m.), अन्वयणम् eo momento, statim (क्षण n. momentum), प्रत्यक्षम् in conspectu, contra (verbo tenus aduersus oculum अन्वय loco अन्वय vid. r. 681.), समक्षम् in conspectu, ante oculos (ad verbum eum oculus**),

liumque; ita etiam अन्वय त्रय Adhaca (i. e. trium Adhacorum mensuram) habens, atque अल्लिखिता similia, classi possessivae non sunt adimenda, quia haec classis eujusmodi rationis substantiva, neque non quae mensuram exprimant, tanquam compositi Adjectivi membra posteriori recipere potest.

*) Alias vocales laxae apud scriptores legere non memini

**) Irregularae hujus classis compositum est अन्वय (e et cum et अन्वय), quia membro posteriori Ablativi impressum est signum, significatione autem illi cum अन्वय et अन्वय convenit, ita tamen ut semper absolute ponatur (Udralok. II. 16. Swal. I. 17. Ram. ed. Schleg. XIV. 5. XII. 6.), quom illa saepe Genitivum secum habeant vel cum voce quae Genitivum significat composita sint, e. g. अन्वय. 14. अन्वय त्रय in tuo conspectu, eorum te, अन्वय eorum me, me praesente अन्वय 15. (cf. r. 263.). Cum अन्वय constructum, comparationem confirmat अन्वय. अन्वय इत्ये enim valet sicut ut (अन्वय 20. अन्वय. XXIII 6.), quasi = *sichtlich wie, augenscheinlich wie*. Verbo अन्वय congruae est formatum अन्वय (e cum et अन्वय fini) undique, omnibus partibus.

परोक्षम् *in absentia, procul, oppositum* verbis प्रत्यक्षम् et समक्षम् *), अति-
मात्रम्, अत्यर्थम् *ultra modum*; *mīrūm in modum* (मात्र *mensura* अर्थ *res*),
अभिमुखम् *in conspectu, coram* (मुखं *n.* Mahus II. 193), निरन्तरम् *sine*
intervallo, sine divisione, simul, conjunctim (अन्तर *n.* *intervallum* Sund.
I. 4.), अनन्तरम् *illico, proxime post*; (verbo *tenuis sine intervallo*), सार्धम्
cum; (verbo *tenuis cum dimidio, e* स *et* अर्ध *dimidium* **), यथायामम्
sicuti sive *secundum, desiderium* (धाम *m.*), यद्यत्साहम् *pro viribus*
(उत्साह *m.*), यथाशक्तम् *secundum, fiduciam* (शक्ता *f.*), यथाविधि *secundum*
praeceptum (विधि *f.*), यथाशक्ति *pro facultate* (शक्ति *f.* ***) — Irregulare
hujusmodi compositum est यथातथम् *ad veritatem* (Indral. V. 52.), ubi

*) परोक्षम् valet *ultra oculum, post oculum, cujus membrum prius non per alius esse*
potest, quia परं cum वक्ष्यं formaret पराक्षम्. Quodsi vel irregularem inter प्रा et या statu-
rimus permutationem (cf. r. 254. not. 1.), tamen परं heic locum habere non posset, quia hu-
jus classis compositorum membrum prius indeclinabile sit necesse est. Verisimile igitur
videtur analogum cum परं ante fuisse adverbium परम्, quod *post, ultra* valuerit neque
verò in usu separato remanserit. Inter परं *alius* et परम् eadem intercesserit relatio quae
inter परम् ante et परं anterior. E परं autem et वक्ष्यं coalescentibus secundum r. 76. effi-
citur परोक्षम् sive परोक्षम् — Ubi प्रत्यक्ष et परोक्ष *visibilis et invisibilis* significant (Nal.
XX. 12 et 13.), non ad hanc sed ad class. possess. sunt referenda, quia Adjectivo exorto,
membra posterioris indoles substantiva abjicitur. Male igitur WILSONUS adjectivo सक्ष
tribuit significaciones *before, in presence or sight of, visible*, quarum ultima tantum adje-
ctivo debetur; priorès duae autem *Asyapshdoo* सक्षम्.

**) Longius petitus, quo WILSONUS illud e स et शक्त *auctus* interpretatur, videtur mod-
us, praeterea sec. r. 36. सक्षम् ex his conjunctis evaderet, neque verò सक्षम् (vel सक्षम्
r. r. 205.)

***) यथा *sicut* in hujusmodi compositis frequentissimo est in usu, et significacione *sicut,*
secundum, ad, cum omnibus, praesertim cum abstractis Substantivis potest conjungi,
quum alia Indeclinabilia sive ad certa quaedam vocabula, jubente loquendi usu, adstricta
esse videntur; sive in hujus classis compositis *simul, conjunctim, e* sive *simul, conjunctim, e*
sive *simul, conjunctim, e* Aliquando Instrumentali quoque notatum invenitur substanti-
vum finale, i. e. *सोव्यादेन* (edit. Londin p. 30.) *cum labore, व्यवहारे, sine labore, निर्विघ्नयेण*
sine distinctione (p. 33.).

तया 'ita, ex analogia substantivi, femmini, signo neutrali est affectum, et sensu quoque Substantivi quod veritatem significet vice fungitur (cf. Bah. वितथ in Gloss.). Simili modo formatur यथायथम् e. यथा + यथा. 1676. Substantiva in consonantem exeuntia in horum compositorum sine rarissime occurrunt; quae autem ibi adhibentur, consonanti finali अ adjungunt vocalem, quae cum म् adverbiale conjungitur; e. l. सर्वतोदिशम् (Nat. XVI. 5.) quaecunque regionem versus (सर्वतोदिशम् cf. r. 662. de suffixo त्स्, et दिग्- plaga coelestis). Voces in अन्- desinentes, litteram न् abjectam, solvant अम्, e. c. प्रत्यहम् quoque die, quotidie (e प्रति et अहम् m dies), अन्वहम् id. ex अन् + अहम् (Man. II 167.).

DE SEX CLASSIBUS IN UNIVERSUM.

1677. Idem compositum sensu diverso classium diversarum esse potest; e. c. दीर्घबाहु longum brachium simul et brachia longa habentem potest significare; quorum prior in loco in Determinativorum, non posterior in Possessivorum numero habetur; त्रिगुण tanquam neutrum singulare, significatione tres qualitates, est Collectivum, idemque eadem significatione, plurali notatum, simul genere masculino verbi गुण proprio servato, inter Determinativa referendum est; ubi autem adjectivum, praeditum tres qualitates habentem significat, Possessivis annumeratur.

678. Quavis sex classium quodcumque compositum e duobus tantum constet membris, alterum utrum tamen sive utrumque horum vicem. Compositum, esse potest, quod in voce compositiva pronuntiate habetur; e. c. दृष्टितलग्रहीनिन erectu seta habens et pulchris expers est Dvandvus (r. 662.) cujus membrum posterius est Tatpuruschus, prius autem Bahuvrithis; vocis कामोपहतचित्तम् amore percussum animum et corpus habens membrum prius कामोपहत est Tatpur.

cujus cum *Dvandvo* चिन्ताङ्ग *societas* efficit; *Bahuvrīhe*. Haec autem composita, quorum utrumque compositum est membrum, rarius occurrunt, frequentissime vero ea, quorum alterum compositum alterum simplex est membrum; e. c. नीलनेत्रियाम् (Hid. I. 37.) *sicuti caerulea nubes caeruleus*, est *Karmadh.* cujus membrum prius नीलनेत्र et ipsum est *Karmadh.* (cf. r. 670.); पूर्णचन्द्रनिभानन (Nal. XI. 32.) *plenae lunae similem et tulum habens* est *Bahuvr.* cujus membrum prius, (पूर्णचन्द्रनिभ) est *Tatpur.*, cujus denuo membrum prius पूर्णचन्द्र est *Karmadh.*; पुष्यगन्धधियास (Indral. II. 17.) est *Bahuvr.*, cujus membrum prius पुष्यगन्ध *bonum odorem habens* et ipsum est *Bah.*, quod ad formandum *Bah.* novum (*bona odore praeditum odoramentum habens*) cum substantivo simplici ग्रन्धियान् *odoramentum**) loculus inicit.**)

679. Pronomina primae et secundae personae, in initio Compositorum, loco thematis utuntur Ablativo, plerumque singulari ad singularem et plurali ad pluralem rationem exprimendum; potest etiam Ablat. pluralis trium numerorum significationem exprimere, quam ob rem a Grammaticis pro themate habetur (s. r. 264, 265.); e. c. गच्छन् *ricus sermo*, त्यद्वृत्तान् *tuus et virtutis perfectum animum habens*. Exempla ubi Ablat. plur. singularis loco

habetur rarius occurunt; invenitur, ut exemplum proponamus, अस्म-
त्पुत्राणाम् *filiorum meorum* (Hitop. ed. Lond. p. 5. lin. 3. ab imo).

680. Adverbium पूर्वम् *prius, antea* nonnunquam cum quodam participio in त् desinente ad *Karmadhārayam* componitur, converso quem ex sensu exspectaveris ordine, ita ut Adverbium in Compositi sine positum casuum terminationibus instruat; e. c. दृष्टपूर्वं (Nal. I. 29.) *antea visus* pro पूर्वदृष्ट (v. r. 686.), आस्वादितपूर्वं *antea gustatus* (Ram. ed. Bonn. I. 9. 36.), उक्तपूर्वं, *antea dictus*, (l. c. I. 58. 19.)

681. Sunt quaedam voces quae in Compositis per alias ejusdem significationis et formā cognatas supplentur, quae separatae usu non conservatae sunt nec partim fortasse unquam in separato usu fuerunt. Notentur haec vicariae voces, ordine alphabetico dispositae, quae vel in fine Compositorum tantum adhibentur, vel, ubi discrete id divimus, in initio:

अक्ष m. pro अक्षि n. *oculus*.

अङ्गुलि in comp. nonnullis pro अङ्गुलि *digitus*.

अङ्गुलि in comp. nonnullis pro अङ्गुलि *manuum junctio*.

अध्व cum nonnullis praepositionibus inseparabilibus conjungitur, pro अध्वन् *via*.

अनस in *Karmadh.* pro अनस *currus*.

अयस in *Karmadh.* pro अयस *ferrum*.

अशम in *Karmadh.* pro अशमन् *lapis*.

अष्टीव in Copulativis speciei secundae pro अष्टीवत् *genus*.

अह् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*.

अहन् tanquam membrum prius, pro अहन् *hies* (v. r. 220).

अह् in comp. nonnullis pro अहन् *dies*. Mutatur न् hujus vocis in ह्, ubi priore Compositi membro continetur, una litterarum
- 1. 94^a). commemoratarum; e. c. अपराह् *tempus pomeridianum*.

- इव in comp. nonnullis, originis obscurae, voci अण् *aqua* substitutum esse dicitur. ॥
- उज्ज in *Karmadh.* nonnullis pro उज्जन् *bos*. ॥
- उपासा in Copulativorum initio pro उपस *diluculum*. ॥
- काशुद् in Possessivis nonnullis pro काशुद् *palatum*. ॥
- गन्धि in *Karmadh.* nonnullis pro गन्ध *odor*. ॥
- ग्रह in Collectivis pro गो *m. f. bos*. ॥
- इ et इ in Possessivis nonnullis pro इन् *genu*. ॥
- तमस in *Karmadh.* cum सन्, अत्र et अन्ध pro तमस् *obscuritas*
- दत् In Possessivis nonnullis pro दन्त *dens* *) ॥
- दिवा in comp nonnullis tanquam unum membrum prius pro दिवन् *dies*. यावाः pro दिव् *caelum* in compositis copulativis antecedit vocēs quae terram significant.
- धर pro धर *onus*
- नाभ in comp possess pro नाभि *umbilicus*.
- नाव in comp nonnullis pro नौ *navis*
- पथ pro पथिन् *via*
- प्रदास् in Possessivis post अ, स et उरु pro प्रदा *progenies, populus*, *subdit* usurpari potest, rarius tamen occurrit ॥
- ब्रह्म in *Karmadh.* nonnullis pro ब्रह्मन् *Brahmanus*

*) दन् etiam in usu separato fuisse videtur, invenitur enim apud WILSONUM, qui dualem दन्तो, pluralem दन्तस्, accus. दन्तू, ei tribuit, unde patet, id esse participium praesentis, atque dन्तू formam fortem, दन्तू autem formam esse debilem (v. r. 185 b) Accuratius haec vox quam vulgare दन्त latino *dens* et graeco *ὀδόντος* (non *ὀδών*) congruit, quae et ipsa corruptae formae participiales esse videntur. A दन् sive potius a fortiore themate दन्तू vulgare दन्तū originem habere videtur, unde primitiva forma दन् Nominativum singularem दन्तू loco दन्तū assumit (cf. WILSONUM). In compositis autem दन् Nomin. primitivum दन् tuetur, e c. सुरद, Acc. सुरदन्तू, Instrum. सुरदन्ता etc. WILSONUS दन्तū repetit e दन्तू *dar are* ut sit pro दन्तू, verum autem similitas mihi videtur, et दन्तू *edens* illud esse corruptum seculi. मन्तू ex घन्तू.

भूम in comp. nonnullis pro भूमि 'terra.' (cf. Hitop. ed. Lond. p. 74. l. 4. ab imo) in Copulativis speciei secundae, pro भ्रु. *supercilium.**)
 मूर्ध (मूर्ध) pro मूर्धनि (मूर्धनि) *caput* in Possess. cum द्वि. et त्रि.
 मह, pro महत्. significatione *avus*, et (femin. महती significatione *avia*, cum पिता et माता (e पित, मात. cf. r. 656.) conjunguntur; unde पितामह *avus paternus*, etiam epitheton Brahmae, पितामहो *avus materna*, मातामह *avus maternus*, मातामहो *avia materna.***) —

महा pro महत्. *magnus* in priore Possessorum et *Karmadhārayo-*
rum membro, e. c. महाबाहु *māgna brāchīa "hābens*, महावन *m. magna silva* (cf. annot. ad Nal. XIX. 16.). Ubi महत्, in priore *Tatpuruṣhi* loco, substantivi fungitur munere, id non mutatur (cf. Hitop. ed. Lond. p. 74. l. 4. ab imo).

मेघस् pro मेघा *ingenium* in Possess. cum अ, स, इ, अल्प et मन्द-
 राज pro राजन् in *Karmadh.*; e. c. महाराज *magnus rex*.
 रात्र pro रात्रि in Copulatt. speciei secundae, Collectivis et *Karma-*
dhārayis.

वर्चस् pro वर्चस् in *Karmadh.* et *Bahuvr.* nonnullis.
 श्रेयस् pro श्रेयस् *salus* in *Karmadh.* et *Bahuvr.* nonnullis.
 स tanquam membrum prius pro सह, quod et ipsum occurrit.
 सक्य pro सक्य *femur* in Possess. et *Karmadh.* nonnullis.
 साध pro साधि *amicus* in *Karmadh.* et Collectivis.
 सरस् pro सरस् *lacus* in *Karmadh.*

*) W... .. legitur अत्र (p. 571.), ut mihi videtur, vitiose. *Ex...*

**) Grammatici haec verba pro simplicibus usave... ..
 ferentes.

682. अहम् *ego* in irregularium quorundam compositorum exordio legitur, quae jure inter *Karmadh* referuntur; अहङ्कार, 'अहङ्कृति *sui studium*, *superbia*, *numius sui amor* (verbo tenus *ego-factus*), अहङ्कृत *superbus*, *sui amans* (*ego-factus*), अहम्पूर्विका *certamen de principatu**, अहमहमिका *gloratio*, ab अहमहम् *ego-ego* per इका (r. 652) derivatum. अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका अहम्पूर्विका

(*) Ut accuratius verbum definiamus, est invicem sibi inclamare *ego, prius*, per suffixum इका (r. 652) derivatum ab अहम्पूर्वम् *ego prius*.

INDECLINABILIA. 141

ADVERBIA.

683. Adverbia diversi generis formantur

1. Suffixis *Taddhitas* इ, एवञ्, तमाम्, तराम्, तञ्,

दानोम्, ध, धा, ध्य, र्हि, वत्, शम्, स, सात्, स्तात्, de quibus
r. 652. videas.

2. Charactere Accusativi in omnibus ex Adjectivis in ऋ desinentibus*);

c. c. शोघम्, क्षिप्रम् *celeriter* a शोघ, क्षिप्र *Adj. celer*; सततम्, नित्यम्
semper, a सतत, नित्य *aeternus*, अज्ञातवासम् (Nal. XV. 19.) *incognita*
habitatione, in occulto, अ, Bahuvr. अज्ञातवास *incognitam habitationem*
habens. Nonnulla etiam Substantiva Accusativum Adverbii loco
ponunt, itaque कामम्, सुखम् *libenter*, *curi voluptate* a काम *m.*
cupiditas, desiderium, सुख *n. voluptas*.

3. Terminatione Instrumentalis plur. Adjectivorum nonnullorum, quae

in ऋ desinunt, e. c. उच्चैस् *alte, clara voce*, ab उच्च *Adj. altus*,
magnus; उच्चकैस् *id.* ab inusitato उच्चक, *Deriv.* ab उच्च; नीचैस्, नी-

*) Etsi ऋ terminatio tam masculini quam neutrius Accusativum denotare potest, hi
Accusativi tamen ad neutrum sunt referendi, quia Masculinum nimis definite ad personam
respicit, Neutrum autem proprie attributum abstractum significat, genere caret, et, ex-
ceptis Adjectivis quae in ऋ desinunt, etiam in Nom. et Accusativo idem est atque thema.
Nonnulla Adjectiva उ वो

प्रहु *multum*, साधु *bene*, (*difficite*, quae item tanq-
livo habent communem

चर्कन् *humiliter*, ab Adjectivo नीच ejusque inusitato Derivativo नीचक*), ग्रन्थेन et ग्रन्थेन *lente* ab inusitato ग्रन् et ग्रन्क.

1 Compositionibus Classis, quae ग्रन्थयोभावा vocatur (cf r 675.)

681 Complura Adverbia, casus, cujusdam obliqui Singularis terminatione instructa sunt, pro adverbis autem habentur, quia terminatio, quae Casus denotatur, consuetae significationis fines transgreditur, aut, quia thema, a quo descendunt, nullo alio in Casu est servatum. Accusativi enim sunt रक्षणीम् *tacite*, नक्तान् *noctu* (ab inusitato नक्त vel नक् cf *nox, noct-us*), किम् *cur?* मांम्यतम् *nunc*, रक्षन् *clam, in occulto* (रक्षन् *n locus occultus, secretum*), तत् *propterea*, यत् *quam ob rem*, तावत् *tam diu, catenus, interea*, यावत् *quam diu, quatenus* (r 283) Instrumentales sunt चिरेण *diu, multo post*, अचिरेण *mox, brevi*, दक्षिणेन *meridiem versus*, उत्तरेण *septentrionem versus*, सहसा, अद्भ्यसा, तद्भ्यसा *celeriter***), दिवा *die* (quod videtur a themate दिव् esse derivatum), तेन *eam ob rem*, येन *ubi, quo, quorsum* Dativi sunt चिराय *diu, multo post*, अद्भ्यय *mox, proprio die*, ab अद्भ्य pro अरन्. Ablativi sunt व्यलात् *tu, a व्यल vs, robur*, पश्चात् *postea*, (a पश्च ceterum inusitato, cf. *post*), चिरात् *diu, longo ex tempore*, अचिरात् *prope, celeriter, अकस्मात् subito, sine causa****), आरात् *prope,*

*) उच्ये et नीच descendunt a praepositionibus ऊच् et नि, quarum posterior, vocalem pro dicit, adjecto suffixo च, unde videtur esse oppositum esse voci ऊच्. Cum नि, id quod jam ab hi observari, edhaeret Germanicum *nieder deorsum*, in antiquissima dialecto, *nīdar*, a ni adjecto Comparativi suffixo dar (cf Latina *sub-ter a sub praec-ter a praec-etc*) eodem modo *wi dar* (*ho lie wider*) contra cognatam est cum नि.

**) Ut तद्भ्यसा pro Adverbio habeatur, necesse non est, quia Instrumentalis rationem praepositionis cum significat similiter अद्भ्यसा et सहसा originem traxerunt e Substantivi अद्भ्यन् et सहसा, quorum tamen prius duo casu non usitatum est, posterius a significatorem *celerius* non invenitur.

***) Hocce atque praecedens Adverbium Composita sunt classis ग्रन्थयोभावा dictae secundum analogiam vocabulorum सलात् et सपशात् v r 675. not., ita ut चिर *longue* et किम् *quid* pro substantivis sint habita.

in propinquo. Genitivus test: चित्तम् *tandem*, *multo post.* Locativus est: प्राङ्गे *ante meridiem*, a प्राङ्गे (cf. प्राङ्गितन p. 275.).
 6852 Ex *corum* Adverbiorum numero, quorum formatio ad generalem quandam normam referri, aut origo certo demonstrari non potest, usitatissima, in ordine alphabetico, haec sunt: अ *non* (tanquam Praefixam v. r. 114.), अतो *valde* (ex अति *super* et इव *sicut*), अद्य *hodie*, *ntunc*), अर्धना *nunc*. (Instrumentalis esse videtur), अल्पम् *satis*, अग्रे *celeriter* (cf. अग्रे इति *ita*), इत्थम् *ita* (v. p. 277.), इव *sicut* (semper postponitur), इह *hic* (a stirpe demonstrativa इ v. r. 270.), इत्तम् *paulum*, एव *sic*, *scilicet*, *perfecto*, एवम् *sic*, कश्चित् Adverbium interrog. (*an*, *num*)***), किञ्च (किम् + च) Adv. interrog., वा *ubi*? कश्चित् *alicubi*, किल *certo*, क्व *certo* (saepe expletive ponitur), क्वाम् *unquam* (plerumque cum *न non* conjunctum est, ad exprimendum *nunquam*), दिष्ट्या *macte*, *proh felicitatem!* (v. Gloss.), दुर् *male* (tanquam praefixum r. 114.), न *non*, नाना *multum*, *multifariam*, (proprie Adjectivum indeclinabile, quod non nisi in priore *Karmadhārayorum* membro invenitur), नाम *nomine* (a नामन् *nomen*), नूनम् *certo*, नो *non*, पत् *ultra*, *posterius*, *post* (v. Gloss.), पुनर् *iterum*, पुनः *ante*, पुनः 1. *olim*, 2. *pius quam*; पृथक् *separatim*, प्रभति *inde a* (v. Gloss.), प्राडम् *aperte manifestot*), प्रातर् *matutino tempore*, *mane*, प्रायस् *plerumque*, प्रेत्य *post mortem* (vid. Gloss.), भूयस् *plus*, Comparativus a बहु *multum* (v. r. 251.), ना, मास् *ne* (v. Gloss.), माश्चिम् *statim* (v. Gloss.), मिथ्या

*) Ut mihi videtur ex stirpe demonstrativa इ (v. r. 270.) et p formi anomali, cum variis nominibus quae diem significant cognatis, quae fortasse e दिवा est orta, correpta et finali et suppressa semivocali इ, quam ob rem इ in इ transire debuisset.

**) Ex pronominali stirpe इ (v. r. 270.) addito suffixo ति, conferantur *idem* et *identidem*.

***) Ab obsoleto neutro एत् (v. r. 273.) addito suffixo चित्.

f) Tanquam Praefixum cum चत् et च् *esse* componitur.

falso, मूढसु *identidem*, iterum iterumque (plerumque bis ponitur),
 वया *frustra*, शश्वत् *semper*, perpetuo, अस् *cras*, सद्यस् *momento*, *statim*
 (v Gloss), सनत् *et* सना *continuo*, *semper*, सम्प्रति (सम् + प्रति) *nunc*,
hoc tempore, एषु *heri**)

686 Adverbia secundum v 683 n 2. et 4 formata si tanquam
 prius Compositi membrum ponuntur, Accusativi Characterem abji-
 ciunt, e c सततम् *semper iens* (*ventus*) e सततम् + अ --- Reliqua eu-
 phoniae legibus tantum subjecta sunt, e c उच्चैर्घट्ट ex उच्चैस् + घट्ट
 v WILSONIUM

CONJUNCTIONES ET PARTICULAE EXPLETIVAE.

687 Paucae tantum in lingua Sanscrita Conjunctiones inve-
 niuntur, earumque nonnullae etiam sunt Particulae expletivae, e non
 sensibili significatione Utrasque alphabetico ordine haec apponimus
 (cf Glossarium)

अतश्च *itaque*, *ergo* (v r 652 suffix तश्च) अथ 1 *at*, 2 *et*, *etiam* **)
 अथो *etiam*, *adeo* etc vid Gloss उ, explet उत explet उतादि
aut, *an* एव *etiam*, *nempe*, *perfecto*, explet किञ्च (किम् + च) *sed*
 किन्तु (किम् + त्त) *autem*, *etsi* च 1. *et* Sicut Latinarum *que*, *sem*

*) ह्यसु corruptum esse videtur e voce compos ta¹ cujus pars prior fuerit stirps demon-
 strativa, poster or quoddam substantivum significans *diem* suspicor formam द्विषु vel ह्यषु
 (cf व घत्) itaut prior pars conven ret cum part culis quas pronominal s orig inis esse puto
 द्वि *em* et ह Notatu est dignum etiam in Germanicis linguis esse stirpem demonstrati-
 vam, quam dialecti nonnullae fere solum in compos itione cum *diem* vel *noctem* expro-
 priis substantivis conservarunt et quae Gothice sonat *hi*, cujus Dativus et Accusativus
 apparent in *himnadaga hode* et *hinadag iunc dem* (v Jac Grimm Gramm I 791)

**) घय v detur ex pronomali stirpe घ (v r 270) suffixo घ add to ortum esse, quod
 quidem suffixum praeterea nusquam invenitur suffixis autem घा et दम् (v r 652) arel ssume
 cognatum est qua ex or g ne opt n e s gnificat ones *sum* et *nu c* expl cari possunt (vid
 Gloss) Eiusdem originis est घट्ट

per postponitur, et, si bis positum est, idem valet atque *et-et*, 2. expletiv. चैत् *si**) चैव (च + एव) 1. *et, etiam*, 2. *autem*. तत् *itaque, ideo, propterea* (respondens ad relativum यत् *quia*). तदा 1. *tunc tempore* (respondens ad यदा *quum*), 2. respondet ad यदि *si*, ubi sensu convenit cum germanico *so***). तथापि *tamen, attamen, nihilominus*; n Hitopadesi soluta oratione saepenumero tanquam Correlativum vocis यथापि *etsi* invenitur; non raro etiam ubi यथापि non antecedit, usurpatur. तस्मात् (Ablat. a तत्) *ideo, propterea*. ताद्यत् *tum*, ita ut it correlativum vocis यावत् *quum*, in Hitopadesi soluta oratione. इ 1. *autem, vero*, postponitur. 2: explet. मा *ne*. यत् (Acc. neutr. pronominis relativi) 1. *quia*, 2. *quod* (nostrum *dast.*). यत्र (v. r. 652. suffix. त्र) 1. *quia*, 2. *quod* (nostrum *dass.*). यदा (v. r. 652. suffix. द) *quum, dum, quando*. यदि 1. *si*, 2. *an, num*, utrum (germanice & v. Gloss.). यद्यत् (यदि + यत्) 1. *vel*, 2. *utrum, an* (v. Gloss.). यथापि (यदि + अपि) *quanquam, etsi, etiamsi*. यथा (v. r. 652. suffix. था) ut. यस्मात् (Ablat. Relativi) *qua*. यावत् *quum*. चा 1. *aut, sicut*

*) Proprie significat *et si*; et sine ulla dubitatione compositam est ex च et यत्. Nunquam in sententiae initio ponitur, id quod propter particulae naturam fieri nequit. इत् इ-
sum quidem simplex usu non conservatum est, veruntamen recte nos conjunctionem चत्
explicuisse apparebit, si ad similes conjunctiones चैत् *nisi*, ex न + इत् et चैत् *si* (*nisi* forte
vertendum est: *aut si*) ex वा + इत् respiciamus. Apud scriptores tamen चैत् et चैत् non-
dam inveni, quae quidem verba fortasse in Vêdis tantum leguntur, prius in Zendica lin-
gua sonat *ndit*, quod ibi significatione non saepissime invenitur. Posterius istarum Con-
junctionum compositarum membrum इत् Neutrum demonstrativae stirpis इ (vid r. 270.)
habeo — ad analogiam formarum तत्, यत्, कथत् et Latini *id* — id quod eo confirmatur
quod यदि item a pronomine, et quidem a Relativo (v. r. 272.) originem trahit, et quod in
universum omnes fere conjunctiones ex pronominiibus sunt ortae. WILSONUS tamen चैत्
a radice चिन्त् *cogitare* deducit, neque चैत् nec चैत्, quae WILKINSONUS et COLEBROOKUS in
Grammaticis asserunt, recepit (cf. Pânjo. schol. p. 94. ubi tamen चैत् desideratur).

*) Sine ulla fere exceptione in ea Hitopadesi parte, quae soluta est oratione confecta,
quae quidem, etsi quam vetustissimas fabulas referat, ab ea tamen forma quam nunc praese
fert, recentiori temporis attribuenda videtur esse.

Latinorum *re* postponitur, et bis positum idem significat atque *aut-aut*. 2. *explet.* *ए* *explet.* *स्म* *explet.*; si cum tempore Praesentis constructur, huic Praeteriti notionem addit. *ए* *explet.* *हि* *etiam* postponitur*).

PRAEPOSITIONES.

688. Ex eorum praefixorum numero de quibus *r.* 111. actum est, *अनु* *post* et *प्रति* *versus*, *contra*, separata quoque adhibentur, cum Accusativo constructa, prius etiam cum Genitivo. Grammatici etiam *अभि*, *अप* et *परि* separatim usui admittunt, primum cum Accusativo, *अप* et *परि* cum Ablativo (Pānin. p. 115. et 151.).

689. Praepositio inseparabilis *आ* conjungitur cum Substantivorum Ablativis, ubi significat *usque*; e.g. *आसिमुद्रात्* *usque ad mare*. Etiam cum Accusativo substantivorum *आ* conjungi dicitur; utraque compositio ad classem *Avyaylbhāvorum* referri potest, prior cum *सा* *चात्*, posterior cum *समन्तम्*, *प्रत्यक्षम्*, *परोक्षम्* convenit (*v.* *r.* 675.).

690. Notentur praeterea Praepositiones haec: 1) cum Accusativo interdumque cum Ablativo, *इति* *praeter*, quod forma est Locativus participii in *त्* desinentis (*v.* *r.* 606.) e radice *इ* *ire*. 2. cum Instrumentali: *सह*, *सार्धम्* (*सार्द्धम्*), *समम्*, *साकम्*, *सत्रा* *cum***), *बिना* *sine*, quorum postremum etiam cum Accusat. invenitur. 3. cum Ge-

*) In Amara-Kōscho तु, हि, च, स्म, ए, *ए* *expletiva* esse docentur, quae quidem ad verbum supplendum adhibeantur (पाठपुराणे)

**) Usitatissimae sunt *सह* et *सार्धम्* (*सार्द्धम्*) ex *स* et *र्ध* (*v.* *r.* 675. not.), *समम्* invenitur in Hitopadēai oratione solutata et *Dvāndvātām*, *o* (ed POLEY VIII 43) *साकम्* et *सत्रा* apud auctores nondum inveni, itaque ex earum significatione tantum conjici licet, Instrumentalem cum iis conjungi. Quod ad originem attinet praepositionum *सह*, *समम्*, *साकम्* et *सत्रा*, diversis suffixis e stirpe pronominali *स* (*r.* 267.) eas ortas esse censeo, ita ut *सह* formatione conveniat cum *इह* *haec* ex *इ* (*r.* 270.), *सत्रा* cum *तत्र* *ibi*, *producto* *थ*, et cum *गुण्यत्रा* *inter homines* (*v.* *r.* 652 suff. *त्रा*).

nitive: अन्तर *inter, infra*, उपरि *super*, परम्, परतम्, परन्तात् *coram*, अधस्तात् *infra*). 4. cum Ablativo: बहिर् *ex*, इति *praeter* (saepius c. Accus.), विना *sine* (saepius c. Instr.).

691. Substantiva et Adverbia composita Substantivo quodam terminata (r. 675.), ubi Praepositionum vice funguntur, omnia cum Genitivo construuntur. Notantur haec: अर्थ *res, causa*, in Acc. Instr. Dat. Loc. — अर्थम्, अर्थेन, अर्थाय, अर्थे — significat *causam*; eandem vim habet कृते, Locat. nominis कृत *n. factum*, et निमित्तम् Accusat., qui pro adverbio habetur, a निमित्त *n. causa*. अग्र *cusps* in Locat. et si cum suffixo त् (r. 652.) compositum est — अग्रे, अग्रतम् — significat *coram, ante*; eandem vim habent Composita adverbialia. समक्षम्, प्रत्यक्षम्, अभिमुखम् (r. 675.) et Accusat. adverbialis सान्निध्यम्, a सन्निधि *praesentia* addito suffixo य (r. 650.). Saepenumero vocabulum rectum cum regente ad compositum dependentiae (r. 672.) conjungitur.

INTERJECTIONS.

692. Usitatissimae Interjectiones sunt: अहो, अलोचत (अहो + चत) exclamatio lamentandi, हेय! आः stupendi, ओ! उम् irascendi, contemnendi. धिक्, abhorrendi, detestandi, c. Accus., भो appellandi, अगे! हेय! चत *ah!* स्वाहा exclamatio quam ii pronuntiant, qui Diis dona offerunt. हन्त *age!* हा *ah!*

* पुरात् anomale ex पुरम् est formatum addito suffixo त्, ita ut sit pro पुरत्. De पुरत् et चत्ताम् videas, quae in r. 652. de suffixo चत्ताम् exposui.

उभय 278.	श्रोह 151.	उरु 212.	मरुत 200.
उशनस 231.	गोर्क्ष 209.	द्वितीय 251.	मरु 212.
उणिगुरु 214.	चरम 250.	नरु 216.	मूर्धन * मूर्धन *)
ऊरु 213.	शरु 159.	न 192.	य 272.
शरुभ 223.	शरा 151.	नेम 278.	शयन 205.
शरुभन 223.	त 267.	पति 161.	शरुत 215.
शरुभस 223.	ततम 277.	पय 223.	यतन 277.
शरुभिन् 223.	ततर 277.	पन्यन 223.	यतर 277.
ए 270.	तति 286.	पन्थस 223.	यति 286.
एका 279.	तादक्ष 287.	पधिनु 223.	यादक्ष 217.
एकतम 277.	तादम् 287.	पद 206.	यादन् 287.
एकतर 277.	तादृश 287.	पाद 206.	यादृश 217.
एत 269.	ताद्यत् 283.	पर 279.	याद्यत् 283.
एताद्यत् 283.	तिरश्च 200.	पुंन 235.	यद्यत् 225.
एन 269.	तिर्यच् 200.	पुमान् 235.	यन् 225.
एप 269.	तिर्यच्च 200.	पृथ्व 279.	घात 211.
श्रेष्ठ 213.	तृतीय 291.	पृथ्व 226.	धिस्र 278.
क 273.	न्य 269.	पृथ्व 226.	शयन 205.
कातम 277.	स्त्व 278.	प्रतीच् 198.	शरुत 205.
कातर 277.	दधन् 165.	प्रत्यच् 198.	शशयन् 155.
काति 286.	दधि 165.	प्रत्यच्च 198.	शत्रिय 165.
कातिपय 250.	दिच् 208.	प्रयम 200.	शनु 225.
कि 273.	दिवन् 227.	प्राच् 202.	शन् 225.
किञ्चन 281.	दोपन् 233.	प्राग् 202.	शेतघ्न 211.
किञ्चित् 281.	दोन् 213.	भद्यत् 221.	शेतघात 211.
कियत् 295.	ख 209.	मघयन् 225.	न 277.
श्रोह 151.	यो 208.	मघोन् 225.	सयन 161.

सखि 164.	सगृच् 210.	सिम 278.	खृद् 212.
सख 164.	सम 278.	स्त्री 168.	स्व 279.
सखी 163.	सर्व 275.	स्त्रिद् 212.	हनू 190.

694. Cónsequens tabula continet ordine alphabetico radices, quae in Conjugatione aut in Participiorum formatione anomaliae sunt, una cum formis, quas, omissis iis quae ab euphoniae legibus requiruntur, in formationibus anomalis assumunt — veluti उच् pro वच्, इञ् pro यञ् *) — radicibusque vicariis, quae in specialibus temporibus sunt usitatae.

अञ्च् 379.	आत्थ् v. अद्द्.	इम् 360.
अद्द् 325. 567.	आप् 459 n. 1. 468 n. 8. 540.	इप् 488
अत् v. अद्द्.	आसीन् v. आस् 599.	इञ् 539 n. 3.
अद् 355. 468 n. 5.	इ 346. 521. 531. **)	उ 511.
अन् 351.	इञ् v. यञ्.	उ v. वे
अय् 459 n. 5.	इच् 337	उच् v. वच्.
अवधोद् 109.	इन्ध् 379.	उब् 539 n. 3
अय् 316. 567.	इप् 337 468 n. 12.	उद् v. वद्
अस् 420.	ई 511.	उन्द् 378. 539 n. 3.
अम् esset. 365. 366. 367.	ईद् 360. 458.	उप् v. वप्.
अद् 456 ^b).	ईप्स् v. आप् 540.	उम् v. वम्.
आञ्च् 459 n. 1.	ईप् 540.	उप् 459 n. 5

*) Simul etiam ad indicem respicias, quem in r. 620. habes. Formas quae vel *Guna* vel *Praddhis* incremento, vel nasali littera inserta oriuntur, in Indicem non recepi.

**) In formis puris Praeteriti redopl. haec radix inserit v. inter ई vocalem, ex इ repositae et इ radicalis syllabae ortam (v r. 432.), et vocales terminationum, id quod ab euphoniae lege 51. recedit, qui e r ई + इय efficeret इयिन् neque इयिन्. Formae auctae sunt regulares, inde इ. इयन् vel इयन्, prius ex इ + ऐ + ञ, posterius ex इ + ए + ञ, इ. इयिन् vel इयेन्, इ. इयान्.

उप व. वस्.	क्रद् 328.	गु Cl.6. 331.
उह व. वह.	क्रन्द 328.	गु Cl.9. 385.
ऊर्ण 351. 403. 459 n.2. 567.	क्रम 331 ^o . 468 n.10.	गी 474. 499. 519. 612.
क 369. 446. 472. 493. 521 n.3.	क्री 521 n.1.	ग्रथ 440.
541.	क्रीड 325.	ग्रथ 340.
क व. क.	क्ताम् 331 ^o .	ग्रह 386. 454. 480. 486. 50
कङ् 539 n.3.	क्ताम् 331 ^o .	513. 551.
कध 540.	कुध 468 n.6.	गह व. ग्रह-1
एञ 325.	क्रोष् 468 n.11.	ग्री व. गृ. 499.
एधि व. अस्.	क्षम् 331 ^o .	ग्लै 520.
धस् 364.	क्षिप् 468 n.8.	घत व. हन् 551.
काप् 459 n.5.	क्षिव 331 ^o .	घस् 351. 453. 468 n.13. 540.
कास् 459 n.5.	क्षु 641.	घातय व. हन् 524.
किर 334.	क्षुद् 468 n.5	घन व. हन्.
कुष् व. कुन्थ.	क्षुध 468 n.6.	धि व. हि.
कुन्थ 387.	क्षुष् 464	घ्रा 326.
कुञ् व. कृ.	क्ष्माय 521 n.4. 617.	चकास् 108.
कुप् 465. 12.	क्षन् 453. 501. 572. 627.	चक्ष 362. 615.
कु 405.	क्षिद् 468 n.5.	चर 370.
कृ 383. 389. 1. — 430. 457.	गत् व. गम् 637.	चप व. चक्ष.
458. 477. 511. 563. 626	गन् 327. 417. 453. 468 n.10.	चि 390. 493. 521 n.1. 541
कृ व. कृ.	517. 637.	चित् 311.
कृप् 468 n.8.	गाह 468. 14	चुब् 328.
कृप् 468 n.12.	गि व. शि.	चम्ब 328.
कृ 330. 334. 564.	गिर 334	चर् 495.
कृ Cl.4. 330.	गुप् 519.	चुलम्प 108.
कृ Cl.9. 385. 393. 406. 485.	गृ 405.	हद् 340.
कै 501.	गृ 499.	किद् 468 n.5. 615
कान्द्य 521 n.4	गृ व. गृ.	छो 330 501 52

डाच् 354. et annot.	तच् 468 n. 12.	दय 459 n. 5.
डाच् e घच् 453.	तन् 501. 549.	ददिद्वा 108. 344.
डान् 332. — 375. 453. 504.	तप् 468 n. 8. 517.	471. 519. 544.
572.	तर् pro तृ 448.	दह् 390. 468 n. 14.
डाप् 570.	तिड् 553.	दा 371. 556. 492. 544.
डार pro डृ 448.	तिप् 468 n. 8.	633
डाल्प् 570.	तिश् 326.	दा v. दी.
डा v. डान् et झा.	तु 464. 528.	दान् 553.
डाग 108. 353. 403. 459 n. 2.	तुद् 390. 468 n. 5	दिग्नि e दे 419.
462. 498. 518.	तुप् 468 n. 12.	दित्स् v. दा 533.
डि 443. 521 n. 1. 544	तणेह् v. तह्.	दिव् 331 ^o . 549.
डि v. ड्या.	तप् 468 n. 8.	दिष् 468 n. 11.
डिघ् 326.	तह् 380.	दिह् 468 n. 14.
डोक् 325.	तृ 488.	दी 392. 521 n. 1. 544.
डोर्व 550.	त्रप् 440.	दीक् 332.
डोश्च, डोश्च v. ड.	त्रस् 441.	दीधो 108. 349. 404. 459. 4
डो v. ड.	त्यड् 468 n. 4.	522 544.
डोम् 328.	त्वच् 468 n. 12.	डु 464.
डोम्म् 328.	त्विप् 468 n. 12.	डुप् 468 n. 12. 524.
डु 330. 355. 448. 518.	था v. स्या.	डुह् 468 n. 4.
ध v. डान्.	दंष् 468 n. 11. 570.	द v. द्.
धप् 552.	दत्, दद् v. दा.	दप् 468 n. 8.
धा 396.	दद् 452.	दष् 327. 484. 468 n. 11. 513.
ड्या 386 *)	दध् v. धा.	दह् 618.
ड्यो 501.	दम् 332.	दृ 395. 447.
डो 463.	दम्म् 552.	दे 449. 499. 537. 610.

*) In Praeter. redupl. haec radix format डिद्यो etc. (cf r. 456°).

दे 501.	निन्दू 328.	वधू 553.
दो 330. 501. 519.	निसू 361.	वधू र. वन्धू.
दुत् 539.*)	नी 389.	वन्धू 357. 468 n. 6.
द्राह् 468 n. 14.	नु 350. 464.	वोभत्सू र. वधू 553.
हु 421. 430.	नुद् 468 n. 5.	द्वधू 390. 418. 468 n. 6. 503.
ह्रह् 468 n. 14.	नू 405.	द्वू 352.
दिप् 468 n. 12.	नृ र. नृ-	भञ् 440. 468 n. 4.
इ 546.	नेप् pro नप् 420.	भञ्ज 379. 468 n. 4. 570.
धत्, धद् र. धा-	पच् 390. 468 n. 2.	भप् र. भात्-
धा 371. 494. 544. 603.	पत् 552.	भस् 376.
धित्सू र. धा 544.	पद् 468 n. 5.	भित्सू 325.
धृ र. धृ-	पम् 340. 565.	भिद् 378. 468 n. 5.
धू 385. 390. 405. 461. 523.	पश्य 327.	भी 373. 521 n. 1.
धृ 334. 339. 499.	पा 325. 345. 492. 516. 519.	भृञ् 468 n. 4.
धम् 326.	पिच् 326.	भृ 412. 413. 445. 457. 458. 510.
धे 501. 519. 547. 610.	पिप् 468 n. 12.	भृ 320. 430. 465.
ध्मा 326.	पु र. पू-	भृ र. भृ-
ध्वी 501. 547.	पुप् 468 n. 12.	भृप् र. भृञ्ज-
धी र. धृ 499.	पू 395. 545.	भृद् 468 n. 4. 507.
धू 405.	पृ र. पृ-	भ 385.
ध्वंसू 571.	पृद् 336.	भृत् 571.
नधू र. नहू-	पृ 385. 417. 495. 564.	भृञ्ज 326. 391. 451. 460. 507.
नम् 468 n. 10. 517. 637.	व्यायू 617.*)	551.
नम् 420.	प्रह् 336. 454. 468 n. 3. 480. 507.	भ्रम् 331* ¹ . 411.
नह् 396. 468 n. 14.	प्री 339. 523.	भ्राम् 331* ² .
निञ् 364. 374. 468 n. 4.	फायू 441.	भ्राम् 441.
निद् 328.	फल् 440. 569.	भ्री 335.

*) In Pract. redupl. hae radices formant द्विपुत्रे, द्विपुत्रे cf. r. 456*¹.

मञ्ज् v. मञ्ज्.	यम् 327. 468 n. 9.	लि v. ली.
मञ्ज् 110 ⁹⁾ . 395. 468 n. 4. 480.	या 471.	लिप् 468 n. 8.
507.	यु 339. 464. 545.	लिप्स् v. लभ् 552.
मत् v. मन् 637.	युञ्ज् 468 n. 4.	लिप्स् 468 n. 11.
मद् 331 ⁹⁾ .	युध् 468 n. 6.	लिह् 468 n. 14.
मथ् v. मन्य्.	योद् 561.	ली 385. 521.
मन् 326.	रञ्ज् 468 n. 4.	लृ v. लृ.
मन् 359. 468 n. 7. 637.	रध् 420. 468 n. 6.	लृप् 468 n. 8.
मन्य् 397. 615.	रभ् 468 n. 9. 552.	लृभ् 468 n. 9.
मण् 468 n. 11.	रम् 468 n. 10. 637.	लृह् 468 n. 14.
मा 370. 494. 544.	राञ्ज् 441.	लृ 385.
मा pro मि et मो 414.	राध् 468 n. 6. 441. 552.	वच् 359. 420. 455. 468 n. 2.
गाद् 332.	रिच् 468 n. 2.	481. 505.
मान् 553.	रि v. री.	वञ्च् 577.
मि 411. 441. 463. 521. 514.	रिप् 468 n. 11.	वद् 311.
मिद् 332.	रिप् 468 n. 12.	वद् 409. 455. 505.
मिण् 468 n. 11.	री 385. 521.	वध् 409. 468 n. 6.
मिह् 468 n. 14.	रु 350. 464.	वप् 468 n. 8. 481. 455. 505.
मो 411. 414. 463. 521. 514.	रुञ्ज् 468 n. 4.	वम् 411.
मो v. मा.	रुद् 351.	वण् 361. 455. 481. 505.
मुच् 468 n. 2.	रुध् 420. 468 n. 6.	वस् 468 n. 13. 390. 455. 481.
मुह् 468 n. 14. 618.	रुण् 468 n. 11.	505.
मृञ् 342.	रुप् 468 n. 12.	वह् 367. 455. 481. 468 n. 14.
मृञ् 359. 461.	रुह् 468 n. 14. 521 n. 4.	505.
मृण् 390. 468 n. 11.	रोपय् v. रुह् 521 n. 4.	वि v. वी.
मे 449. 501. 610.	रे 499.	विच् v. व्यच्.
म्ना 326.	लड् 336.	विञ् 374. 468 n. 4.
यञ् 456. 468 n. 4. 482. 506.	लड् 336. 480. 507.	विद् 356. 459 n. 5. 468 n. 5.
यभ् 468 n. 9.	लभ् 468 n. 9. 552.	विध् v. व्यध्.

विष् 468 n. 11.	श्राप् 468 n. 8.	श्राम् 332.
विष् 374. 468 n. 12.	श्रान् 332.	श्री 421.
वी 531.	श्रय् v. शी 496.	श्रु 390. 421. 430. *)
व 465. 477.	श्रम् 452.	श्रुप् 468 n. 12.
व 430.	शातय् v. शद् 524.	श्रस् 354.
व 406. 546.	शान् 553.	श्रि 403. 416. 421. 463. 496. 544. 572.
व. v. व.	शाम् 332.	ष्टिक् 332.
वञ् v. वञ्.	शाम् 363.	ष्टीक् v. ष्टिक्.
व 385.	शिञ् 364.	स् v. शस् et सो.
वे 451. 473. 502. 519. 610.	शिप् 468 n. 12.	सङ्ग्राम् 105.
वेवी 404. 497. 522. 544.	शिप् v. शाम्.	सङ्ग 468 n. 4.
वेचक् v. वच्.	शी 343. 463. 496. 572.	सद् 327. 417. 468 n. 5.
वेष्ट् v. वष्ट्.	शीय 327.	सन् 543.
व्यच् 506.	श्रुच् Cl. 1. (v. Gloss.).	सद् 468 n. 14. 615.
व्यध् 456 ^{*)} .	श्रुध् 468 n. 6.	साध् 468 n. 6.
व्यध् 331. 456 ^{*)} . 468 n. 6. 506.	श्रुप् 468 n. 12.	विच् 468 n. 2
व्ये 450. 473. 502. 519. 565. 610.	श्र् v. श्रि 496.	विध् 390. 468 n. 6.
व्रञ् 403.	श्र् v. श्र et श्रु.	विक् 332.
व्रञ् 454. 507.	श्र 335. 447.	वीद् 327.
वि v. वी.	शेद् 343.	वीक् 332.
वी 385.	शो 330. 601. 519.	व 464.
वि v. वी	श्यम् 441.	वप् v. स्वप्.
वी 385. 521.	शंस् 571.	स् 464.
शक् 468 n. 1. 552.	शय् v. शन्य्.	स् 430.
शद् 327. 468 n. 5. 524.	शन्य् 397. 410.	सङ्ग 390. 468 n. 4.
	श्राम् 331 ^{*)} .	

*) Haec radix in specialibus temporibus syllabam ह् in श् corripit, unde श्रामोनि etc. (r. 94^{*)}).

राप् 468 n. 8.	रुद् 468 n. 14.	स्त् 465.
सै 612.	स्पम् 368 n. 4. 468 n. 8.	एद् 468 n. 5.
सो 330. 501. 636.	स्पद् 342.	एन् 357. 409. 453. 468 n. 7. 513. 524 n. 4. 551. 572. 637.
स्कान्द् 468 n. 5. 571. 633.	स्फाय् 521. 617.	ल 370. 494.
स्तु 350. 430. 464.	सुद् 368 n. 4.	लि 411. 511. 572.
स्त. v. स्त्.	सुर 524.	ही v. हा.
स्त 385. 546.	स्यन्द् 633.	ज 372.
स्थ 420.	स्मि 521.	झ v. झे.
स्थल् 368 n. 4.	स्म 498. 563.	झी 373. 521.
स्था 326. 368 n. 2, 4. 494. 561. *)	सु 421.	झ्व 546.
स्ना 520.	स्वन् 441.	झे 449. 473. 502. 519. 547. 565. 610. 636.
स्निद् 468 n. 14. 618.	स्त्रप् 354. 455. b. (v. Gloss.) 468 n. 8. 551. 572.	
स्त 464.	स्त्रिद् 468 n. 5.	

695. Sequuntur heic, ordine alphabetico dispositae, immutationes euphonicae quas, in Verborum conjugatione et Nominum formatione, consonantes radicum finales et terminationum suffixorumque initiales subeunt. Apponimus iis litteras primitivas, ex quibus oriuntur, et regularum numerum, quibus transformationes illae praescribuntur. Ex vocalium mutationibus eas tantum addimus, quae non generalibus euphonicis legibus, sed certis Grammaticae nituntur.

आ pro ए, ऐ, औ in plerisque earum radicum formationibus, quae hasce in diphthongos desinunt, exceptis prioribus quattuor temporibus; r. 413. 438. 446. 477. 511. 519. 547. 565. 611,
इन् pro इ 334.

*) Ubi litterae ष्य hujus radice proxime cum praepositione आ sunt conjungendae, ad evitandam nimiam consonantium accumulationem, सृ initiale abijcitur, unde e. c. अप्यातुम् *surgere*, अत्प्यामि *surgam*.

- ई pro आ 494. 561.; pro ए, ऐ, औ 501.
 ईरु pro इ 393. 472. 497. 500. 543. 564.
 ऊरु pro ऊ व. ईरु.
 ए pro आ 471.; pro आ, ऐ, औ 626.
 इ 1. pro च + त् 86. e.c. वक्तुम् *dicere* a वच्. 2. pro ज् + त् 89. e.c.
 योक्तुम् *conjungere* a यज्.
 कथ 1. pro च + थ् 86. e.c. वक्तथ *dicitis* a वच्. 2. pro ज् + थ् 89. e.c.
 यज्क्तथ *conjungitis* a यज्.
 क् 1. pro क् + स 101^a). e.c. शक्त्यामि *potero* a शक्. 2. pro च + स 86.
 e.c. वक्त्यामि *dicam* a वच्. 3. pro ह् + स 87. e.c. प्रक्त्यामि *interrogabo*
 a प्रह्. 4. pro ज् + स 89. e.c. योक्त्यामि *conjungam* a यज्. 5. pro झ् +
 स 98. e.c. देक्त्यामि *monstrabo* a दिष्. 6. pro प् + स 99. e.c. हेक्त्यामि
odero a ह्विप्. 7. pro ह्र् + स 102 et 103. e.c. लेक्त्यामि *lambam* a लिह्र्,
 धोक्त्यामि *mulgebo* a उह्र्.
 क् 1. pro च + ध् 86. e.c. उग्धि *dic* a वच्. 2. pro ज् + ध् 89. e.c. यज्ग्ध्ये
conjungitis a यज् *āt*m. 3. pro ह्र् + त्, e.c. दोग्धुम् *mulgere*; pro ह्र् + थ्,
 e.c. दुग्ध *mulgetis*; et pro ह्र् + ध्, e.c. दुग्धि *mulge* (v.r. 315.) a उह्र्
 104.
 क् 1. pro ज् + न् 607. e.c. विग्न *perturbatus* a विग्न.
 क् 2. pro इ + त् 91.
 क् 3. pro इ + थ् 91.
 क् 4. pro इ + ध् 91. 2. pro झ् + ध् 98. 3. pro प् + ध् 99.
 क् 5. pro ह्र् + त्, ह्र् + थ्, ह्र् + ध् 102. a)
 क् 6. pro न् ex ह्र् + न् 607. e.c. विपन्न *perterritus* a सद्.
 क् 7. pro ह्र् + त् 83. e.c. फेन्नुम् *findere* a हिद्.
 क् 8. pro ह्र् + थ् 83. e.c. अत्थ *editis* ab अद्.
 क् 9. 1. ह्र् + स 83. e.c. अत्थि *edis* ab अद्. 2. pro स + स 100. e.c. वत्स्या-
 मि *habitabo* a वम्.

इ 1. pro ध + त् 83. d^o. e. c. ऋत्त *purificatus* a ऋध . 2. pro च + ध e. c.

आद्दे *sedere* a आच् .

न्त् pro न्द् + त् 378.

न्थ् pro न्द् + थ् 378.

न्त् pro द् + न् 607. e. c. भिन a भिद् .

प्त् pro भ् + स् 83. e. c. लप्स्यामि *adipiscar* a लभ् .

व्ध् pro भ् + त् 83. d^o e c लब्ध्म *adipisci* a लभ् .

रि pro ऋ 472. 498

रिप् pro ऋ 331.

ए 1. pro ह् + त् 87. c. c. प्रष्टुम् *interrogare* a प्रह् . 2. pro झ् + त् 89. e. c.

सृष्ट *creatus* a सृज् . 3 pro झ् + त् 98 e c दृष्ट *visus* a दृष् . 4. pro

प् + त् 99 e. c. हेष्टुम् *odisse* a हिप् .

छ 1. pro झ् + थ् 89 e c मृष्ट *purificatus* a मृज् . 2. pro झ् + थ् 98. e. c.

उष्ट *multus* a वृष् . 3 pro प् + थ् 99. e. c. द्विष्ट *odistus* a द्विप् .

ANNOT In praecedente indice earum compositionum ratio non est habita, quae in
Intensivorum *Parasimpado* solum locum habere possunt, et propterea nun
quam fere inveniuntur

ADDENDA.

---

15. *Anusvārae* necessariae respondere videtur illa Zendicae linguae debilissima nasalis Z
 quae, cum antecedente *a* conjuncta, invenitur ante sibilantem *s* (𑀓) et aspiratas *h*,
th et *f*, deinde ante *m* vel *n* finales, e. c. *osaḡans* regnans, *san hyamāna*,
 quod significat, nisi fallor, qui nascetur, et participium est Futuri in *Atmanōpado*, a
san (𑀓𑀭) adjecto *hya* = ह्य; *manithra sermo*, *cānsna* (Nom *cānsnō*)
os, *vayanim* avum a themate *vi*, *imanin* (इमान्) *hos*.
33. Id quod in annot. hujus regulae de diphthongorum *ṛ*, *ṣi*, *ṣe*, *ṣi* compositione dixi,
 Zendicā linguā video confirmatam, quā *ṛ* semper per *āi* redditur, *ṣi* vel per *āo* vel Z
 per *ūtt*. Pro *ṛ* vel aequalis adhibetur diphthongus *ē* vel, praesertim post *ṛ*, *ōi*,
 ubi posterius accidit, miram interdum conspicimus similitudinem cum Graeca lingua,
 quia in ea Sanscritae diphthongo *ṛ* non raro *oi* respondet. Conferatur *barōts*,
barōit (भरोत्, भरोत् a 𑀓, cl. 1.) cum *phōois*, *phōoi*, *maidhyōi* (मद्यै) in medio
 cum Dativi formis *cikci*, *moī*, *soī*; *yōi* (यै) cum *ēi*. Pro *ṣi* aut item ponitur *ō*, aut
ao aut *ou*. — Ubi ex euphoniae lege 36. *ṣi* cum sequente *ṛ* vel *ṛi* in *ṛ*, cum se-
 quente *ṭ* vel *ṭi* in *ṣi* coalescit, haec contractio eo explicanda est, quod, prius quam
ṣi cum sequente vocali coaluerit, illud in *ṣr* corripitur, quum in medio vocum ante
 vocales terminationum plerumque omnino supprimitur (v. r. 47.)
65. Etiam in Zendavesta hujusmodi insertas sibilantes litteras deprehendi; e. c. *aēś-*
maīsśā baotdhtmcā yasmādhē lignaque odoremque adoramus,* ab
aēśma lignum, quod cohaeret cum *ṛsm*, mutato *ṛ* in *s* ad analogiam graeci *πεί-*
σμα pro *πείσμα* similis quoque. Ex *verēthrasan* victor, quod respondet san-
 scrito *वृत्रहन्* *Vruci* accisor, nascitur superlativus *verēthrasanśtēma* (p. 43)

*) P. 32. saepiusque redit. Anquetilius male priori formae siogularem posteriorique
 pluralem tribuit significationem.

nisi forte haec forma deducenda est a Nominativo participii Praesentis *zans̄s*, quum etiam themata in *a* desinentia suffixum *tēma* apponant Nominativi formae, eundem in modum quo nominum compositorum prius membrum, nisi in *u* desinēt, plerumque Nominativi formā induitur, e. c. *pōrēnō māonghēm plēnam lunam, vayō kherēfs kharō aoes corpus-edentes* Participium *zans̄s* (a themate *zant*) quidem nusquam inveni, in usu tamen id fuisse licet suspicari ex analogia formae *upa zōit verberet* quae forma est corrupta Potentialis, a radice *zan* (रन्), abjecto *n*, exorta, ad analogiam primae conjugationis

- 3 Quam in annotatione hujus regulae proposuimus sententiam confirmatam videas linguā Zendicā, quae propter quae *z* litteram finalem post *ā* vocalem ubique in *o* brevis immutaverit, quod hoc loco multisque aliis, Sanscritis *z* vice fungitur. Ita e. c. *मासु luna इमासु 1as, भूयासु 2us (r 470.)* Zendice sonant *māo, imāo, buj āo*. Haec tamen in qua *z* sub lentem quasi liquefactam conspicimus *o* vocalis, tamen residet, ubi, adjectā quadam terminatione a vocali incipiente, *z* in *h* commutatur, quod in medio in quoque vocum semper Sanscriti *z* locum occupat. Ex *मासम् lunam* igitur fit *māonghēm**, eandemque rationem habet forma *āongha su* ad Sanscritum *आसु* (r 36^r). Etiam ante adjectam particulam *cā* (च) sanscrita sibilans, si *ā* ei praecedat, dupliciter expressa est in Zendico, simul per *o* et per *s̄*, unde dicitur *māos̄cā lunaque, imāos̄cā haecque, buj āos̄cā suque, imāo apas̄cā* (इमा अपश्च) *zēmas̄ca ur arāos̄ca āyčs̄ē* «*has aquasque terrasque arboresque celebros*» (Vendidad Sade in codice ab E. BURNOUFIO edito p 22) Apparet igitur ex Zendica lingua, particulam *च*, sicut respondens Latinum *que*, voci quam sequitur esse adjungendam, id quod ex Sanscritis manuscriptis, quae sine discrimine omnia in unum trahunt verba, intelli gi nequit.
- 92 *n̄* radicem finale ante *z* terminationum transit in Anusvāram necessariam, e. c. *रसि occidit, रस्यामि occidam* ab *रन्*.
- 100 *z* etiam ante *h̄* secundae personae pl. *Atm* abjici potest, unde *आध्वे* vel *आदि so-*
detur, ab *आन्*.
- 102 Hanc regulam sequitur radix *दृ* quinquam a *दृ* litterā incipit.
- 111 Praepositiones hac regulā commemoratae in *Frīdorum* dialecto saepissime a radice ad

* *h* litterae inter duas vocales positae plerumque anteponitur gutturalis nasalus quam per *ng* exprimimus.

quam pertinent separatae inveniuntur, ita legitur in ROSEYII specimine p 20 उद्
अस्य शोचिद् अस्याद् आङ्गद्वानस्य मीदुल्लुप । उद् ध्रमासो अरुपासो दिधि
अप्र सम् अग्निम् इन्धते नरः ॥ «*sursum ejus splendor u, invocati benefici*
sursum sumi splendidi coelum iangentes (eunt quando) ignem accendunt viri.» Et
dem Zendica lingua fruitur licentiâ, e c. p 233 *mazdayasna aētāo*
(एतास्) *vaštrāo* (a *vaštraf* et *वस्त्र*) *frača kērēntōn* (et अफु-
न्तन्) *ničā kanayēn* (फनेयस्) «*Ormizdus asseclae haece stragula et lace-*
rent et defodiant») Haec *fra* (फ) et *ni* praepositiones a verbis suis particula
čā (च) sunt separatae P 257 legitur *yat frā vayo patann frā*
urvara ucsjan «*ubi aves volant arbores crescunt*»

- Zendica lingua, quia euphoniae legi 157 quâ multae corruptae sunt formae Sanscritae,
non est subjecta, non minus quam Graeca et Latina duas in fine vocum consonantes
admittit, s suffixum Nominativi post consonantes retinuit. Unde e c. *āfs aqua*,
kērēfs corpus drucs daemon (et *trux* et radicem *दुद्र*) e stirpibus *ap*,
kērēp vel *kehrp*, *drug* (et r 89) Tres tamen consonantes in fine locum
habere nequeunt, atque, quae in *nt* desinunt themata, ad analogiam Latini, *t* abji-
ciunt et nasalem una cum Nomin signis conservant, e c *csayans* regnans a the-
mate *csayant* e radice *csi* (क्षि), *čvans* quantus a themate *čvant*
- 125 c Omittitur interdum in *Fedorum* dialecto *n* euphonicum (et annot. ad r 638-),
quod in universum non ad pristinam linguae structuram pertinere videtur, quippe
quod a cognatis Graeca et Latina linguis prorsus sit alienum, et in Zendica nonnulli in
Genitivo plur a me deprehensum, ita tamen ut haec quoque quibusdam in decli-
nationibus omitti possit et e c. e *pašū* (पशु) et *pašunanm* et *pašvanm*
formetur *Fedorum* exempla *n* euphonica in Instrumentali omitti, proponuntur
in schol. ad Pan VII 1 39 veluti उरया, धणया ab उर, धण insertedis eupho-
nico (et r 271), प्रवात्वा a प्रवाडा adjecti Guna, स्वप्नया a स्वप्न mutato *म* in
ए ad analogiam formarum मया, त्वया a मे, त्वे pro म, त्व (r 264, 265-).
- 131 Haec afferre liceat formam दक्षिणायास् quae teste schol. ad Pan. VII 1 39 in *Fidus*
pro दक्षिणायाम् invenitur, id quod eo majoris mihi est momenti, quod Zendicos
quoque deprehendi Genitivos sing qui Locativi vice funguntur 1) in pronomi-

*) Anquetilius vertit «*Les Mazdeens couperont au large l'endroit du tapis et le jet-*
teront loin d'eux»

bus, quanquam ea locali terminatione propria non carent; e. c. *ainghē vīṣē* in hac via (V. S. p. 46.), ubi *vīṣē* est Locativus a *vīsa*; *ainghē* autem Genitivus variis ex euphoniae legibus a Sanscrito अस्त्य profectus; quod invenitur etiam sub formā *anghē*, et, nasalī omissā, *ahē*. (2) Themata in *u* plerumque utuntur Genitivi terminatione *ō* (ex अस्), ad Locativum exprimendum, et simplici *s* ad Genitivi denotandam rationem; ita *ahmi* (अस्मिन्) *zantv-ō* in hac urbe, a themate *zantu*, cujus consuetus Genitivus est *zanteu-s* ad analogiam Sanscriti भानो-स्. 3) Themata in *i* desinentia, quorum proprium Locativum nusquam inveni, saepius autem Genitivum Adjectivi *māzdayasni**) ad Substantivi *namāna* vel *nmāna* terra Locativum relatum, (p. 255.) *ahmi namānē yat māzdayasniōis* in hac terra quidem *masdayasnica*. Quod in hujusmodi constructionibus attinet ad adverbiolem usum vocis *yat*, quod est Neutrum relativi in Accusativo, conferatur p. 337. ubi legitur *aētahmi danghvō yat aštvainti* in hoc mundo quidem existente**).

Vēdorum dialectus terminationem *औ* saepe in *आ* corripit, ita ut prius tantum hujus, ex *आ+उ* compositae, diphthongi elementum sit conservatum, posterius autem suppressum. Exempla sunt: उभा यन्तारा *ambo aurigae* (in schol. ad Pan. VII. 1. 39.) ab उभ et यन्त; अश्विना *duo Asvini* ab अश्विन्; नरा *duo viri*, quod tam e *न* quam e *नर्* explicari possit (in *Rig-Vēdo* apud ROSENIIUM p. 15.).***) Hac Vēdorum formā utitur etiam Zendica lingua, ita ut ibi *ā* vel *a* saepius quam *āo* Dualem expriment et e. c. अश्विना sonet *ašpinā*. Ita legimus in V. S. p. 313. *ašpināca yavanō yaz(maithē)* «Asvinosque juvenes veneramur» id quod Anquetilius reddidit per «Je fais Leschud à l'excellent toujours (subsistant)». Docemur tamen hoc exemplo, si lectio est genuina, Pluralem etiam cum Duali construi posse, nam *ya-*

*) I. e. *masdayasnicus* e *masdayasna* Ormuzdus adorator formatum suffixo *i*, adjecto Vriddhis incremento (cf. annot. ad Nalun IV. 10.).

**) *danghvō* a themate *danghu*, *aštvainti* est Locat. e themate *aštvaant* formatum, ita ut vi euphonica litterae *i* finalis, in antecedente etiam syllaba vocalis *i* sit inserta. *aštvaant* esse videtur pro *aštvaunt*, quod proprie significet *existentia praedictum*, ab Infinitivi themate *aštu* esse suffixo *vant* (cf. r. 218.) profectum.

***) Etiam aliis in locis Vēdorum dialectus diphthongum *औ* in *आ* corripere potest, e. c. नाम in umbilico pro नामी a नामि (schol. ad Pan. l. c.).

vanó est Pluralis, neque Dualis vocis *yavan* (cf युवन्) Ita quoque Verborum Pluralis ad Nominum Dualem relatus invenitur, nam legitur V.S p 136 *— dvaéibya kača nērēbyu* (नृश्याम्) *dva nara ussayéinlé mī-
līhvana śtrīca nairyaśča*, « duobus ex hominibus duo homines nascuntur (nati sunt), par, feminaque varque » Hic *ussayéinlé* respondet Sanscrito उड्डायन्ते Nec tamen prorsus deest Verbo Zendico numerus dualis, exemplum est locus quem Anquetilius (Vol 2 p 361) reddit par « ce qui est doux au goût, les viandes bien nourries ne reviennent pas » in textu originali sonat *nōit patticā-
śātó ischāca āśfittīśca*, id quod verti possit per « non redeunt sacrificatioque oblatioque » *Patticāśātó* nascitur e radice usu frequentissimo *čās* ire præfixa præpositione *patti* (प्रति) et adjecta terminatione duali *ā-tó* (अ-तम्) primæ Sanscritarum radicum classis Vocem *ischā*, cujus *ā* longam prætegatur adjectā particulā *ča*, ortam esse poto ex *इद्या* abjecto *य* et *इ* mutato in *sch*, eodem modo quo *schēnu* genu profectum est a *ज्ञान्* *Āśfitti* autem aliud esse potest quam Sanscritum आङ्गति *sacrificatio oblatio* quam si ante *t*, quod hic vi attractionis litteræ finalis est insertum, plerumque producatur

- 142 Pro *आस्* ex *अ* finalis masculinorum thematum et *अस्* Nominativi plur terminatione composito, in antiqua Vedorum dialecto plerumque invenitur *आस्*, sicut ut primitivæ terminationi *आस्* (= *अ* + *अस्*) nova et perceptibilior terminatio hujus casus sit adjuncta. Exempla sunt frequentissima in *Rogge's* specimen a *ROSE* edito, veluti *धृमास्* pro *धृमास्* a *धृम*, *यशास्* pro *यशास्* a *यश* Hæc masculina forma nititur Præcisi terminatio plur femina *आयो*, sicutem, ut eodem iuto, hoc ortum est ex *आसो* expulso *म्* e *Sacunt* p 63 *सीरगदेवदायो
अचितञ्चयो* pro *सीभाग्यदेवतास् अचितञ्चयास्*.

- 143 Term nationum *आनि* et *ऊनि* (*ā-ni* *ū-ni*) vice in *Vēdis* sæpius funguntur *आ* et *ऊ* e *ए* *वना* *magnæ sione*, quod Accusativi significatione occurrit in *ROSE* p 10 Pagina sequente legitur *सुगो त ते (सुगा उत) सुपया पयतिश्च
अचते अपस् तरसि स्वभानो* | « *facilia adita sunt tibi et palebras vias habentia loca super montibus, invicta (aurora)* » *aqvas transgrediens proprio splendore prædita*. Hæc *śāces* formis respondent Zendicæ neutra in *ā* et *ū* excutta, ita tamen ut *ā* in polysyllabis vocibus consueto usu plerumque corripatur, e *cā* *vaśtra* (ता वत्रा) *hæc vestes et hinc opes* a themate *vōhu* quod idem est ac Sanscritum वसु.

mutato *a* in *o*, propter vim assimilationis quam *u* finale in antecedentem syllabam exercet, quâ, inter alia, etiam Dativus *athuruné* et Genitivus *athurunô* oriuntur ex themate *atharvan* (per metathesin *athravan*), unde Nomin. *athrava* et Acc. *athravānēm*; in casibus debilibus autem syllaba *van* in *un* contrahitur, quo fit ut antecedentis syllabae vocalis etiam in *u* transeat.

148. Quam in annot. hujus regulae proposui sententiam, postea Vedicâ et Pracritâ dialectis quodammodo confirmatam vidi. Prior rarius ऐस् utitur terminatione, tacitissime autem एभिस्, cujus ए locum tenet अ litterae finalis thematum, ad analogiam Dat. Ablativorum in ए-यम् desinentium. Exempla sunt श्येनेभिस् et अश्वेभिस् (apud. Ros. p. 18.) a श्येन, अश्व. Vix tamen ex श्येनेभिस्, अश्वेभिस् contractae formae श्येनेस्, अश्वेस् oriri potuerunt, quae facillime ex अश्वभिस् et श्येनाभिस् explicantur, ita ut, ejecto भ्, इस् terminatio cum producta vocali thematis in ऐस् coaluerit, quod etiam Zendice sonat *āis*. In Sanscrito tamen non omnino perdata est primaeva forma आ-भिस्, quam conspicimus in pronomibus primae et secundae personae, quippe quae insertam syllabam एम् ante भिस् producant, unde अस्माभिस्, युष्माभिस्. Quamquam genere non distinguuntur haec pronomina, tamen proprie masculinum genus ea significare ex eo colligi potest, quod Accusativi eorum sunt अस्मान्, युष्मान्, qui conferantur eum शिवान् (r. 145.). Respicias denique, dialectum Pracritam, quae Védicas formas ए-भिस् commutavit in ए-हिं — unde c. c. एहिं कुस्मेहिं, Sacunt. p. 69. ex एभिस् कुस्मेभिस् — etiam in his pronomibus antiquam vocalem आ in ए convertisse*), ex quo colligere licet etiam Védicas formas veluti श्येनेभिस् अश्वेभिस् profectas esse ab antiquioribus श्येनाभिस्, अश्वभिस्.

156 Argumentis quibus nostram de आत् sententiam in annotatione hujus regulae comprobare studuimus, haec quartum addere liceat petitum e lingua Zendica, quippe quae omnibus in declinationibus Ablativi characterem t exhibeat. Exordiamur a stirpibus in *u* desinentibus, quibus E. BURNOUVIUS (*Journal asiatique* 1825) Ablativum in t desinentem vindicavit. Huc pertinet e loco supra laudato (p. 253) forma *dāonghao-t* a themate *dāonghu*, vocali finali per *Gunam* auctâ, et आ expresso per *ao* (add. ad r. 33), unde colligimus in Sanscrito fuisse Ablativos veluti

*) एहिं (per nos) per metathesin et sibilantis litterae transformationem in ए

भानो-त् & भान् Quae in *i* desinunt themata Zendica, Ablativos formant in *ōi* & analogos Genitivus in *ōi-s*, ita ut e & a themate sem *āfrīte benedctm* cujus Genitivus est *āfrītibī-s* (cf *मत्ते-न्*) Ablativus descendi *āfrītibī-ī*, quo Sanscritos Ablativos veluti *यद्ये-न्*, *मते-न्* existisse olim docemur. Formam *āfrītibī* invenimus in *Zendā* illis sententia quam Anquetil us vertit per *« il se Medecyn rēnd la sant d un Athorné, (ceul ci) recsters pour lus Pāsergan Dohmaro*. Testis originalis est hic *athravancēm biszj āt dahmayūt parō āfrītibī* (V S p 242 et p 312) i.e. «presbyterum (m) sancti ex sancta summus benedictione (suis) preti in constat». Sic vertimus, si *parō āfrītibī* est vox composita, id quod ex eo quod p 300 observari se verisimile, & scripturae autem intelligi neque, quia singulae compositorum partes non conjungi solent. Ceterum est ps s subesse videtur verbis laudatis, n si scriptoris lapsu omisium est quod iam vocabulum, quod *pre* ium s gnificet. Sequuntur enim verba quibus multa alia pro aliorum sanation bus les niantur pretis, veluti *namānahē namāno-paitis biszjūt nīm stāōrēm arēgō* «regionis regentis dūmum (m) sancti parvum animal (est) pretium» — Sicubi Sanscrita Fen in *ia* vocali terminata quibudam in casibus introductionibus utuntur casuum flexionibus, atque e & in Genitivo certis legibus (r 130 b, c) *आन्* aut necessario assumunt, aut ad arbitrium vel *न्* vel *ण्* ita Zendica themata in *ā* desinentia Ablativi terminati onem habent *āt*, ac quae in *ī* de inuti iam solum *āquomāt* admittunt. Hoc modo supra memoratum *dahmayūt* videtur ex themate *dahmā*, cujus Genitivus est *dahmayāō*, et *āt* de (V S p 373) legitur uti *aray āt arbore ab ut varā*. Ex Infinitivi themate *zanthi* tenerare oriuntur *zanthi āt* (r p 251) quod ad *tanāō* i corpore, s *tanu* em, s millem habet rationem ac *धेन्वान्* ad *धेनान्*. — Quae in consonantem reunt thematae quibus *ē* character s implex adijungi soquit, s inserunt vocalem, s I analogiam Genitivorum et Accus. Sanscritorum veluti *द्यान्*, *द्यान्*. Scrip- tione hujusmodi Ablativi soetas deprehendi in V S e e *rasman at om- māonghlan-nā nāo, nīthir at igne* (ab *ātar*), *op at omē*. Confirmatam vidi hujus regulae sententiam in legal Zendā, quae viliōm *ar pī-* tibus in *ē* bus conceperat ubi Sanscrita illum in *ā* correptit e e *napā* hūmān- tānā n m Anomum. Notandum est ceterum, I quare Zendicam consonantem *r*, nūā *h* e i anteponitur, neque cum sequente consonante, s *hān* correpti, con-

junctam*), neque in vocum line positam tolerare, sed in levismodi locis est hoc visissimam vocalem et illi adjoinxisse, aut h praefixisse, aut conjunctas consonantes transposuisse, nusquam tamen illam in spiritum transformasse: Ita *dātarā dātā*, *crātor* dicitur pro *दातरा* (दातः), *hivarr* n. sol pro indeclinabili *हिवर* *enelam*, *dādarāda vāda* pro *दादा*, *nārēbha* vel *narēbha* pro *नार्या*, et *nārāma*, *vārka* vel *vārka* *torus* pro *वार*, *cāthru* *quater* pro *चार*, quod expectaveris pro *चार* et *चार* (v. r. 261.)

221. *धारा* *abundans, excellens* melius deducitur a *धा* splendor suffrago *धा*, ita ut sit pro *धाधा* et proprie significet splendidi latus (cf. annot. ad Nalam XI. 31.).

261. Nominativi plur. formae *धारी* *me* et *धारी* *me* quae secundum schol. ad Pan. VII. 1. 31. in Vidia occurrunt, ad analogiam aliorum pronominum (*तः, तः, तः* etc.) sunt formatae, ita ut syllaba *धा* quae stirpibus *धा* et *धा* adjunctam esse dicimus, et quae separatim etiam adhibetur, cum adjecta terminatione *र* in *र* coaluerit. In secunda persona praeter *धा* *Vidiorum* dialectus etiam plenior, quam primitivam esse dicimus, formi videtur *धारी* (vid. Ros. p. 26.), quae cum Zendicum *thvōi* cohaeret, de quo E. BURROUGHS disternit (*Journal Asiaticus* 1823). Saepius tamen in Zendavesta legimus pro hac formi vel *th* vel *thōi* (cf. add. ad r. 31.) sicut in prima persona dicitur et *me* et *mōi*. Posterius cum Graeco *μοί*, et *thōi* cum *μοί, τσί*, majorem similitudinem quam veram cognationem praese fert, quippe quae ab omni casus suffrago sint vacua, quum in *μοί* et *μοί* vocalis i Davivi character esse videtur ad analogiam secundae declinationis (cf. *εἶπας* et *λαῖγι* et *λαῖγι*), ad quam Genitivi *μῦ* et *μῦ* etiam pertinent.

266. 4. Aliam de hac re nunc mihi Zendica lingua suggerit sententiam, ita ut existimem femininos casus ibi commemoratos originem ducere a feminino themate *धा*, quod a *धा* descenderit sicuti e. c. *सुन्दरी* *pulchra* a *सुन्दर* (v. r. 210.). Formas *तस्यी*, *तस्या*, *तस्या* igitur ex *तस्यी*, *तस्या*, *तस्या* ejecto *य* corruptas esse censuerim, quo speciem eam indoisent, ut a Genitivo Masculini et Neutrii communi sint profectae. In Zendica lingua enim non prorsus perit haec a Sanserito expulsa littera *य*, ita ut e. c. Locativus relativi sonet *yahmy-a* — pro *yah-*

*) Nonnisi semivocales *ro* antecedente *u* conjunctas invenire memini e. c. *urvara arbor*, *haura* (रा) *totus*.

Addenda

- myanm*, abjectis nasalibus — a feminino themate *y ahmí*, quo Sanscritum तस्मि supponitur Legimus in V S p 216. *γυhm) a naró ērēšta*)* *ni-lhayēintē* in qua (terra) homines mortui deponuntur Etiam in Instrumentali syllaba *hmí* inseritur e c. *ahmya* per hanc quod Sanscrite अस्या sonaret, a *srpe* अ In Genitivo fem tamen etiam Zendica lingua litteram *m*, simul cum *y* expulit, ita ut e c. *anghāo* vel *ainghāo* dicatur pro अस्यास्
7. Notetur *Fēdorum* Accusativus सीम् *eam* pro ताम् (apud ROS p 6) a feminino themate सी, quocum, quod ad femininam litteram finalem attinet, convenit Zendicum *hmí* Sed सीम् Zendice sdnat *hím* quod adverbialiter adhibetur e c. *hím gátvó* ibi loco (V S p 125)
- 68 Hoc pronomem saepius invenitur in ROSENII RIGV specimine, ita ut ad analogiam r 101°) initiale च् mutationi in च् sit subjectum Fortasse in Pluralis Nominativo praeter ते et त्ये primaeva linguae aetate etiam से et स्ये dicebantur, id quod Graeco *oi* et Zendico *yénghé* qui confirmari possit. Posterius vix aliter quam ex duorum pronominum conjunctione explicari potest, vel ex ये + से vel ex ये + स्ये, quorum alterum ad *yénghé* eandem habet rationem atque अस्यास् ad Genitivum fem *anghāo* supra commemoratum
- 270 Forma इत् quod Neutrum est stirpis demonstrativae इ in Nom. Accus quo r 687 Conjunctiones चेत, नेत् et वेत् terminatas esse diximus, in antiqua *Fēdorum* dialecto latioris est usus atque tanquam particula indeclinabilis demonstrativa — ad analogiam Graeci *i***) in *οἱτοσι, εκεινοσι* etc et Zendici *ē* vel *i* in *kašē, kašē quis* (V S p 39 191) — cum alius tertiae personae pronomibus conjungitur, saepissime cum तत् exempla affert ROSENIVS p 24., veluti तमित् राधित्व इमहे «eum in societatem desideramus» इहे इन्द्रानी उपसृष्ये तयोरित् स्तेमम् उग्रमसि (v add ad r 299) «huc Indrum et Agnem voco eorum laudem volumus». Voc *इत्* analogia forma est चित्, quae in *Fēdica* et Zendica dialectis etiam cum substantivis conjungitur, e c. चयश्चिद् वसतेर अस्तन नस्य «aves e domicilio surgunt hominesque» (ROS p 8) *ā schēnubyascīl usque ad genua* (V S p 203) —

*) Lege *srīsta* a rad *srīsh* eadem euphoniae regulā quā Graeci dicunt e c. *τέτιτα* pro *-έ-ιθ-ται*

***) Quod fortasse abjecto τ, vel δ, ex generali euphoniae lege ortum est ex *ίτ* vel *ιθ* sicuti *το* ex *τοτ*, *τόδ*, *ελεγε* ex *ελεγετ* (cf *ελεγετ-ο*)

- चित् adjecto Neutrorum Nom. et Accusativi signo त् ortum est ex stirpe pronomi-
nali चि, quae ipsa a वि, mutata gutturali cum respondente palatina littera profecta
esse videtur (cf. r. 368. 4.). Neque minus masculinum genus hoc pronomen exhibet
in lingua Zendica, ubi praesertim cum particulis negativis illud conjunctum inveni-
tur. Ita legitur V. S. p. 146. *naēcis akharentanin tava* «nullus non
cedentium est fortis»; et p. 45.: *paurva tāyīm paurva, gādhem
paurva vehrkēm būidhyōimaidhē mācis paurvō būidh-
yaēta nō vīspē paurva būidhyōimaēdē (...maidhē)* «ut prio-
res furem, priores lacerantem (?), priores lupum cernamus; nequis prior cernat nos,
ut omnes priores cernamus». Conferatur graecum τίς, cujus quidem thema adjecto
v est auctum, ceterum vero ad चि eandem habet rationem atque τέσσαρες, πέντε
ad चत्वारस्, पञ्च. Respiciatur denique, quod ad compositum *mācis* attinet,
forma माकिस् quod a Grammaticis male माकिस् scribitur, quum littera ejus finalis
nil aliud esse possit quam Nominativi signum, ita ut किस् cum quis conveniat et vo-
cali radicali Neutrius किम् respondeat, quod Zendice sonat *kat* (v. r. 273.).
271. त् litterae euphonicae insertio, qua formas veluti क्यम्, अम्योस् explicavi, linguā
firmatur Zendicā ubi pariter γ inter u, ū, et sequentem vocalem inseritur, ita ut
e. c. a rad. *mrū* (त्र्) dicere nascatur *mrū-γ-ē* pro Sanscrito क्वे (r. 51.),
atque a द्वे *duyē*, mutato v in u. et γ euphonico inserto.
299. Pro मस् terminatione primae pers. pl. in antiqua *Vedorum* dialecto exhibetur मसि
unde e. c. *उश्मसि* volumus (v. add. ad r. 270.) a rad. *सम्* (r. 361.). Hac forma ni-
tatur Zendica terminatio *mahz*, quam Anquetilicus ubicunque per Singularem red-
dit; e. c. *dadēmahz* vel *dadimahz* pro दद्मसि, insertā vocali auxiliari in-
ter conjunctas consonantes झ. Quod attinet ad *Atanpadam*, Zendica lingua
conjecturam quam in annot. hujus r. proposui confirmat terminatione *maidhē*
vel *maidē*, quae Sanscrito महे respondet, adhibita non solum in Praesente Ind.
sed etiam in Potentiali (vid. add. ad rr. 137 et 270.). — In tertia pers. Potentialis et
Praet. reduplic. plur. *Par.* terminationem उस् corruptam esse censeo, priore loco
स् अन्त्, posteriore ex अन्ति, ita ut त् consonans in स् transierit et nasalis n in vo-
calem *it se dissolverit*, ad analogiam Graeci *τύπτος*; (*τύπτο-σσι* ex *τύπτο-νσι*).
Forma अन्ति in Praeter. reduplic. firmatur eo quod huic temporis terminationes con-
venient quae Praesenti sunt propriae, deinde terminatione *avti* et *ēnti* quam dia-
lecti Dorica et Zendica eodem loco exhibent. Legimus enim in V. S. pag. 33.

Addenda.

āonghēnti tanquam Pluralem formae आन्त = *āongha fut.* Apponamus locum laudatum, quippe qui alias quoque notatu dignas offerat formas: *haōmō tač'ēt yōi katayō* (cf. कति r. 236.) *našō frasāonghō* (cf. प्रा-
 सन् a rad. प्रास्) *āonghēnti špānō maštīmē'a bacsaīti* «*Illius-
 tis quidem quicumque Nascois dicentes sunt, excellentiam (?) et magnitudinem imper-
 titur.*»*) Notetur, linguam Zendicam sicut *Fēdorū* dialectum saepissime Prae-
 teriti adhibere Praesentis significatione. Ita eadem pagina etiam *Atmanšpadi* Pla-
 ralis *āonghairi* (*āonghairē?* cf. आसिरे) significationem Praesentis ex-
 primit. Alio loco (p. 222.) legitur *āongharē*, vitiose pro *āonghairē*,
 sensu Praeteriti. *yā* (*yāo*) *zi* (रि) *āongharē yāōš'ca hēnti yā-
 oš'ca bvainti* (*bvainti?* भवन्ति) «*quae fuerunt, quaeque sunt, quaeque
 erunt.*»**) — Potentialis terminatio आन्त quae euphoniae lege 57. in आन् abisset,
 utitur, deinde collatis Graeca et Zendica formis *ev, ēn*; conserantur e.c. *φῆσι:tr,*
barayēn, भैर्यन्.

301. d. Secundae personae in *Atmanšpado* et Passivo terminationem *ti*, quae ex terminatione
 tertiae personae *ti* et e Graecis formis veluti *ἐπίδιδασ* — e *ἐπίδιδας* expectatur, revera
 priori linguae Sanscritae aetate in usu fuisse, nunc etiam Zendica mihi persuadet
 lingua, ubi in hac persona terminatio *ti* remansit consueti formi *ha*, cui, ubi a
 ita ut ex आन् factum sit *angha*. Apponere licet e codice ab F. DE KOCRO edito
Zendavestae locum quo memorabilem hanc, inter alias quae ad grammaticam Zen-
 dicam restituendam non parvi momenti sunt locutiones, deprehendi formam. Legi-
 tur l.c. p. 42. *kašē thvanim tūiryō haōma masyō aštvaithyāi*
hunvata gaith(a)yāi kā ahmāi asis (आसिन्) *ērēnūvicēt*
ahmāi g'asat āyaptēm. āat mē aēm (अयन्) *paīti aōcta*
haōmō asava dūraōšō pōrusašpō manim tūiryō masyō
aštvaithyāi hunvata gaithāi (*gaithayāi?*) *hū ahmāi*

*) Anquetillius qui heic et vicinis locis Praesens cum Imperativo confundit, vertit
 «*O Illos accordes exseruente, la grandeur a celui qui les dans sa maison les Nicks (de
 l'Acosta).*»

**) Futurum hoc formi Praesentis radicis ad est expressum.

asis ērēnāvētāt (lege ērēnāvīcīt) ahmāi gāsat āyaptēm
yat hē tūm usāzayanghā «Qualis te quartus Hādme? homo in existente
celebrabat mundo? Qualis ei gratia digna quidem eo venit? Deinde mihi ille re-
spondit Hōmus purus. *)? Pdurusaspus me quartus homo in existente cēkōra
bat mundo haec ei gratia digna quidem eo venit quod ipsi tu natus es» (cf Anque-
tilium V II p 109) De *lasē* vid add ad r 270 Formae *astī aithyāi* et
gaitthāz āi Dativi sunt qui heic Localivi vice funguntur, e stirpibus femini-
nis *astvattl* et *gaitthā***) prius ab *astvant*, cujus Localivum *astvanti*
supra vidimus *Hunvata* et mox *huniūta* descendunt a radice *hu* laudare
celebrare (cf ὕ-μνος) adjecto caractere quintae classis, cui in forma *hunvata*
character primae classis denuo est adjunctus *usazanj angha*, quod in codice
male scribitur *usā zayanghā*, ortam est ex *usāzajasa*, quo Sanscrita
forma उद्गायस supponitur Ceterum Zendica terminatio *angha* respondet
etiam Sanscrito अस्व in Imperativo *Am* ita ut, abjecto व, अस् transierit in
angha Ilac s gnificatione et origine in eodem Izeschnis cap te (p 39) invenitur
hunvangha pro *hunvasva* Verba enim quae Anquetilius (p 107) reddit
per «(celui) qui me mange en m invoquant avec ardeur qui m'adresse h imblement
sa prière reçoit de moi les biens dans le monde» ita Zendice sonant *frā manm*
hunvangha kharctē aoi manm *štaomaēni* (*štaomani*?)
a themate *štaoman* e radice *štu* स्तु suffixo *man*) *štūidhi yatha*
manm paracit šaoskjanō štavan n (स्तवन्) «me celebra ad ede s
dum etiam (?) me in collaudatione collauda sicut me antea collaudabant» Vis

*) Si Zendicum *Hādme* idem est ac *tiṭ* luna equidem conjecerim, consuetum ejus
epitheton *dūrada* quod Anquetilius reddit per «qui éloigne la mort» respondere San-
scrito चाद्री vel चोद्रीति, quae lunae sunt cognomina et significant *dischadium planta-
rum domum* Si quidem *da* est Sanscritum चाद्री (et चाट - ति), compositum *dīra-
da* (cf ट्ट) signficare possit «adffusus ad da d ctas plantas habens»

**) Quod ad mutationem litterae *t* in *th* attinet, a vi euphonica sequentis semivocalis
profectam, sectorem ad praecipuas *ε. δ. λ. κ. ο. ρ. ι. ξ.* hae de re observationes micimus (*Sour-
Aust Apr 1879*) quibus addere liceat, eandem vim, in antecedenti litteram, exercere
nasales *n, m* et *s* b lantem *s*, unde e c *khusna omnu* a *CTI, g'ughmdst* quae *kū* a
CTI, d's aqua *kerēsa* corpus pro *dps, kerēps* (Acc *dj em, k'ēropm* vel *k'ē-
hrpēn*)

enim imperativa vocis *hunvangha* dilucide apparet e sequente *stúidhi* de quo videas add. ad r. 315. Saepius etiam invenimus *dāongha da*, quo Sanscrita

forma दात्त्व supponitur, id quod दा ad normam secundae classis efficeret.

Sententiam hac in regula propositam, qua contra Grammaticorum indigenarum auctoritatem (v. r. 101.) *धि* tanquam genuinam secundae pers. Imp. terminationem accepi, posthac Vedorum et Zendavestae dialectis quodam modo confirmatam vidi, quippe quae hanc terminationem quibusdam in radicibus etiam post vocalem conservarint. Sic supra *stúidhi* et alibi *hēiēnūidhi* et *vērēnūidhi*, quae formis Sanscritis respondent कृत् (a कृ Classis quintae in *Vēdis* tantum usurpatae), कृत्, कृत्वि. In ROSENI Rigv. sp. legimus अृधि *audi* (p. 6.), quod Graece sonat ἄρῆθι, et कृधि *sue* (p. 22 ubi videas ROSENI hac de re annotationem)

7. Quam in annotatione hujus regulae de forma in अृधि enuntiavi sententiam, confirmari videtur lingua Zendicā, siquidem huc pertinet forma *raódh) anm*, quod *stenditadus* loco (V. S p. 198) *yēzi vāsēn mazdayasna zanm raó-dh) anm hictayaēca karstayaēca parakantayaēca kumazdašna* adoratores terram perforare ad humectandumque, ad arandumque ad fodendumque, quomodo u faciunt hi qui sunt Ormuzdis odoratores *) Pro *raó-dh) anm* in simili locutione scribitur *raódhayēn* (p. 179), ubi tamen Anquetilii (p. 200) mirandum in modum significationem corrumpit verborum *yēzi vāsēn mazdayasna zanm raódhayēn* quippe quae vertat per «*cor* la terre des Mazdaensans desire les fleuves». Totum quidem quae vertat per «*cor* minatur Ormuzdis praeceptum non intelligo, verba autem quae his verbis tercedunt in testa originali sonant *áonghanm* (अंगन्म) *nasunanm yáo* *mašva sunta*, apud Anquetilium «*Tel sera certainement quae super hac (?) terra un mort sur la terre*». Notetur forma *tritharē* (le sort) de celui qui laisse ritum reduplicatum radicis *trith* in *Anm*, cujus Praesens ad normam quartae clas-

*) Anquetilii vertit (Vol 2 p. 310) «*Lorsque les Mazdaensans veulent creuser des puits dans une terre pour l'humecter, à qui ces Mazdaensans doibent-ils attention?*»

sis inflexum saepenumero invenitur. Pro *iritharē* autem *irithairē* legendum esse videtur, quippe quod ex *irithirē* oriatur adjectā vocali *a*, ex consueto linguae Zendico usu, de quo videas E. BURKOURII observationem.*) Quod attinet ad reduplicationis genus formae *iritharc*, conferte liceat reduplicationem dictam atticam, e. c. ἐλάγυθα, ἐλώλεκα, ἐμύμοκα. Plura de hac re alibi disseram, ut nunc ad variantes lectiones *raōdhayanim* et *raōdhayen* redeam, genuina lectio fortasse in utriusque medio est querenda, ita ut *raōdhayanim* sit scribendum. Huc etiam pertinet composita forma *γāoschdayanin*, quae manifesto orta est ex *γāoschdayanim* (pro *γām* याम्), et saepius cum verbo substantivo, in modum Sanseriti ईशामास, constructa invenitur, passiva tamen significatione, e. c. V.S. p. 299.: *kat tū nara γāoschdayanin**)* *anghēn* (आसन्) «quomodo hi homines purificantur?»

*) *Nouveau Journal Asiatique* 1829. Vocales finales hoc *o* quod in initiali vel media syllaba saepissime anteponitur, non admittere videntur, ita ut loco supra laudato, Dativi *hictayal*, *karstayal*, *kantayal*, enclytici particulā *c'a* privata, exierint vel in *ayē* vel in *el* quae item in Dativo Femininorum in *i* desinentium interdum occurrit forma.

***) Posterior hujus formae compositae pars venit a radice *dā dare, facere*.

INDEX

SECUNDUM ORDINEM ALPHABETICUM DIGESTUS:

- Ablativus**, sing. reg. 128. sqq., 156 annot. et add. ad hanc reg.; dual. 140., plur. 149, Ablat. adverbialis, 684.
- Abstracta substantiva**, primitiva 645 suff. अ, अद्य, अन्न, अग्नि, आ, इ, ई, ति, न, या, derivata 652. suff. अ, इक्, इमन्, एय, ता, त्व, य.
- Accenta** 30.
- Accusativus**, sing. 123, 124, dual. 137, plur. 145 sqq., Accus. adverbialis 639, 683.
- Activum**, duae ejus Voces, 291, 292.
- Adverbia** 683 sqq., Composita adverbialia 675 sqq., adverbia numeralia 261, 262.
- Anusvara** 15, 16, 17.
- Aphaeresis**, litterae अ, 38, 76^b).
- Apocope**, vocalium ante suffixa *Taddhita* 650, litterae न् 67, 121. b), 122. b), 124, 651, litterae स् 76^b), 78, posterioris e duabus consonantibus finalibus 57.
- Apostrophus** 5.
- Aspiratio**, suppressa 56. c^a), 83. b), recedens ad initialem litteram 56. c^b), 81^a), 83. d³), 103. b), progrediens ad sequentem litteram 83. d^a), 102. a), 103. a).
- Assimilatio** 64, 66, 70.
- Atmanêpadum** 291, 292, 301, et add. ad hanc regulam.
- Augmentum** 317 sqq., 358.
- Avyayibhâva** 675 sqq.
- Bahuvrîhi** 663 sqq.
- Cardinalia** 205 sqq.
- Casus**, eorum numerus 118, eorum formatio 119 sqq., casuum flexionum conspectus 153, eorum divisio in fortes, debiles et debilissimos 185. b).
- Causalia** 515 sqq.
- Collectiva** 652. suff. अ, अक्, इक्, इनी, एय, त्र, य, या, Composita collectiva *Doigu* dicta 671 sqq.
- Comparativus** 248 sqq.
- Composita**, Verba 653; Nomina 654 sqq.
- Conditionalis** 488, 489.
- Conjugationes** 303, prima 325 sqq., secunda 343 sqq., tertia 381 sqq., quarta 391 sqq.; omnium Temporum Modorumque conjugationis synopsis 490.
- Conjunctiones** 687.
- Consonantes**, eorum compositio, mutationes in vocabulorum *सु* 56 sqq., in medio 83 sqq.

- Copulativa composita *Dvandva* dicta 655 sqq.
 Dativus, *sing.* 127, 156; *dual.* 140; *plur.* 149.
 Declinationes 155 sqq.
 Denominativa 581 sqq.
 Derivativa, Verba 491 sqq., Nomina 647 sqq.
 Desiderativa 539 sqq.
 Determinativa composita *Karmadhāraya* dicta 670 sqq.
 Diminutiva 652 suff. च्च.
 Diphthongi 14, 33 annot. et add. ad hanc ann.
 Dualis, Nominum 137 sqq., *Vādarum* dialecti add ad r. 137, in lingua Zendica add. ad r. 137, Verborum 294, in lingua Zendica add. 137.
Dvandva 655 sqq.
 Dvigu 674 sqq.
 Expletiva 687.
 Femininum, ejus formatio 240 sqq.
 Futurum, primum 460 sqq., secundum 483 sqq.
 Genitivus, *sing.* 128, 129, 130; *dual.* 141, *plur.* 150.
 Genus 116.
 Gerundium, in च्च desinens 630 sqq. in च्च desinens, 635.
 Guna 33, ejus usus et leges in Tempor. specialibus, 308.
 Imperativus 313 sqq., add. ad r. 315.
 Indeclinabilia 683.
 Infinitivus 610.
 Inscriptio, sibilantis litterae, 65, 82^b, 111, praefixa च्च
 312, 451, 508, 509, 511, 615, suff. इन्, aliarum consonantium 82^b, add. ad r. 271.
 Instrumentalis, *sing.* 125, 126, add. ad r. 125.
 Intensivum 560 sqq.
 Interrogativum 273.
 Interjectiones 692.
 Karmadhāraya 670 sqq.
 Kridāntorum suffixa 592 sqq., alphabetico ordine disposita 645.
 Litterae 1 sqq.; eorum nomen 4.
 Locativus *sing.* 131 sqq., *dual.* 141; *pl.* 151.
 Modi 295, 296.
 Neutrum 116, verba neutra 292.
 Nomina agentis 615 suff. अ, अक्, अन, अन, अक्, आय, इ, इक्, इल्, इन्, उ, उक्, त्, थक्, वन्, वल्.
 Nomina anomala secundum ordinem alphabeticum disposita, 693.
 Nominativus *sing.* 119 sqq., *dual.* 137; *plur.* 142 sqq.
 Numeralia 251 sqq.
 Ordinalia 259, 260.
 Participia 593 sqq., Praesentis *Par.* 593 sqq., *Atm.* 598, 599, Passivi 597, 600, Futuri secundi *Par.* 596, *Atm.* 601; *Fut. Pass.* 622 sqq., Praeter. redupl. *Par.* 603, 604, *Atm.* 602, Part. Praet. derivatum 621, Praet. pass. 606 sqq., Part. adverbiale in अम् desinens 629.
 Passivum 492 sqq.
 Patronymica 652 suff. अ, अक्, आयन्, आयनि, आयन्य, इनेय, इय, एय, एर.

Index secundum ordinem alphabeticum digestus.

Personarum characteres 298.

Personarum terminationes 299, add. ad hanc reg., earum divisio in graves et leves 300°.

Pluralis, ejus casus 142 sqq.

Possessiva, pronomina 288 sqq., Composita 663 sqq.

potentialis 310 sqq.

praefixas 111 sqq.

repositiones, praefixae 111, separatae 688.

raesens 109.

praeteritum, augmentatum uniforme 317 sqq, multiforme 388 sqq, septem formationum hujus Praeteriti conspectum exhibens Tabula 428; Praeteritum reduplicativum 429 sqq, ejus paradigma 442.

ejus circumscriptio 457 sqq.

Precativus 470 sqq.

Pronomina 263 sqq, regula generalis 263.

Tabula eorum declinationis 263. Pronomen primae pers. 264, add. ad hanc r, secundae personae 265, pronomina tertiae personae 266, derivata 288 sqq.

Pronunciationis praecepta 8.

Purae et auctae Verborum formae 308.

Quietis signum 6.

Radices 106 sqq, earum divisio in decem

classes 207, anomalae secundum ordinem

Reduplicatio 368, 432, 433.

Relativum 272.

Scripturae specimen 30°.

Singularis, ejus Casus 119 sqq.

Syncope, vocalis 47, 224, 453; vocalis ॐ 47, vocalium ॠ, ॡ, ॢ 48, 49, litterae ॠ 92, litterae ॡ 95, semivocalis ॢ 617, sibilantis ॣ 110. a), b).

Taddhita suffixa 647 sqq, secundum ordine alphabetico disposita 652.

Tatpuruscha 672 sqq.

Tempora, eorum divisio in duas classes 302; Tempora specialia et generalia 297.

Thema 115.

Unāda suffixa 592, 615, 616.

Verba 290 sqq, composita 653, anomala secundum ordinem alphabeticum disposita 694.

Vocales, earum divisio 32, earum incrementa Guna et Friddhi dicta 33; leges euphonicae vocalium finalium et initialium, 35 sqq, mediarum 47 sqq.

Vocativus, sing. 134 sqq, dual. 137, plur. 152.

Visarga 18.

Friddhi 33.

CORRIGENDA.

pag	27. lin	8. infra	pro vel sine lege vel medio
-	29 -	2. supra	- द्यालोदर्य lege द्यालोदर्य
-	29 -	2. -	- धीदर्य lege धीदर्य
-	30. -	17 -	- pro तात् lege pro ता
-	30. -	9. infra	- गुणौ lege गुणाय
-	31. -	12. -	- सन्ते lege सन्ते
-	31. -	12. -	- एते lege एते
-	31. -	13. -	- ईक्षते lege ईक्षते
-	35 -	3. supra	- नी lege नी
-	39. -	10. infra	- syllaba vel lege syllaba vel augmentum ष vel
-	47. -	9. supra	- एय lege एय
-	54 -	8. -	- ac ए lege ac ए
-	56 -	7. infra	- Fisargam lege Anuvadram
-	80 -	11. -	- गोम् lege गोम्
-	112. -	3. supra	- मूर्धन् n. lege मूर्धन् m.
-	138. -	13. -	- वीनाम् lege वीनाम्
-	199 -	3. infra	- (Atm) लेपासम् lege लेपासदे
-	209 -	2. -	- ग्रहणम् शब्दो lege ग्रहण शब्दो
-	217. -	4. supra	- धपस्वप्नम् lege धपस्वप्नम्
-	218. -	11. -	- वेदयास्यकार् lege वेदयास्यकार्
-	220. -	6. infra	- चुचुटिप् lege चुचुटिप्
-	220 -	6. -	- चुचोटिप् lege चुचोटिप्
-	221. -	4. -	- शो lege शो
-	222 -	8. supra	- हुगूर्विर्णु lege हुगूर्विर्णु
-	223 -	14 -	- भाज्व् lege भाज्व्
-	226. -	8. 1 -	- शर्षु lege शर्षु
-	230 -	5. infra	- कम्पु lege कम्पु
-	233. -	2. -	- कम्पु lege कम्पु
-	237. -	13 supra	- परिकृष्यन्तम् lege परिकृष्यन्त
-	243. -	7 -	- पूल् lege पूल्
-	249 -	3 -	- * lege *
-	269. -	3. infra	- दक्षि lege दक्ष
-	321 -	4. -	- 1828 lege 1829
-	328. -	1. -	- 33 lege 45

Tab ad r. 324. p. 4. lin. 1. pro शब्दोपवर्ति lege शब्दोपवर्ति